

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Τριμηνιαίο περιοδικό
ΕΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104,32 ΑΘΗΝΑΙ

Μυθολογία - Φιλοσοφία

Τεύχος Σεπτεμβρίου (7) ΔΡΑΧ. 7200
ΦΘΙΝΟΓΑΜΙΝΗ ΙΧΘΥΑΚΙΑ '99

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Σ. ΝΑΓΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΒΙΩΜΑ
ΚΑΙ Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΕΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Μ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΙΑΝΤΙΜΗ

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ

ΑΠΟΔΟΧΗ Α. ΚΕΛΕΞΙΔΟΥ

ΑΝΗΡ - ΓΥΝΗ = ΖΩΗ

Ι. ΜΑΡΗ

Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η. Π. ΜΙΚΟΛΟΥΔΗ

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ

Ι. ΣΥΛΛΗΓΕΛΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Δ. ΜΙΑΝΤΙΜΗ

ΘΑΛΗΣ
ΑΝΔΕΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΑΝΔΕΙΜΕΝΗΣ

Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ

ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ι. ΒΑΣΙΛΗ

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Έτος Β' Άρ. Φύλλου 7 - Σεπτέμβριος 1999
Τριμηνιαία Έκδοσις * Στουρνάρη 57 104.32 Αθήναι
Τηλ: 52.37.543 Τηλεομοίωτον - Φάξ 52.26.694

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΙΕΡΗΜΕΡΙΑ '99

Έκδοσις - Αθήναι: Ραδάμανθος Άντ. Άναστασάκης
Έπεξεργασία: Θέμος Μαρτύνης - Στοιχειοθεσία: Δημ. Μουστακίου
Διορθώσεις: Δημήτρης Άθανασοπούλου
Εκδόσεις: Γ. Ι. Χ. Ζαχαρόπουλου - Δ. Σπυρίδης Δευκάδος 9 Μουσάνο

Τά κείμενα, όπως και η γλώσσα κάθε δημοσιεύματος
άπκχοντν τίς άπόψεις του έκάστου γράφοντα.

ΕΑΝ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

άποστέλλετε γύ έπιστά συνδρομή ταχ. έπιταγή 5.000 δρχ
στν ένομα: Ίδεο-θεάτρον Ρ. Ά. Άναστασάκη.
Στουρνάρη 57 104.32 Αθήναι ή τηλεφωνήστε στο 52.37.543
Συνδρομή έκτετραμήν: 10.000 δρχ.

Δωρίσατε
μία συνδρομή στους φίλους σας!

Παρακαλείσθε όσοι δέν έχετε άνανεώσει
τήν συνδρομή σας όπως άποστείλετε ταχ. έπιταγή 5.000
δρχ. στην διεύθυνση του Ίδεο-θεάτρον μέ την ένδειξη
"άνανέωση συνδρομής"

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	
Ξ. ΝΑΓΟΥ	ΞΕΛ.: 3
ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ	
Η. Π. ΜΙΚΟΛΟΥΔΗΣ	ΞΕΛ.: 9
Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ	
ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ	ΞΕΛ.: 10
Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ	
Δ. ΛΙΑΝΤΙΜΗΣ	ΞΕΛ.: 13
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ	
ΑΝΝΑ ΚΕΛΕΙΔΟΥ	ΞΕΛ.: 14
ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥ	
ΙΩΑΝΝΑ ΜΑΡΗ	ΞΕΛ.: 16
ΑΝΗΡ-ΓΥΝΗ ΠΑΤΗΡ-ΜΗΤΗΡ=ΖΩΗ	
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΑΓΙΟΠΟΥΛΟΥ	ΞΕΛ.: 23
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ-ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΞΑΛΑΜΙΝΟΣ	
ΜΙΚΟΛΙΤΣΑ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	ΞΕΛ.: 25
ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΒΙΩΜΑ	
ΚΑΙ Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ	
ΠΑΝΑΓΗ ΛΕΚΑΤΣΑ	ΞΕΛ.: 31
ΨΥΧΗ	
ΜΑΡΗ ΜΑΚΡΑ	ΞΕΛ.: 35
ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ	
ΜΕ ΟΔΗΓΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ	
Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ	ΞΕΛ.: 36
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ	
Ξ. ΝΑΓΟΥ	ΞΕΛ.: 42
ΕΟΡΤΑΙ ΤΩΝ ΟΡΦΙΚΩΝ	
ΙΩΑΝΝΗ ΒΑΣΙΛΗ	ΞΕΛ.: 44
ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	
ΚΑΙ ΑΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΞΕΙΣ	
Γ. ΡΙΖΟΥ	ΞΕΛ.: 56
ΓΟΝΕΩΝ ΑΓΩΓΗ	

ΑΓΩΓΗ

ΛΟΓΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΜΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΣΥΧΡΟΝΗ ΖΩΗ

Η ΔΙΑΓΚΗ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΞΕΩΣ

ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΔΙΔΑσκΟΝΤΑΙ:

ΑΝΑΠΝΟΗ - ΟΡΘΟΦΩΜΙΑ

ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ - ΚΑΛΙΕΡΓΙΑ ΜΝΗΜΗΣ

κείμενα έργασίας

Ρητορικοί Λόγοι

(άρχαιοελληνικής γραμματείας)

ΟΡΦΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ - ΤΡΑΓΩΔΙΕΣ

ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

Τέλος πιά στό βράχνιασμα!
Προστατέψατε τίς φωνητικές σας χορδές
Έλευθερώσατε την σκέψη σας!
ΑΡΘΡΩΣΑΤΕ ΤΕΛΕΙΑ
ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ,
έκφράστε τά συναισθήματά σας
και ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΑΤΕ!

Τά Μαθήματα είναι κατάλληλα γιά όμιλητές,
νηπιαγωγούς, δασκάλους, καθηγητές, στελέχη
έπικειρήσεων, καλλιτέχνες, δημοσιογράφους,
και γιά όσους θέλουν νά βελτιώσουν τον λόγο
τους.

ΜΕ ΤΟΝ ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

(Ήθοποιός - σκηνοθέτης - Διότης Ίδεο-θεάτρον)

Πληροφορίες: Ίδεο-θέατρον Τηλ.: 52.37.543

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Ξ. ΝΑΓΟΥ

Αμβάνω τον λόγον νά όμιλήσω σήμερα περί του
Θείου της Φύσεως μύστου Πυθαγόρου, διότι ή ήμε-
ρα αυτή ένέχει σπουδαιοτάτην σημασίαν και τό καθή-
κον μου πρός τον υπέρτατον μύστην διττώς εκπληροῦται.
Αὐτός, ό όποίος υπήρξεν θαύς γνώστης της Φύσεως,
ό όποίος έπεσκόπησε τάς θείας λειτουργίας του Σύμ-
παντος, δυσμενώς ήθελε μέ άκούσει περί αυτού όμι-
λουντα εις ήμέραν κατά την όποιαν δέν θά έτελείτο
μυσταγωγία Θεών οι όποιοι κυριαρχούν εις την Γήν ως
Βασιλείς, των όποιων αί έπιρροαί κανονίζουν τάς μορ-
φάς της. Δυσμενώς ήθελε μέ άκούσει εάν όμιλουν εις ήμέ-
ραν κατά την όποιαν ή έπιρροή της δέν θά είχε διπλήν
σημασίαν και διττήν επί των ανθρώπων έπιρροήν και δέν
θά μέ άνεγνώριζεν ως άκολουθούντα τά θεία του Ιδεώδη
και τάς άληθείας του, αί όποιαι όταν επικρατήσουν εις τον
κόσμον θά βασιλεύσιν πλήρης γαλήνης και αί ψυχάί της
Γης θά φέρουν διάδημα πλασιούμενον από αήλην και
καταυγάζον φῶς.

Ιά τοῦτο όμιλῶ κατά την ήμέραν αυτήν, κατά την
όποιαν τό θείον του άπειρου Κάλλος παραδίδει τάς
θείας του έπιρροάς πρός τό θείον Φῶς, τό όποίον ύπαγο-
ρεύει όχι μόνον τάς άρμονίας του Κόσμου αλλά και πρω-
τεύει εις την συντέλεσιν της ανθρώπινης μορφής, κληρο-
δοτούν εις τάς ψυχάς τό μέσον της εκ του σκότους σωτη-
ρίας των.

Ο Οὐρανός ένέχει έν αὐτῷ ως Ιδύντορας των δυνά-
μεών του δώδεκα Βασιλείς. Οι Βασιλείς αυτοί
είναι οι διευθετούντες τάς έπιρροάς του πρός την Γήν εκ
των όποιων ή μορφή της λαμβάνει την τωαύτην αήλην
και αναπτύσσει την εξέχουσαν εις την ανθρώπινην μορφήν
ψυχήν της κατά μέζονα Λόγον των ψυχών των άλλων
μορφών της. Εις τούς θείους αυτούς Βασιλείς κατανέ-
μονται αί έπιρροαί του Οὐρανοῦ, δηλαδή ό Οὐρανός
παραδίδει τάς δυνάμεις του και έκαστος εξ αὐτῶν κυ-
ριαρχεί επί της Γης τό δωδέκατον του έτους. Κατά την
ήμέραν λοιπόν αυτήν τεματίζεται ή κυριαρχία της Βασι-
λίδος του Κάλλους και διαδέχεται Αὐτήν ό Βασιλεύς του
Φωτός. Κατά την ήμέραν αυτήν υπογράφεται ή συνθήκη
της παραδόσεως και παραλαβής των επί της Γης έπιρροών
παρισταμένων και κυριαρχούντων σήμερα άμφοτέρων.

Η παραδίδουσα την έπιρροήν του Κάλλους εκ του ό-
ποιου έξεπερεύθη έν τη Γη τό θείον "Αρωμα, τό όποίον
έφανσε όλων μας τάς αισθήσεις, είναι ή μεγάλη Θεά
Άφροδίτη. Είναι ή μεταδόσασα τό μέσον της διαωίνσεως
του έσωτερικού Λόγου της Φύσεως εις την ανθρώπινην μορ-
φήν, εις την όποιαν τελείται ιεροτελεστία της ψυχής της
ανθρωπότητας πρός την μορφήν της, διά της όποιας ή
ψυχή λαμβάνει την δύναμιν της νοήσεως γενομένη των
ήδυν καρπών των όποιον παρεσκεύασε ή μεγάλη Θεά και
όῦτω σώζεται ή ψυχή έρχομένη εις τό Φῶς έγκα-
ταλείπουσα τό έρεθός.

Ωθεία μυσταγωγία πάντων τῶν μυστηρίων. Ἐπίτρεψον εἰς ἐμέ νά εἶπω πρὸς τὴν θνητὴν ἀνθρωπότητα εἰς ἐνδείξιν λατρείας μου πρὸς τὸ Κάλλος δύο λέξεις, ὅπως ἐνωτισθῇ τοῦ θείου νάματος καὶ σωθῇ ἐκ τῆς φθορᾶς, τὴν ὁποῖαν αὐτὴ δι' ἑαυτὴν παρασκευάζει, ἀκολουθοῦσα τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ σκοτούς.

Παραλαμβάνει λοιπὸν ὁ Θεός Ἀπόλλων, ὃχι ὁ Θεός τοῦ ἐσωτάτου τοῦ Ἡλίου φωτός, ἀλλὰ τοῦ θείου τοῦ ἐσωτάτου τοῦ Ἡλίου Λόγου, ὁ ὁποῖος μεταδοθεὶς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου κάλλους τὸ ὁποῖον παρεσκεύασε ἡ Θεὰ Ἀφροδίτη, τὴν μετέβαλε εἰς θείαν Μοῦσαν ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλοῦμεν ὅτι μεταδίδομεν πρὸς σᾶς. **Πᾶσα τῆς Φύσεως ψυχὴ ὅταν λατρεύῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐνασμενίζεται πρὸς τὰς θείας ἐπιρροὰς καὶ ἐκδηλοῦται εἰς αὐτὴν ἡ θεία λατρεία, καθίσταται Μοῦσα, δηλαδή αἰωνία ἐμπνευσμένη Γαλήνη.** Ἐνωτίσου εἰς τὸ Φῶς αὐτὸ ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ἐάν θέλῃς νά καταστῇς θεία Γαλήνη.

Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ θεὸς σοφός περὶ τοῦ ὁποίου θέλομεν νά ὁμιλήσωμεν σήμερον συνυψίζοντες τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὴν Γῆν πρὸς τὰς θείας τοῦ Οὐρανοῦ ἐπιρροάς; Εἶναι ὁ γεννηθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, τὸν ὁποῖον περιέβαλαν ἀμφότεραι αἱ θεαὶ ἐπιρροαί, τὰς ὁποίας ἐλάτρευσε, τὸ δὲ Φῶς των στέφανον παρεσκεύασεν καὶ περιέβαλεν τὴν θείαν του μορφήν, χρυσαῖ δὲ ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου καὶ εὐώδης χυμὸς τοῦ θείου Κάλλους ψαύσας ὁλόκληρον τὴν ὑπόστασίν του τῆς μετέδωσε θείον Φῶς καὶ θείον Κάλλος. Ἐκαλλύνθη ἡ μορφή τοῦ θείου σοφοῦ, ἐφωτίσθη τὸ πνεῦμα του καὶ διείδεν τὰς λειτουργίας καὶ μυσταγωγίας τῆς Φύσεως καὶ εἶπεν:

Ω θεία ἁρμονία! Τὸ πᾶν εἰς Σέ ἀποτελεῖ μορφήν καὶ πᾶσα μορφή τὸ κάλλος σου περιεβλημένη αἰνεῖ τὴν θείαν ὑπόστασίν σου! θεία ἁρμονία, ὁ ὑπαγορεύσας εἰς σέ τὸ Κάλλος, εἶναι ὁ κατέχων τὰ σκῆπτρα τοῦ θείου Ἀείρου Μέγας Ζεὺς, τοῦ ὁποίου ὁ γόνος ἐξεδηλώθη εἰς ἐστίαν ἀπείρου φωτός ἐν τῇ Φύσει εἰς τὸν ὁποῖον ὑπολανθάνει τὸ σπέρμα τῆς Θεοποιήσεως πασῶν τῶν ὑπὸ Σοῦ συντελουμένων μορφῶν. Τὸ Πᾶν, θείαν

ἁρμονίαν ἐκρέει ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῶν μορφῶν τῆς Φύσεως, τὴν ὁποῖαν κατέχει ὁ μέγας Ζεὺς καὶ παράγει τὰς θείας προσωπικότητας, αἱ ὁποῖαι καταλαμβάνουσαι τὰς δυνάμεις καθίστανται Βασιλεῖς αὐτῶν καὶ ἡ πτωχή μας Γῆ δεχομένη τὰς θείας ἐπιρροὰς των μεταβάλλεται εἰς μορφὰς καὶ συνειδήσεις. Θεῖον Ἀπειρον, ὑπῆρξες Μονάς εἰς τὴν ὁποῖαν τὸ Πᾶν συνεσπειροῦτο, ἀλλὰ παραγωγὸς Μονάς. Παρήγαγες πάσας τὰς ἄλλας Μονάδας καὶ οἱ ἄπειροι ἐκ Μονάδων ἀριθμοὶ σου ἀποτελοῦν τὴν ἁρμονίαν σου.

Δέν εἶσαι θεῖον Ἀπειρον ἢ ἀριθμὸς, διότι οὕτω καθίσταται νοητὸν εἰς πᾶσαν εἰς τὴν Φύσιν Μονάδα ἡ ὁποία διακρίνεται τῶν ἄλλων ὡς ἔχουσα ἰδίαν μορφήν. Σκοπὸς σου θεῖον Ἀπειρον εἶναι ἡ ὑπαρξίς σου κατὰ μονάδας. Τούτων ἀπώτερος σκοπὸς ἡ θεία γαλήνη καὶ ἡ συγκέντρωσις εἰς ἐκάστην τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως πασῶν τῶν θείων σου ἐνεργειῶν. Θεῖον Ἀπειρον, Σέ αἰσθάνομαι, διότι ἐντός μου Σέ φέρω. Εἶμαι ὡς ἥσο ἀρχικῶς Μονάς. Εἶμαι καὶ ἐγὼ ὡς Σύ, Ἀπειρον καὶ ὅταν εἰς ἐμέ συντελεσθῇ ὡς εἰς Σέ συνετελέσθῃ ἁρμονία, τότε, ὦ θεία τοῦ Ἀπείρου ἐκφράσις, ἡ ὑπόστασίς μου θά καταστῇ δεσπόζουσα θέλησις ὡς τοῦ Μεγάλου Διὸς καὶ θά ἀναθέσῃς εἰς τὴν θέλησίν μου τὴν ἐπιβλέψιν τῆς θείας Σου ἁρμονίας, θά μέ δεχθῇς ὡς δεσπόζουσαν καὶ κυριαρχοῦσαν δύναμιν ἐπὶ τῆς θείας ἐν θεῖα Φύσει ἐκφράσεώς Σου.

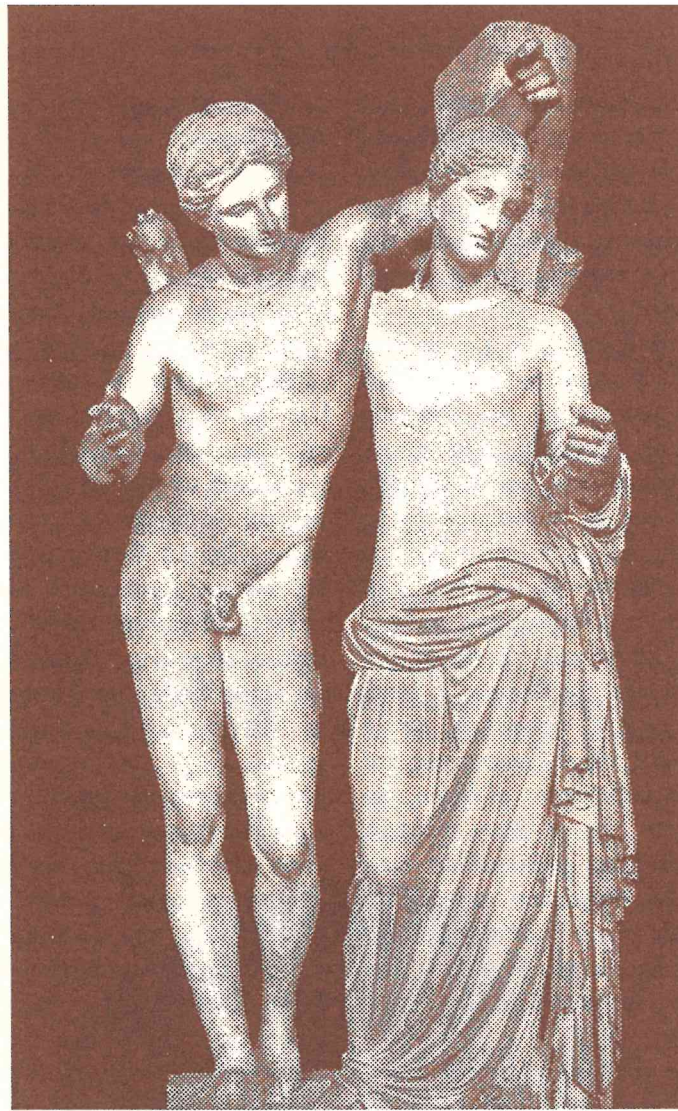
Ω ἀδύνατοι τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν ἀνθρώποι! Σεῖς, οἱ ὁποῖοι νομίζετε ἑαυτοὺς θείους τὴν γνῶσιν, περιγράψατε δι' ὀλίγων τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Ἀπείρου, ὡς περιέγραψεν αὐτὸν ὁ θεὸς σοφός διὰ νά ἐννοήσετε τίνες εἰσθε. **Ω** ἀνθρώποι θνητοὶ! Ἀκροασθῆτε τὸν θείον σοφόν εἰς ὅτι κατωτέρω θά εἶπω καὶ ἂν εἰσθε ἀληθῶς ὡς προεῖπον καὶ σεῖς Μονάδες ἐνέχουσαι ἐντός των τὸ θεῖον Ἀπειρον καὶ αἰσθανόμεναι αὐτό, ἀκολουθήσατε τὴν ὁδόν, τὴν ὁποῖαν ἐκεῖνος ἐχάραξε.

Εργον μου, ἔλεγεν, εἶναι ὃχι νά βαδίσω ἐπὶ ἐκείνων τῶν γραμμῶν ἐπὶ τῶν ὁποῖων οἱ θεοὶ μύσται ἐχάραξαν εἰς τὰ τελούμενα Μεγάλα Μυστήρια. Εἰς αὐτὰ τελοῦνται θεαὶ τελεταί, αἱ ὁποῖαι γεραίρουν τὰς ἐνεργείας τῆς Φύσεως καὶ ἀποκαθιστοῦν τοὺς μυσμένους εἰς τὴν θείαν γνῶσιν. Βεβαίως αὐτὸ εἶναι Θεῖον ἔργον. **Ε**ργον μου εἶναι νά συντρέξω εἰς τὴν παραγωγὴν ἁρμονίας εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, διότι ὅταν δέν ἐπικρατῇ ἁρμονία ἡ ἀνθρωπότης εὐρίσκεται ἐκτός σκοποῦ. Τὸ Ἀπειρον ἀποτελεῖται ἀπὸ πληθύν ἀτομικότητων. Τὰ ἅτομα αὐτὰ εἶναι αἱ μορφαὶ τοῦ Ἀπείρου αἱ συντελοῦσαι εἰς τὴν ἁρμονίαν του.

Η συντέλεσις τῆς ἁρμονίας εἶναι καθολικὸς σκοπὸς ὅσων ἀτομικότητων. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ ἐπίτευξις εἰς ἐκάστην ἀτομικότητα ἰδίας μορφῆς. Μὴ δὲ τῆς ἁρμονίας ἐπιτυγχανομένης, τὸ Ἀπειρον δέν ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν του. Αἱ μορφαὶ του ἀπόλλυνται. Ἀπολλυμένων δὲ τῶν μορφῶν τοῦ Ἀπείρου, τοῦτο ἐπανερχεται εἰς τὰ ἴδια. Ἡ εἰς τὰ ἴδια ἐπαναφορὰ τοῦ Ἀπείρου θά ἦτο συντέλεσις τῆς καταστροφῆς του, ἀλλὰ αὐτὸ δέν συντελεῖται εἰς τὸ Ἀπειρον. Δέν συντελεῖται, διότι ἐκάστη μορφή αὐτοῦ βαίνει κατὰ προδιαγραφέντα νόμον καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς εἰς τὰ ἴδια οὐδέποτε συντελεῖται. Τὸ Ἀπειρον ἐν τῷ συνόλῳ του διευθετεῖται ὑπὸ ἐπιστάτου πινός νόμου ὁ ὁποῖος ἀφοῦ πρότερον συντελέσῃ τὴν ἁρμονίαν καὶ μεταβάλλῃ τὴν ἀποτελοῦσαν αὐτὸ οὐσίαν εἰς εἰδικὰς μορφάς, τὰς ἐξαναγκάζει νά ἀκολουθοῦν ὠρισμένην κυκλικὴν τροχίαν. Ὁ ὅθεν τὸ πᾶν βαίνει κατὰ κύκλον, ἀλλὰ τὸ πέρας τοῦ κύκλου οὐδέποτε καταλήγει εἰς τὴν ἀφετηρίαν του. Ἡ κατάληξις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου τῆς ἀφετηρίας θά ἐσήμαινε διάσπασιν τῆς ἁρμονίας καὶ καταστροφὴν τοῦ Ἀπείρου. Ἡ ἐν αὐτῷ κίνησις θά ἔχανε τὴν τροχίαν τῆς καὶ αἱ μορφαὶ θά περιεπλανῶντο ἐπὶ τῶν μορφῶν καὶ συγκρούσεις καὶ καταστροφαὶ θά ἐτελοῦντο.

Πᾶσα μορφή τοῦ Ἀπείρου βαίνει πρὸς τὸ ἄπειρον αὐτῆς, ἡ δὲ ταχύτης τῆς καθίσταται αἰσθητὴ εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων μετὰ πάροδον αἰώνων. Αἱ μορφαὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον διευθετεῖ ἡ ἐστία τοῦ ἡλιακοῦ φωτός διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροῆς του, ποιοῦν τὴν τροχίαν τους κατὰ κύκλον ἀνάλογον ἐκάστη καὶ ὅλαι ὁμοῦ συντρέχουν νά βαῖνῃ ὁλόκληρον τὸ Ἡλιακὸν σύστημα ἐκφεύγον τῆς αἰσθητικῆς εἰς ἡμᾶς τροχίας εἰσερχόμενον εἰς ἐτέραν, τὴν ὁποῖαν θά διακρίνωμεν παρατηροῦντες ἐπισταμένως μετὰ πάροδον αἰώνων τινῶν. Αἱ εἰς τὸ Ἀπειρον κινήσεις τῶν μορφῶν τοῦ Ἡλιακοῦ μας συστήματος τὸ σώζουν τῆς καταστροφῆς καὶ αἱ μορφαὶ μεταβάλλονται ἀποτελοῦσαι τελειότερας τοιαύτας. Οὐδεμία μεταβολὴ ἐπὶ τῶν μορφῶν θά ἐπετυγχάνετο ἄνευ αὐτῆς τῆς κινήσεως. Τὸ φῶς θά ἔχανε τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς του καὶ πληρὲς σκότος θά περιέβαλλε ὅτι βλέπομε σήμερα ὑπὸ μορφήν ἀπείρου κάλλους. Ἀλλὰ ἐνῷ τὸ Ἀπειρον δέν διαφεύγει τῆς διευθετήσεως τοῦ ἐσωτάτου αὐτοῦ νόμου καὶ αἱ μορφαὶ του ἐπιτελοῦν τοὺς ἀναμορφωτικούς των κύκλους, διαφεύγει τὴν ἐπιρροήν του ἡ συνειδήσις, ἡ ὑπὸ μορφήν πνεύματος ἐκδηλωθεῖσα.

Ο θεὸς νόμος καταμερίζεται εἰς τὰς συνειδήσεις καὶ ἐκάστη αὐτῶν ἀφ' ἑαυτῆς ὁρμωμένη, ποιεῖται κινήσεις, λαμβάνουσα Λόγον ὑπάρξεως ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δύναμιν συντηρήσεως ἀπὸ τὴν ἄπειρον πηγὴν τοῦ καθολικοῦ νόμου διὰ συστήματος ὁργανικοῦ, εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ὁποῖου συντρέχει. Αἱ οὕτω συντελούμεναι πνευματικαὶ μορφαὶ ἀποτελοῦν ἴδιον σκοπὸν, τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμε. Ἡ ἐπίτευξις αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ ἐπιτυγχάνεται δι' ἁρμονίας τῶν πνευματικῶν σκοπῶν καὶ δι' ἁρμονίας αὐτῶν πρὸς πάσας τὰς μορφάς τῆς ἐχούσης ἀνεκδήλωτον πνευματικὴν μορφήν Φύσεως. **Σ**τενωτάτη ἀλληλεγγύη τῶν πνευματικῶν πρὸς τὰς φυσικὰς μορφάς πρέπει νά τελεῖται. Αἱ φυσικαὶ μορφαὶ μεταδίδουν τὴν δυνάμιν τους εἰς τὰς πνευματικὰς μορφάς καὶ συντρέχουν τὰς τε-

Ὁ Θεός Ἀπόλλων καὶ ἡ Θεὰ Ἀφροδίτη σὲ σύνθεσι. Ἔργα τοῦ Πραξιτέλους

Κατὰ τὴν ἡμέραν λοιπὸν αὐτὴν (τὴν 21ην Μαΐου) τερματίζεται ἡ κυριαρχία τῆς Βασιλίδος τοῦ Κάλλους καὶ διαδέχεται Αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς τοῦ Φωτός. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὑπογράφεται ἡ συνθήκη τῆς παραδόσεως καὶ παραλαβῆς τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς ἐπιρροῶν παρισταμένων καὶ κυριαρχούντων ἀμφοτέρων.

Ο θεὸς μύστης λοιπὸν δέν ἠρκέσθη νά καταδείξῃ, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα Μυστήρια, τὰς τελουμένας λειτουργίας τῆς Φύσεως, ἀλλὰ ἐπεζήτησε νά ἐπαναφέρῃ τὴν ἐκτροχιασθεῖσαν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς τροχίαν, ὑποδείξας διὰ σοφοῦ συστήματος τὰ μέσα τῆς ἐπαναφορᾶς. Ὑπαγόρευσε τὸν τρόπον τῆς διαίτης, τὸν τρόπον τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως, τοὺς νόμους οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά εἶναι ὁδηγοὶ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ βουλήσεων. Ὡς ἄλλος Προμηθεὺς μετέδωσε τὸ Φῶς, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νά κανονίσῃ τὰς σχέσεις τῶν πνευματικῶν μορφῶν καὶ ἐδίδαξε νά ἐγκαταλείψουν τὸν τότε κρατοῦντα τρόπον τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως. **Ο**τι θά ἐπιζητήσῃ ἡ ἀνθρωπότης τοῦ μέλλοντος, ἡ ὁποία θά συναισθανθῇ τὴν ὑπαρξίν της, τοῦτο τότε ὑπαγόρευσε καὶ ἐδημιούργησε μυσταγωγικὸν σύστημα εἰς τὸ ὁποῖον κατέδειξε εἰς ὅσους ἐμυήθησαν κατὰ τρόπον ἀντιληπτικώτατον, τὸν

λευταίας νά ἐκδηλώνουν ὅτι ἀκόμη δέν ἔχουν ἐκδηλώσει.

Τὰ ὑπὸ τῶν πνευματικῶν μορφῶν ἐκδηλούμενα διὰ τῆς ἐπιρροῆς των φυσικῶν μορφῶν εἶναι νόησις καὶ αἰσθησις τῶν τελουμένων λειτουργιῶν τῆς Φύσεως, ἡ δὲ μεταξύ των πνευματικῶν μορφῶν ἐπατελουμένη ἀλληλεγγύη καὶ ἁρμονία συντρέχει εἰς τὸ νά διαχέεται ἡ παρασκευαζομένη ἔνεκα τῆς ἐπαφῆς αὐτῶν (πνευματικῶν μορφῶν) πρὸς τὰς φυσικὰς μορφὰς ζωὴ εἰς ὁλόκληρον τὸ πνευματικὸν σῶμα. Ἡ διάχυσις τῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἐπὶ μείζων ἐπαδρῶν νόμος τῶν ψυχῶν τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ νά ἐκδηλοῦν τὰς δυνάμεις των πρὸς συντέλεσιν μείζονος πνευματικῆς μορφῆς, ἐκ τῆς ὁποίας συντελεῖται ἡ θεοποίησις τῆς συνειδήσεως τοῦ Ἀπείρου. Οὐδέν συντελεῖται μὴ ἐπικρατούσης ἁρμονίας ἐπὶ τῶν πνευματικῶν μορφῶν, ἐπανερχομένων καὶ ποιουσῶν τὴν κυκλικὴν των περιφορὰν ἐπὶ τὰ αὐτὰ σημεῖα καὶ ἐντεῦθεν συγκρούσεις, γενεσις παθῶν, θλίψις, ὀδύνη, περιπλάνησις. Αἱ πνευματικαὶ μορφαὶ ἐκφυγοῦσαι τῆς ἀληθοῦς αὐτῶν τροχίας παρήγαγον τὴν σύγχυσιν πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀπὸ αἰώνων ἡ ἀνθρωπότης παλαίει.

ὁποῖον καὶ αὐτός ὁ Ἰησοῦς ἐξήλωσε, τὴν δημιουργίαν καὶ λειτουργίαν τοῦ ἀπείρου τῆς συνειδήσεως καὶ τὸν σκοπὸν τῆς, πρὸς τὸν σκοπὸν οἱ μυούμενοι νὰ διακρίνουν ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ὀργάνωσις τῶν πνευματικῶν μορφῶν καὶ ὅτι μέγιστον πάντων τῶν καθηκόντων τοῦ σοφοῦ εἶναι, νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν παραγωγὴν κοινωνίας, ἐν ἀρμονίᾳ τῆς Φύσεως βιούσης.

Εδίδαξεν ὅτι, αἱ ψυχαὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀκολουθοῦσαι τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν τοῦ νοεῖν, θὰ περιπλανῶνται φερόμεναι ἀπὸ ὀργανισμοῦ εἰς ὀργανικὸν σῶμα καὶ ἀπὸ ὀδύνης εἰς ὀδύνην. Ὑπέδειξεν τὴν κατά-παισιν τῶν παιδῶν καὶ τῆς ἐκτρόπου ζωῆς διὰ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ ὀρισμένης τροφᾶς καὶ ἐδίδαξε τὸ δικαίωμα ἐκάστης προσωπικότητος τὸ ὁποῖον ἔχει, ὡς ἀποτελοῦσα ἐκαστὴν ἰδίαν μορφήν τῆς Φύσεως. Πρὸ πάντων δὲ κατέδειξε, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀρτίας ὀργανικῆς διαπλάσεως τῆς ἀνθρωπότητος διότι ὡς ἔλεγεν, «ὅταν τὸ ὄργανον τῆς ψυχῆς δέν εἶναι ἱκανὸν νὰ δέχεται τὰς ἐπιρροὰς τῆς Φύσεως, ἡ ψυχὴ πάσχει καὶ οὐδὲν δύναται νὰ νοῇ ἐξ ὧν πρὸς αὐτὴν γίνονται. Ἡ ὀργανικὴ διαμόρφωσις τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ ἐπίτευξις ἀρμονίας μεταξὺ τῶν ὑποστάσεων αἱ ὁποῖαι τὴν ἀποτελοῦν θὰ ἐπιφέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν γαλήνην, ἡ ὁποία καὶ θὰ τῆς χρησιμεύσῃ ὡς μέσον νὰ διοχετευθοῦν πρὸς αὐτὴν αἱ ὁδηγίαι τῶν Θεῶν. **Οἱ Θεοὶ εἶναι συνειδήσεις αἱ ὁποῖαι ἐπετέλεσαν ἀναμορφωτικὸν κύκλον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡδυνήθησαν νὰ ἀντλήσουν αἰώνιον ὀργανικὸν μέσον καὶ ἐντεῦθεν ἐκυριάρχησαν ὡς συνειδήσεις τοῦ Ἀπείρου, ἔχουσαι θέλησιν Θεϊαν».**

Ο Πυθαγόρας ἦτο ἱατρός καὶ μύστης τῶν ἀποκρύφων τῆς Φύσεως Μυστηρίων. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σάμον τὸ ἔτος 595 π.Χ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐσώζετο ἀκόμη τὸ ἀπολεσθὲν κάλλος τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ἔλκον τὴν φύσιν τῶν Θεῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην. Ἡ μήτηρ τοῦ Πυθαῖ, ἀγνή τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἤλθεν εἰς ἐπαφήν πρὸς τὸν Θεόν Ἀπόλλωνα καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς ἐπέδρασεν τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας τῆς καὶ οὕτω ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Φωτὸς ἐγεννήθη ὁ Πυθαγόρας. Νέος ἔτι ὁ Πυθαγόρας ἔδειξε σημεῖα ὀργανικοῦ κάλλους καὶ πνεύματος ἰσχύος. Ἡ μητέρα τοῦ τὸν ὠδήγησε καὶ τὸν παρέδωσε εἰς τοὺς Διδασκάλους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ὁποῖοι ἐκαλοῦντο σοφοί. Φερεκύδης καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τὸ πρῶτον ἐδίδαξαν τὸν Πυθαγόρα. Ἀλλὰ ὁ Πυθαγόρας νεώτατος ἀκόμη ἐγκατέλιπε τὴν Σάμον καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐμυήθη εἰς τὰ ἐκεῖ μυστήρια.

Εκείθεν, εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος προσέφυγε εἰς τὰς διαφόρους Ἀσιατικὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐξέμαθε τὴν ἱεράν τοῦ ἱατροῦ τέχνην, διδασκόμενος αὐτὴν ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν εἶχαν μεταδώσει εἰς τὰς χώρας αὐτάς μετὰ τῶν ὁποίων ἐπεκοινωνοῦν. Ὅχι βεβαίως αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλονται οἱ ἱατροὶ τῆς σήμερον, ἀλλὰ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἔλκει τὴν γνῶσιν ἀπὸ τὴν ἱεράν, ὡς τὴν καλοῦν οἱ μύσται τῆς Φύσεως, Ἀστρολογίαν.

Ο Πυθαγόρας παραμείνας ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τῶν Ἰνδῶν, ἐξέμαθε πάσας τὰς ἀποκρύφους ἐπιστήμας τῶν ἱερῶν τοῦ Βούδα καὶ ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔνθα καὶ ἐμυήθη εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνος καὶ εἰς τὰς εἰς Θήβας Καβεῖρια. Οἱ Ἱεροφάνται τῆς Ἐλευσίνος ἐκάλουν αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν

τῶν, διότι ἐξετίμησαν αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πρόσωπόν του εἶδον θεῖον ἄνδρα, πλὴν ὅμως ὁ Πυθαγόρας δέν ἐδέχθη. Ὁ Πυθαγόρας παραμένων εἰς τὰς Θήβας ἤλεγξεν δημοσίᾳ τὴν πολιτείαν τῶν Καβερίων ὡς μὴ συνάδουσιν πρὸς τὰ θεῖα Μυστήρια τῶν. Τοῦτο ἐκίνησε τὴν ὀργὴν τῶν καὶ ἐβουλήθησαν νὰ τὸν φονεύσουν, ὁ Πυθαγόρας ὅμως γνώστης τῶν ἀνθρωπίνων διανοημάτων διέφυγε τὸν κίνδυνον.

Απελθὼν ἐκ τῶν Θηβῶν διήλθεν πάσας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἐθαυμάσθη ὡς θεῖος ἄνθρωπος. Πρὸ παντός ἐξετιμήθη εἰς τοὺς Δελφοὺς, ὅπου καὶ παρέσχεν μεγίστην συμβολὴν εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ ἐκεῖ χρηστηρίου ὡς καὶ εἰς μίαν τῶν Ἱερειῶν του, τὴν ὁποίαν προπαρεσκεύασε νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφήν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος. Παντοῦ ἐξέπληττε, διότι καὶ τὸ κάλλος τῆς μορφῆς του καὶ ἡ ἰσχύς τοῦ πνεύματός του ἐπεβάλλοντο εἰς πάντας. Ἐδίδασκεν παντοῦ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν καὶ ἐθεράπευεν πάσχοντας. Τοῦτο ἀρκοῦσε νὰ νομίζουσιν οἱ ἄνθρωποι αὐτὸν Θεόν. Διὰ ὀρισμένων ἐκπληκτικῶν ἱκανοτήτων του ἐξέπληττε τὰ πνεύματα ὅχι μόνον τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν σοφῶν. Ἐδίδασκε εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ὅπου διήρχετο, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν μαθηματικὴν. Ἐδίδε μαθηματικούς ὀρισμούς καὶ ἔλκε μέγιστα προβλήματα μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀριθμῶν.

Οἱ γνωρίσαντες τὰ Ὀρφικά Μυστήρια διέκριναν εἰς τὸ πρόσωπόν του τὸν θεῖον Ὀρφέα. Ἡλεγε τὴν ἀγωγὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δέν ἐπορεύοντο ὡς ἡ Φύσις ὑπαγορεύει καὶ ὑπεδείκνυε τὸν τρόπον τοῦ βασιλεῦν καὶ πολιτεύεσθαι εἰς τοὺς ἄρχοντας τῶν πόλεων. Ἐδίδε στοιχεῖα πρὸς σύνθεσιν ἀρμονικῆς κοινωνίας καὶ ὑπαγόρευε τὴν ἐκμάθησιν τῆς μουσικῆς, ὡς μέσου καταδεικνύοντος διὰ τῆς ἀρμονίας τῆς τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως τῆς κοινωνίας. Ἐπεδείκνυε τὰ φυτὰ καὶ ἐδίδασκε τὴν ἐπιρροὴν ἐκάστου ἐπὶ τῶν εἰς τὰ ἀνθρώπινα σώματα ἀναφυσόμενων νόσων. Ἦτο περιβεβλημένος τὴν ἱεράν τῶν φιλοσόφων λευκὴν τήβεννον καὶ στεφανωμένος μὲ στέφανον κατεσκευασμένον ἐκ χρυσοῦ καὶ ποικιλμένον ὑπὸ ἱερῶν λίθων. Ἡ ὄψις τοῦ ἦτο μεγαλοπρεπὴς, ἐπιβάλλουσα, θεῖα. Οὐδεὶς ἀντετάσσετο εἰς τὸ βλέμμα του ἀλλὰ πάντες ἐφώνουν «Αὐτὸς ἔφα». Εἰς τὴν διάβασίν του ἐκάμπτοντο πάντες οἱ Τύραννοι καὶ κρυφίως τὸν ἐμίσουν διὰ τὴν ὑπεροχὴν του. Οὗτος ἐννοῶν τὰς σκέψεις των ἔλεγεν: «Οἱ ἐμέ βλέποντες ἅς ἴδουν ἑαυτοὺς καὶ ἅς κρίνουν τὰς πράξεις των παραβάλλοντες αὐτάς πρὸς τὰς ἡμετέρας».

Ο θεῖος σοφὸς μέχρι τῆς ἐν Ἀθήναις καὶ Θήβαις διαμονῆς του ἐδεικνύετο ἄσημος. Μόνον οἱ Ἱεροφάνται βαθείως εἶχον γνωρίσει αὐτόν. Ὅταν δὲ ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν τότε Μεγάλην Ἑλλάδα ἀγούσαν, ἤρξατο νὰ ἐκδηλοῖ τὰς δυνάμεις του καὶ τοῦτο, διότι πρὸς τὰ ἐκεῖ ἔβλεπε ὡς κατὰλληλον τόπον καὶ περισσότερο ἀναγκαῖον νὰ διδάξῃ τὰς ἱεράς αὐτοῦ ιδέας. Κατὰ τὴν ἐκ Θηβῶν ἀναχώρησίν του ἡ φήμη του προέτρεχε τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας ἐπεσκέπτετο καὶ τοῦ προπαρεσκεύαζε ὑποδοχὴν. Μέχρι τῆς εἰς Κρότωνα ἀφίξεώς του δέν ἐδίδασκε δημοσίᾳ, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν μόνον εἰς τοὺς συναναστρεφόμενους δὲ μὲ αὐτόν ὑπεδείκνυε τὰς θεῖας του δυνάμεις. Εἰς πολλοὺς προέλεγε τὰ μέλλοντα εἰς αὐτοὺς νὰ συμβοῦν καὶ τοὺς ὑπεδείκνυε ποῖοι ἦσαν εἰς προγενεστέραν ζωὴν των. Ἐδίδασκεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐχὶ ἀπαξ ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ μορφῇ

καὶ ὅτι ὁ ἴδιος 440 φορές εἶχεν ἀλλάξει μορφήν ἐν τῇ Φύσει. Ἐδίδασκεν εἰς πάντας τὸ ἀντιπεπονηδὸς καὶ λαμβάνων ὡς ἀρχὴν αὐτὸ ὑπεδείκνυε ποῖα ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ δικαιοσύνη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἀπεκάλει τοὺς Θεοὺς δικαίους καὶ ὡς οὐδέποτε καταχωμένους τὰς δυνάμεις των, εὐνοοῦντες οὕτω τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον. Ἐλεγεν: «τόσον ἡ κακία ἐσκοτίσεν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, ὥστε μόνον ὁ θάνατος δύναται νὰ εὐεργετήσῃ τὴν ψυχὴν του». Ἀπεκάλει τὴν ἱατρικὴν Ἱεράν Τέχνην διδασκομένην ὑπὸ τῶν Θεῶν μόνον εἰς τοὺς σοφοὺς, διότι αὐτοὶ δέν καταχρῶνται τῆς γνώσεως.

Ο Πυθαγόρας μετεχειρίζετο ὡς τροφήν σπέρματα καὶ καρπούς καὶ ὀρισμένα εἶδη εἰς ἐκαστὴν ἐποχὴν. Συνεβούλευεν νὰ προσφέρουν θυσίας πρὸς τοὺς Θεοὺς καὶ μόνον τῶν θυμάτων νὰ ἀπτῶνται τῆς σαρκικῆς τροφῆς. «Χωρίζει, ἔλεγεν, τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν νοῦν καὶ ὀλόκληρον τὴν ὑπόστασιν ἀπὸ τὴν Φύσιν ἡ βρώσις σαρκῶν ζώων». Ἐδίδασκεν νὰ περιβάλλωνται μὲ λινὰ ἐνδύματα οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἀφίνουν τοὺς ὀργανισμούς των γυμνοὺς, ὥστε νὰ περιβάλλουν αὐτοὺς αἱ ἐπιρροαὶ τῆς Φύσεως. Τὸ μάλλινον ἐνδύμα εἶναι ἀρνητικὸς ἀγωγὸς τῶν ἐπιρροῶν καὶ συντρέχει εἰς τὸ νὰ μὴ συναντᾶται ἡ θερμότης τοῦ ὀργανισμοῦ μὲ τὴν θερμότητα τῆς Φύσεως. Ἐδίδασκε τὴν λατρείαν πρὸς τὸν Ἥλιον, ὡς μόνος πηγῆς ἐκ τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἀντλεῖ δυνάμεις διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς θεῖας τοῦ Ἥλιου ἐπιρροῆς γινόμενα φυτὰ εἶναι τὰ καταλλήλοτερα πρὸς ἴασιν τῶν ἀσθενῶν. Ἀφικθέντα τὸν Πυθαγόρα εἰς Κρότωνα τὸν ὑπεδέχθησαν καὶ τοῦ παρήξαν πάντα τὰ μέσα νὰ ιδρύσῃ σχολήν. Κατὰ πρῶτον συνέστησεν Σύλλογον ἢ Φιλοσόφων Ἐνδιαίτημα, ὡς ὁ ἴδιος ἀπεκάλει τὴν σχολὴν του, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφοίτουν νέοι καὶ νέοι. Ἡ εἰς τὴν σχολὴν αὐτὴν διδασκαλία τοῦ ὑπῆρξεν γονιμοτάτη καὶ ἡ φήμη του διεσπάρη εἰς πάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις.

Εδίδασκεν τὴν κοινωνικὴν ἀγωγὴν, τὸν τρόπον τῆς ἐρευνῆς τῶν φυσικῶν λειτουργιῶν, τὴν μουσικὴν, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ πρὸ παντός τὴν συγκρότησιν κοινωνίας ἐν ἀρμονίᾳ βιούσης. Ἡκροῶντο αὐτοῦ ὡς ἐάν ἦτο Θεός. Τὸ ἐπιβάλλον τοῦ ὕψους του καὶ ὁ ἔξοχος χαρακτήρ του ἐμάγευε πάντα ἀκροατὴν του. Ἡ διδασκαλία τοῦ ἦτο σύντομος, σαφής, εὐπρόσδεκτος εἰς πάντας. Ὁμιλῶν περὶ τοῦ βίου τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ διάγουν οἱ ἄνθρωποι, παρέβαλεν αὐτόν πρὸς τὴν συνεργασίαν τοῦ Οὐρανοῦ διὰ τῶν ἐπιρροῶν του πρὸς τὴν Γῆν, τῆς ὁποίας ἀποτελεσματὶ εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς μορφῆς, ἡ ἔχουσα κάλλος Νύμφης, τὴν ὁποίαν ἐρῶσι οἱ Θεοί. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνεργασίας εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, ἔλεγεν, «πρέπει νὰ εἶναι φῶτισις διανοητική, σωματικὴ διάπλασις καὶ ψυχικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ

ὁποία πρὸ παντός πρέπει νὰ τὴν προσηλῶνῃ πρὸς τὰ ἔργα τῶν Θεῶν». Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν μουσικὴν, τῆς ὁποίας εἰσῆγαγε τὰ στοιχεῖα καὶ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, εἶναι ἐφόδιον τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον καλλῦνει τὴν μορφήν τῆς καὶ προλαίανει τὴν ὁδὸν τῆς εἰς τὸ Φῶς, τὸ ὁποῖον ἔλεγε «οἱ Θεοὶ δωροῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅπως καταστοῦν ἡμεροί, γενναῖοι, εὐπροσῆγοροι, λάτρες τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Φύσεως καὶ γινώσται τῶν λειτουργιῶν τῶν Οὐρανίων σωμάτων» περὶ τῶν ὁποίων ὡσαύτως ἐδίδασκεν καταδεικνύων τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ἕκαστος ἔχει εἰς τὸ Ἄπειρον.

Διὰ τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων, πλείσται τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν ἰδικαὶ τοῦ κατασκευαῖ, κατεδείκνυε τὰς λύσεις προβλημάτων τῆς κινήσεως τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἦτο ἀδύνατον ἄλλως νὰ κατανοήσῃ ὁ νοῦς τῶν ἀκροατῶν του. Αἱ προλήψεις, διότι καὶ τότε ὑπῆρχαν προλήψεις, πρὸ τῶν ἐξηγήσεων, τὰς ὁποίας ἐδίδεν ὁ μέγας Σοφὸς ὑπεχώρουν καὶ ὁ νοῦς προσηλούτο εἰς τὴν γνῶσιν. Ἐδίδασκεν τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰς βουλὰς τῶν Θεῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξωτερικεύοντο διὰ τῶν Μαντείων καὶ ἀπεκάλει τὰ Μαντεῖα ὡς τὰ μόνον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς μέρη εἰς τὰ ὁποῖα διαιτῶντο οἱ Θεοί. Πρὸ τῆς ιδρύσεως τῶν μεγάλων αὐτοῦ Μυστηρίων

εἰς τὸν Κρότωνα, περιώδευσεν καὶ πάλιν ἐπισκεφθεὶς τὰ διάφορα Μαντεῖα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, πρὸς τὰς ὁποίας ἐδώρυσεν συγγραφὰς τελετῶν καὶ ἐπικλήσεων διὰ τὰ ἱερά των. Αἱ Ἱερεῖαι, ὅταν ἔφθανε, τὸν προσεφώνουν διὰ τῶν λέξεων, «Ὡς εὖ παρῆσθης, υἱὲ τοῦ Ἀπόλλωνος».

Επιστρέψας εἰς Κρότωνα ἐνυμφεύθη τὴν παρθένον καὶ ἐξαισίαν τὸ κάλλος Θεανώ. Ἡ Νύμφη Θεανώ ἠράσθη τοῦ Πυθαγόρου, τὸ δὲ ψυχικὸν τῆς κάλλος ἔπεισε τὸν θεῖον ἄνδρα νὰ τὴν λάβῃ σύζυγον, τῶν Θεῶν ἐπιτρεψάντων νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον.

Μετὰ τὸν γάμον τοῦ κατέστη θειότατος. Ὁ ἔρως τῆς Θεανῶς ἀνύψωσε τὸν Πυθαγόρα καὶ κατόπιν τῶν συμβουλῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβε ἐκ

τῶν Μαντείων, τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθη, ἵδρυσεν τὰ

Πυθαγόρεια Μυστήρια. Ταῦτα ἀπετελοῦντο ἐξ ἐννέα βαθμῶν, εἰς ἐνδείξιν τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχεν πρὸς τὰς ἐννέα (9) ἀριθμητικὰς Μονάδας, αἱ ὁποῖαι ἔλεγεν ὅτι ἐξεπροσώπων ἐννέα (9) βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδεμελιώθη τὸ Σύμπαν.

Η κλίσις τοῦ πρὸς τὰς ἀριθμητικὰς καὶ ἐν γένει μαθηματικὰς πράξεις τὸν ἤγαγε εἰς τὸ νὰ εὕρῃ ὅτι τὸ Σύμπαν εἶναι συγκροτημένον ἀπὸ ἀριθμούς, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἐξεπροσώπει εἰς αὐτὸ τὰς ποιότητας τῶν μορφῶν του. **Οἱ ἀριθμοί,** ἔλεγεν: «δέν εἶναι πράξεις δεικνύουσας τὴν ποσότητα τῶν μορφῶν τοῦ Σύμπαντος, ἀλλὰ τὴν ποιότητα ἡ δὲ ποιότης ἐνδείκνυται ἐκ τῆς ποιότητος τῶν μορφῶν, αἱ ποιότητες δὲ καταδεικνύουν τὴν βαθμιαίαν αὐτοῦ διαμόρφωσιν».

8

Τά μυστήριά του διηροῦντο εἰς τρεῖς κατηγορίας. Εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ καταδεικνύοντα τὴν προέλευσιν αὐτοῦ, εἰς τὰ διδάσκοντα τὰς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὰς μορφὰς τῆς Φύσεως καὶ τὰς ποικιλίας τῶν ὀργάνων τῶν διαφόρων μορφῶν καὶ εἰς τὰ μεγάλα καὶ ἱερά, τὰ ὁποῖα οὐδέ λέξις ἐπέτρεπον εἰς τοὺς μύστας αὐτῶν νὰ εἴπουν ἄν περι τῆς ὑπάρξεώς των.

Εἰς τὴν πρώτην τριάδα ἐμυοῦντο ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ὑπεβάλλοντο εἰς πενταετὴ σιγὴν. Εἰς τὴν δευτέραν μόνον ἐξαγινισμένοι τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦ καὶ καθάριοι ἀνομημάτων τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὴν τρίτην φωτισμένοι καὶ ὑπὸ τῶν Θεῶν ἐμπνευσμένοι νέοι ὡς καὶ ἄγναι παρθένοι ἔχουσιν ψυχικόν κάλλος ὅμοιον μετ' τὴν Θεανού.

Οἱ τέλει μεμυημένοι ἦσαν ἥρεμοι τὴν ὄψιν, γενναῖοι τὸ ἦθος, ἀπαστράπτοντες τὸ κάλλος, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐξέπεμπαν αἴγλην φωτεινὴν, ἱκανὴν νὰ διεισδύῃ καὶ εἰς τὰ ἔγκατα τῶν σκέψεων τῶν ἀνθρώπων. Ὁ βίος τῶν Πυθαγορείων μυστῶν εἶναι μοναδικὸν παράδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀπετέλουν ἰδίαν κοινωνίαν καὶ ἐπαρουσιάζοντο ὡς μία ψυχὴ ἥρεμος, γαληνιαία καὶ γενναῖα εἰς αἰσθήματα. Δέν εἶχαν ἢ μίαν θέλησιν. Ἡ ἀδελφότης, τὴν ὁποίαν ἐννοοῦν οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς μας, δέν εἶναι παρά κοινὴ τῆς λέξεως ἐναντι τοῦ συνδέσμου τῶν ψυχῶν τῶν Πυθαγορείων.

Ἡ πρὸς τὴν κοινωνίαν ἐπίδρασις των κατέρριπτε πάντα ἑγωισμόν καὶ παρίστανε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς στερημένους αἰσθήσεων καὶ αἰσθημάτων. Ἦσαν ἄκακοι, ἄνευ ὑποκρισίας, ἄνευ συμφέροντος. Συμφέρον των ἦτο τὸ συμφέρον πάσης τῆς κοινωνίας. Εἰς τὴν διάβασίν των πάντες ὑπεχώρουν καὶ ἀνεγνώριζαν αὐτοὺς ὡς ψυχικῶς ἀνωτέρους. Ἐνδεδυμένοι ἀπλᾶ, εὐγραμμοὶ τὸ σῶμα καὶ ἐξαισίοι τὴν μορφήν, λιτότατοι τὴν διαίτα καὶ πάντες ἐργατικώτατοι, ἐκαλλιέργουν τὴν Γῆν καὶ ἀφιερῶντο εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς μορφῆς αὐτῆς. Ἡ Μουσικὴ ἦτο ἐπίσης ἔργον των καὶ μέλποντες ἐπλήρουν χαρὰς καὶ τὴν Φύσιν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Νέοι καὶ νέαι περιπατῶντες ὁμοῦ μετ' ἑαυτῶν μετὰ τὴν χεῖρα των, ἐξέπληττον πάντα ἐρχόμενον ἐκ ἔξω εἰς τὸν Κρότωνα πόλεως. Ἀποτελοῦσαν μίαν οἰκογένειαν καὶ ἐσιτῶντο ὁμοῦ ἀναλόγως τῶν βαθμῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆκον, ὁ δὲ Πυθαγόρας πρὸ τῆς τοιαύτης χορείας παρίστατο ὡς ἄλλος Ζεὺς ἐν Ὀλύμπῳ. Ἡ κακία ὅμως τῶν μικρῶν ἀνθρώπων ψυχῶν ἐφθόνησε αὐτοὺς. Γενομένης στάσεως εἰς τὸν Κρότωνα, κατ' αὐτὴν οἱ Πυθαγόρειοι Ναοὶ ἐνεπρήσθησαν καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν μαθητῶν των ἐπεσαν φονευθέντες ὑπὸ τῆς ἀγρίας ὀρμῆς τῶν στασιαστῶν.

Ο Θεῖος Πυθαγόρας γνωρίζων τὸ τέλος τοῦ ἀνέμενε αὐτό

ἀπαθῶς καὶ ἐδέχθη τὸν θάνατον μετ' αἰδίαμα, συγχωρῶν τοὺς φονεῖς του, ὅταν ἐδέχθη τὴν θανατηφόρον ἐπίθεσιν καὶ ἔπεσεν πληγείς ὑπὸ δηλητηριώδους βέλους. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Μεταπόντιον ἀποχαρκτησῆς ἐκεῖ προσφιλῆς του μαθητᾶς. Τὸ γεγονός αὐτὸ συνετέλεσε εἰς τὸ νὰ νομίζουσιν αὐτὸν ζῶντα ἐπὶ μακρόν χρόνον οἱ διασκορπισθέντες κατόπιν τῆς εἰς τὸν Κρότωνα γενομένης στάσεως μαθηταὶ του.

Ο Πυθαγόρας ἐγκατέλιπε οὐχὶ ὀλίγας συγγραφάς, ἀλλὰ τῶν μαθητῶν του διασκορπισθέντων πλείστοι ἐξ αὐτῶν κατεστράφησαν εἰς Κρότωνα, ἄλλαι δὲ παρέφθάρησαν, συντελέσαντος εἰς αὐτὸ καὶ τοῦ χρόνου. Μετὰ τὸν θάνατόν του οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἴδρυσαν Πυθαγορείους σχολὰς εἰς διαφόρους πόλεις. Εἰς τὸν Τάραντα μία τοιαύτη σχολὴ ἐπὶ μακρόν λειτουργήσασα ἐπέφερε καὶ πάλιν ἐπίδρασιν τῶν Πυθαγορείων ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Αἱ εἰς τὸν Κρότωνα ὅμως καταστραφεῖσαι συγγραφαὶ περὶ τῶν τελετῶν τοῦ Πυθαγόρου, δέν κατέστη δυνατόν νὰ ἀναπληρωθῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν του.

Ἐντεῦθεν βαθμιαίως ἐπῆλθεν ἐξαφάνισις τῶν μεγάλων ἰδεῶν, παρ' ὅλον ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον αἱ ἀρχαὶ τῶν Πυθαγορείων ἦσαν τὸ ὑπόδειγμα τῆς κοινωνικῆς ἀρετῆς. Πάντες καὶ αὐτῶν τῶν Στωικῶν μὴ ἐξαιρουμένων, ὁμῶς περὶ τοῦ Πυθαγορείου συστήματος ὡς περὶ θείου κοινωνικοῦ συστήματος, δυναμένου νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐνάρετον, διεφώνουν ὅμως ὡς πρὸς τὰς βαθυτέρας ἐννοίας τῶν Πυθαγορείων καὶ ἐντεῦθεν ἡ σύγχυσις περὶ τῶν πραγματικῶν τοῦ Πυθαγόρου ἰδεῶν. Βραδύτερον, συγγραφαὶ τινὲς αὐτοῦ, περιελθούσαι εἰς γνῶσιν ἄλλων μικρῶν Μυστηρίων, ἀνεγέννησαν καὶ πάλιν τὸν πόθον τῆς ἐκ νέου συστάσεως Πυθαγορείων σχολῶν, ἀλλὰ ἐπειδὴ αἱ συγγραφαὶ αὐταὶ δέν ἦσαν πλήρεις, οἱ πειραθέντες δέν κατάρθωσαν νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ ἔργον των. Μεταξὺ τῶν Πυθαγορείων διεκρίθησαν πλείστοι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ θυγάτηρ αὐτοῦ Δαμῶ καὶ ὁ υἱὸς του Τηλαύγης.

Ἐάν ὅμως οἱ Πυθαγόρειοι δέν κατάρθωσαν λόγῳ τῆς μεγάλης εἰς Κρότωνα καταστροφῆς νὰ σώσουν τὰς μεγάλας ἰδέας, δέν περιῦρσαν ὅμως τὸν Διδάσκαλόν τους, ὡς τοῦτο βραδύτερον ἔπραξαν οἱ Χριστιανοὶ ὁλοσχερῶς καταστρέψαντες τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου των καὶ δημιουργήσαντες χάος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Περαιῶν, ὁμολογῶ ὅτι, ὅτι ἀνέφερα περὶ τοῦ θείου σοφοῦ εἶναι ἐλάχιστον ἐναντι τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἰδεῶν καὶ ἔργων καὶ δι' αὐτὸ θά ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ τύχῃ τῆς δεούσης συγγνώμης μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ πληρῶσω τὸν πόθον ὁ ὁποῖος ἐξεδηλώθη εἰς σᾶς ὅπως γνωρίζετε περὶ τοῦ θείου αὐτοῦ σοφοῦ.

Θεοφάνους Κρητῆς: Ὁ Ἅγιος Πυθαγόρας - ταχυγραφία. Μονὴ Μ. Λαύρας, Ἀθῶς

Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Η. Π. ΜΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

Ο πολιτισμὸς τῆς Ἰλιάδος εἶναι ἐπὶ πλέον πολιτισμὸς ἀνθρώπινος. Μέσα ἀπὸ τὸ ὀρθολογικὸ ἄτομο καὶ τὸν πολίτη προβάλλει τόσο ὁ καθημερινὸς ὅσο καὶ ὁ οἰκουμενικὸς ἄνθρωπος. Τὸ ὁμηρικὸ διαλέγεσθαι, τὸ ὁποῖο προϋποθέτει ὄχι μόνον ἀντιθετικὴ σύσταση τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ἀμοιβαία ἀναγνώριση τῶν ὅρων τῆς ἀντίθεσης, ἀμοιβαία ἀναγνώριση τῶν συνδιαλεγόμενων καὶ τελικῶς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὅρου ἀναγκαίου γιὰ τὴν παρουσία τοῦ ἀνθρώπου, σηματοδοτεῖ μιὰ τριπλὴ ἀπελευθέρωση, μετὰ τὸ τελικὸ προορισμὸ τὴν ἐνότητα καὶ αὐτονομίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἱστορίας. Ἀπελευθέρωση, συγκριμένα, βιολογική, ἀνθρωπολογικὴ καὶ κοινωνιολογική: ὁ ἄνθρωπος διακρίνεται ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ κυρίως ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα, ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ θεοκρατικὸ καὶ ἥρωικό πρότυπο καὶ, τέλος, χειραφετεῖται ἀπὸ τοὺς ἀπόλυτους κοινωνικοὺς καταναγκασμοὺς τῆς ἐξουσιαστικῆς ὀργανωμένης συλλογικῆς ζωῆς. Ἡ τριπλὴ αὕτη ἀπελευθέρωση ἀποτελεῖ καθοριστικὴ προϋπόθεση προαγωγῆς ἐνός ποιητικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ὁλοκληρωμένου ἀνθρώπου.

Ὁ Ὅμηρος ἔφερε στὸν κόσμον -ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχαν μόνον θεοὶ, ἥρωες, ἱερεῖς καὶ μάντιες- τὸν ἄνθρωπο, προσθέτοντας μιὰ νέα λειτουργία, ἐγκαινιάζοντας τὸ ψυχολογικὸ βασίλειο καὶ ἐγκαθιδρύοντας τὴν ἀνθρώπινον νομιμότητα. Ἀναιρῶντας τὴν ἱεραρχικὴ δομὴ τοῦ κόσμου, συνεχίζει, σ' ἓνα ἄλλο ἐπίπεδο, τὴν «νομολογία» ποὺ δημιούργησε ἡ ἀπόφαση τοῦ Προμηθέως, τοῦ ἔργῳ αὐτοῦ ἀρνητῆ τῆς ἐξουσίας, περὶ ἐκπονήσεως τῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων τῆς νέας κατοικίας τῆς ἐλληνικῆς ἀνθρωπότητος, τῆς νέας, ἐπαναστατικῆς ἀνθρώπινος νομιμότητος, καὶ περὶ δωρεᾶς στοὺς ἀνθρώπους τοῦ λόγου -τοῦ ὑπερβαίνοντος τὸν μῦθο καὶ τὸν θεμελιώδη νόμο, τὸ σύνταγμα, τοῦ μυθολογικοῦ κόσμου καὶ τοῦ μυθικοῦ συστήματος. Ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ λόγου ἀπὸ τὸν μῦθο, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπόσπαση ἀπὸ τὸ μυθολογικὸ τοῦ λογικοῦ καὶ τὴν ἀνακήρυξή του σὲ ἀνεξάρτητον, αὐτόνομον κόσμον. Ὁ Ὅμηρος, ἱστορικός ὁμολογός τοῦ Προμηθέως, ἐργοδηγός τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, χρησιμοποίησε τὸ προμηθεϊκὸ ὄργανο τοῦ λόγου γιὰ νὰ ὑπερκεράσῃ τὸν θεμελιώδη νόμο τοῦ ψυχολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ κόσμου τῆς ἐποχῆς του: τὴν ἱεραρχία. Τὸ ὁμηρικὸ διαλέγεσθαι εἶναι ἡ νέα ἐκδοχὴ τῆς φωτιᾶς τοῦ Προμηθέως: τὸ φυσικὸ στοιχεῖο προσλαμβάνει ἐδῶ μορφήν πολιτισμικοῦ στοιχείου. Ὁ Ὅμηρος ὅμως δέν ἀνέσυρε τὴν ἐπιφάνεια τὸν ἀπλὸ μόνον, τὸν καθημερινὸ ἄνθρωπο ποὺ κρυβόταν μέσα στὸν ἀνεξιχνίαστο ἥρωα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνθρωπο τοῦ λαοῦ ποὺ κατακρατεῖτο στὰ βάθη τῆς ἱστορίας, αἰχμάλωτος τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἀπολωλὼς τῆς προ-πολιτικῆς «ἀνθρωπότητος». Στὴν τριαδικὴ ἱεραρχικὴ λειτουργικὴ ὀργάνωση τοῦ κόσμου ὑποκαθίσταται ἀπὸ τὸν 8ο αἰῶνα τοῦ Ὀμήρου ἡ δυαδικὴ λογικὴ ὀργάνωση: στὴν θέσιν τῆς ἱεραρχίας, ἡ διαλεκτικὴ στὸν φυσικὸ καταναγκασμὸ, ἡ πολιτικὴ.

Ἡ Ἰλιάδα, ἀφήγησις σὲ δύο ἐπίπεδα -ἐπική (ἥρωικὴ ἀφήγησις, ἀφήγησις δράσεως ἡρώων) καὶ δραματικὴ ἀφήγησις (τοῦ πάθους ψυχολογικῶν ἀτόμων)-, εἶναι τελικῶς, στὸ βάθος, περισσότερο ἀνθρώπινο δράμα ἀπ' ὅ,τι ἥρωικό

ἔπος. Δράμα ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ χειραφετήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν θεόν. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ καταδελώνεται ἀμέσως, ρητὰ: Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή, ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε Ἀτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ Διὸς Ἀχιλλεύς (Α 5-7). Ἡ ἔρις μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ ἡ θεϊκὴ ἐπι-βουλή τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων δεσπόζουν στὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Ἡ Ἰλιάδα φαίνεται νὰ ἀποτελῇ στὸ σύνολό της προσπάθεια ἀπαλλαγῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ «Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή», προσπάθεια ἀρσεως κάθε ἐτε-ραρχίας σὲ βάρος τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπάρχει ὅμως καὶ τὸ ἐσωτερικὸ ἐπίπεδο, ὅπου ἡ προσπάθεια ἐγκτεῖται στὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὸ πάθος, στὴν ἀναίρεση τῆς μήνιος καὶ, σὲ πολιτικούς ὅρους, στὴν ὑποκατάσταση στὸν ἰδιωτικὸ λόγο ἐνός δημοσίου λόγου, στὸν ἰδιώτη τοῦ πολίτη. Ἐγκτεῖται, ἐπὶ πλέον, στὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ὥστε αὐτὸ τὸ ὁποῖο ζητεῖ ἡ Θέτις ἀπὸ τὸν Ἀχιλλεῖα (ἐξ αὐδα, μὴ κεῖθε νόω, ἵνα εἰδωμεν ἄμφω) νὰ ἐφαρμοσθῇ στὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων.

Μετὰ τοὺς πρώτους στίχους τῆς Α ραψωδίας διακηρύσσεται ἡ κυριαρχία τοῦ ψυχολογικοῦ ἀνθρώπου: μήνιος Ἀχιλλεύς (1), χόλος Ἀπόλλωνος (9), θυμὸς Ἀγαμέμνωνος (24). Ἡ συμπεριφορὰ ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν ψυχικὴ κατάσταση, ἡ ἀπόφασις λαμβάνεται ἀπὸ τὸ θυμικὸ ζητούμενο εἶναι ἡ θεραπεία μιᾶς ψυχικῆς διαταραχῆς, ἡ κατάβρεση τοῦ θυμοῦ. Ὁ τρωικός πόλεμος ἔχει αἰτία τὴν ὀργὴν ποὺ προκάλεσε ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης, ἡ συμφορὰ ποὺ πλήττει τὸν στρατὸ τῶν Ἀχαιῶν τὴν ἀρπαγὴ τῆς Χρυσῆδος καὶ ὁ θυμὸς τοῦ Ἀχιλλεύς τὴν ἀρπαγὴ τῆς Βρισηίδος.

Δέν εἴμαστε ἀκόμα στὸ ἱστορικὸ ἐπίπεδο. Τὰ κίνητρα τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων δέν εἶναι πολιτικά, οἰκονομικά, θρησκευτικά ἢ νομικά ἀλλὰ πρωτίστως ψυχολογικά καὶ ἠθικά. Ἡ προσωπικὴ τιμὴ, ἡ φιλοτιμία, εἶναι ὁ θεμελιώδης νόμος ποὺ διέπει τὸν ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος ἀναδύεται ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Ὁ Ἀχιλλεύς τὸ διακηρύττει ἐπιγραμματικὰ ὅσο καὶ δραματικὰ: μῆτερ, ἐπεὶ μ' ἔτεκες γε μινυνθάδιόν περ ἐόντα, τιμὴν πέρ μοι ὀφελλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξει Ζεὺς ὑψιβρεμέτης· νῦν δ' οὐδέ με τυτθὸν ἔτεισεν ἢ γάρ μ' Ἀτρεΐδης εὐρύ κρείων Ἀγαμέμνων ἠτίμησε· ἐλὼν γάρ ἔχει γέρας, αὐτὸς ἀπούρας (Α 352-56).

Τὸ πολυτιμότερο ἀγαθὸ εἶναι ἡ τιμή. Ὁ Ἀχιλλεύς δέν ἐξανίσταται καὶ δέν διαμαρτύρεται ἐπειδὴ καλεῖται νὰ ἀποθάνῃ στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ἀλλὰ ἐπειδὴ δέν τὸν τιμᾷ ἡ Ἀρχὴ Θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἐπειδὴ τὸν ἀτίμασε ἡ Ἀρχὴ τῶν Ἀχαιῶν πολεμιστῶν. Ἡ προσωπικὴ τιμὴ, τὸ κατ' ἐξοχὴν αἶτημα τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς, δέν εἶναι ποτέ ὥστό-σο αὐθαίρετη, ἄδικη διεκδίκηση ὡς σφοδρὴ ἀτομικὴ ἐπιθυμία, ἐπιθυμία τοῦ τιμᾶσθαι ἀπὸ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, εἶναι ἡ ψυχοπνευματικὴ κατάσταση ἀπ' ὅπου ἀνέλυσε τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο καὶ ὁ ἀνθρώπινος ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος μετὰ σάρκα καὶ ὅσθα καὶ ἦθος καὶ πνεῦμα. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος θέλει νὰ τιμᾶται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, τιμᾷ τὸν ἄνθρωπο: ἡ τιμὴ ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ληξιαρχικὴ πράξις γεννήσεως τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἰλιάδος, ὡς πολιτισμὸς τῆς ἀνθρώπινης τιμῆς, εἶναι πολιτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου τῆς τιμῆς, πολιτισμὸς τῆς φιλοτιμίας.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ

ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Τό καλαισθητικό αίσθητήριο

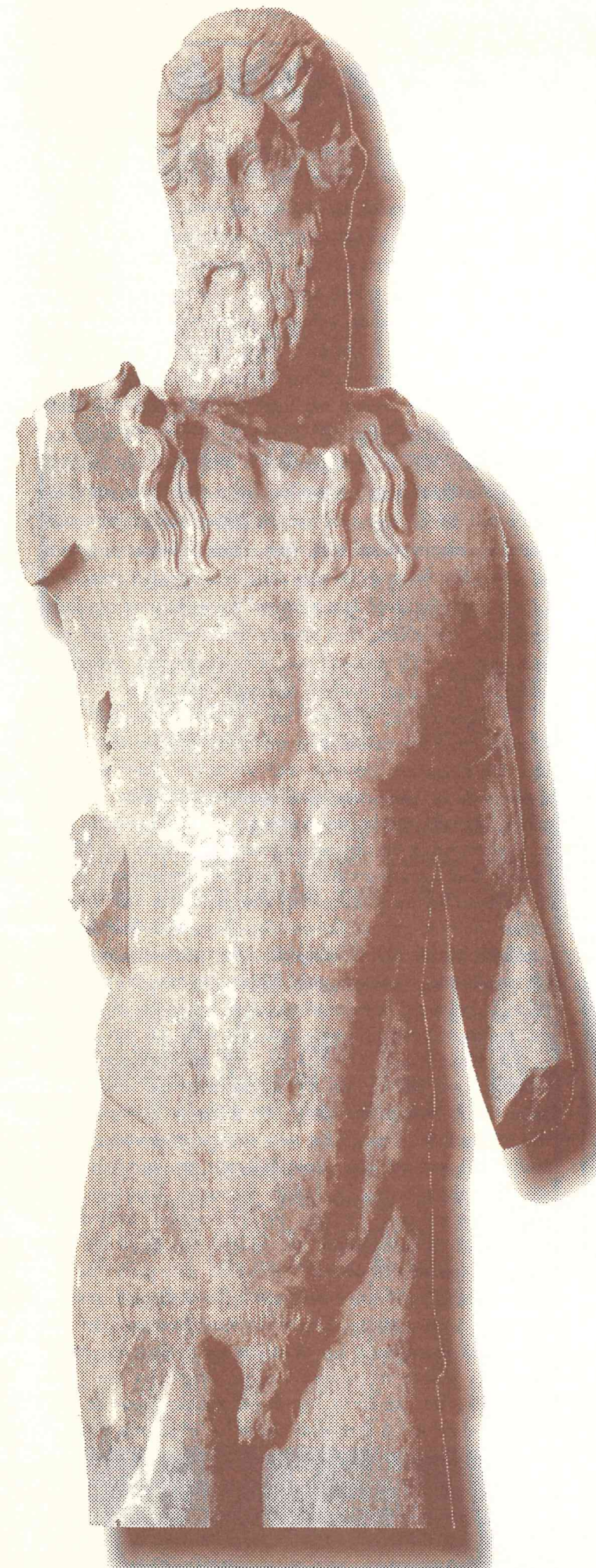
Ο Έλληνας υπήρξε πάντα φιλότεχνος και φιλόμουσος. Η καλλιτεχνική ευαισθησία του Έλληνα, από την αρχαιότητα έως σήμερα είναι ιστορικά καταξιωμένη. Η καλλιτεχνική δημιουργία ήταν για τους αρχαίους Έλληνες «θεϊον δῶρον» και χάρισμα των Μουσών. Γι' αυτό και ο καλλιτέχνης είχε την δύναμη να ανυψώνει με το έργο του τους ανθρώπους σε ανώτερες σφαίρες πνευματικής απόλαυσης. Νά τους ψυχαγωγεί, νά τους ευφραίνει, νά τους εξημερώνει και νά επιδρά επάνω τους ήθοπλαστικά, άφοϋ ή ζωή και ή ψυχή του ανθρώπου «εύρυθμίας και εύαρμοστίας δέϊται» κατά τόν Πλάτωνα (Πρωταγόρας 326 b).

Ο χαρακτήρας του Έλληνα είναι ευεπίφορος προς όλες τις καλές τέχνες και επιδιώκει νά κατακτήση ως δημιουργός ή ως φιλότεχνος όσο μπορεί πιά πολλές απ' αυτές. Από την αρχαιότητα έως σήμερα ή δημιουργία της Όμορφιάς, και ή φιλοσοφία του Όραιο (δηλαδή ή αισθητική κρίση), του έχουν έκλεπτύνει τό καλλιτεχνικό αισθητήριο και του έχουν αναπτύξει μία αξιόλογη αισθητική συνείδηση. Ο ψυχαγωγικός, διδακτικός και ήθοπλαστικός χαρακτήρας της αρχαίας τραγωδίας πού προσφέρει την «κάθαρση» μέσα από τόν «ήδυσμένο λόγο», αλλά και της κωμωδίας πού στηλιτεύει τις άνοησίες των ανθρώπων, συνεχίζει νά συγκινεί τους Νεοέλληνες, πού κατακλύζουν τά αρχαία θέατρα. Τό ίδιο συμβαίνει και μέ όλες τις καλλιτεχνικές έκδηλώσεις θεατρικές ή μουσικές, ποιητικές ή εικαστικές, όρχηστρικές ή κινηματογραφικές.

Από την αρχαία έλληνική λαϊκή τέχνη της άγγειοπλαστικής και άγγειογραφίας μέχρι τις σημερινές επιδόσεις του στά άριστουργήματα του λαϊκού πολιτισμού (ύφαντά, κεραμικά, μεταλλοτεχνήματα, ξυλόγλυπτα κ.ά.) ή καλλιτεχνική ευαισθησία του συνεχίζεται άμείωτη. Ακόμα και στίς σκοτεινές περιόδους της ύποδούλωσής του δέν σταμάτησε. Η σύγχρονη άγγειοπλαστική και άγγειογραφία έρχεται πρώτη στόν κόσμο. Οί επιδόσεις του Νεοέλληνα στην Ποίηση (ιδιαίτερα) και στην Πεζογραφία έχουν διεθνή άναγνώριση -όσο και άν τό φράγμα της γλώσσας τις έμποδίζει. Τό ίδιο συμβαίνει και στούς χώρους της Μουσικής, του Θεάτρου, της Αρχιτεκτονικής, της Ζωγραφικής, της Γλυπτικής, του χορού και πρόσφατα του Κινηματογράφου. Γενικά ό Νεοέλληνας έχει βαθύτατη συνείδηση ότι ή Τέχνη είναι ή αισθητική αξία της ζωής. Είναι ή εύλογία πού όμορφαίνει την ζωή και κάνει «βιωτό» «τόν άβίωτο βίο». Γι' αυτό και δέν άδιαφορεί για την αισθητική άγωγή της νεολαίας. Χωρίς την αισθητική καλλιέργεια δέν κατακτάται ή «ποιότητα ζωής» και δέν οικοδομείται σωστά ή κοινωνική συνείδηση. Οί λόγοι πού την επιβάλλουν είναι ψυχολογικοί, πνευματικοί, ύπαρξιακοί, παιδαγωγικοί, κοινωνικοί, άκόμα και θεραπευτικοί. Η αισθητική άγωγή διευρύνει τόν συναισθηματικό όρίζοντα, έκλεπτύνει την αίσθηση και την συμπεριφορά, αναπτύσσει την συνείδηση των ανθρωπιστικών αξιών, χαρίζει την αυτογνωσία και την χαρά της δημιουργίας, ένισχύει τους

Η ΘΕΑ ΗΡΑ - Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΗΤΕΡΑ

ΖΕΥΣ - Ο ΠΑΤΗΡ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

κοινωνικούς δεσμούς συνενώνοντας τούς ανθρώπους πού έχουν κοινά αισθητικά αγαπήματα, πολλαπλασιάζει τούς τρόπους έκφρασης και επικοινωνίας των ανθρώπων, δίνει διέξοδο σε άγχωτικές και ψυχοπαθολογικές καταστάσεις, άντικρύζει και έρμηνεύει από μίαν άλλη σκοπιά -ύψηλότερη- τόν κόσμο και την ανθρώπινη συμπεριφορά.

Έχει άποδειχθή πως ή ήθοπλαστική δύναμη των καλών τεχνών και ιδίως της μουσικής επιδρά στην κοινωνική προσαρμογή του ατόμου και αύξάνει την κοινωνικότητα. Τά κοινά ενδιαφέροντα των ατόμων πού μετέχουν στην έμπειρία του Όραιο συντελούν σ' αυτό. Η ευαισθησία στην όμορφιά, πού συγκινεί τόν ψυχισμό, ευαισθητοποιεί τό άτομο και στίς άλλες αξίες της ζωής, αλλά και στίς πιά λεπτές άποχρώσεις των διαπροσωπικών σχέσεων, γιατί επηρεάζει θετικά τόν χαρακτήρα του. Τό Όραιο επιδρά θετικά στην φαντασία, στην κρίση, στο συναίσθημα και στην συμπεριφορά. Έκλεπτύνει τό ήθος και την ανθρωπιά. Ο δρόμος του Ούμανισμού περνάει μέσα από τις Καλές Τέχνες. Ο φιλότεχνος γίνεται ό ευαισθητοποιημένος δέκτης και πομπός αυτών των μηνυμάτων, μέ τό νά καλλιεργή την φαντασία του, νά έκλεπτύνει την παρατηρητικότητα και αισθαντικότητά του, και νά βαθύνει τόν ανθρωπισμό του. Όλα αυτά τά γνωρίζει ό Νεοέλληνας.

Ο Κ. Τσάτσος στό βιβλίο του «Θεωρία της Τέχνης» γράφει: «Η αισθητική παιδεία είναι και για τούς πολλούς και για τούς διαλεκτούς. Στούς πολλούς δίνει ό,τι σηκώνουν οί ώμοι τους -και σηκώνουν οί ώμοι τους έδω στόν τόπο μας πολύ περισσότερα απ' όσα φανταζόμαστε. Στούς διαλεκτούς -διαλεγμένους όμως μέσα απ' όλο τόν λαό (χωρίς ν' αφήνουμε την διαλογή στην εύνοια του πλούτου και των περιστάσεων)- θά τούς δώση όλες τις δυνατότητες ν' άνέβουν στούς ύψηλότερους άναβαθμούς για νά γίνουν οί δημιουργοί μιας νέας έλληνικής ώραιότητας. Η αισθητική ζωή δέν γνώρισε στην οικουμένη ένα έδαφος πιά πρόσφορο από την Ελλάδα, και γι' αυτό πρέπει νά πάρη ή αισθητική παιδεία, όπως άλλοτε, έτσι και σήμερα μία θέση περίβλεπτη και βασική».

Η σωστή αισθητική παιδεία είναι άπαραίτητη στην σημερινή εποχή της έσκεμμένης παραπληροφόρησης. Κυκλώματα από κριτικούς της λογοτεχνίας και της τέχνης, από επιδέξιους διαφημιστές των Μέσων Μαζικής Ένημέρωσης και από τεχνοκράτες, παριστάνουν τις άυθεντίες στόν αισθητικό χώρο, αλλά και τούς συμβούλους και διαχειριστές των καλλιτεχνικών και λογοτεχνικών ύποθέσεων. Αύτοί ήγεμονεύουν τό χρηματιστήριο αξιών παντός είδους έργου τέχνης και προωθούν πρόσωπα πού ή αξία τους είναι άντιστρόφως άνάλογη προς την φήμη και την οικονομική τους επιτυχία. Αλλά ή γνήσια τέχνη και ή σωστή αισθητική παιδεία βρίσκονται πολύ πιά ψηλά απ' τό όπτικό βεληνεκές αυτών των ανθρώπων, στόν χώρο των μεγάλων ιδανικών, πού όμως είναι προσίτα στούς ανθρώπους, όταν συνειδητά άγωνίζονται για έναν άληθινό πολιτισμό ψυχικής καλλιέργειας.

Θά πρέπει, όμως, νά σημειώσουμε ότι ή ξενομανία των Έλλήνων και ή διαφθορά του γούστου από τις νοσηρές τάσεις στην Τέχνη τραυματίσανε θανάσιμα τό παραδοσιακό κάλλος. Η «μή παραστατική» ή «άφηρημένη» ή «άνεικονική τέχνη» στέρησε τις τέχνες αυτές πού από προϋπόθεση ήταν «εικαστικές και έποπτικές» από τό άντικείμενό τους. Έτσι, σε τέχνες από προϋπόθεση

«καλές» απουσιάζει τό «κάλλος»! Η παραμόρφωση (μέχρι τήν αμορφία) και η επιτήδευση (πού κάνει τήν τέχνη τέχνασμα) ευτέλισαν τήν ζωγραφική και τήν γλυπτική. Οί εξαιρέσεις είναι ελάχιστες μπροστά στόν γενικό κανόνα. Βασικά, οί ατάλαντες μετριότητες αποδύθηκαν σέ μία εύκολη παραγωγή απ' τήν όποία λείπει ή εμπνευση, ή πνευματικότητα και ή εργατικότητα. Η κατάλυση τής όμορφιάς προπαγανδίστηκε ως οικοδόμηση του μοντερνισμού, και στηρίχτηκε (χρηματικά) από μωρούς φιλότεχνους. Η άσυνδοσία και ή τερατογραφία εθριάμβευσαν. Οί σύγχρονοι εικαστικοί «καλλιτέχνες» άδιαφορούν άν τερατόμορφα και άκρωτηριασμένα σώματα μέ κατακρεουργημένες σάρκες (στήν γλυπτική και τήν ζωγραφική) μέ παραμορφωμένα πρόσωπα και στρεβλωμένα άκρα δέν είναι αισθητικά αποδεκτές. Νά υπενθυμίσουμε μερικά έργα του Πικάσσο; ή καλύτερα μερικά αγάλματα πού δέν αγάλλουν τόν θεατή, και πού έχουν γεμίσει τό κέντρο τής πρωτεύουσας; Ακέφαλα ή παραμορφωμένα σώματα, άσεβουν στους δημοσίους χώρους και προσβάλλουν τήν αισθητική του μέσου πολίτη, τρομάζοντας τά παιδιά πού τά παρατηρούν.

Δυστυχώς δέν είναι λίγα τά περιστατικά, πού ή μόδα των καιρών, προπαγανδίζει γιά «Ωραία» δημιουργήματα νοσηρής φαντασίας έκκεντρικών καλλιτεχνών, πού όχι μόνο δέν είναι βιώσιμα, αλλά και προκαλούν φθορά στο ύγιές γούστο των φιλοτέχνων, όπως και στήν ίδια τήν Τέχνη.

Απόσπασμα από τό βιβλίο «Ο Χαρακτήρας του Έλληνα»
Εγχειρίδιο Αυτόγνωσίας του Ιάσονος Ευαγγέλου
«Τό καλαισθητικό αισθητήριο»

ΓΙΑΤΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

Jacqueline de Romilly

Στό ξεκίνημα τής ελληνικής λογοτεχνίας αναδύονται, μέ τό όμηρικό έπος, ήρωες πού όλοι γνωρίζουμε: ό Άχιλλέας, ή Ανδρομάχη, ό Έκτορας, ό γέρο Πρίαμος ή ωραία Έλένη, ό Όδυσσεύς, ή Πηνελόπη... προβάλλουν γεμάτοι λάμψη, είναι εύκολα αναγνωρίσιμοι, οίκοι και άφθαρτοι. Γιατί;

Μέ αρχή τόν Όμηρο, αναπαράγονται άδιάκοπα. Εμπνέουν τήν ελληνική τραγωδία, ύστερα τόν Βιργίλιο και τόν Σενέκα και στήν συνέχεια όλους τούς συγγραφείς τής δυτικής λογοτεχνίας, στήν Γαλλία και στήν Γερμανία, στήν Ιταλία, στήν Άγγλία, στις ΗΠΑ... Από τίς ιστορίες τους άντλήθηκαν δράματα και ποιήματα, πραγματείες περί ήθικης και όπερέτες - χωρίς ν' αναφερθούμε στις όπερες, στήν ζωγραφική ή στόν κινηματογράφο. Γιατί;

Επί πλέον, όσάκις ανατρέχουμε από τά διάφορα αυτά έργα στο άρχικό κείμενο και ξαναβρίσκουμε τίς εικόνες τους στόν Όμηρο, μένουμε κατάπληκτοι: Ξαφνικά ή παρουσία τους είναι ακόμα πιό ζωντανή και πιό κοντά μας. Πέρα από τά ποικίλα προσώπια πού ό καθένας θέλησε νά τούς προσδώσει (και τά όποια σέ γενικές γραμμές μένουν πιστά στο πρωτότυπο, έπειδή ή υπόσταση αυτών των δραματικών προσώπων διατηρεί τά ουσιώδη χαρακτηριστικά πού τούς έδωσε ό Όμηρος), τά ανακαλύπτουμε και πάλι σέ όλη τους τήν απλότητα και στο πρωταρχικό τους μεγαλείο. Γιατί;

Εδώ ακριβώς τίθεται τό πρώτο έρώτημα: οί ήρωες πού μäs έρχονται από τό ελληνικό έπος μäs καλούν νά διεισδύσουμε μέσα στο ποίημα γιά νά τούς ξαναβρούμε εκεί και νά επιχειρήσουμε νά κατανοήσουμε τό θαυμαστό τους πεπρωμένο. Μέ τήν έννοια αυτήν, άντλαμβανόμαστε ότι ή τέχνη του Όμήρου άσκήθηκε μέ πολλούς τρόπους πού όλοι τους συνέβαλαν νά εξασφαλίσουν στους ήρωες μία άσύγκριτη ανθρώπινη αξία.

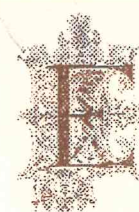
ΕΥΒΟΥΛΙΑ

Σωστή σκέψη και άπόφαση (άπό τό εύ και βούλομαι). Οί αρχαίοι Έλληνες μιλούν συχνά γιά εύβουλία και φρόνηση, γιά όρθή σκέψη, πού πρέπει νά κατευθύνει τήν πράξη. Οί πράξεις και οί ενέργειες του άνθρώπου είναι σωστές, όταν δέν συγκρούονται μέ τήν αντικειμενική τάξη, πού είναι ταυτόχρονα φυσική, ήθική και θεϊκή. Κριτήριο των ανθρωπίνων πράξεων δέν είναι ό ίδιος ό άνθρωπος, όπως ήθελε ό Πρωταγόρας, αλλά ή κοσμική τάξη. Ο άνθρωπος δέν είναι ένα όν καθαυτό ή άπόλυτο πού μπορεί νά κάνει ό,τι θέλει, νά προβάλλει τίς τάσεις του και τίς απαιτήσεις του πέρα από κάθε όριο και χωρίς νά ύπολογίζει τίποτε. Τό πρόβλημα δέν είναι πώς θά πραγματοποιή ό άνθρωπος τόν ανώτερο βαθμό τής ελευθερίας του, συγκρουόμενος μέ όλους και όλα, αλλά πώς θά ζή άρμονικά και συμφιλιωμένος μέ τήν γύρω του πραγματικότητα και τούς νόμους της. Ο άνθρωπος πρέπει νά καταλάβει ότι ή ανθρώπινη φύση έχει όρισμένα όρια. Άν ό άνθρωπος εκδιάζει τά όρια αυτά και συμπεριφέρεται σαν υπέρ-άνθρωπος και ισόθεος, είναι σίγουρο ότι θά συντριβή, από τήν άφροσύνη και τήν άβουλία του. Τήν έννοια τής εύβουλίας (και τής φρονήσεως) τονίζουν ιδιαίτερα οί τραγικοί.

Ο Πρωταγόρας μιλούσε γιά πολιτική εύβουλίαν πού έγκαιται στήν άριστη διοίκηση του οίκου και τής πόλης. Η αξία τής εύβουλίας βρίσκεται στά άποτελέσματά της, στήν ικανοποιητική λύση των προβλημάτων του οίκου ή τής πόλης. Η όρθή σκέψη και άπόφαση (βουλή) κρίνεται από τά ικανοποιητικά της άποτελέσματα. Τό κριτήριο του Πρωταγόρα είναι ύφελμιστικό, όχι ήθικό ή θρησκευτικό, παρά τό γεγονός ότι αναγνωρίζει τήν αναγκαιότητα των ήθικών συνασθημάτων, τής αιδούς και τής δίκης. Ο άνθρωπος περιορίζεται, κατά τόν Πρωταγόρα, μόνο μέσα στά πλαίσια τής συμβίωσης, τής κοινότητας. Μέσα στήν κοινότητα, στήν πόλη, ό άνθρωπος δέν μπορεί νά κάνει ό,τι θέλει, οί πράξεις του πρέπει νά κατευθύνονται από τήν αιδώ και τήν δική.

Ο Πρωταγόρας δέν μίλησε γιά αυτοπεριορισμό του ανθρώπου και των τάσεών του απέναντι σέ μία κοσμική ή θεϊκή τάξη. Άντίθετα, ήθελε τόν άνθρωπο κριτήριο όλων των πραγμάτων, ύποστήριζε μία καθαρά ανθρωποκεντρική άποψη, ένώ από τό άλλο μέρος εξέφραζε τήν άμφιβολία του γιά τήν ύπαρξη θεών και θεϊκών δυνάμεων. Σημαίνει όμως τό ανθρωποκεντρικό κριτήριο του Πρωταγόρα αναγνώριση τής ανθρώπινης αυθαρεσίας και άρνηση των όρίων τής ανθρωπίνης δράσης; Η μήπως ό άνθρωπος είναι μόνο γνωσιολογικό κριτήριο των όσων ύπάρχουν ή δέν ύπάρχουν, άπόλυτο και μοναδικό κριτήριο; Σάν τέτοιο όμως κριτήριο ό άνθρωπος μπορεί νά μηδενίσει ό,τι θέλει και νά προετοιμάσει τό έδαφος γιά αυθαίρετες πράξεις και γιά υπέρβασία των όρίων τής δράσης του, μέ άλλα λόγια γιά πράξεις άβουλίας. Ωστόσο ή αιδώς και ή δική είναι φυσικό νά στέκωνται ανυπόβλητο εμπόδιο σέ τέτοιες πράξεις. Τελικά, κατά τόν Πρωταγόρα, τά όρια στήν ανθρώπινη δράση θέτει ή κοινωνία, όχι κάποιος θεός ή κάποιος παγκόσμιος ή αιώνιος ήθικός νόμος. Άλλωστε τόσο οί θεοί όσο και οί νόμοι είναι κι αυτοί δημιουργήματα τής κοινότητας.

Από τό Λεξικό ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΓΝΩΣΙΑΣ, εκδόσεις Έπικαιρότητα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΝΟΜΑΤΑ

Τό ονομαστικό του Έμπεδοκλή τόν διατάζει, λοιπόν, έναν στήν λίστα των ονομάτων τής δόξας.

Σ' έναν κώδικα προσφωνήσεων έκτακτα θαλερό στήν κλασική Ελλάδα. Γιατί είναι τόσα τά όνόματα τά σημαντικά τής δόξας, όσα περίπου και τά όνόματα των άστερισμών στόν ουρανό. Τό δεδομένο τουτο ύποδηλώνει τήν προαίρεση των Έλλήνων, αντί γιά τήν άθανασία τής ψυχής, ή τήν ζωή μετά θάνατο στους ουρανούς και τήν δόλια δειλία πού τά γέννησε, νά ψηφίσουν τήν δόξα των προσώπων στήν γή και στήν μνήμη των ανθρώπων. Αυτό πού άπλά τό λέμε ένδοκοσμική άθανασία. Δίνω, λοιπόν, πρώτη τήν καταδήλωση τής δόξας πού όφείλεται στήν τιμότητα και στήν ύπεροχή. Άγνοκλής, Άγαθοκλής, Άμεινοκλής, Άριστοκλής, Λαμπροκλής, Τιμοκλής, Κρατησικλής, Ίεροκλής.

Ύστερα φέρνω τήν δόξα πού χάριζε στους Έλληνες ό δύσκολος και γνήσιος δεσμός τους μέ τήν πόλη. Η άνταύγεια, άς πούμε, πού άφηναν στά πρόσωπα οί δυνατές και καθαυτήριες άστραπές τής Άγοράς και του Δήμου. Άγορακλής, Δαμοκλής, Δημοκλής, Δικαιοκλής, Ηγησικλής, Στασικλής, Στρατοκλής, Άνδροκλής, Ξενοκλής, Νικοκλής, Φιλοκλής.

Μετά συμποτέμπω τήν δόξα πού κατάγεται από τήν χωρητικότητα, από τήν καπατσούνη, από τήν ελεύθερη και πλατειά άναπνοή των Έλλήνων, πού τήν έκαμνε τέτοια ή άψευδής σχέση τους μέ τήν άπειρη φύση. Βαθυκλής, Εύρυκλής, Μεγακλής, Εύδυκλής, Παντακλής, Τηλεκλής, Φανοκλής, Μενεκλής, Έχεκλής, Φερεκλής, Νεοκλής.

Άκολουθεί ή δόξα πού στεφάνωνε τόν τίμο όρίζοντα των επαγγελματιών. Η έργασία στους Έλληνες, πού δέν έγνωρίζαν από άεριτζήδες και παρασιτοδίαιτους. Ούτε από κομπίνες και μηχανές, και φοροδιαφυγάδες. Ίπποκλής, Ίατροκλής, Ναυσικλής, Ίεροκλής, Πυθοκλής, Ναυκλής, Θηριακλής, Έργοκλής, Λυσικλής, Άλεξικλής, Κτησικλής.

Στό πλάγι της στέκει ή δόξα πού έστελνε άπόηχο στά πρόσωπα ή ρωμαλέα γλώσσα των Έλλήνων, ώσάν τό σύστοιχο του ρωμαλέου βίου τους. Έδώ τό δείγμα άνεβαίνει μέσα από τίς προθέσεις τής γραμματικής τέχνης. Άμφικλής, Προκλής, Άντικλής, Έπικλής. Άκόμη εύρίσκουμε τήν δόξα των προσώπων πού άντιδonoύσε σαν ευάρεσκεια και εύγνωμοσύνη στους τόπους και στους θεούς. Άθηνοκλής, Λεσβοκλής, Διοκλής, Θεοκλής, Μοιρακλής.

Άπό κοντά αποκρατά ή δόξα πού κατασημαίνει τήν ποικιλία αιτίων και αιτιατών μιας κοινωνίας ελεύθερης. Πατροκλής, Μητροκλής, Όνομακλής, Αυτοκλής, Τερψικλής, Θουκλής, Θυμοκλής, Χαρικλής, Όϊκλής.

Και τελευταία περπατεί ή δόξα του θηλυκού γένους, πού δέν άπουσίασε ποτέ από τίς καθημερινές και τίς σκόλες τής ζωής μας. Η Άμφίκλεια του θηλυκού δυσπόστατου, ή Κρατησίκλεια τής έπιβολής, ή Χαρίκλεια τής αγαλίαςσης, ή Πολύκλεια τής άφθονίας, ή Ίερόκλεια τής ευτέβειας, ή Πρόκλεια τής τάξης, ή Ροδόκλεια τής ευωδιάς, οί Εύρύκλεια και Άμφίκλεια τροφός και μάνα του μεγάλου Όδυσσέα. Αυτά είναι τά όνόματα τής δόξας πού τιμούν άκόμη και τήν άωνυμία ενός λαού, πού ήτανε δήμος και σπάνια έκαστάθηκε όχλος. Πού ήτανε έκκλησία και δέν έκατάντησε ποτέ έκκλησιά.

Έάν έρευνήσεις τήν άτομικότητα στο καθένα από τά όνόματα αυτά, θά ανακαλύψεις μία άρτια δράση άνθρώπου μέσα στο κοινωνικό έορτολόγιο των Έλλήνων. Γιατί τό καθένα τους όνομάζει κι ένα λειτουργό. Όνομάζει τόν γλύπτη, τόν όλυμπιονίκη, τόν ιατρό, τόν μαθηματικό, τόν ποιητή, τόν ρήτορα, τόν στρατηγό, τόν αίρετό άρχοντα, τόν πολιτικό άναμορφωτή, τόν ζωγράφο, τόν πολεμιστή, τόν έφευρέτη, τόν ιδρυτή άποικίας, τόν μηχανικό, τόν άστρονόμο, τόν έναρετο πολίτη.

Πέρα όμως από τουτο τό ονομαστικό προσκλητήριο πεσόντων, ύπάρχει και ή έπωνυμία των περιλαμπρων ήρώων. Έτούτοι είναι μετρημένοι, είναι όλοι τους άκέραιοι, και προσωπικοί άκουστοί.

Δ. Λιαντίνης

ΤΟ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ, ΥΠΟΕΤΗΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΚΘΟΝΟΥΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΕΔΕ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΝΑ ΥΙΟΘΕΤΗΣΕΤΕ ΕΝΑ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ ΤΙ Μ Ω Ν Τ Α Ε Τ Ο ΚΑΙ ΜΕ ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΟΠΩΣ ΔΙΑΔΩΣΕΤΕ ΑΥΤΟ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟΘΟΝΟΥΣ ΕΔΕ ΚΑΘΕ ΗΛΙΟΣΤΑΕΙΟ ΚΑΙ ΙΕΗΜΕΡΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΕΤΟ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΞΕΙΣ. ΟΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΟΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΟΥΝ ΕΤΟ 52.37.543

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ (ΔΙΚΥΟΥΝΤΡΙΑ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

1. Τάλογα πού μέ φέρουνε όσο μακριά ή όρμή μέ φθάνει τής ψυχής, μέ κατευθύνανε, καθώς στήν περιλάλητη όδό όδνητήριες οί θεές μέ βάλαν, σ' αὐτήν πού μέσα από τίς πόλεις όλες περνᾶ όποιον γιά γνώση εἶν' ίκανός. Ἐκεῖ φερόμουν, ἐκεῖ μέ όκοῦσαν σ' ἄρμα ζευγμένα ἄλογα πανέξυπνα κι οί Κόρες μ' όδνηοῦσαν.
Πυρακτωμένος ό ἄξονας στούς τόρμους ἔβγαζε τριγμούς αὐλοῦ (τί ἀπ' τήν κάθε μιᾶ πλευρά οί δίνες τῶν δύο κύκλων τόν βιάζανε), καθώς γοργά μέ προβοδούσανε οί Κόρες τοῦ Ἥλιου ποῦχαν ἀφήσει πιά τά δώματα τής Νύχτας, πρὸς τό φῶς, καί μέ τά χέρια ἀπ' τό κεφάλι τίς καλύπτρες ἀπωθοῦσαν.
Ἐκεῖ ἔναι οί πύλες τῶν όδῶν τής Μέρας καί τής Νύχτας, μέ ὑπέρθυρο καί πέτρινο κατώφλι ἀνάμεσό τους. Κι αὐτές μέσ στόν αἰθέρα μέ πελώριες θύρες κλείνουν. Αὐτῶν ή Δίκη - τιμωρός πολὺποινη- κρατᾶ κλειδιά διπλῆς κατεύθυνσης. Οί κόρες μιῶντας τῆς γλυκά τήν πείσαν ἐπιδέξια τόν σύρτη μέ τή θάλανο γοργά ἀπό τίς πύλες νά τραβήξει. Κι οί πύλες, διάπλατα ἀνοίγοντας, ἀπ' τά θυρόφυλλα χάσμα ἀχανές ἀφῆσαν, ἐναλλάξ τούς πολυκάλλκους ἄξονες γυρνῶντας μέσ στούς σωλῆνες, μέ ξυλοκάρφια καί περόνες ταιριασμένους.
Ἄπ' ἐκεῖ, μέσ ἀπό αὐτές, οί Κόρες ἄρμα καί ἵππους όδνηοῦσαν ἴσια στό δρόμο γιά τ' ἀμάξια. Καί μέ ή θεά καλοσυνάτη ἐδέχθη, μέ τό δεξί τῆς πῆρε τό δεξί μου, καί μέ προσφώνησε μ' αὐτά τά λόγια:
Ἦ νέε, συνοδέ ἀθανάτων Ἡνιόκων, πού ἔφθασες στό παλάτι μας μέ τ' ἄλογα, καίρε! Μοῖρα κακή δέν σ' ἔστειλε νάρθεις στό δρόμο αὐτό πού εἶν' ἔξω ἀπ' τῶν θνητῶν τά χνάρια, μά ή Θέμις καί ή Δίκη. Κι ἀνάγκη ἐσύ νά μάθεις ὅλα, καί τήν ἀτάραχη καρδιά τῆς ὀλοστρόγγυλης ἀλήθειας καί τῶν θνητῶν τίς γνῶμες πού δέν ἔχουν πίστη ἀληθινή. Παρ' ὅλα αὐτά θά μάθεις καί πῶς, ὅσα νομίζονται, δοκιμασμένα πρέπει νᾶναι περνῶντας μέσα ἀπό τούς τρόπους ὅλους ὅλα.
2. Ἔλα λοιπόν, ἐγώ θά πῶ, κράτησε ἐσύ τόν λόγο ἀφοῦ ἀκούσεις: ποιοί μόνοι δρόμοι ἔρευνας ὑπάρχουν νά συλλάβεις μέ τόν νοῦ σου. Ὁ ἕνας: καί ὅτι εἶναι κι ὅτι ἀδύνατο εἶναι νά μὴν εἶναι, ό δρόμος εἶναι τῆς Πειθοῦς (τί αὐτή μέ τήν Ἀλήθεια ὀδεύει)- ό ἄλλος: ὅτι δέν εἶναι ὅτι εἶναι μονοπάτι μή γνωρίσιμο, ὀλωσιόδου. Τί τό μή ὅν οὔτε νά γνωρίσεις θά μπορούσες (αὐτό ἐφικτό δέν εἶναι) οὔτε θά ἦταν δυνατό νά ἐκφράσεις.
3. Τί τό ἴδιο εἶναι τό νοεῖν καί τό εἶναι.
4. Κοίτα ὅμως πῶς εἶναι γιά τό νοῦ σου τά ἀπόντα μέ

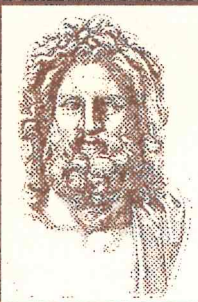
- βεβαιότητα παρόντα. Γιατί (ό νοῦς) τό ὅν μέ τό ὅν συνέχεια νᾶναι δέν θά ἐμποδίζει, οὔτε παντοῦ ὀλωσιόδου διασκορπιζόμενο ἐνάντια στήν τάξη οὔτε καί σμίγοντας.
5. Τό ἴδιο μοῦ εἶναι ποῦθε θάρξισω, ἀφοῦ ἐκεῖ πάλι θά γυρίσω.
6. Πρέπει νά λές καί νά νοεῖς πῶς τό ὅν εἶναι τί τό εἶναι ὑπάρχει, τό μηδέν δέν εἶναι, ἐτοῦτα νά λογιζεσαι προστάζω. Κι ἀπό ἕνα πρῶτο δρόμο ἔρευνας σ' ἀποτρέπω. Ἐπειτα πάλι ἀπ' αὐτόν ὅπου οί θνητοί περιπλανιοῦνται, δίκως καθόλου γνώση, δικέφαλοι, τί μέσ στό στήθος τους ή ἀμνηκνία κατευθύνει ἕνα μυαλό πού παραδέρνει. Καί περιφέρονται κουφοί, τυφλοί καί θαμπωμένοι, πλῆθος δίκως κρίση πού ἴδιο νομίζει τό εἶναι καί τό μή εἶναι κι ὅχι ἴδιο- κι ὅλων παλίντροπος ό δρόμος.
7. Τί αὐτό δέν θά ἐπιβληθεῖ ποτέ μέ βία: ὅτι εἶναι τό μή εἶναι. Σὺ ἀπ' τόν δρόμο αὐτῆς τῆς ἔρευνας κράτα μακριά τόν στοχασμό σου, μήτε πολὺπειρη συνήθεια νά σέ σπρώξει βία σ' αὐτόν, ὅπου ἐξουσία νᾶχουν μάτια χωρίς ματιά, ἡκνρά αὐτιά καί γλῶσσα, μά κρίνε μέ τόν λογισμό τόν ἔλεγχο πού δίνει ἀφορμή
8. σέ πολλαπλή διαμάχη, καί πού ἐγώ σοῦ ἔχω ἐκθέσει.
Μόνος πιά μένει τώρα ό λόγος γιά τόν δρόμο: ὅτι εἶναι.
Σ' αὐτόν σημάδια ὑπάρχουνε πολλὰ πού δείχνουν: πῶς τό ὅν ἀγέννητο ὄντας καί ἀνώλεθρο εἶναι, γιατί καί ἀκέραιο εἶναι, ἀκλόνητο καί αἰδίο. Καί οὔτε ἦταν κάποτε οὔτε θά ἔναι, μονάχα εἶναι τώρα ὅλο μαζί, ἕνα καί συνεχές. Ποιά γέννα τάχα θά ζητοῦσες γι' αὐτό; πῶς κι ἀπό ποῦ ν' αὐξήθηκε; δέν θά σ' ἀφήσω ἀπ' τό μή ὅν οὔτε νά πεις οὔτε νά βάλεις μέ τόν νοῦ σου, γιατί οὔτε εἶναι δυνατό νά ἐκφράσεις οὔτε νά νοήσεις πῶς δέν εἶναι. Ποιά χρεῖα θά τῶσπρωχνε νά ξεφυτρώσει ὕστερα ή πρῖν, ἂν τό μηδέν εἶχε γιά ἀρχή του; Ἐτσι πρέπει, ή ὀλότελα νά εἶναι ή νά μὴν εἶναι.
Οὔτε ποτέ δύναμη τῆς πειθοῦς θά ἐπιτρέψει ἀπ' τό νά χαλαρώσει τά δεσμά του, μά τό κρατᾶ σφιχτά. Ἡ κρίση αὐτῶν εἶν' ἀκριβῶς σέ τοῦτο: εἶναι ή δέν εἶναι- κι ἔχει κριθεῖ, καθώς προστάζει ή ἀνάγκη, τόν ἕνα δρόμο μή νοητό, ἀνώνυμο ν' ἀφήσεις (γιατί δέν εἶναι ἀληθινός)- τόν ἄλλο ὅτι ὑπάρχει καί γνήσιος εἶναι.
Τί, πῶς, ἀφοῦ εἶναι, θά μπορούσε ἔπειτα νά καθεῖ; πῶς νά γενεῖ, γιατί, ἂν ἔγινε, δέν εἶναι οὔτε ποτέ μέλλει νά ὑπάρξει. Ἐτσι ἔχει σθήσει ή γένεση κι ό ἀ-

νήκουστος χαμός του. Οὔτε μπορεῖ νά διαιρεθεῖ, γιατί εἶναι ὀλάκερο ὅμοιο, οὔτ' ἔχει ἐδῶ ή ἐκεῖ πιότερο κάτι στήν συνοχή του ἐμπόδιο οὔτε πό λίγο, ἀλλά ὅλο γεμᾶτο εἶναι ἀπό τό ὅν, εἶναι ὅλο συνεχόμενο, γιατί τό ὅν τό ὅν ζυγώνει.
Ἄκόμα, ἀκίνητο, μέσ σέ ὅρια δεσμῶν μεγάλων εἶναι, χωρίς ἀρχή καί λήξη, τί ή γένεση, ό χαμός πολὺ μακριά ἔξω ἀπ' αὐτό ρίχτηκαν- τ' ἀπόδιωξε ή ἀληθινή πειθῶ.
Ἰδιο μέσ στό ἴδιο παραμένοντας στόν ἑαυτό του κεῖται καί στέρεο ἐκεῖ μένει. Τί κρατερή Ἀνάγκη τό κρατᾶ μέσ στά δεσμά τοῦ πέρατος πού ὀλόγυρα τό ζώνει. Γι' αὐτό δέν εἶναι θεμιτό τό ὅν ἀτελές νά ἔναι. Γιατί ἔναι δίκως ἔλλειψη, ἀλλήως ἀπ' ὅλα ἀνάγκη θάχε. Εἶναι τό ἴδιο τό νοεῖν κι ή αἰτία τοῦ στοχασμοῦ μας. Τί χωρίς τό ὅν, χάρη στό ὅποιο εἶναι ἐκφρασμένο, δέ θά ἔβρεις τό νοεῖν, γιατί ἄλλο τίποτε οὔτε εἶναι οὔτε θά εἶναι πάρεξ τό ὅν, ἀφοῦ ή Μοῖρα τό ἔδεσε ὀλάκερο καί ἀκίνητο νά εἶναι.
Ἐτσι, μονάχα ὄνομα εἶναι ὅσα οί θνητοί θεσπίσαν, θαρρῶντας τα γι' ἀληθινά: ὅτι γεννιέται, φθείρεται, ὅτι εἶναι καί δέν εἶναι, τόπο ἀλλάζει, φωτερή χροιά ἐναλλάσσει. Μά ἀφοῦ ἔχει ὄριο ἔσχατο, ἀπό παντοῦ εἶναι ὀλοκληρωμένο, ὅμοιο μέ μᾶζα σφαίρας ὀλοστρόγγυλης, ἀπό τό κέντρο ἰσόρροπο πρὸς ὅλα, τί μήτε μεγαλύτερο, ή μικρότερο ἐδῶ ή ἐκεῖ πρέπει νά εἶναι. Γιατί οὔτε μή ὅν ὑπάρχει -ἐμπόδιο νά φθάνει στό ὀμοίόμορφο, οὔτε ὅν πού νά μπορούσε νά κάνει τό ὅν πιότερο ἐδῶ, πό λίγο ἐκεῖ, ἀφοῦ ὅλο ἀπαρβίαστο εἶναι. Τί μέ τόν ἑαυτό του ἴσο εἶναι παντοῦ καί στά ὅριά του ὅμοια φθάνει.
Ἐδῶ γιά σένα παύω τήν ἀξιόπιστη ἔκθεση, τόν στοχασμό γιά τήν ἀλήθεια. Μετά ἀπ' αὐτά σὺ μάθαινε τίς γνῶμες τῶν ἀνθρώπων σύνθεση ἀκούοντας πλανερή δικῶν μου λόγων. Μέ γνῶμες κάποιοι ὄρτισαν νά ὀνομάζουν δύο μορφές πραγμάτων, ἀνάγκη νά ἐνώσουν τίς δύο σέ μιᾶ δέν εἶναι -ἐδῶ λαθεύουν- ἀντίθετα ξεχώρισαν τό σῶμα, χῶρια σημάδια θέσαν ἀπό τή μιᾶ τό αἰθέριο πῦρ τῆς φλόγας, ἥπιο, πανάλαφρο, ἀπό παντοῦ μ' αὐτό ἴδιο, ὅχι μέ τ' ἄλλο- τ' ἄλλο καί μέ τόν ἑαυτό του ἴδιο, ἀπό τήν ἄλλη, κι ἀντίθετα ἄφωτη νύχτα, πυκνό σῶμα καί βαρύ. Τοῦ κόσμου ὅλη τή διάταξη, σέ προφανῆ ἀληθοφάνεια,

- σοῦ ἐκθέτω, ὥστε ποτέ νά μή σέ ξεπεράσει ἀνθρώπων κρίση.
9. Ἀκόμη, μιᾶς κι ὅλα φῶς καί νύχτα ὀνομασθῆκαν, καί κατά τίς δυνάμεις τους σέ τοῦτα καί σέ κείνα ὥς ὄνομα μοιράσθηκαν, τό πᾶν γεμᾶτο εἶναι μαζί ἀπό φῶς καί νύχτα ἀθέατη, ἴσα τά δύο, τί μήτε στό ἕνα μήτε στ' ἄλλο ν' ἀνήκει δέν ὑπάρχει κάτι.
10. Τή φύση θά γνωρίσεις τοῦ αἰθέρα καί τούς ἀστερισμούς ἐντός τοῦ αἰθέρα, καί τά ἔργα τῆς καθάριας λαμπάδας τοῦ λαμπροῦ ἥλιου πού ἀφανίζουν, καί ποῦθε γεννηθῆκαν, καί θά μάθεις καί τά γυρόστροφα ἔργα τῆς κυκλόματης σελήνης καί τή φύση. Θά γνωρίσεις τόν περιβάλλοντα οὐρανό, ποῦθ' ἔγινε, πῶς ή Ἀνάγκη ὀδνηῶντας τόν τοῦ ἐπέβαλε τά ὅρια τῶν ἄστρον νά κρατάει.
11. Καί πῶς ή γῆ, ό ἥλιος, ή σελήνη, ό ὅλων κοινός αἰθέρας, ό γαλαξίας, ό Ὀλυμπος ό πό πό ψηλός, τῶν ἀστεριῶν τό θερμό μένος νά ὑπάρξουν ὀρμηθῆκαν.
12. Τί οί πό στενοί (δακτύλιοι) εἶναι γεμᾶτοι ἀμνηγῆ φωτιά, οί ἄλλοι, οί ἐπόμενοι, μέ νύχτα, κι ἀνάμεσα ξεκύνεται μερίδιο φλόγας. Καταμεσίς εἶν' ή θεά πού κυβερνᾶ τά πάντα. Κι ἄρχει παντοῦ, στή γέννα τήν ἐπώδυνη, στό σμίξιμο, τό θηλυκό νά ζευγαρώσει στέλνοντας στό ἀρσενικό, κι ἀντίστροφα τ' ἀρσενικό στό θῆλυ.
13. Πρώτιστα ἀπ' ὅλους τούς θεούς τόν Ἐρωτα ἔστοχάστη.
14. Νυχτοφέγγο, γύρω ἀπ' τή γῆ περιπλανώμενο φῶς ξένο.
15. Πάντα ἀτενίζοντας μέ προσοχή τοῦ ἥλιου τίς ἀκτῖνες (...).
- 15α. (Ἡ γῆ) μέσ στό νερό τίς ρίζες τῆς βυθίζει (...)
16. Ὅπως τή σύμμεξη ἔχει τῶν πολυκίνητων μελῶν του ό καθένας, τέτοιος κι ό νοῦς ὑπάρχει στούς ἀνθρώπους. Γιατί ἴδιο εἶναι στούς ἀνθρώπους, σ' ὅλους καί στόν καθένα ὅ,τι φρονεῖ καί ή οὐσία τῶν μελῶν τους- τό πλῆρες νόηση εἶναι.
17. Στά δεξιά τ' ἀγόρια, ἀριστερά (τῆς μήτρας) τά κορίτσια.
19. Ἐτσι λοιπόν αὐτά, κατά τή δοξασία, ἦρθαν στό φῶς καί εἶναι τώρα, καί μετέπειτα ἀπό τώρα, ἀφοῦ αὐξηθοῦνε, θά καθοῦνε. Σ' αὐτά ὄνομα οί ἀνθρωποὶ θεσπίσαν δηλωτικό γιά τό καθένα.

ΑΝΗΡ-ΓΥΝΗ ΠΑΤΗΡ-ΜΗΤΗΡ = ΖΩΗ

ΙΩΑΝΝΑ ΜΑΡΗ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την ελληνική γλώσσα και την γραφική της άπει-
κόνιση, τό ελληνικό αλφάβητο, ή ανθρωπότητα μίλησε κι
έγραψε τις έννοιες όχι πιά μιμούμενή της, απλά, ήχητικά
ή απεικονίζοντάς της - ζωγραφίζοντας τις εικόνες τους,
ώς έχουν, ή μέ ελαφριά παραλλαγή, αλλά μέ **χαρακτήρες**
συμβολικούς, γεωμετρικούς, λιπούς και συγχρόνως, μιās
βαθείας νοηματικής έρμηνείας. Τόσο βαθείας ώστε μπο-
ρούμε νά πούμε, όπως ο Πλάτων (στόν «Κρατύλο»), ότι ή
έπιλογή τους «**δέν είναι τυχαία άλλ' είναι ή μόνη όρθή**».
Μ' άλλες λέξεις:

Οί **χαρακτήρες** (τά «**γράμματα**») τής ελληνικής γλώσ-
σης αποτελούν συγχρόνως και τούς **χαρακτήρες: χαρακτη-**
ριστικά των έκφραζομένων έννοιών!

Τά χρησιμοποιούμενα σύμβολα είναι λίγα: τά
γεωμετρικά σχήματα τής εϋθείας κάθετης γραμμής **Ι**, τής
οριζόντιας γραμμής **—**, τής διαγώνιας **** του κύκλου **Ο**, τής
τελείας **.**, τής καμπύλης **С, 3, 0**, του τριγώνου, ανοι-
κτου ή κλειστου, μέ κατεύθυνση προς τά άνω **Δ** ή προς τά
κάτω, **∇**. Μέ τόν μεταξύ τους συνδυασμό σχηματίζονται
τά 24 γράμματα πού διαπλεκόμενα σχηματίζουν τις λέ-
ξεις και φράσεις μέ πολυπλοκώτερα νοήματα.

Ο συμβολικός χαρακτήρας του ελληνικού αλφαβήτου
καθιστά έξ αρχής άναγκαία **τήν άποκρυπτογράφησή του,**
τόν άποσυμβολισμό και τήν έρμηνεία του. Αύτός ο άπο-
συμβολισμός, καίτοι εύχερης, απλός και κατανοητός, χρειά-
ζεται πάντως μία βαθειά άνάλυση και προπαντός οικειό-
τητα μέ τόν χώρο των **συμβόλων.** Δέν είναι τής παρού-
σης μελέτης ή καθ' όλοκληρίαν έρμηνεία τής ελληνικής
γραφής και γλώσσας. Ωστόσο, γιά τήν διευκόλυνση τής
συλλήψεως από τόν άναγνώστη, του ύψηλου νοήματος
των συμβόλων και του μεγάλου βαθμού τής απλου-
στεύσεως και συνόψεως αλλά και τής πνευματικότητας
των εικονιζομένων έννοιών και γιά τήν μελέτη του θέ-
ματός μας, άς άναφέρω συνοπτικά ότι: ή εϋθεία κάθετος
γραμμή **Ι** συμβολίζει τήν **άνωθεν κατερχόμενη πνευματική**
άκτινα, ο κύκλος **Ο** τό **Συμβάν, τήν Δημιουργία** και ή τελεία
μέσα σ' αυτόν **Θ,** τόν **Θεό, Κέντρο του Σύμπαντος.** Τό τρί-
γωνο **Δ** συμβολίζει τήν τριάδα, και συγχρόνως τις τρεις
άρετές **Σοφία, Αγάπη, Δύναμη.** Η καμπύλη **С** ή **3** ή **0**
τήν **καμπύλη Θηλυκή Δύναμη τής απάλοτητας,** πού άλλοτε
δρα δεξιά: μέ τήν Σοφία, άλλοτε άριστερά μέ τήν Αγάπη
κι άλλοτε προς τά άνω ως **Υδρία, Κύπελλο** γιά τήν εισ-
δοχή των θείων ένεργειών. Η οριζόντια γραμμή **—** υπο-
δηλώνει τήν **οριζόντια έκδήλωση και εργασία στην Γῆ.** Και
τό όμοιο πάνω και κάτω **В, Ε** υποδηλώνει τήν **επανάληψη-**
μίμηση του Ουρανίου έδω στην Γῆ, ένω τό όμοιο ορι-
ζοντίως δηλώνει τήν τελειότητα τής γήινης δράσεως ω.

Μέ τις λίγες αυτές γνώσεις και προπαντός μέ τις
υπάρχουσες άναπτύξεις στά σπουδαία έργα των: Ση-

μαιοφόρου Θεολόγου «Τό ελληνικό Αλφάβητο άπο-
καλύπτεται» Αθήνα 1995, Ηλία Τσατσόμοιρου «Ιστορία
Γενέσεως τής Έλληνικής Γλώσσας» Δαυλός 1991, και
Δαμιανού Στρουμπούλη «Ετυμολογία Έλληνική. Οι ρί-
ζες», Πειραιάς 1998 και σε πάμπολλα άλλα, άς προσπα-
θήσουμε νά αισθανθούμε τό βαθύ Νόημα των λέξεων - έν-
νοιών: Άνδρας-Γυναίκα, Πατέρας-Μητέρα-ΖΩΗ.

Γιά νά μπορέση ο άναγνώστης νά παρακολουθήση τό
συναρπαστικό ταξίδι στό Μεγαλειό των Δύο Φύλων, άς έ-
χρη βοηθό του τήν Έμπνευση, τήν Διαίσθηση και τήν Φαν-
τασία του!

Α-ΑΝΗΡ

Τό γράμμα **Α,** άρχικό τής λέξεως **Ανήρ-άνδρας**
υποδηλώνει μέ τό σχήμα του τις πρωταρχικές ούράνιες
Δυνάμεις τής Τριάδος, του ιερού Δ τριγώνου, όπου τό μάτι
του Θεού, οι όποιες κατέρχονται και έκδηλώνονται στην
Γῆ, προβαλλόμενες από τις δύο προεκτάσεις των πλευρών
του τριγώνου: Α (Σημαιοφόρου Θεολόγου «Τό ελληνικό
αλφάβητο άποκαλύπτεται» Αθήνα 1995). Τό **Α** δηλώνει
τήν **κλεισμένη Δύναμη, ή όποία ρέει από τόν Ουρανό στην**
Γῆ, τό Πνεύμα!

Ός ήχος, τό φωνήεν **Α** αποτελεί τήν πρώτη φωνή του
νηπίου Άνθρώπου.

Μέ τό Α αρχίζει ο Άνθρωπος νά φθέγγεται.

Σ' όλες τις γλώσσες τό Α έχει τήν **πρώτη θέση στην**
αλφαβητική σειρά των γραμμάτων, και ως αριθμός,
δηλώνει τό ΕΝΑ.

Τά **βασικά στοιχεία τής δομής του σύμπαντος** έχουν
όνόματα πού αρχίζουν μέ τό **Α:** **άλς, άήρ, άρουρα (χθών), άέ-**
λιος (ήλιος), άνθραξ, αιθήρ. Τό **Α** είναι λοιπόν στην **Αρχή**
τής Δημιουργίας.

Και ο Άνθρωπος έχει τό Α ως άρχικό.

ΑΝ. ΘΡΩΠΟΣ σημαίνει κατά Πλάτωνα: «ο άναθρών ά
όπωπε», δηλαδή αυτός πού θεάται, στοχάζεται και παρα-
τηρεί αυτά πού βλέπει! ο **άνω θρώσκων:** αυτός πού προς
τά άνω βλέπει:

Α=Άνω, Ν=Νοῦ, Θ=Θεάται, Ρ=τή Ροή.

Η ίδια ρίζα **Α** έκφράζει τόν **Άνδρα.**

ΑΝΗΡ: ή προς τά άνω ροή (Θεολόγου σελ. 117).

Τό **Α** ήταν στην αρχή καθαρή άποτύπωση του Άν-
θρώπου και μάλιστα του Άνδρα, μέ κεφαλή, άνοικτά χέ-
ρια και πόδια, πού στην συνέχεια άπλοποιήθηκε (έφυγε τό
κεφάλι και κατέβηκαν τά χέρια).

Κάθε Άνδρας όνομαζόταν Α!

Α-Ανήρ-Άναξ-Αρχή-Άνθρωπος-Άπειρος-Αιώνιος-Αεί-Άπτω (ανάπτω)-Αἴρω-Αρπάζω-Αετός.

Τό **Α** έκφράζει κατ' έξοχήν τό Πνεύμα, τό Άνω, τό πνευ-
ματικό στοιχείο τής Δημιουργίας, και ο ΑΝΗΡ, τήν Πρώτη
Αρχή, τόν Πρώτο Νοήμονα Πόλο τής Δημιουργίας.

Γ-ΓΥΝΗ

Η ΓΥΝΗ έχει ως άρχικό σύμφωνο τό Γ, μέ τό όποίο
έπίσης έκφράζονται οι λέξεις: **Γαῖα-Γῆ, Γόος (γοερός)-**
Γεννώ-Γάμος-Γόνος-Γαῖμα (αἷμα).

Τό Γ έκφράζει τήν **Στερεά Δομημένη Υλη.**

Τό σχήμα Γ έκφράζει τήν **άκτινα Ι** πού κατέρχεται και
δρα οριζοντίως **—, έδω στην Γῆ: Γ. Μ'** άλλες λέξεις τό Γ
έκφράζει τήν **παχυλή μάζα των δομικών στοιχείων του Σύ-**
μπαντος (έργα ένθ' άνωτέρω), άναγκαία ώστε τό Πνεύμα,
ή Πνοή, τό Α αιθέριο στοιχείο, νά μήν απέλθη, αλλά νά έγ-
κλωβισθῇ και νά έκφρασθῇ.

Έτσι, ή **Γαῖα-Γῆ** και ή ανθρωπίνη εκπρόσωπός της ή
Γυνή, μέ τό πρώτο της γράμμα έκδηλώνει τήν **συμπυκνω-**
μένη Υλη (Υλη: επίσης προέρχεται από τό ΓΥΛΗ, όπου
τό Γ έγινε δασεία), ένω τό δεύτερο γράμμα, τό φωνήεν **Υ**
ύψιλον έκφράζει τό Δοχείο, τόν Χώρο, τό Ίερό Κύπελλο,
τήν Κύλिका, τήν Θηλυκή Καμπύλη Δύναμη, πού δέχεται, χω-
ράει, συλλαμβάνει τό πνευματικό άνδρικό στοιχείο.

Υλη, ΚΥπελλο, ΚΥλιξ, Υδρία, ΣΥλληψη, ΜΥτρα (στην
αρχική της γραφή) έκφράζουν μέ τό **Υ** τό δοχείο, τήν Κύ-
λικά, έτοιμη νά δεχθῇ ένα στοιχείο πιό αιθέριο. Τό Ν. ση-
μαίνει τήν μήτρα (νηδύς) έκ τής όποιας πηγάζει ή αρχή
τής δημιουργίας του ανθρώπου. Τό θῆλυ γένος ως γενι-
κώτερη έκφραση τής **άένης γεννήσεως του ανθρωπίνου**
γένους ώνομάσθη ΓΥΝΑ-ΓΥΝΗ.

Παρατηρώντας τόν κύριο ρόλο του κάθε φύλου στην
γενετήσια λειτουργία του άναγνωρίζουμε πώς τό κάθε
φύλο έκδηλώνει τά κατά τό όνομά του χαρακτηριστικά:

Ο ρόλος του **Άνδρα-Άρρενος** κατά τήν γενετήσια
λειτουργία είναι Ένας: ή Αρχή, τό Αόρατο!

Νά προσφέρη, κατά τήν έρωτική ένωση και νά **έναπο-**
θέση στην Γυναικεία Μήτρα ένα στοιχείο πού περιλαμβάνει
τις ιδιότητες - **άόρατες άκόμη-** του μελλοντικού Άνθρώ-
που. Στο **Άνδρικό Σπέρμα:** τό **Σπερματοζώαριο, ένούμενο**
μέ τό θηλυκό στοιχείο, περιέχονται άοράτως οι ιδιότητες:
φυσικές, ψυχικές και πνευματικές του μελλοντικού Άν-
θρώπου. Εκεί έξαντλείται ο ρόλος του Άνδρός, σπου-
δαίος, μεγαλειώδης!

Ο ρόλος τής Γυναίκας, του Θήλεος, τώρα μόλις
αρχίζει:

Εκείνη έχει πρώτα νά **συλλάβη τό πολύτιμο πνευματι-**
κό άνδρικό στοιχείο και νά τό έγκλωβισῇ στό στρογγυλό
θολωτό ώαριο, στην μικρή αυτήν πρώτη Έστία, μέσα στην
Μήτρα της (μιά δεύτερη Έστία), κι εκεί, προσθέτοντας τό
δικό της πνευματικό γενετικό στοιχείο, έχει νά εργασθῇ
έπί πολύν χρόνο, προσφέροντας συνεχώς ένα υλικό από
τό είναι της: Υλικό σωματικό (τό αίμα της, μέ τά άναγκαία
φυσικά στοιχεία γιά τήν δόμηση του οργανισμού του παι-
διού), αισθητηριακά στοιχεία: τά ακούσματά της, τις ό-
πτικές της εικόνες, τούς ήχους, τις ευωδίες, υλικό ψυχικό:
τά συναισθήματά της, τις σκέψεις της, πνευματικά στοι-
χεία: τά όράματά της, τά ιδανικά της, τόν προσανατολι-
σμό της. Όλο τό φυσικό και ψυχοπνευματικό ένεργειακό
υλικό, πού προέρχεται από τήν Μητέρα-Έγκυο, μετέχει
στην δόμηση τής Υλης: του Σώματος αλλά και των
Ψυχικών και Πνευματικών Ιδιοτήτων του διαπλασσομένου
παιδιού. Σ' αυτό συνίσταται ή σπουδαία γυναικεία ιδιαιτε-
ρότητα και ή συμβολή τής Γυναίκας στην δημιουργία τής
Ζωής, ιδιαιτερότητα πού έκφράζεται στην Λέξη ΓΥΝΗ και

στό άρχικό γράμμα Γ πού τήν έκφράζει.

Οι πνευματικές άόρατες ιδιότητες φυσικές, ψυχικές
και πνευματικές τής διαπλασσομένης Νέας Ζωής, κρυμμέ-
νες στο γενετικό υλικό και έκφρασμένες στις βασικές
γραμμές του DNA, τις όποιες ο Άνδρας απέθεσε στην
Γυναικεία Μήτρα, στις όποιες προσετέθησαν οι γυναικείες
ιδιότητες, αυτό τό άόρατο Πρόγραμμα-Σχέδιο, **μόνον μέ**
τήν συμβολή τής Γυναίκας θά **γίνη όρατό, και ο άνθρω-**
πος, από τήν άόρατη κατάσταση, στην όποία βρισκόταν
κατά τήν άρχική διαμόρφωση του DNA, στην Ένωση του
Ζεύγους, θά μετατραπῇ σε Άνθρωπο μέ σάρκα και όστά,
μέ χαρακτήρα και ιδιοφυίες, μέ χαρίσματα και άρετές (ή
έλαττώματα), ώστε οι άόρατες ιδιότητες νά έκφραστούν
και έκδηλωθούν.

Έτσι και ή **Γα-Γαῖα-Γῆ,** ή πρώτη γήινη Μητέρα, δεχό-
μενη στά σπλάχνα της τό άρσενικό στοιχείο, τόν σπόρο,
μέ κρυμμένες άλλ' άνεκδήλωτες ιδιότητες ενός όρισμέ-
νου δένδρου, προσφέρει σ' αυτόν τόν σπόρο τό άναγκαίο
υλικό, ώστε οι κρυμμένες ιδιότητες του δένδρου νά έκδη-
λωθούν και τό Δένδρο νά ύπάρξη μέ τόν κορμό, κλάδους,
άνθη, καρπούς και νά μετατραπῇ από τήν κατάσταση τής
αυλης, άόρατης πραγματικότητας στην κατάσταση τής
έκδηλωμένης, υλικής γήινης πραγματικότητας.

Η Γυναίκα είναι ή Έστία, ο Θόλος (Θῆλυ), ή Καμπύλη
και μέσα σ' αυτήν **εργάζεται γιά νά δώση Υλη και Μορφή,**
ώστε οι άόρατες ιδιότητες, τό «σχέδιο», ή έντυπωμένη
σε κάθε ανθρώπινο πλάσμα **εικόνα του Θεού** νά έκφρα-
σθῇ, ώστε τό σχέδιο, πού περιλαμβάνεται στό DNA νά
γίνη πραγματικότητα.

Η Γυναίκα είναι **Μορφοποιός!, Έστιάς!**

Γι' αυτό και στην Αρχαία Ελλάδα ήταν ή προστάτις
τής Έστιας... έπειδή, μέ τήν κύρια λειτουργία της **συμ-**
βολίζει τήν Έστία!

Βέβαια γά νά κατανοήσουμε βαθειά τούς δύο διαφο-
ρετικούς ρόλους, πρέπει καλά νά γνωρίζουμε ότι συνδέον-
τας τόν **άνδρικό ρόλο μέ τήν προσφορά του Πνευματικού**
Στοιχείου και τόν γυναικείο ρόλο μέ τήν προσφορά, διά-
πλαση και έπεξεργασία τής Υλης, ώστε νά λάβη μορφή
κατάλληλη νά έπιτρέψη τήν έκδήλωση πνευματικών ιδιο-
τήτων, άναφερόμαστε στό κύριο έργο κάθε φύλου, και δέν
είμαστε καθόλου άπόλυτοι.

Τό ότι ο Άνδρας δίνει μέ τό Σπέρμα τό Πνευματικό
Στοιχείο, δέν σημαίνει ότι ή Γυναίκα δέν δίνει επίσης πνευ-
ματικά στοιχεία... Είναι γνωστόν ότι, σύμφωνα μέ τούς
νόμους τής κληρονομικότητας, ή σύσταση του DNA του
Νέου Πλάσματος δημιουργείται από τις ιδιότητες πού
προσφέρουν έξ ίσου άνδρας και Γυναίκα!

Όπως είναι γνωστόν ότι ή προσφορά του Άνδρα
κατά τήν σύλληψη δέν είναι ξένη προς τήν ύλη, άφου τό
σπερματοζώαριο είναι ένα στοιχείο υλικό...

Έτσι είναι φανερό ότι ή **διάκριση Πνεύματος-Άνδρα,**
Υλης-Γυναίκας, δέν είναι καθόλου άπόλυτη!

Άνδρας και Γυναίκα, ως Άνθρωποι, κατ' εικόνα Θεού,
μετέχουν του Πνεύματος και τής Υλης, ως προς όλες τις
λειτουργίες τους, και οι Δύο...

Ναί, αλλά ο Άνδρας **αρχίζει τήν Πνευματική Προσφορά,**
άνάβει τόν σπινθήρα τής Ζωής και σ' αυτό συνίσταται ή
μεγάλη του συμμετοχή στό έργο τής Δημιουργίας, στην
Δημιουργούμενη Νέα Ζωή και ή Γυναίκα, προσθέτει βέ-

βαια τήν δική της πνευματικότητα, προπαντός όμως, **μέσ από τήν δική της πνευματικότητα προσφέρει στην δημιουργούμενη Νέα Ζωή τήν Ύλική Δομή**, όλο τόν οργανισμό του παιδιού, ώστε να υπάρξει με μορφή Ἀνθρώπου, μιά μορφή που θά επιτρέψει στην πνευματική μοναδικότητα κάθε ἀνθρώπινου πλάσματος νά ἐκδηλωθῇ. Γι' αὐτήν τήν ἐκδήλωση πρέπει ἡ Μορφή νά εἶναι Ὑμεμπτη, Ἀρμονική, Ὡραία!

Ἡ Γυναῖκα ὁλοκληρώνει τήν Δημιουργία πού ὁ Ἄνδρας ἄρχισε!

Ὁ Ἄνδρας προσφέρει τήν Ἀρχή τῆς Ζωῆς: αὐτό ἡ Γυναῖκα δέν μπορεῖ νά τό προσφέρει, διότι εἶναι ἔξω ἀπό τήν Φύση της!

Ἡ Γυναῖκα, διαπλάθοντας σῶμα, ὄργανα, ἐγκέφαλο, νευρικό σύστημα κ.λπ. ἀποτελεῖ τόν ἔργο: αὐτό ὁ Ἄνδρας δέν μπορεῖ νά τό προσφέρει, διότι εἶναι ἔξω ἀπό τήν Φύση του!

Βέβαια, εἶπαμε, καί εἶναι ἐνδιαφέρον νά τό ἰδοῦμε καθαρώτερα, ὁ Ἄνδρας προσφέρει ἐπίσης ὑλικά στοιχεῖα κατά τήν δομή τοῦ παιδιοῦ! Ὅχι μόνον διότι τό σπέρμα ἔχει ὑλική ὑπόσταση, ἀλλά ἐπίσης ἐπειδή, κατά τήν ἐγκυμοσύνη τῆς Γυναίκας, μιλώντας, ἐπικοινωνώντας μέ τήν Γυναῖκα καί τό Παιδί - Ἐμβρυο ἐπηρεάζεται βαθειά τήν φυσική καί ψυχοπνευματική του ἀνάπτυξη, **μετέχει λοιπόν στήν διάπλασή του!**

Καί ἡ Γυναῖκα προσφέρει ἐπίσης πνευματικά στοιχεῖα στήν διαπλασόμενη Νέα Ὑπαρξη!

Πρῶτα, διότι, ὅπως εἶπαμε, κι ἐκεῖνη προσφέρει κατά τήν σύνθεση τοῦ DNA -κατά τήν σύλληψη- κληρονομικές ιδιότητες. Καί δεύτερον, διότι, ὅπως ἐπίσης εἶπαμε, **κατά τήν διαπλαστική περίοδο τῆς ἐγκυμοσύνης της, σκέψεις καί συναισθήματα, ἥχος, εἰκόνες καί ὁράματα, πού προέρχονται ἀπό ἐκείνην, προσδίδουν στήν Νέα Ὑπαρξη τόσο φυσικές ὅσο καί ψυχοπνευματικές ιδιότητες!** Καί μάλιστα πολὺ σημαντικές, ἐπειδή ἐκεῖνη, ὡς δεύτερη στή δημιουργία, **μπορεῖ νά διορθώσει ἐλλείψεις καί ἐλαττώματα καί αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ DNA τοῦ πρώτου σταδίου!** (Ὅποτε οἱ γενετιστές ἐξηγοῦν ὅτι ὁρισμένες ιδιότητες δέν ἤσαν ἐκφραση!).

Αὐτές οἱ διασταυρώσεις στίς λειτουργίες τοῦ φύλου δέν πρέπει ὥστόσο νά μᾶς ἀποκρύβουν τήν κύρια λειτουργία τοῦ καθενός, τήν λειτουργία δηλαδή ἐκείνην, πού τό ἄλλο φύλο δέν μπορεῖ νά ἐπιτελέσῃ (ἀκόμη καί ἂν συμμετέχῃ σ' αὐτήν λειτουργούμενη ἀπό τό ἄλλο φύλο!).

Σ' αὐτήν τήν μοναδικότητα τῆς λειτουργίας συνίσταται ἡ διαφορετικότητα καί συμπληρωματικότητα τῶν δύο φύλων, ἡ Ἀξία καί τό Μεγαλεῖο τους!

Ὅριστε λοιπόν οἱ δύο ρόλοι ἀνάγλυφοι:

Ὁ Ἄνδρας δίνει προπαντός τό Πνευματικό στοιχεῖο. Ἡ Γυναῖκα προπαντός δίνει τήν Ὑλῃ, ὥστε νά ἐγκλωβίσῃ τό Πνεῦμα καί στήν συνέχεια νά τοῦ δώσῃ πλήρη τὰ ἀναγκαῖα ὑλικά στοιχεῖα, ὥστε ἡ Ζωή νά ἐκδηλωθῇ!

Καί ἡ λέξη Ζωή μέ τό ἀρχικό της γράμμα Ζ πού ἐπαναλαμβάνει τήν σπειροειδή κίνηση τοῦ Φωτός, ἐκφράζει τήν Ζεύξη - Ἑνωση τοῦ ἄνω καί τοῦ κάτω, τοῦ Ἄνδρα καί τῆς Γυναίκας, τῶν δύο σέ Ἐνα.

Θά δοῦμε ὁμως τόν Ἀνδρικό καί Γυναϊκεῖο ρόλο σέ πληρότητα, ὅταν ἀναλύσουμε τίς λέξεις: ΠΑΤΗΡ - ΜΗΤΗΡ - ΖΩΗ.

Π-ΠΑΤΗΡ

Ἡ ρίζα **ΠΑ** τοῦ Πατέρα ἐκφράζει τίς δύο ἀκτίνες τοῦ φωτός, κατερχόμενες καί ἐνούμενες σέ ὀριζόντια γήινη δρᾶση. **Ἐκφράζει τήν ἐκ τῶν ἄνω οὐσία πού ρεῖ καί δομεῖ** (Σημαιοφόρος Θεολόγος ἐνθ' ἄνω).

Ἡ ρίζα **ΠΑ** εὐρίσκεται κοινή στίς λέξεις: Πατήρ - Πῦρ - Πᾶς - Πνεῦμα - Πνοή - Πέτομαι - Πηγνύω - Πιέζω.

Συνδέεται πρό παντός μέ τήν Πνοή - Πνεῦμα - Πῦρ (Ἡλίας Τσατσόμοιρος ἐνθ' ἄνω). Καί κατά τόν Δαμιανό Στρομπούλη ἡ ρίζα **ΠΑ** τοῦ ΠΑΤΕΡΑ ἀναφέρεται στήν πρώτη ἔννοια τῆς Πίεσης: Πηγνύω - Πετάω - Πέτομαι - Πιέζω - Πατάω.

Ὅλες οἱ ἐρμηνεῖες φωτίζουν διάφορες πλευρές τοῦ ἀνδρικοῦ Πατρικοῦ Ρόλου, τόσο στήν πνευματική του διάσταση, ἀφοῦ ὁ Ἀνθρώπος - Πατήρ ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα τόν ἐπὶ τῆς γῆς εκπρόσωπο, ὡς πλασμένο κατ' εἰκόνα του, τοῦ Οὐράνιου Πατέρα, τοῦ Πνεύματος - Θείου Πυρός («Πνεῦμα ὁ Θεός» «Πῦρ ἀδηφάγον») ὅσον καί στήν γήινη πατρική φυσική δρᾶση του... ἀφοῦ ὁ Ἀρρην, στήν ἐρωτική του λειτουργία λειτουργεῖ μέ τήν **Προβολή - Πίεση**. Ὁ Ποσειδῶν μέ τήν τρίαινα ἐκφράζει τίς ιδιότητες τοῦ Π Πατέρα πού ἀναταράσσει τόν Ὠκεανό, Παγκόσμιο Σύμβολο τῆς Μητέρας - Μήτρας.

ΦΩΣ (γενική: Φωτός) σημαίνει στήν Σοφόκλειο Γλῶσσα Ἄνδρας. («Ἀντιγόνῃ» α' χορικό: «ἀκτίς ἀελίου...»).

ΑΝΗΡ - ΠΑΤΗΡ - ΠΝΕΥΜΑ - ΦΩΣ: ὁ Πρῶτος Πόλος, ἡ Πρώτη Δημιουργική Ἀρχή, ἡ Ἀρχή τῆς δημιουργίας.

ΓΥΝΗ - ΜΗΤΗΡ: ὁ Δεύτερος Πόλος, ἡ Δεύτερη Δημιουργική Ἀρχή, ἡ Τελείωση τῆς δημιουργίας.

Μ-ΜΗΤΗΡ

Τό γράμμα **Μ**, ἀρχικό τοῦ ὀνόματος Μήτηρ ἀποτελεῖ τό πιό Μαγικό γράμμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου. Δηλώνει, πρῶτα (κατά Σημ. Θεολόγο), «**τήν διπλῇ ἄνωθεν ροή πού παράγει στέρεα ἐκφραση**».

Ἡ συλλαβή **ΜΑ**, ἀρχική τοῦ ὀνόματος Ματήρ (ἀρχική ὀνομασία τῆς Μητρός) **δηλώνει τήν ὁρατὴ φύση**.

Ἡ ρίζα **ΜΑ**, **Μ**, ἀνευρίσκεται σ' ὅλες τίς λέξεις πού ἀναφέρονται στά χαρακτηριστικά καί στίς ιδιότητες τῆς ΜΗΤΕΡΑΣ. Ἀνευρίσκεται στίς λέξεις **Μά**-ω (σφοδρά ἐπιθυμῶ) - Μήτηρ - Μαστός - Μογέω (πονῶ) - Μόγος (πόνος) - Μορφή - Μέγεθος - Μάθηση - Μνήμη - Μοῦσα - Μουσική - Μαγνητισμός - Μαγεία - Μαινάς - Μήδομαι (σκέπτομαι) - Μῆτις (Σκέψις) - Μά (μά τόν Θεόν).

Ἡ ρίζα Μα εἶναι ἡ ρίζα τοῦς σφοδρῆς ἐπιθυμίας (Μόγος - Οἰμωγή), πού στό ἀπόγειό του ἐκφράζει τόν μέγιστο πόνο τοῦ τοκετοῦ (Ἡλ. Τσατσόμοιρος, ἐνθ' ἄνω).

ὉΜ ἥχος εἶναι, ἐπίσης, ὁ ἥχος τοῦ τραγουδιοῦ, τῆς Μουσικῆς ΜΜΜ, τοῦ Λόγου πού ὑλοποιεῖ, ὥστε, τραγουδώντας, ΜοῦρΜοῦρίζοντας, τό Πνεῦμα συμπυκνώνεται σέ Ὑλῃ καί ἡ Ὑλῃ Μεταλλάσσεται σέ Μορφή.

Τό Μ γράμμα τῆς Μητέρας, μορφικά, ἐκφράζει τήν διπλῇ ὑπαρξη, τήν Γυναῖκα πού κρατεῖ στά χέρια τό παιδί.

Τό Μ ἐκφράζει, ἐπίσης, μέ τήν τριγωνική μορφή του, τήν προσανατολισμένη πρός τὰ ἄνω Γυναῖκα, τήν στάση τῆς Γυναίκας ἐστραμμένης πρός τόν Θεό, τόν Οὐρανό, τὰ Ἰδα-νικά, ὥστε στόν ἴδιο δρόμο νά ὁδηγήσῃ τό παιδί της, στόν

«ὀρθό δρόμο τῶν Χαρίτων» (Ἡλία Τσατσόμοιρος, ἐνθ' ἄνω). Ἐχει γιά τόν σκοπό αὐτόν Παντοδύναμη μέσα, διότι ἐκεῖνη εἶναι Πλασμένη Διδασκάλισσα! Μαθαίνει στό παιδί, ἤδη ἀπό τήν ζωή του στήν Μήτηρ, τήν Μητρική Γλῶσσα, ἀλλά καί τήν Μουσική καί τίς Τέχνες ὅλων τῶν Μουσῶν, καί τοῦ προσφέρει Μνήμες Ζωῆς, καθὼς ἐγγράφει στήν μνήμη τῶν κυττάρων του μέ τήν Σκέψη καί τό Συναισθημα καί τὰ Βιώματά της, τὰ Μηνύματα τοῦ Ὁρθοῦ Βίου, τῆς Ἀρετῆς, τοῦς Ὁρθοῦς Κανόνες Ζωῆς.

Ἐκεῖνη εἶναι ἡ Μεγάλη **ΜΥΗΤΡΙΑ**. Ἡ Μύησή της πρός τό παιδί γίνεται μετά ἀπό τόν δικό της τρόπο Ζωῆς (μέ τό ὅμοιο: αὐτό εἶναι τό νόημα τοῦ διπλοῦ στό **Μ**). Μέσα ἀπό τήν δική της ζωή πού ἐμπνέει καί ἐμποτίζει τό παιδί στήν Μήτηρ της, θά τό μυήσει στόν δρόμο τῶν Μουσῶν, τῆς Ἀρετῆς καί τῆς Τελειώσεως.

Μέσα ἀπό τήν Μήτηρ, ἡ **Μ** Μητέρα Μορφοποιεῖ τό ἀόρατο - πνευματικό γενετικό ὑλικό, διαπλάθοντας ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ μελλογένητου παιδιοῦ. Τοῦ διαπλάθει **ΜΟΡΦΗ** ἀνάλογη μέ τό γενετικό ὑλικό πού ἐδέχθη σέ συγκερασμό μέ τό φυσικό, ψυχικό καί πνευματικό ἐνεργειακό ὑλικό πού ἐκεῖνη τοῦ προσφέρει. **ΕΥ - ΜΟΡΦΙΑ** (Ὁμορφιά) διαπλάθεται στό παιδί ἐάν **ΑΡ - ΜΟΝΙΑ** ὑπάρχῃ στήν ζωή τῆς Μητέρας καί **ΑΣΧΗΜΙΑ** (ἐλλειψη σχήματος), ἐάν ἡ ζωή της καί τὰ προσφερόμενα φυσικά καί ψυχοπνευματικά ὑλικά εἶναι ἄσχημα, δυσαρμονικά.

Εάν στήν Μήτηρ ἡ Μάθηση, Μύηση, Μουσική, Μητρική Γλῶσσα ὁλοκληρωθοῦν ἀπό τήν Μητέρα, ἈρΜονικά, τότε τό τυχόν θετικό γενετικό ὑλικό τοῦ Πατέρα μπορεῖ νά βρῇ ἐκφραση καί ἡ Μορφή - σωματική καί ψυχική τοῦ παιδιοῦ πλάθεται ὠραία καί Ἀρμονική. Εάν ἀντιθέτως, στήν Μητέρα, δοθῇ στό παιδί κακό, φυσικό καί ψυχοπνευματικό ὑλικό, ἡ Μάθηση δέν προχωρεῖ ἀρμονικά καί οἱ καλές ἀκόμη γενετικές ιδιότητες τοῦ παιδιοῦ δέν θά μπορέσουν νά ἐκφρασθοῦν.

Ἡ ΜΗΤΕΡΑ εἶναι ἡ Μεγάλη Ἱέρεια τῆς ΜΟΡΦΗΣ, τῆς ΜΟΡΦΟΓΕΝΕΣΕΩΣ, εἶναι ἡ Μεγάλη Μορφοποιός, Δύναμη, ἡ Ἀναγεννήτρια τῆς Ἀνθρωπότητας!

Ἡ Μορφή πού διαπλάθει στό παιδί περνάει μέσα ἀπό τόν ἑαυτό της.

Διαπλάθει αὐτό πού ἡ ἴδια αἰσθάνεται καί ζῇ! Αὐτή ἡ **ἰδιαίτερη φυσική ιδιότητα τῆς Μητέρας ἐκφράζεται στό γράμμα Μ**, ὅπου δύο ταυτόσημα τρίγωνα - ὅρη δείχνουν τόν ρόλο της καί τόν προορισμό της: νά φθάσῃ τό Τέλειο καί νά Πλάσῃ τό Ὅμοιο!

Ἡ Μητέρα, μέσα ἀπό τόν Μόγο (πόνος), Οἰμωγὴ τοῦ τοκετοῦ, ὁδηγεῖ τό παιδί σέ γέννηση. Ἐχοντας διαπλάσει γι' αὐτό Σῶμα καί ἔχοντάς του προσφέρει Μάθηση Ζωῆς, τό ἔχει ἤδη προετοιμάσει γιά τόν Κόσμο τῆς Γῆς. Ἐκεῖ ὅπου θά συνεχίσῃ νά τό Μυῖ καί νά τοῦ Μαθαίνῃ τίς τέχνες τῶν Μουσῶν μέσα ἀπό τόν Μαστό, καί τόν Μητρικό Θηλασμό καί τήν Θηλή, ἀπαλό Θόλο τοῦ Θήλεος.

Ἐξ ἄλλου ἡ **Μα - Μήτηρ** ἔχει ἀπό τήν φύση της ἐντονη **διαίσθηση καί συναισθήματα, μεγάλη εὐαισθησία στήν Ὁμορφιά καί ἐντονο Μαγνητισμό.**

Μέ τήν διαίσθησή της ἔχει τήν ικανότητα **συλλήψεως** τῶν ἀοράτων μηνυμάτων καί εἶναι, ἐπομένως, ικανή στόν χώρο τῆς Μαντικῆς.

Καθὼς αἰσθάνεται (ἀφοῦ ἐκεῖνη τήν δημιουργεῖ) τήν **εὐμορφία καί τίς Τέχνες**, ἐμπνέει τόν Ἀνθρώπο καί τόν

Ἄνδρα, εἶναι ἀπό τήν φύση της ἡ ἐμπνεύστρια, **Μοῦσα καί Διδασκάλισσα** στίς Τέχνες τῶν Μουσῶν.

Ἄν ἀντιθέτως τό ἐντονο συναισθημα της, ἀντί νά εἶναι προσανατολισμένο πρός τὰ ἰδανικά καί τήν ὑπηρεσία πρός τόν Θεό, ὅπως δηλώνει τό τρίγωνο **Λ** τοῦ **Μ**, στραφῇ πρός σκοτεινοὺς σκοπούς, παρεκκλίνοντας τοῦ ὀρθοῦ, τότε γίνεται Μαινάς.

Ἡ Παναγία Μεγάλη Μητέρα εἶναι ΜΑΡΙΑ, συνδεδεμένη μέ τήν ιερότητα τοῦ Μ.

Ὅλος ὁ γυναικεῖος ρόλος τῆς Μητρότητος ἐκφράζεται **στό γράμμα Μ καί στίς λέξεις τῆς Μητέρας καί τῶν Μ ἰδιοτήτων της. Εἶναι ἄραγε σύμπτωση ὅτι σέ ὅλες τίς γλῶσσες τοῦ κόσμου, ἡ λέξη τῆς Μητέρας ἀρχίζει ἀπό τό γράμμα Μ;**

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ἄς δοῦμε τώρα, πόσο σύμφωνοι μέ τίς λέξεις πού τοὺς ἐκφράζουν, εἶναι οἱ ἀμοιβαῖοι ρόλοι καί χαρακτηριστικά τοῦ Ἄνδρα - πατέρα καί τῆς Γυναίκας - Μητέρας, ὡς Δημιουργῶν τῆς Ζωῆς.

Ὁ Ἄνδρας Α, ἡ πρώτη Φωνή, εἶπαμε, ἐκπροσωπεῖ τό Πνεῦμα, τό Φῶς, τό Πῦρ, τό Ἀόρατο: ἡ πύρινη ἰδιοσυγκρασία τοῦ Ἄνδρα, ὁ Δυναμισμός, ἡ Λεβεντιά του ἐκφράζουν αὐτά τὰ στοιχεῖα!

Στήν Δημιουργία τῆς Ζωῆς, ἐκεῖνος προσφέρει τό ἀόρατο πνευματικό στοιχεῖο, τήν Ἀρχή!

Στήν ἔνωσή του μέ τήν Γυναῖκα, ἐκεῖνος προσφέρει τό **ιερό Πῦρ τῆς Ζωῆς, καί γίνεται Πατήρ**. Ὁ ρόλος του εἶναι ἀστραπιαῖος, σέ μιά στιγμή τόσης ἔντασης, ὥστε ἐνέχει τήν **Αἰωνότητα**... διότι ἡ ἐρή Φωτιά πού ἀνάβει τόν σπινθῆρα τῆς Ζωῆς λειτουργεῖ ἀστραπιαῖα, ὅπως τό Πνεῦμα πού ἐκπροσωπεῖ, ὅπως ἡ Ἀστραπή, τό Φῶς, σέ μιά στιγμή αἰώνια.

Ὁ ἔρωτάς του εἶναι πύρινος καί τό ἐνεργειακό του δυναμικό εἶναι Φῶς κατερχόμενο ἀπό τόν ἐγκέφαλο, τόν οὐρανό του, οὐσία πνευματική: ικανή, ὅπως ἐλέχθη, νά ἀνάψῃ τήν **Φλόγα τῆς Ζωῆς**.

Ὅλος ὁ ἀνδρικός οργανισμός χρόνια ὁλόκληρα ἐτοιμάζεται γι' αὐτό τό ἱερό ἔργο. Τό ἀνδρικό γεννητικό σύστημα εἶναι ἓνα θαυμαστό ἐργαστήριο μετασχηματισμοῦ τῆς ἱερῆς Ἑρωτικῆς Φλόγας, πνευματικῆς ἐγκεφαλικῆς φύσεως, σέ μιά οὐσία ὑδάτινη πιό συμπυκνωμένη πού θά ἐναποθέσῃ στόν Ἱερό Γυναικεῖο Κύλικα, τήν Γυναικεῖα Μήτηρ. Ἐκεῖ, μέ ἀσφάλεια, τό Σπέρμα - Πνεῦμα θά συλληφθῇ καί θά τοῦ δοθῇ Ὑλῃ καί Μορφή, ὥστε νά ἐνδυσθῇ σέ Σῶμα - Χαρακτήρα - Ψυχικές καί Πνευματικές ιδιότητες: συγκεκρίμενα χαρίσματα καί χαρακτηριστικά τοῦ Νέου Ἀνθρώπου.

Στίς λατινογενεῖς γλῶσσες, παράγωγες τῆς Ἑλληνικῆς, ἡ λέξη **MATER=ΜΗΤΗΡ** ἔχει ἴδια ρίζα μέ τήν λέξη **MATERIA=ΥΛΗ**.

Ἡ Μητέρα ἐργάζεται μέσα στόν χρόνο. Ἡ ὕλη τήν ὁποία προσφέρει στό παιδί της γιά τήν ὑγιή καί ὠραία μορφή του χρειάζεται πολλή ἐργασία Ἀγάπης - Γλυκύτητας - Νηφαλιότητας - Ἀφοσιώσεως.

Ὁ δικός της ἔρωτας καί τό ἐνεργειακό δυναμικό της δέν περιορίζεται στήν σχέση μέ τόν Ἄνδρα, συνεχίζεται

στήν κύηση, στήν γέννηση, στήν γαλουχία κι έχει χαρακτῆρα Νηφαλιότητας, Γλυκύτητας, Σοφίας, Ἀγάπης. Ἡ ἐργασία μέ τήν ὕλη εἶναι μακροχρόνια... **Ὁλος ὁ ὄργανισμός της ἐτοιμάζεται γιά ν' ἀντεπεξέλθῃ σ' αὐτήν. Ἀπό τήν ποιότητα τῆς ὕλης πού θά προσφέρῃ ἐξαρτᾶται ἡ φυσική, ψυχική καί πνευματική ὠριμότητα τοῦ Νέου Ἀνθρώπου: ἡ εὐμορφία τοῦ Σώματος καί τῆς Ψυχῆς.**

Ὁ Ἀνὴρ προβάλλει στήν Γυναῖκα τό Φῶς (εἶναι τό Φῶς: ὁ Φῆς). Ἡ Γυνή-Μήτηρ δέχεται τό Φῶς καί τό μεταπλάθει σέ ΖΩΗ.

Αὐτός πού προβάλλει πρέπει νά ἀνέβῃ πολύ ψηλά, στήν τελειότητα τῆς ἀναπτύξεώς του, ὥστε νά **προβάλλῃ ἀληθινά τό Φῶς: νά γίνῃ Ἀετός!**

Αὐτή πού δέχεται καί δίνει τήν ὕλη καί Μορφοποιεῖ πρέπει νά εἶναι πάναγνη, ὥστε νά προσφέρῃ ὑλικό κρυστάλλινο, πεντακάθαρο, ὥστε τό Φῶς, μέσ' ἀπό τό ἀγνό, κρυστάλλινο ὑλικό της νά ἐκφρασθῇ ὡς Ζωή Λαμπρή, μ' ὅλα τά Χρώματα, ὅλες τίς Ἀρετές:

Ἡ πρώτη σημαντική ιδιότητα τῆς ὕλης εἶναι ἡ καθαρότητά της.

Γι' αὐτό καί ἀνέκαθεν στόν Ἑλληνικό Πολιτισμό, σ' ὅλες τίς ἐποχές ἡ **πρώτη Ἀρετὴ τῆς Γυναίκας, αὐριανῆς Μητέρας, ἐθεωρήθη ἡ Ἀγνότητά της, νοουμένη εὐρύτητα, ὡς ἀγνότητα τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς!** Στήν Ἑλληνική παράδοση ὁ Ἄνδρας παρομοιάζεται μέ Ἀετό καί ἡ Γυναῖκα μέ Περιστερά (γιά τήν Ἀγνότητα τοῦ λευκοῦ).

Ἄν στ' ἀλήθεια ἡ ὕλη πού ἐκείνη θά προσφέρῃ στό διαπλασσύμενο παιδί της (αἷμα, γάλα, σκέψη, συναίσθημα) εἶναι σκοτεινή καί ρυπαρή, ποτέ δέν θά καταστῇ δυνατόν νά ἐκφραστοῦν καί οἱ πιό σπουδαῖες κληρονομικές ιδιότητες, ἐγκλεισμένες στό πνευματικό γενετικό ὑλικό.

Ὁ ρόλος τοῦ Ἄνδρα εἶναι **ἐξωτερικός...** Στόν γενετήσιο καί ιδιοσυγκρασιακό ρόλο του ἐνεργεῖ **προβάλλοντας πρὸς τά ἔξω...** Ὁ ρόλος τῆς Γυναίκας εἶναι **ἐσωτερικός...** Ἐκείνη δέχεται ἐσωτερικά καί ἐν κρυπτῷ μεταπλάθει...

Αὐτή ἡ βαθύτερη μεταξύ τῶν φύλων διαφορά πού περιλαμβάνει τό σύνολον τῆς ἀνδρικής καί γυναικείας ψυχοπνευματικῆς ὀντότητας, καθόρισε, φαίνεται, στό παρελθόν τήν διαφορά στούς ρόλους τῶν φύλων.

Ὁ Ἄνδρας προσέφερε τό δυναμικό του πρὸς τά ἔξω, πρὸς τήν Πόλη, πρὸς τὰ Κοινά, πρὸς τὰ Ἐπαγγέλματα... Ἡ Γυναῖκα προσέφερε τό δυναμικό της πρὸς τά ἔσω... πρὸς τόν Οἶκο -μέ τήν Οἰκονομία- πρὸς τήν Οἰκογένεια, μέ τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, πρὸς τήν Ἑστία καί τήν λατρεία τῶν Θεῶν -ἦταν Ἑστιάς ἐπιφορτισμένη μέ ἱερά καθήκοντα. Ἐκείνη ἦταν ἀφιερωμένη πρὸς τίς Τέχνες, τόν Χορό, τήν Μουσική.

Ἐπιτόλαια, νομίζουμε, ὑπεστηρίχθη ἀπό ὀρισμένους ὅτι ἡ γυναῖκα ἦταν κατά τήν ἀρχαία ἐποχή ὑποτιμημένη καί ἐθεωρεῖτο κατώτερη τοῦ ἀνδρός.

Οἱ γυναῖκες Θεές, Ἱέρειες καί ἀργότερα Ἡρώιδες, Ἀγίες, Οἰκοδόμοι με πρῶτη τήν λατρευτὴ Παναγία, ὁλόρθεες, χαρίεσσες, υπερήφανες, ὅπως εἰκονίζονται σ' ἀγάλματα, στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα, κι ἀργότερα στίς εἰκόνες, δέν φέρουν κανένα χαρακτηριστικό ὑποτιμήσεως, ὑποβιβασμοῦ, κατωτερότητας...

Ἀληθές εἶναι μᾶλλον ὅτι τό κάθε φύλο στούς Ἑλ-

ληνες ἐθεωρεῖτο πανάξιο καί σπουδαῖο **στόν τομέα του...**

Δέν θά ὑποστηρίξουμε βέβαια, στήν χαραυγὴ τοῦ 21οῦ αἰῶνα, τήν ἐπάνοδο στούς προηγούμενους, ἀπόλυτα διαχωρισμένους ρόλους τοῦ ζευγαριοῦ! Τό θεϊκό σχέδιο εἶναι, φαίνεται, γιά τήν ἐποχή μας, τό κάθε φύλο νά ἀναπτύξῃ ὅλα τὰ χαρίσματα καί ἀρετές, ἀνδρικές καί γυναικεῖες, ὥστε **Ἄνδρες καί Γυναῖκες νά ἀναπτύξουμε εὐρύτερα τήν ὁλοκλήρωση, μέ τήν ἀσκηση σέ ἀρετές ὅπου, κατ' ἀρχήν, τό ἀντίθετο φύλο ἔχει μεγαλύτερες ικανότητες!**

Ἡ ἀσκηση, ἐξ ἄλλου, στίς ἀρετές τοῦ ἄλλου φύλου δέν εἶναι μόνον σύγχρονη προσέγγιση. Ἦδη ἀπό τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἐγένετο λόγος γιά **«Ἀνδρόγυνον» Θεόν Διόνυσον**, μέ τήν ἐννοια τῆς ὁλοκληρώσεώς του καί τῆς ἀποκτήσεως ἀρετῶν καί τῶν δύο φύλων. (Ὁ Διόνυσος ἀπεκαλεῖτο «γυναικίως», Βούλας Λαμπροπούλου «Φιλοσοφία τῶν φύλων» Ἀθήνα 1986).

Εἶναι ὅμως ἀναγκαῖο, γιά νά κατανοοῦμε τίς καθημερινές ἀλήθειες, νά γνωρίζουμε τήν βαθύτερη φύση καί βαθεῖα διαφορετικότητα τῶν φύλων.

Πῶς νά συστήσουμε στήν Γυναῖκα τήν ἄνευ περιορισμῶν ἐρωτική ἐλευθερία, ὅταν γνωρίζουμε ὅτι ἐκείνη, εἴτε τό γνωρίζει εἴτε ὄχι, εἶναι **Δεκτική, Κύλικας** καί δέχεται, ὄχι μόνον τὰ καλά, ἀλλά καί τίς τυχόν ρυπαρότητες πού ὁ Ἄνδρας κατ' ἀνάγκη τῆς προβάλλει, ὅταν μέ ἐλαφρότητα καί χωρίς βαθεῖα ἀγάπη τήν προσεγγίζει;

Πῶς νά μὴν συστήσουμε στόν Ἄνδρα σεβασμό πρὸς τήν Γυναῖκα, αὐριανὴ Μητέρα, καί προσοχή καί ἐπαγρύπνηση γιά τό τί τῆς προβάλλει, ἐάν τὰ συναισθήματά του πρὸς αὐτήν εἶναι ἐλαφριά καί ἐπιπόλαια ἢ, ἀκόμη χειρότερα, ἀρνητικά;

Πῶς μπορεῖ, ἀφ' ἐτέρου, ἡ Κοινωνία νά δημιουργήσῃ καί νά μεγαλουργήσῃ ὅταν ὁ Ἄνδρας δαπανᾷ ἀσύστολα τό ἱερὸ Πῦρ τῆς Ζωῆς σέ ἐπιπόλαιες ἐρωτικές συναλλαγές καί ἡ Γυναῖκα, Ἀγία Μητέρα, ἱερὴ Μορφοποιὸς Δύναμη τῆς Ἀνθρωπότητας -ἐκείνη εἶναι ἱκανὴ σέ μιά-δύο γεννεές νά μεταμορφώσῃ τόν Κόσμο, ἐπαγρυπνῶντας στήν ὀρθὴ διαμόρφωση τῶν Νέων Γενεῶν, τῆς Μορφοποιήσεως σπουδαίων Ἀνθρώπων, τῆς Ἀναγεννήτριας τῆς Ἀνθρωπότητας;

Πῶς μέσα σ' αὐτήν τήν ἀτμόσφαιρα ἀληθινῆς ἀλληλοὑποτιμήσεως τῶν φύλων καί ὑποτιμήσεως τῆς Γυναίκας, ἐκείνη θά μπορέσῃ νά ἀσκήσῃ τό Μεγάλο Ἔργο της, τῆς Διδασκάλισσας, τῆς Προετοιμασίας τῶν Νέων Γενεῶν, τῆς Μορφοποιήσεως σπουδαίων Ἀνθρώπων, τῆς Ἀναγεννήτριας τῆς Ἀνθρωπότητας;

Ἀληθές εἶναι ὅτι μόνον ὁ Ἐρως, στήν πληρότητά του: ὡς ἔλξη, ἀγάπη ἀνιδιοτελῆς, ἐκτίμηση καί θαυμασμός, πού θά ἐνώσῃ Ἄνδρα καί Γυναῖκα, προσανατολισμένους πρὸς τὰ ἱδανικά καί τήν Τελειοποίηση, εἶναι δυνατόν **νά μεταλλάξῃ τήν Ἀνδρική Προβολὴ σέ Προβολὴ Φωτός καί τήν Γυναῖκα Μορφοποιὸς Δύναμη σέ εὐγενές ἐργαστήριο, ἄξιο νά δημιουργήσῃ μιά εὐγενῆ Νέα Ζωή!**

Καθόλου δέν πρέπει νά ἐννοηθῇ ὅτι τό Γυναικεῖο ἐργο τῆς προσφοράς τῆς ὕλης καί τῆς Μορφῆς στήν δημιουργία τῆς Νέας Ζωῆς στερεῖται πνευματικότητας... Ἡ ὅτι εἶναι δευτέρας ἀξίας...

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μέσα στό γυναικεῖο ἐργαστήριο Μορφοποιήσεως, μέσα στήν γυναικεῖα Μήτηρ, γίνεται Με-

γάλη **Πνευματικὴ Διεργασία! Καί ὅτι χάρις σ' αὐτήν τήν πνευματικὴ διεργασία, ὀφειλομένη στήν βαθεῖα πνευματικότητα τῆς Γυναίκας, γεννιῶνται ἄνθρωποι Σπουδαῖοι ἀπὸ αἰῶνες!**

Ἄν ἀρνιούμαστε τήν πνευματικότητα τῆς Γυναίκας πού διαπλάθει τήν ὕλη, πρέπει νά ἀρνηθοῦμε τήν πνευματικότητα τοῦ ἐργου τοῦ Θεοῦ, πού ἐπλάσε τόν Κόσμο, προσφέροντας τήν ὕλη τῆς Δημιουργίας!

Ὁ Ἄνδρας πρέπει νά ἔχῃ γίνεῖ τριάδα: Σοφίας, Ἀγάπης, Δυνάμεως ὥστε **νά προβάλλῃ ἀληθινὸ Φῶς στήν Γυναῖκα!** Ἐτσι θά τήν προετοιμάσῃ στό ἐργο της, φωτίζοντας τήν ἴδια καί προσφέροντας Φωτεινὸ γενετικό ὕλικό στήν Νέα Ὑπαρξη!

Καί ἡ Γυναῖκα-Μητέρα πρέπει, ἀκολουθώντας ἡ ἴδια τόν δρόμο τῆς Ἀρετῆς, νά ἐμπνεύσῃ ὡς πρὸς αὐτόν τόν δρόμο τόν Ἄνδρα καί βιωματικά ὡς Μεγάλῃ Διδασκάλισσα νά τόν ἐγχαράξῃ στήν μνήμη τοῦ διαπλασσομένου παιδιοῦ.

Ἐτσι καί οἱ Δύο θά δημιουργήσουν μίαν Ἀξία τοῦ Ἀνθρώπου Νέα ΖΩΗ.

Ἡ λέξη **ΖΩΗ**, ἀναλυομένη ἐκφράζει:

Ζ: τήν Ζεῦξη Ἄνδρα καί Γυναίκας, Οὐρανοῦ καί Γῆς, Πνεύματος καί ὕλης.

Ω: στό ἀπὸγειο τῆς δημιουργικῆς τους ὠριμότητας.

Η: μέ τήν διπλὴ καθόδο τῶν ἐνωμένων ἀκτίνων.

Ἐνωση Ἀρρενος καί Θήλεος μέ σκοπὸ τήν Δημιουργία δέν περιορίζεται μόνον στήν Δημιουργία τῆς Ζωῆς. Εἶναι ἀναγκαῖα, ὡς παρούσα σέ κάθε εἶδους Δημιουργήματα (ἐπιστημονικά ἢ καλλιτεχνικά).

Ἡ κάθε **ΙΔΕΑ** (Ἀρσενικὴ Ἀρχή-Πνεῦμα) ἔχει ἀνάγκη γιά νά ἐκδηλωθῇ ἀπὸ μίαν ὑπέροχη **ΜΟΡΦΗ** (θηλυκὴ Ἀρχή-Ὑλη-Μορφή). Μόνον ἔτσι δημιουργεῖται ἡ **ΑΡΜΟΝΙΑ:** ἐνωση τοῦ φωτισμένου Ἀρρενος: ΑΡ μέ τήν Ἀγνή Μητέρα-MONIA, τήν Θήλεια Ἀρχή.

Ἐτσι, σ' ἓνα ἐργο Τέχνης, ἓνα ζωγραφικὸ πίνακα, ἓνα μουσικὸ ἐργο, ἓνα ἀρχιτεκτόνημα, ἔχουμε πρῶτα μιά **ΙΔΕΑ**, μιά σκέψη, ἓνα μήνυμα πού ὁ καλλιτέχνης θέλει νά ἐκφράσῃ: ὅπως π.χ. τό σχέδιο ἑνὸς σπιτιοῦ, μῆς πόλεως ἢ τήν μελωδία τοῦ μουσικοῦ ἐργου: (τό πνευματικὸ στοιχείο).

Καί πάντοτε μιά **ΥΛΗ-ΜΟΡΦΗ** εἶναι ἀναγκαῖα γιά τήν ἐφραση τῆς **ΙΔΕΑΣ**. Ἄν δέν κτισθῇ τό σπίτι, ἡ γέφυρα, ἡ πόλη, ἂν δέν ἐκφρασθῇ σέ νότες καί δέν παιχθῇ, τραγουδηθῇ ἡ μελωδία ποῖο εἶναι τό ὄφελος ἀπὸ τόν σχεδιασμό του; Ἄν ἡ Μορφή εἶναι δυσαρμονικὴ καί ἀσχημὴ καί ἡ ποῖο ὑψηλὴ, φωτεινὴ, πνευματικὴ ἰδέα δέν θά μπορέσῃ νά ἐμφανισθῇ. Τό Φῶς τῆς ἰδέας δέν θά ἐκδηλωθῇ καί τό δημιούργημα θά εἶναι ἀσχημο, δυσαρμονικό. Χωρὶς τήν Καταλληλότητα, Καθαρότητα, Ὁμορφία τῆς Μορφῆς, Ὡραία Δημιουργία δέν μπορεῖ νά ὑπάρξῃ, εὐμορφία=ὠραία μορφή!

ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

Στήν παρούσα φάση ἀναπτύξεως τῆς Ἀνθρωπότητας, ὅπου οἱ ἀνδρικές ἐπινοήσεις τῆς Ὑψηλῆς Τεχνολογίας δέν ἔφεραν στόν Κόσμο τήν Εὐτυχία καί τήν Εἰρήνη, εἶναι φανερό ὅτι ἡ βελτίωση δέν θά προέλθῃ ἀπὸ τίς ἐφευρέσεις...

ἀλλ' ἀπὸ τήν Ὑλοποίηση ἰδεῶν πού πρὸ 2000 ἐτῶν ἔχουν ἤδη προσφερθῇ στόν Κόσμο, μέ τήν ἐνσάρκωση τοῦ Χριστοῦ πού προσέφερε στόν Κόσμο τήν ἰδέα τῆς Ἀγάπης, τῆς Εἰρήνης, τῆς Ἀδελφικῆς Συμβιώσεως τῶν λαῶν!

Ἐχει λεχθῇ ὅτι πίσω ἀπὸ κάθε μεγάλο ἐργο ἑνὸς Ἀνδρα ὑπάρχει πάντα μιά Γυναῖκα!

Στήν βάση αὐτῆς τῆς ρήσεως ὑπάρχει μιά μεγάλη Ἀλήθεια: ὅτι γιά τήν Ὑλοποίηση τῶν ἰδεῶν ἡ Γυναικεῖα συμβολή εἶναι ἀναγκαῖα! Ἐκείνη εἶναι ἡ Μεγάλῃ Μορφοποιὸς Δύναμη ὄχι μόνον στόν γενετήσιο ρόλο της, ἀλλὰ γενικά σέ κάθε ρόλο της! (Παύλου Εὐδοκίμωφ: «Ἡ Γυναῖκα καί ἡ Σωτηρία τοῦ Κόσμου»).

Ἡ Γυναῖκα εἶναι πολὺ δυνατὴ στό πεδίο τῆς Ὑλοποιήσεως, χάρις στήν Δύναμη τοῦ ὁρατισμοῦ της καί στό πλούσιο Συναισθημά της!

Ἄν ἀκόμη δέν ἔχουμε, ὡς Ἀνθρωπότητα, ὑλοποιήσῃ τήν Ἀγάπη, Εἰρήνη καί Ἀλληλεγγύη, μήπως αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ Γυναῖκες, περὶ διάφορα ἀνωφελῆ ἀσχολούμενες, δέν ἔχουμε ἀκόμη ἐστιάσει τόν Ὁρατισμό, τήν Ἀγάπη καί τήν Προσευχὴ μας στίς ἰδέες αὐτές;

Ὅριστε ἓνα ἐργο μεγαλειώδες γιά τήν Ἑλληνίδα... Κι ἀφοῦ στήν ἐποχὴ μας Ἄνδρες καί Γυναῖκες, ἐξ ἴσου ἀσκοῦμεθα σ' ὅλες τίς Ἀρετές, ὀρίστε ἓνα ἐργο κοινὸ γιά τὰ δύο φύλα, ὥστε μαζί νά δημιουργήσουμε ἓνα Καλύτερο Κόσμο!

ΠΕΡΙ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΤΑΙΣ ΔΕ ΜΟΥΣΑΙΣ ΔΟΘΗΝΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ (ΔΙΟΣ) ΤΗΝ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΥΡΕΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΠΩΝ ΣΥΝΘΕΙΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΓΟΡΕΥΟΜΕΝΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗΝ.

ΠΡΟΣ ΔΕ ΤΟΥΣ ΛΕΓΟΝΤΑΣ, ΟΤΙ ΕΥΡΟΙ ΜΕΝ (ΠΡΩΤΟ) ΕΥΡΕΤΑΙ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΙΣΙ, ΦΑΣΙ (ΑΠΑΝΤΟΥΜΕ ΟΤΙ) ΤΟΥΣ ΦΟΙΝΙΚΑΣ ΟΥΚ ΕΞ ΑΡΧΗΣ (ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ) ΕΥΡΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΤΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑΘΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟΝ.

ΤΩΝ ΔΕ ΛΙΝΟΝ ΦΑΣΙ ΤΟΙΣ ΠΕΛΑΞΙΚΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΞΙ ΣΥΝΤΑΞΑΜΕΝΟΝ ΤΑΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟΛΙΠΕΙΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΞΙΝ ΟΜΟΙΩΣ ΔΕ ΤΟΥΤΟΙΣ ΧΡΗΣΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΛΑΞΙΚΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΞΙ ΤΟΝ ΟΡΦΕΑ ΚΑΙ ΠΡΟΝΑΠΙΔΗΝ ΤΟΝ ΟΜΗΡΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ... ΤΩΝ ΠΕΛΑΞΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΗΣΑΜΕΝΩΝ ΤΟΙΣ ΜΕΤΑΤΕΘΕΙΣΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΙ ΠΕΛΑΞΙΚΑ ΠΡΟΣΑΓΟΡΕΥΟΜΕΝΑΙ.

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΕΙΚΕΛΙΩΤΗΣ ΒΙΒΛΙΑ 3-67 ΚΑΙ 5-74

«Ω ΠΑΙΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΕ
ΠΑΤΡΙΔΑ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΕ ΔΕ ΠΑΙΔΑΣ,
ΓΥΝΑΙΚΑΣ, ΘΕΩΝ ΤΕ ΠΑΤΡΩΩΝ ΕΔΗ ΘΗΚΑΣ
ΤΕ ΠΡΟΓΟΝΩΝ, ΜΥΝ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΩΝ ΔΓΩΝ»

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΑΓΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΑΛΑΜΙΝΑ

ΑΙΑΣ Ο ΤΕΛΑΜΩΝΙΟΣ

Η Σαλαμίνα τό πανένδοξο νησάκι τοῦ Σαρωνικοῦ μέ τίς ὁμορφιές του, τοὺς θρύλους, τήν δόξα του, τόν μυστικισμό καί τήν παράδοσή του μᾶς κεντᾷ τήν περηφάνεια, πού τώρα ξαποσταίνει μέσα σέ ἀτέρμονη γαλήνη. Κάθε κομμάτι της στερεό ἢ ὑγρό, νανουρίζεται μ' ἀνάλαφρα τραγούδια τόσο μακρινῆς ἱστορίας, πού ὁ χρόνος ζηλόφθονα τᾶκλισε μέσα του. Ἡ ἱστορία τῆς Σαλαμίνος χάνεται στά βάθη τῶν αἰώνων. Ἡ Μυθολογία μᾶς λέει τά ἑξῆς:

Ὁ ποτάμιος θεός Ἄσωπός μέ τήν ποτάμια θεά Μετώπη, κόρη τοῦ θεοῦ Λάδωνος, ἀπέκτησαν δύο γιούς, τοὺς Πελαγόντα καί Ἰσμήνο, καί 50 κόρες. Δύο ἀπό τίς κόρες ἦσαν ἡ Αἶγινα καί ἡ Σαλαμίνα.

Ὁ Ποσειδῶν μέ τήν Σαλαμίνα ἀπέκτησαν τόν ἡμίθεο Κυχρέα πού λέγεται ὅτι ἦταν μισός ἄνθρωπος-μισός ψάρι (συμβολισμός τῆς ἐνώσεως στεριᾶς μέ θάλασσα) καί ὁ Κυχρεὺς ἀπέκτησε μία κόρη τήν Γλαυκή.

Ὁ Δίας μέ τήν Αἶγινα ἀπέκτησαν τόν Αἰακό, ὁ ὁποῖος νυμφεύθηκε τήν Ἐνδηΐδα, κόρη τοῦ κενταύρου Χείρωνος καί ἀπέκτησε δύο γιούς, τόν Πηλέα καί τόν Τελαμῶνα.

Ἡ Ἥρα γιά νά ἐκδικηθῇ τόν Δία ἔφερε λιμό στό νησί καί πέθαναν ὅλοι οἱ κάτοικοι ἐκτός τοῦ Αἰακοῦ πού ἀπουσίαζε.

Αὐτός παρακάλεσε τόν Δία νά τόν βοηθήσῃ καί ὁ Δίας ἔκανε τά μυρμήγκια ἀνθρώπους, τοὺς γνωστοὺς Μυρμιδόνες.

Ὁ Αἰακός νυμφεύθηκε καί τήν Ψαμάθη, κόρη τοῦ θεοῦ Πρωτέως καί ἀπέκτησε τόν Φῶκο, ὁ ὁποῖος φονεύθηκε κατά λάθος ἀπό τά ἀδέλφια του τόν Πηλέα καί τόν Τελαμῶνα.

Ὁ Αἰακός δέν συγχώρησε τοὺς γιούς του γιά τήν πράξη τους καί τοὺς ἐκδίωξε ἀπό τήν Αἶγινα. Κι ἔτσι καθῶς ἔμεινε χωρίς ἀπογόνους, πέθανε ἀπό τήν λύπη του.

Ὁ Πηλεὺς πῆγε στήν Θεσσαλία καί μέ τήν Θέτιδα, θεά τῆς θάλασσας, ἀπέκτησαν τόν Ἀχιλλέα τόν γνωστό ἥρωα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Ὁ Τελαμῶν πῆγε στήν Σαλαμίνα, νυμφεύθηκε τήν κόρη τοῦ Κυχρέως τήν Γλαυκή καί ἔγινε βασιλιάς στήν Σαλαμίνα καθότι ὁ Κυχρεὺς δέν εἶχε ἄρρενες ἀπογόνους.

Ἡ Γλαυκή πέθανε χωρίς νά κάνῃ παιδιά καί ὁ Τελαμῶν νυμφεύθηκε τήν Περίβοια, κόρη τοῦ βασιλέως τῶν Μεγάρων Ἀλκάθου πού ἦταν ἀπόγονος τοῦ Πέλοπος βασιλιά τῆς Πελοποννήσου καί ἀπέκτησαν τόν γνωστό ἥρωα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, Αἴαντα.

Ὁ Τελαμῶν μέ τήν Ἡσιόνη, κόρη τοῦ Πριάμου βασιλέως τῆς Τροίας, ἀπέκτησε τόν Τεῦκρο πού πῆγε μαζί μέ τόν Αἴαντα στήν Τροία.

Γιά τήν γέννηση τοῦ Αἴαντος ὁ Ἀπολλόδωρος μᾶς λέει ὅτι τήν βραδυά τῆς γεννήσεώς του, βρισκόταν στό σπίτι τοῦ Τελαμῶνος ὁ Ἡρακλῆς, πού τύλιξε τό βρέφος μέ τήν λεοντή του καί προσευχήθηκε στόν Δία νά τον κάνῃ ἄτρωτο.

Ὁ θεός ἄκουσε τήν προσευχή του καί γιά νά βεβαιώσῃ τήν ὑπόσχεσή του ἔστειλε ἕναν ἀετό νά πετάξῃ πάνω ἀπό τό παλάτι τοῦ Τελαμῶνος. Αὐτό θεωρήθηκε αἶσιος οἰωνός γιά τό παιδί καί τό ὀνόμασαν Αἴαντα ἀπό τήν λέξη Αἰετός που σημαίνει ἀετός.

Ὁ Αἴας συμμετεῖχε στήν ἐκστρατεία τῆς Τροίας ὡς ἀρχηγός τῶν Σαλαμινίων με 12 πλοῖα. Ὁ Ὅμηρος γράφει: «Αἴας δ' ἐκ Σαλαμίνος ἄγει δύο καί δώδεκα νῆας» (ΙΛΙΑΣ, Β, 557). Ἦταν ὑπαρχηγός τῶν ναυτικῶν δυνάμεων μέ ἀρχηγό τόν ἐξάδελφό του Ἀχιλλέα.

Ὡς ἄνθρωπος εἶναι σωστός, δίκαιος, ὑπηρετεῖ τήν ἀλήθεια καί περιφρονεῖ τό ψέμα. Ἡ ἀσπίδα του ἦταν ἀσήκωτη γιά κάθε ἄλλο Ἀχαιο. Τήν εἶχε κατασκευάσει ὁ Τυχίος ἀπό τήν ὕλη ἀπό ἐπτὰ στρώματα δερμάτων ταύρων καί στερεώνοντας ἀπό πάνω χάλκινη ἐπικάλυψη.

Διακρίθηκε σέ ὅλες τίς μάχες γιά τό μεγάλο θάρρος του καί σέ κάθε δύσκολη στιγμή σώζει τοὺς Ἀχαιοὺς μέ τόν ἥρωισμό του. «Αἴας, ὅς περὶ μέ εἶδος, περὶ δ' ἔργα τέτυκτο τῶν ἄλλων Δαναῶν...». (Ὁ Μέγας Αἴας πού ξεχώριζε σ' ἀντρεία καί κάλλη ἀπ' ὅλους τοὺς Δαναοὺς) γράφει ὁ Ὅμηρος (ΙΛΙΑΣ, Ρ 280). Ὅσον ἀφορᾷ στό ἀνάστημά του τό παρουσιάζουν ὡς ὑπερφυσικό. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει: «...τοῖος ἀρ' Αἴας ὥρτο πελώριος, ἔρκος Ἀχαιῶν...» (Ὁ Αἴας εἶναι ὁ πελώριος τῶν Ἀχαιῶν ὁ πύργος) (ΙΛΙΑΣ, Η 211).

Ὅταν κληρώθηκε νά μονομαχήσῃ μέ τόν Ἴκτορα εἶπε: «ὦ φίλοι, ἦτοι κληρὸς ἐμός, χαίρω δέ καί αὐτός θυμῷ, ἐπεὶ δοκέω νικησέμεν Ἴκτορα δῖον» (Εἶναι δικός μου ὁ κληρὸς σύντροφοι καί χαίρομαι γι' αὐτό, βαθεία, λέω τόν θεῖο Ἴκτορα πῶς θά τόν ρίξω κάτω) (ΙΛΙΑΣ, Η 191). Ἡ μονομαχία κράτησε ὅλη τήν ἡμέρα καί οἱ δύο ἀντίπαλοι ἀνεδείχθησαν ἰσόπαλοι.

Ὅταν σκοτώθηκε ὁ Πάτροκλος, ὁ Αἴας ἔσωσε τό σῶμα του καί τό ἔφερε στό στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν. Στήν Ἰλιάδα διαβάζουμε: «...ὡς υἱὸς Τελαμῶνος ἀγαυοῦ, φαίδιμος Αἴας, ρεῖα μετεισάμενος Τρώων ἐκέδασσε φάλαγγας, οἱ περὶ Πατρόκλῳ βέβασαν, φρόνεον δέ μάλιστα ἄστῃ πότι σφέτερον ἐρύειν καί κῦδος ἀρέσθαι». (Ὁ Αἴας ὁ γιὸς ὁ ἀντρόκαρδος τοῦ ἥρωα Τελαμῶνα, τῶν Τρώων τίς φάλαγγες διασκόρπισε χιμῶντας

Ὁ Αἴας παίξει μαζί μέ τόν Ἀχιλλέα πεσοῦς (ζάρια)

δίχως κόπο, πού τριγυρίζανε τόν Πάτροκλο καί λαχταροῦσαν πάντα, νά τόν τραβήξουν μέσ τό κάστρο τους νά δοξαστοῦν περίσσια), (ΙΛΙΑΣ, Ρ 285).

Καί ὅταν σκοτώθηκε ὁ Ἀχιλλεύς πάλι ὁ Αἴας πήρε τό σῶμα τοῦ ἐξαδέλφου του μέσα ἀπό τά χέρια τῶν ἐχθρῶν του. Ἀλλά ὅταν οἱ Ἕλληνες ψήφισαν τόν Ὀδυσσεά ὡς τόν καλλίτερο τῶν Ἑλλήνων καί τοῦ ἔδωσαν ὡς βραβεῖο τά ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ Αἴας στενοχωρήθηκε τόσο πολύ πού δέν πήρε αὐτός τό βραβεῖο καί... αὐτοκτόνησε.

Λέγεται δέ ὅτι μετά τόν θάνατό του, στήν Σαλαμίνα φύτρωσε ἓνα λευκό λουλούδι μέ κόκκινες κηλίδες σάν ἀπό αἷμα, καί ξεχώριζαν τά γράμματα ΑΙ. δηλαδή τά ἀρχικά τοῦ ὀνόματός του. Τό ἀνθος αὐτό πρέπει νά εἶναι ὁ ὑάκινθος ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς.

Οἱ κάτοικοι τῆς Σαλαμῖνος τόν λάτρευαν σάν θεό, τοῦ ἔκτισαν περίλαμπρο ναό καί ἐόρταζαν γυμνικούς ἀγῶνες, τά Αἰάντεια.

Ὁ ἀδελφός του, ὁ Τεῦκρος, ὅταν γύρισε στήν Σαλαμίνα, ὁ πατέρας του ὁ Τελαμῶν τόν ἐξεδίωξε, ἐπειδή δέν βοήθησε ὅσο ἔπρεπε τόν Αἴαντα καί δέν μερίμνησε νά φέρη τό σῶμα του στήν Σαλαμίνα. Ὁ Τεῦκρος πήγε στήν Κύπρο καί ἱδρυσε μία πόλη πού τήν ὀνόμασε Σαλαμίνα πού ὑπάρχει μέχρι σήμερα (1997) ἀλλά εἶναι στά χέρια τῶν Τούρκων.

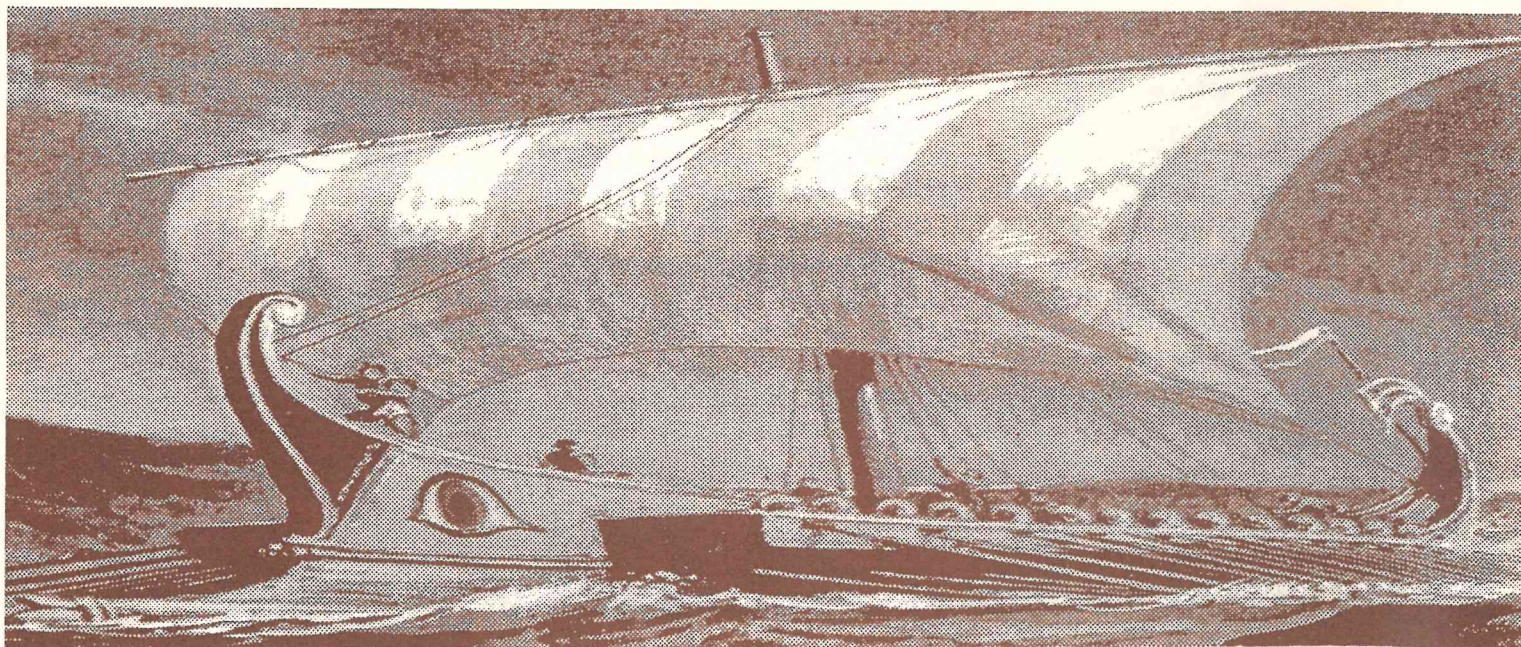
Οἱ Ἀθηναῖοι τίμησαν τόν Αἴαντα ὡς ἓναν ἀπό τούς ἐπίσημους ἥρωές τους καί ὑπῆρχε φυλή μέ τό ὄνομά του, ἡ Αἰαντίς. Ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Θεοδόκης (μαθητής τοῦ Ἰσοκράτους), ὁ Καρκίνος καί ὁ Ἀστυδάμας (ἀπόγονος τοῦ Αἰσχύλου) ἔγραψαν τραγωδίες μέ τό ὄνομα τοῦ Αἴαντος.

Οἱ σημερινοί κάτοικοι τῆς Σαλαμῖνος τόν τίμησαν τοποθετώντας τόν ἀνδριάντα του στήν πόλη τῆς Σαλαμῖνος.

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ, 480 π.Χ.

Ἡ Σαλαμίνα ἔγινε ὀνομαστή κατά τούς Περσικούς πολέμους γιά τήν περίφημη ναυμαχία πού διεξήχθη στά νερά της το 480 π.Χ.

Ἐδῶ ἔγινε ἡ ἀποφασιστική σύγκρουση μεταξύ Ἑλλήνων καί βαρβάρων, μεταξύ ἐλευθέρων καί δούλων. Ἐδῶ κρίθηκε τό μέλλον τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Ἑλληνικός κόσμος τόν 5ο αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ δέχθηκε μία συνδυασμένη ἐπίθεση ἀπό ἀνατολᾶς τήν Περσική καί ἀπό νότον τῶν Καρχηδονίων πού εἶχαν συμμαχήσει μέ τούς Πέρσες.

Οἱ Καρχηδόνιοι ἔκαναν ἀπόβαση στήν Σικελία καί ἔτσι ἡ Μεγάλη Ἑλλάδα δέν μπόρεσε νά βοηθήσῃ τήν κυρίως Ἑλλάδα, μόνον οἱ Κροτωνιάτες ἔστειλαν συμβολικά 1 (μία) τριήρη.

Ἐκατομμύρια Περσῶν εἶχαν πλημμυρίσει τήν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας εἶχε θυσιασθῇ στίς Θερμοπύλες καί ἡ Ἀθήνα εἶχε καταστραφῇ.

Οἱ Ἕλληνες ἔνωσαν τίς τελευταῖες δυνάμεις τους. Στόν στενὸ θαλάσσιο χῶρο μεταξύ Σαλαμῖνος καί Περᾶματος συγκρούσθηκαν οἱ 310 Ἑλληνικές τριήρεις μέ τίς 800 περίπου Περσικές σέ ἓναν ἄνισο ἀγῶνα ζωῆς καί θανάτου.

Τό πρωί τῆς 22ας τοῦ ἀρχαίου μηνός Βοηδρομιῶνος (23 ἢ 29 Σεπτεμβρίου) ἤχησε ὁ παιάν τῶν Σαλαμινομάχων:

**Ω ΠΑΙΔΕΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΙΤΕ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΕ ΠΑΤΡΙΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΕ ΔΕ
ΠΑΙΔΑΣ, ΓΥΝΑΙΚΑΣ.. ΘΕΩΝ ΤΕ ΠΑΤΡΩΝ ΕΔΗ
ΘΗΚΑΣ ΤΕ ΠΡΟΓΟΝΩΝ, ΝΥΝ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΩΝ ΑΓΩΝ**

Ὁ ἥρωισμός τῶν Ἑλλήνων καί ἡ εὐφυΐα τοῦ Θεμιστοκλέους τούς ἔδωσαν μία περίλαμπρη νίκη. «Οὐθ' Ἕλλησιν οὔτε βαρβάροις ἐνάλιον ἔργον εἰργασται λαμπρότερον», μᾶς λέει ὁ Πλούταρχος. Στόν βυθό τῆς θάλασσας εὐρίσκονται οἱ βυθισμένες τριήρεις, οἱ μάρτυρες αὐτῆς τῆς τρομερῆς ναυμαχίας περιμένοντας τούς ἀρχαιολόγους νά τούς διηγηθοῦν τήν ἱστορία τους. Ἐτσι ἡ Σαλαμίνα ἔγινε τό αἰώνιο σύμβολο σωτηρίας τῆς Εὐρώπης καί ὁ τόπος ὅπου θάφτηκε γιά πάντα ἡ Ἀγρία Ἀσιατική δύναμη. Γι' αὐτό ὅλοι οἱ πολιτισμένοι λαοί, τῆς ὀφείλουν αἰώνια εὐγνωμοσύνη. Μνημεῖο τῶν πεσόντων ἔστησαν τότε οἱ Ἕλληνες στήν μικρή χερσόνησο τοῦ ὄρμου τῶν Ἀμπελακίων μέ τό ὄνομα Τροπαία Ἄκρα. Ὑπολείμματα τοῦ μνημείου ὑπάρχουν ἀκόμα, εἶναι ὁ τύμβος τῶν Σαλαμινομάχων ἀλλά κινδυνεύουν νά ἐξαφανιστοῦν ἀπό τήν ἀχαριστία τῶν νεοελλήνων.

ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΒΙΩΜΑ

ΚΑΙ Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΝΙΚΟΛΙΤΣΑ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐάν παρέλθουμε το πρόβλημα τῆς γέννησης τῆς τραγωδίας ἀπό τήν ἐπὶ σκηνῆς μίμηση τῶν παθῶν τοῦ θεοῦ Διονύσου, ὁ ὁποῖος περαιτέρω καί βαθύτερα συμβολίζει τό δραματικό παιγνίδι τοῦ κόσμου, καί ἔλθουμε στήν οὐσία τοῦ φαινομένου, στό πῶς δηλαδή συνδέεται ὁ τραγικός λόγος τοῦ θεάτρου μέ τά καθημερινά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, θά διαπιστώσουμε ὅτι τό ἐλληνικό δράμα εἶναι μιά μελέτη τῆς ἀνθρώπινης μοίρας στήν ἀντιπαράθεση καί στήν σύγκρουση τῆς πρὸς τόν θεό. Καί ἀπό τό σημεῖο αὐτό ἀναβρύζει ὁ ζεῖδωρος ποταμός ὅλων τῶν θρησκευτικῶν, τῶν ἠθικῶν καί τῶν φιλοσοφικῶν ναμάτων της.

Ἡ παρατήρηση ὅτι, στόν τρόπο πού τό θέατρο τῆς σύγχρονης ἐποχῆς περιγράφει τήν σύγκρουση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ἑαυτό του καί τό θέατρο τοῦ Σαίξπηρ περιγράφει τήν σύγκρουση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ἄνθρωπο, τό ἀττικό δράμα περιγράφει τήν σύγκρουση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, δείχνει πόσο ἀρχέγονο καί καθολικό εἶναι τό πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Βεβαίως ὅταν ἡ ἐλληνική τραγωδία θά προαχθῇ στίς ἀνώτερες ποιητικές της μορφοποιήσεις - ὅταν ἀπό τήν γεῶδη, τήν δύσκαμπτη, καί τήν ἀρχαῖκή μορφή ἐνός κούρου θά φθάσῃ στήν λεπτή, τήν καταδιάφανη, καί τήν κινητική ἐκφραστικότητα τῶν μορφῶν τοῦ Πολύκλειτου, τοῦ Νησιώτη καί τοῦ Φειδία, γιά νά χρησιμοποιήσουμε ἓνα σύστοιχο παράδειγμα ἀπό τόν χῶρο τῆς πλαστικής - τό πρόβλημα τῆς σύγκρουσης τοῦ ἀνθρώπου μέ τήν μοῖρα του θά λάβῃ πιό ἀναλυτική καί συγκεκριμένη ὄψη, καί θά προβληθῇ σάν κύριο μοτίβο ἡ παράθεση τῆς ἀνθρώπινης εὐθύνης ἀπέναντι στήν ἀνθρώπινη πράξη.

Ὅσотно στο ἀρχικό της ξεκίνημα ἡ τραγωδία εἶναι ἡ ἀνάπτυξη ἐνός ὦ. Ἐνός βαθειά ἀνθρώπινου καί πολυστέναχτου ὦ, πού τό γεννᾶ ἡ ἀπόγνωση καί ἡ ἀπορία τοῦ ἀνθρώπου μπροστά στό σκοτεινὸ καί ἀξεδιάλυτο πλέγμα τῆς ὑπαρκτικῆς του πραγματικότητας.

Αὐτό τό ὦ τοῦ σχετλιασμοῦ, τῆς ἀπελπισίας, τῆς ἀμήχανης κατάπληξης, τῆς συντριβῆς καί τῆς ὀρ-

γῆς, ἀλλά καί τῆς θαμβωτικῆς ἐκστασης ἀπό τό ἄλλο μέρος, ὅπως στό «αἴλινον αἴλινον» τοῦ χοροῦ τοῦ Ἀγαμέμνονα, δέν εἶναι καθόλου τυχαῖο ὅτι ἀπαντᾶ μέ τόση συχνότητα καί σέ τόση ποικιλία ἐκφάνσεων στόν Αἰσχύλο, πού εἶναι ὁ πρῶτος στήν τάξη τῶν τριῶν, ἀλλά καί στοὺς ἄλλους δύο τραγικούς.

Τά ἐπιφωνήματα ἰὼ, ἰὼ, ἔ ἔ παπαί παπαί, ἰοῦ ἰοῦ, πόπαξ, ὦμοι, ἰὼ γὰ γὰ, ὦπολλον ὦπολλον, ἔ ἔ ὀτοτοτοῖ, καί κυ-

ρίως ο υποχθόνιος «μυγμός καὶ ὠγμός» τοῦ χοροῦ στήν ἀρχή τῶν Εὐμενίδων, πού ἀπαντοῦν στίς τραγωδίες τοῦ Αἰσχύλου εἶναι ἓνα εἶδος ἀνθρώπινου μουγκρίσματος. Εἶναι ὁ ἀναρθρος ἤχος τοῦ ζώου, προτοῦ ἀκόμη τό ὑπομονετικό λάξεμα τοῦ χρόνου μεταμορφώση τήν κραυγή σέ ἀνθρώπινη φωνή. Οἱ ἀναφωνήσεις αὐτές συμβολίζουν τήν εἴσοδο τῆς ἀλλαλιασμένης ὑπαρξης στό ζοφερό φῶς τῆς κατανόησης καί εἶναι δυνατό νά ἀναλυθοῦν σέ ἓνα πλῆθος δραστηκῶν ἐρωτημάτων:

Γιατί αὐτός ὁ πόνος; Γιατί ἡ τόση δυστυχία; Ἀπό πού πηγάζει σάν θεϊκή κατάρρα αὐτή ἡ ἀνεξιχνίαστη βούληση καί τάξη πού ρίχνει ἀνίδεο καί ἀνίσχυρο τόν ἀνθρωπο ἀπό λύπη σέ λύπη, ἀπό τήν συμφορά στήν συμφορά, ἀπό τό κακό στό χειρότερο, ἀπό τό ὄνειδος στήν κατασχύνη; Καί τό πιό φοβερό, γιατί τά τελευταῖα βήματα τοῦ δρόμου χάνονται στήν αἰώνια σιωπή τῆς πιό ἀδικαίωτης καταστροφῆς καί κρίσης;

Αὐτά τά σχετλιαστικά ἐπιφωνήματα ὑποβάλλουν ὁλοκάθαρη τήν εἰκόνα ἐνός ἀνθρώπινου ὄντος πού ἔχει

ἀναρριχηθῇ στήν ἄκρη ἐνός ἄ-
ξενου βράχου - κάτι σάν τό ὄ-
ρος τοῦ Καυκάσου - καί βρυχᾶ-
ται πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις
καί τίς βουβές ἐκτάσεις τοῦ σύμ-
παντος. Εἶναι οἱ τόνοι μᾶς μαι-
νόμενης θρηνωδίας, πού τήν
καταπίνει καί τήν χωνεύει ἡ ἀη-
χη μουσική τῆς κοσμικῆς ἀδια-
φορίας.

Οἱ Ἕλληνες ποιητές προχω-
ρῶντας στήν διανοητική κάθα-
ρη αὐτοῦ τοῦ τραγικοῦ βιώματος
δέν θά παραλείψουν νά μεταφέ-
ρουν σέ μία γλῶσσα χάλκινου
ῥυθμοῦ καί λιτότητας δωρικῆς
τόν ἐνδιάθετο ὀρυμαγδό πού
περιέχεται στά ἀκατανόητα αὐ-
τά ἐπιφωνήματα.

Καί ἀπό ἐδῶ θά γεννηθοῦν οἱ
τραγικές προτάσεις καί τά κα-
θαρά νοήματα μᾶς τόσο συγ-
κλονιστικῆς θεοδικίας, πού ἔ-
κτοτε θά παραμείνῃ ἀνυπέρ-
βλητη στήν ἱστορία τοῦ ἀνθρώ-
πινου πνεύματος. Στόν Σοφοκλῆ
ξανακούγεται σάν νέος ὁ ἀρ-
χαῖος λόγος, πού μέ τό στόμα
τοῦ Ὁμήρου κιόλας εἶχε πλέξει
τό ἐγκώμιο τῆς ἀνυπαρξίας σέ
σχέση μέ τήν ὑπαρξη, καί εἶχε
συστήσῃ ἀδίσταχτα τόν θάνατο
στήν θέση τῆς ζωῆς:

«Μὴ φῦναι τόν ἀπαντα νικᾷ
λόγον· τό δ', ἐπεὶ φανῇ
βῆναι κεῖσ' ὁπόθεν περ' ἦκει
πολύ δεύτερον ὡς τάχιστα».

(Νά μή γεννηθῇ κανεὶς εἶναι τό
πρῶτο ἀπ' ὅλα. Καί τό δεύτερο,
μᾶς κι ἀνέβηκε στό φῶς, εἶναι νά
ξαναγυρίσῃ ἀμέσως ἐκεῖθε πού

ἦρθε - Σοφοκλέους, *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, 1225).

Αὐτό τό μοτίβο πού περιέχεται στόν «*Οἰδίποδα ἐπὶ Κο-
λωνῶ*» στήν τραγωδία τῆς λύτρωσης, εἶναι ἐπανάληψη ἐνός
ἄλλου πού περιέχεται στόν «*Οἰδίποδα τύραννον*» στήν τρα-
γωδία τῆς τιμωρίας:

«*ἰὼ γενεαὶ βροτῶν,
ὡς ὑμᾶς ἴσα καί τό μηδέν
ζώσας ἐναριθμῶ*».

(Ἀλλοίμονο γεννεές τῶν ἀνθρώπων! Πόσο σᾶς λογα-
ριάζω ὅμοιες μέ κείνους πού δέν ζοῦν - Σοφοκλέους, *Οἰδί-
πους τύραννος*, 1186).

Ἐπάνω στό ξερὸ δέντρο τῆς ἴδιας ἀλήθειας ὁ Εὐριπίδης
θά περιπλέξῃ τόν κισσό τοῦ ἴδιου θρήνου, χρησιμοποιώντας μιά
ἀναλυτικώτερη διατύπωση καί περισσότερα σημεῖα στήριξης:

«*Πᾶς δ' ὀδυνηρὸς βίος ἀνθρώπων,
κούκ ἔστι πόνων ἀνάπαισις*.

Ἄλλ' ὅ,τι τοῦ ζῆν φίλτερον ἄλλο.

Σκότος ἀμπίσχων κρύπτει νεφέλαις.

τοῦ δ' ὅ,τι τοῦτο στίλβει κατὰ γῆν

*δυσέρωτες δὴ φανόμεθ' ὄντες,
δι' ἀπειροσύνην ἄλλου βίτου
κούκ ἀπόδειξιν τῶν ὑπὸ γαίης
μύθοις δ' ἄλλως φερόμεσθα*».

(Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ ἀν-
θρώπου εἶναι γεμάτη ὀδύνες, καί
οὔτε πού ὑπάρχει στούς πόνους
μας τέλος. Κι ὅ,τι θά ὑπῆρχε πιό
ἀγαπητό ἀπὸ τήν ζωὴ κρύβεται
στό σκοτάδι μέ σύννεφα. Ἔτσι
μᾶς ἀπογοητεύουν ὅλα ὅσα λά-
μπουν στήν γῆ, γιατί δέν ἔχουμε
γνώση τῆς ἄλλης ζωῆς, οὔτε ἀπό-
δειξη γιὰ τά μετὰ τόν θάνατο. Τά
παραμύθια μονάχα μᾶς κυβερνοῦν
- Εὐριπίδου, *Ἰππόλυτος*, 189 - 197).

Μέ τέτοια χωρία βλοσυρῆς καί
κατὰ πρόσωπο διαμαρτυρίας τοῦ
ἀνθρώπου πρὸς τό θεῖο, πού ὅμως
παρ' ὅλη τήν νύσσο φραστική
τους ὀξύτητα δέν φθάνουν ποτέ
στήν βλασφημία καί τήν ὕβρι, γιατί
οἱ Ἕλληνες ἔχουν συνείδηση τοῦ
μέτρου τῆς ἀνθρώπινης φύσης -
καί ἀπὸ δῶ μπορεῖ νά κατανοηθῇ
καλύτερα ἡ σημασία τῆς ἐπιγρα-
φῆς τοῦ «γνώθι σαυτόν» πού ἦταν
χαραγμένη στόν ναό τοῦ Ἀπόλ-
λωνας στοὺς Δελφούς - εἶναι κα-
τάσπαρτα τά σωζόμενα δράματα
τῶν Ἑλλήνων τραγικῶν.

Ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς διαμαρτυ-
ρίας γεννᾷ τό λεγόμενο τραγικό
βίωμα, πού εἶναι ἡ πεμπουσία τοῦ
ἀρχαίου θεάτρου. Τό τραγικό βίω-
μα, ὅπως ἐκφράσθηκε στήν τρα-
γωδία, ἐδημιούργησε ὄχι μόνο τό
ἀρχαῖο θέατρο ἀλλὰ καί ὁλόκληρο
τόν κλασσικὸ κόσμο. Καί ἐδῶ κρύ-
βεται τό μυστικὸ τοῦ συνεχοῦς
ἐπικάιρου καί τῆς αἰώνιας νεότη-

τας τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Γιατί τό τραγικὸ βίωμα εἶναι ἡ
μονη ἀπόδειξη γιὰ τόν χαρακτήρα τῆς ζωῆς καί τῆς πράξης
τοῦ δικαίου καί τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Νίτσε συστηματοποιώντας καί γενικεύοντας αὐτὴν
τήν ἐλληνικὴ ἀποκάλυψη ἔγραψε ὅτι ἡ μόνη ἐλπίδα καί ἡ
μόνη ἐγγύηση γιὰ τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας ἔχει ἓνα-
ποτεθῇ στό νά μὴν πεθάνῃ τό τραγικὸ βίωμα (die tragische
Gesinnung).

Ἄν θέλουμε νά ἀναζητήσουμε πού βρίσκεται τό σημεῖο
πού ἐμπλουτίζει μέ τόση ἀλήθεια καί μέ τόση δύναμη τό
τραγικὸ βίωμα, θά ἐπισημαίναμε, τόν ζωντανὸ δεσμό του μέ
τήν φυσικὴ πραγματικότητα. Τό τραγικὸ βίωμα εἶναι ἡ ἀπήχη-
ση καί ἡ ἀντανάκλαση μέσα στήν κοινωνικὴ σφαῖρα καί τήν
ἱστορικὴ διάσταση τοῦ πόνου τοῦ κόσμου καί τῶν πραγ-
μάτων.

Αὐτός ὁ πόνος τοῦ κόσμου πηγάζει ἀπὸ τό φυσικὸ κακὸ
(malum physicum), πού ἡ παρουσία του μέσα στήν φύση
εἶναι ἀξίωματική καί αὐταπόδεικτη. Ἐπομένως μέσα στό
τραγικὸ βίωμα ἐνυπάρχει ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀναγκαιότητα καί τό
κῦρος πού ἀναγνωρίζουμε στό φυσικὸ πεδίο. Κατὰ τοῦτο ἡ
ρίζα τῆς ἐλληνικῆς τραγωδίας διεισδύει ὡς τήν περιοχὴ τῶν
Μαθηματικῶν καί τῆς Φυσικῆς ἐπιστήμης, ἀπὸ τίς ὁποῖες
πηγάζει καί τρέφεται.

Σέ τελευταία ἀνάλυση δέν εἶναι ὑπερβολὴ νά ὑπο-
στηρίξῃ κανεὶς ὅτι οἱ τρεῖς μεγάλοι μας τραγικοὶ εἶναι φυσι-
κοὶ ἐπιστήμονες πού ἐργάσθηκαν χρησιμοποιώντας εἰκόνες,
αἰσθήματα καί βουλητικὰ στοιχεῖα. Μετάφεραν δηλαδὴ καί
προσάρμοσαν τοὺς φυσικοὺς κανόνες στόν χῶρο τῆς ἀν-
θρώπινης ὁργάνωσης.

Ὁ κύκλος αὐτὸς τυπικὰ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν
φύση τῆς τραγωδίας, πού εἶναι μίμηση ἐπὶ σκηνῆς τῶν πα-
θῶν τοῦ θεοῦ Διονύσου. Καί τά πάθη τοῦ Διονύσου πάλι εἶναι
μέ τὴν σειρά τους μίμηση τῶν συμβαινόντων στήν φύση.

Ἡ ἀττική τραγωδία ὁλόκληρη αὐτὴν τὴν διαδικασία δέν
τήν ἀνάπτυξε θεωρητικά, ὅπως λ.χ. ἔκαναν οἱ προσωκρατι-
κοὶ φιλόσοφοι, ἀλλὰ τὴν ἐπεξεργάσθηκε καλλιτεχνικά. Αὐτό
σημαίνει ὅτι τό τραγικὸ βίωμα τό πέρασε μέσα στήν πράξη
συγκεκριμένων ἀτόμων, τῶν ἡρώων τῆς τραγωδίας. Ἡ δρᾶ-
ση αὐτῶν τῶν ἡρώων, πού συνιστᾷ καί σχηματίζει τὴν πλοκὴ
τῶν μύθων, μᾶς δίνει ἀνάγλυψη τὴν εἰκόνα τοῦ τραγικοῦ
ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ τί εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία του ὁ τραγικὸς ἀνθρω-
πος; Τί σημαίνουν ὡς πρὸς τὴν μοῖρα τους καί τὴν τραγικό-
τητα τὰ ὀνόματα Οἰδίπους, Προμηθεΐας, Ἑλένη, Ἡλέκτρα,
Κασσάνδρα, Αἴας, Ἀνδρομάχη, Ἀντιγόνη, Ἰππόλυτος, Μή-
δεια, Ἑκάβη, Ἀλκίσιππος καί Ἡρακλῆς; Γιά νά προσεγγίσουμε
τὴν οὐσιαστικὴ σύσταση τοῦ τραγικοῦ τύπου, τό πῶς δη-
λαδὴ συνυφαίνεται ἡ ζωὴ του μέ τό κακὸ τῆς φύσης, μέ τὰ
ἀντινομικά δεδομένα, μέ τὴν ἀγνοία, τὰ παθήματα, τὴν
διαμαρτυρία πρὸς τόν θεὸ καί μέ τὴν ἀδικη μοῖρα του γενικά
πού συγκρούεται πρὸς τὴν θεῖα βούληση, θά σταθοῦμε καί θά
περιγράψουμε ἓναν τραγικὸ τύπο πού ἀποτελεῖ καί ἀρχέ-
τυπο: Τὸν αἰσχυλικὸ Ὁρέστη.

Ὁ Ὁρέστης εἶναι τραγικὸς ἀνθρωπος, κατὰ τὴν ἔννοια
ὅτι γεννιέται σημαδεμένος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη μᾶς πρακτικῆς
ἀδυνατότητας, πού σέ κάθε περίπτωσι εἶναι ἀνάγκη. Αὐτό
σημαίνει ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νά πράξῃ κάτι πού δέν
μπορεῖ νά τό πράξῃ. Γιατί καί στήν περίπτωσι πού θά τό ἐπι-
χειρήσῃ εἶναι χαμένος, καί στήν περίπτωσι πού θά τό ἀπο-
φύγῃ εἶναι πάλι χαμένος.

Ὁ Ὁρέστης κατὰ τοῦτο γεννιέται καί κινεῖται μέσα σέ
μιά πρακτικὴ ἀναγκαιότητα, πού τὴν ὀρίζουν δύο Συμπλη-
γάδες. Ἡ ἀμηχανία, ἡ ἀπορία, ἡ οὐτοπία, ἡ ἀδυνατότητα
εἶναι τό ὑπαρκτικὸ ἔδαφος καί ἡ ἀνθρώπινη μοῖρα του. Καί
ὅλα αὐτὰ γίνονται χωρὶς τὴν δική του συμμετοχὴ. Χωρὶς τὴν
προσωπικὴ του ἀπόφασι. Χωρὶς τὴν προαίρεση καί τὴν εὐ-
θύνη στήν διαπλοκή καί στήν διάταξη αὐτῆς τῆς φοβερῆς θέ-
σης. Ὁ Ὁρέστης - ὅπως γίνεται καί συμβαίνει μέ ὅλους μας
πιά - δέν εἶχε οὔτε τὴν ἐκλογὴ τῆς μὴ γέννησής του, προ-
κειμένου νά ἀποφύγῃ αὐτὴν τὴν τραγικὴ θέσι.

Ποιοὶ ὅμως εἶναι οἱ ἐξ ἀρχῆς καί δεδομένοι ὅροι τῆς
τραγικῆς σύστασις τοῦ Ὁρέστη; Εἶναι ἡ ἀσπονδία καί ἀδυ-
σώπητη πραγματικότητα ὅτι ἀπὸ τό ἓνα μέρος ὀφείλει νά
ἐξαγνίσῃ τόν ἀδικο φόνο τοῦ πατέρα του σκοτώνοντας τὴν
συζυγοκτόνο μητέρα του. Καί ἀπὸ τό ἄλλο ὅτι ὀφείλει νά μὴ
γίνῃ μητροκτόνος, ἀφήνοντας ὅμως ἀτιμασμένη καί ἀνεξι-
λέωτη τὴν μνήμη τοῦ πατέρα του.

Στό δίλημμα αὐτό δέν ὑπάρχει οὔτε ἐκλογὴ οὔτε δυνα-
τότητα. Ὁ σύγχρονος ποιητὴς περιγράφει σέ δύο λακωνι-
κοὺς στίχους τὴν δεινὴν θέσι τοῦ πρίγκηπα τῶν Μυκηνῶν:

«*Ἔτσι κι ἀλλιῶς θά παίρνῃ σε ἀπὸ πίσου
γιὰ τό αἷμα τῆς μητρός σου γιὰ ἡ ντροπὴ σου*».

(Κ. Βάρναλης, *Ὁρέστης, Ποιητικά*, 1960 (Κέδρος), σ. 173).

Αὐτοὶ οἱ στίχοι τοῦ Βάρναλη εἶναι μιά τίμια μίμηση τῆς
περιγραφῆς τοῦ τραγικοῦ βιώματος, πού μᾶς δίνει ὁ ἴδιος ὁ
Αἰσχύλος. «Πρόσεχε! καί φυλάξου τίς λυσσασμένες σκύλες
τῆς μητρός!», λέγει στόν γιό της ἀπειλητικὰ καί ἱκετεύοντας
ἡ Κλυταιμνήστρα. Ἀλλὰ «ἐάν σ' ἀφῆκω πῶς θά ξεφύγω τίς
σκύλες τοῦ πατρός», ἀποκρίνεται ἐρωτώντας τὴν μητέρα
του ὁ τραγικὸς Ὁρέστης:

«*Ὁρα, φύλαξαι μητρός ἐγκότους κύνας*.

τάς τοῦ πατρός δέ πῶς φύγω, παρείς τάδε;».

(Αἰσχύλος, *Χοηφόροι* 924-5).

Αὐτὴ ἡ χωρὶς δυνατότητα ἀπάντησις ἀναγκαιότητα τῆς
ἐρώτησις τοῦ Ὁρέστη, πού κρέμεται σάν σπαθὶ ἑτοίμο νά πέ-
σι στοὺς κεφάλι του, σημαδεύει τὴν μοῖρα τοῦ τραγικοῦ
ἀνθρώπου. Καί ἐδῶ ἡ ὑπαρκτικὴ ἐπεξεργασία τῆς ἐρώτησις
συνιστᾷ αὐτό πού λέγομε τραγικὸ βίωμα.

Γιά νά καταλάβουμε πῶς ἡ τραγικὴ διάταξι, ὅπως ἐμφα-
νίζεται στήν ὑποδειγματικὴ περίπτωσι τοῦ Ὁρέστη, σκορπι-
ζεται στό πλῆθος τῶν δραματικῶν ἐπεισοδίων πού σχηματί-
ζουν τὴν μεγάλη βίβλο τῆς τραγωδίας, πρέπει νά φαντα-
σθοῦμε τό τραγικὸ βίωμα τῶν Ἑλλήνων σάν ἓνα εἶδος ἡλίου,
πού μέ τό φῶς καί τὴν φωτιά του ζωοποιεῖ ὁλόκληρο τό ἡ-
λιακὸ του σύστημα.

Ἔτσι στήν περίπτωσι τοῦ αἰσχυλικοῦ Προμηθεΐα μπο-
ροῦμε νά παρακολουθήσουμε σέ ὅλη τὴν ποικιλία τῆς τὴν
τραγικῆς κατανομῆς. Ὁ δέσμιος τιτάνας ἐνσαρκώνει τὴν πάλῃ
τῆς ἀνθρώπινης βούλησις πρὸς τὴν ἀναπόφευκτη μοῖρα.
Τὴν σύγκρουσι τῆς ἐπαναστατικῆς ὁρμῆς πρὸς τὴν πατρο-
παράδοτη τάξι. Τὴν ἀναμέτρησι τῆς φωτισμένης γνώσις
πρὸς τὴν δεισιδαιμονία. Τὴν ἐκκωφαντικὴ σύρραξι μεγαλο-
φυΐας καί δόγματος.

Ἀκόμη ὁ Προμηθεΐας σημαίνει ὅτι γιὰ τόν ὁραματιστὴ πού
βλέπει τό μέλλον, ἡ ὁρασι του γίνεται τό ὄργανο (ὁ γύπας)
πού τοῦ κατασπαράζει τά σωθικά. Ὅτι ὁ ἐλευθερωτὴς πάν-
τοτε σταυρώνεται. Καί ὁ φιλάνθρωπος εὐεργέτης καταδι-
κάζεται νά γεύεται τόν ἄρτο τῆς ἀγνωμοσύνης, ἐπειδὴ
ἐτόλμησε τὴν πράξι τῆς εὐεργεσίας.

Ὡστόσο ἡ ἀττική τραγωδία δέν θά ἀγγιζε τό ὅλο, ἐάν

έξαντλούσε την θεματική της στην σύγκρουση της ανθρώπινης μοίρας προς το Θείο. Γιατί όσο άπειρη και νά είναι η θεία διάσταση, η τραγωδία θά περιοριζόταν σέ μία περιοχή μερική, κατά την έννοια ότι θά άφηνε έξω από την προβληματική της την έλευθερία και την βούληση της ανθρώπινης φύσης.

Στήν περίπτωση αυτήν θά έπαιρνε καθαρά τόν χαρακτήρα μιās μέ άντιρρητική όπτική θεολογικής πραγματείας, πού όμως θά έμφανίζονταν άποκομμένη από τό γήινο στοιχείο. Θά έμφανίζονταν δηλαδή σάν νά παραγνωρίζη ή και νά άγνοή ακόμη όλα τά φυσικά και τά νόμιμα της άνθρωπολογικής κατάστασης. Άλλά χωρίς τόν άνθρωπο μπορεί κανείς εύλογα νά άναρωτηθῇ, πού βρίσκεται τό νόημα του ίδιου του θεοῦ.

Οί διαπιστώσεις αυτές μās οδηγούν άναγκαία στό σημείο, από τό όποιο άνοίγονται οί καινούργιες περιοχές στήν εξέλιξη του άττικού δράματος. Ή άνθρωπολογική προοπτική πυροδοτεί τό βέλος της προβληματικής, γιά νά τό προωθήση από την θεολογική στήν ήθική σφαίρα. Στήν όπτική όθόνη της τραγωδίας έχει ήδη έμφανισθῇ τό πρόβλημα της άνθρώπινης ευθύνης. Πράγμα πού ιστορικογενετικά σημαίνει

τήν μετάβαση της τραγωδίας από τόν Αισχύλο προς τόν Σοφοκλή και τόν Εύριπίδη.

Ή "Ατη, ή Νέμεσις, ή "Υβρις, ό Κόρος, οί Έρινύες, ό Φόβος, ή Ποινή, τό Μέτρον, ή Δίκη είναι οί νέοι όροι πού συνδυάζοντας τίς άμοιβαίες έπιρροές και την έσωτερική τους διαλεκτική σχηματίζουν τόν σκελετό του μύθου ή πλέκουν τό τραγικό δίχτυ.

Ή άνάμειξη της άνθρώπινης ευθύνης στήν πλοκή του τραγικού μύθου έμφανίζεται ήδη στόν Αισχύλο, ό όποιος κατά τά άλλα είναι ό κατ' έξοχήν εκπρόσωπος της σύγκρουσης άνάμεσα στήν άνθρώπινη μοίρα και τό θείο. Έτσι στήν Όρέστεια ένώ προκειμένου γιά τόν Όρέστη δέν είναι ή προσωπική ευθύνη πού τόν περιάγει στήν άμήχανη άνάγκη νά επιλέξη είτε τό χρέος προς τόν πατέρα είτε τό χρέος προς την μητέρα -γι' αυτό και ή άπόφαση πού τελικά παίρνει δέν είναι δική του αλλά ύπαγορεύεται από τόν Απόλλωνα, ό όποιος και θά αναλάβη νά λύση τόν γόρδιο δεσμό της τραγικότητας στόν Άρειο Πάγο - προκειμένου γιά τά άλλα πρόσωπα ύπάρχει και ευθύνη άτομική.

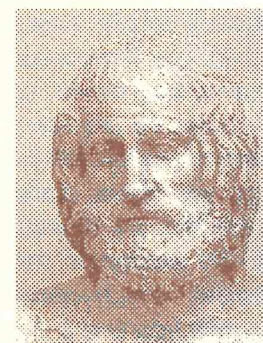
Ό Άγαμέμνων λ.χ. θά κατασφαχθῇ στά λουτρά, γιατί

έχει άμαρτήσσει ως προς την μητέρα και ως προς την σύζυγο γυναίκα του. Ό Άγαμέμνων έστερξε στήν θυσία της κόρης του στήν Αυλίδα και κατά τουτο είναι άνεξάγόραστα έννοχος άπέναντι στο μητρικό φίλτρο.

Και από την άλλη μεριά κουβάλησε από την Τροία στά βασιλικά δώματα του Άργους την Κασσάνδρα, έπίσημη παλακίδα του. Παρόμοια προσωπική ευθύνη υπέχουν ή Κλυταιμνήστρα και ό Αίγισθος. Ή φιλαρχία, ή μοιχεία και ή δολοφονία, πού πλέκουν τόν ιστό της ένοχής των δευτεραγωνιστών, δέν καταλέγονται στίς έλάσσονες άνθρώπινες πράξεις.

Στόν ίδιο βαθμό προσωπική ευθύνη έπισημαίνεται στους αισχυλικούς «Επτά επί Θήβας». Οί δύο άρσενικοί βλαστοί του Οιδίποδα μπορεί ως ένα σημείο νά διακομίζουν την πατρογονική κατάρα των Λαβδακιδών, πού την γέννησε ή άσέβεια του Λαΐου, και την έθρεψε ή πατροκτονία και ή αίμομιξία του Οιδίποδα, έν τούτοις και οί δύο είναι μιαιοί δράστες της ζωής. Ό έγωισμός και ή φιλαρχία τους τούς οδηγεί ως τόν έμφύλιο πόλεμο και την σφαγή των στρα-

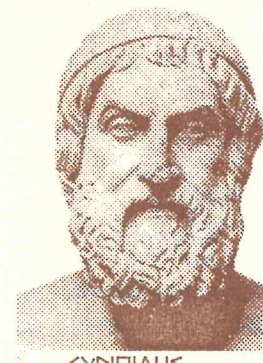
ΕΣΦΟΚΛΗΣ

τών μπροστά στίς έπτά πύλες των Θηβών. Και τό χειρότερο είναι πού, έλαυνόμενοι από την έγωπάθεια και την τύφλωση, δέν διστάζουν νά μεταχειρισθούν άπάνθρωπα τόν τυφλό πατέρα τους, πού έχει περιαχθῇ στήν έσχατη δυστυχία.

Άλλά την άποκορύφωση της άνθρώπινης ευθύνης στήν τραγική έμπλοκή του άνθρώπου ό μεγαλοπρεπής Αισχύλος την φιλοτέχνησε στους «Πέρσες».

Σ' αυτήν την έπίκαιρη και μέ ιστορικό θέμα τραγωδία, όπου ό ίδιος ό Αισχύλος πρωταγωνίστησε μέ τό συνεπέςτερο και τόν τιμώτερο τρόπο, τό κυριώτερο δέν είναι ή εξεϊκόνιση της ευθύνης, αλλά ή διερεύνηση της αιτίας πού γεννά την ευθύνη.

Μέ τούς Πέρσες ό Αισχύλος έδίδαξε τό άνθρώπινο γένος ότι ή ήθική τάξη διαταράζεται, όταν ό άνθρωπος φτάση στήν ύβρι. Και ή ύβρις γεννιέται όσάκις υπερβαίνουμε τό μέτρο πού δόθηκε από τόν θεό στήν φύση μας. Ή υπέρβαση αυτή έμφανίζεται στήν άλαζονεία άπέναντι όχι μόνο στους άλλους άνθρώπους αλλά και στόν ίδιο τόν θεό, του οποίου ή ουσία και ή βούληση εκφράζεται τέλεια ένεργητική -πού θά πῇ άπέραντα φιλόανθρωπη αλλά και ά-

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

φλωση. «Ατη» είναι ό περίφημος όρος της έλληνικής τραγωδίας.

Ή άτη γεννά την υπέρβολή και την άμετρία. Την άκοσμη δηλαδή και την άλογάριστη συμπεριφορά της άδικίας, πού πάντοτε θά πληρώνεται μέ τόν πιό παραδειγματικό κολασμό:

«Υβρις γάρ εξανθοῦς έκάρπωσεν στάχυν άτης, όθεν πάγκλαυτον εξαμᾶ θέρος».

(Γιατί ή ύβρις πού περισσεψε έθρεψε τό στάχυ της άτης, άπ' όπου θά θερισθούν οί θημωνιές του μεγάλου θρήνου - Αισχύλος, Πέρσαι 821-22).

Σ' αυτήν την πρωτόγονα άπλη αλλά και την άξεδιάλυτα περίπλοκη διαδικασία της ήθικής άγρυπνεϊ, έμπούει και ένσκόπτει καίρια ό θεός σάν καταλύτης διαιτητής, πού κάθε φορά ισιώνει σκληρά τό στραβό: «εϋθηνος βαρύς».

«Ζεύς τοι κολαστής των υπερχόμενων άγαν φρονιμάτων έπεστιν, εϋθηνος βαρύς».

(Και πιά έπεμβαίνει ό Δίας, τιμωρός στους υπερφιάλους συλλογισμούς των άνθρώπων, ό σκληρός διευθέτης - Αισχύλος, Πέρσαι 827-28).

Μετά τούς Πέρσες τόσο ό Αισχύλος όσο και οί δύο άκόλουθοί του τό υπερβατικό θέμα της σύγκρουσης της άνθρώπινης μοίρας προς τό θείο θά βρουν τρόπο νά το μετριάσουν, κατά την έννοια ότι θά τό άναμείξουν πλέον -όπως περίπου οί Έλληνες άναμείγνυναν τόν άκρατο οίνο μέ νερό - μέ τό μερίδιο της ευθύνης του άνθρώπου στά συντελούμενα. Έτσι οί μύθοι των τραγωδιών θά γίνουν περισσότερο άνθρώπινοι και ή έρμηνευτική τους έπεξεργασία θά στραφῇ προς την περιοχή της ήθικής μέ περισσότερο ξεκαθαρισμένο τρόπο.

Αυτήν την καινοτομία οί σύγχρονοι έρευνητές την διατυπώνουν ως εξής: Ό Αισχύλος, χωρίς νά τό πετύχει, προσπάθησε νά λύση τό πρόβλημα της σύγκρουσης του άνθρώπου προς τόν θεό και της άτης. Ό Σοφοκλής έγκαταλείπει τό πρόβλημα, γιατί την άτη την θεωρεί δεδομένη. Και ό Εύριπίδης, περισσότερο αναλυτικός και ψυχογράφος, άντικρύζει τά πράγματα κάτω από την προβληματική και τό πνεύμα της εποχής του.

Όστόσο οί Έλληνες τραγικοί έδωσαν τόσο βάθος και τέτοια στερεότητα στήν ιδέα της Δίκης, ώστε δέν είναι υπέρβολή νά ειπωθῇ ότι όλόκληρος ό μεταγενέστερος άνθρώπινος λόγος, ή σωρεία των φιλοσοφικών και ήθικών συγγραφών, όλες οί περί δικαιοσύνης και άρετής πραγματείες, οί νομοθεσίες, τά συντάγματα και οί αδιάκοπες πολιτειακές εισηγήσεις δέν είναι, παρά άπλᾶ σχόλια στήν ιδέα της Δίκης, όπως την έλάξεψε και την έστησε στά άρχαία θέατρα ή άττική τραγωδία.

Έδω κρίνουμε άρκετό νά παρατηρήσουμε μόνο ότι οί τραγωδίες στήν ιδέα της Δίκης, πού έρχεται πάντα νά κολάση την ύβρι και νά άποκαταστήση την διαταραγμένη ίσορροπία, είδαν την αίώνα θεσμοουργό αλλά και την αίώνα σώτεια τόσο της άνθρώπινης όσο και της κοσμικής τάξης. Ή Δίκη είναι τό έσχατο γνώρισμα της ουσίας του θεοῦ, και ή έγγύηση της αίωνιότητας του σύμπαντος.

Καθώς αναπότρεπτα θά επέμβη κάποτε, χωρίς νά λογαριάζεται τό άργά ή τό γρήγορα, και μέ την τιμωρία άήττητη θά έπαναταξιετήση την άρμονία στα πράγματα, ή παρουσία της παίρνει ένα νόημα κατανυκτικά διαφωτιστικό γιά την άνθρώπινη γνώση. Τό νόημα αυτό

συνίσταται στὸν φρονιματισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ παθήματά του.

Τὸ σημαντικώτερο στήν ἰδέα τῆς Δίκης εἶναι ἡ ὄντολογικὴ τῆς διάστασις, πού συνέλαβε ἄρτια, ἐξῆρε καὶ ἀξιοποίησε ἡ τραγωδία. Ἐκεῖνο πού στό τέλος μένει ἀπὸ τίς ἐμπλοκές, τίς διεργασίες καὶ τίς λύσεις τῶν τραγικῶν ὑποθέσεων εἶναι τὸ μεγαλάνυμο συναίσθημα τῆς νίκης τῶν δυνάμεων τῆς κατάφασης. Εἶναι τὸ θριαμβικὸ ξεδίπλωμα τοῦ κράτους τῆς εὐκοσμίας καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ κάλλους. Τὸ ναὶ καὶ τὸ ἀμὴν τοῦ κόσμου, ὅπως θά ἔλεγε κανεῖς στὴν γλῶσσα τοῦ Νίτσε.

Καὶ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο αὐτὸ συνιστᾷ τὸν καταφατικὸ ἀπόλογο, τὴν ἐσχατὴ κρίση καταξίωσης, στήν ἀττική τραγωδία. Ἡ ἀστραφετὴ χαρὰ τῶν πραγμάτων μέσα στήν κυριαρχημένη πλησμονή της, ὁ ἐνθουσιασμός τῆς ζωῆς ὁ ἔλλογος, ἡ μέθη τῶν ὄντων καθὼς φέρονται πάνω στήν ἀέννη τροχίᾳ τῆς ἐλπίδας πού σταθερὰ γνωρίζει νὰ μεταστοιχειώνεται σὲ πράξη, εἶναι τὸ καταληκτικὸ καὶ βαθυνόητο μῆνυμα τοῦ τραγικοῦ λόγου. Ὁ λόγος αὐτὸς κλεισμένος στήν συμπεριληπτικὴ καὶ πρώτη του πρότασις θά εἶχε στρογγυλωθῇ ὡς ἐξῆς: Ἐν ἀρχῇ ἦν τὸ φῶς.

Εἶναι φανερό ὅτι μέ τὴν ἀναλυτικὴ αὐτὴν βρσικόμαστε στὸ κέντρο ἐκείνου τοῦ δύσβατου διανοήματος, πού μέσα ἀπὸ τὴν τραγικότητα, τὴν ἀπαισιοδοξία, τὴν συμφορά, τὸ κακὸ καὶ τὸ πάθος κηρύσσει «ἐν μολπαῖς καὶ κρότῳ» τὸν ὀπτιμιστικὸ χαρακτήρα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καθόλου.

Ποιοὶ ἀπὸ τοὺς ἥρωες τῆς ἀρχαίας τραγωδίας κατῆλθαν στοὺς βαθύτερους κύκλους καὶ γνώρισαν τὰ

Ὁ Ραδάμανθς Ἀναστασάκης
στὸν ρόλο τοῦ Οἰδίποδα ὀδεύοντας στὸν Ἄδη, ἀπὸ τὴν θεατρικὴ
παράστασις τοῦ Ἰδεοθεάτρου ΟἰΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΜΑΘΗΤΕΙΑ ἐπάνω στό
φιλοσοφικὸ δοκίμιό τοῦ Ἀ. Ἀσημακόπουλου

Μὴ μέ πιάνετε, ἀφῆστε με μόνο μου τὸν τάφο νὰ βρῶ στὰ
ιερά αὐτὰ μέρη. Ἀπὸ δῶ ναὶ ἀπὸ δῶ, ὁ Ἑρμῆς μέ ὀδηγεῖ.
Ὡ Φῶς γιὰ μένα ἀφегγο, πρὶν ἦσουν δικό μου ἀκόμα, τώρα
γιὰ στερνὴ φορά σ' ἀγγίζει τὸ κορμὶ μου. Τώρα σέρνομαι
στὸν Ἄδη νὰ κρύψω τὴν ζωὴ μου πού τελειώνει.

φρικτότερα σύνεργα τῆς Κόλασης; Χωρὶς νὰ κάνουμε συγκρίσεις, ἐκεῖ πού οὔτε χωροῦν οὔτε πρέπουν, θά καταλέγαμε στήν πλειάδα αὐτὴν καὶ τὸν Οἰδίποδα. Τὸν θεομίσητο καὶ ἀκούσια γεννημένο, τὸν ὑπερόπτη, τὸν πατραλοῖα, τὸν αἰμομικτὴ, τὸν σύζυγο τῆς μητέρας καὶ ἀδελφὸ τῶν παιδιῶν του, Οἰδίποδα.

Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ θεοκατάρατος καὶ θεοστυγὴς θά γίνῃ τὸ ἀτίμητο σκεῦος τῆς θείας ἐκλογῆς. Τελειώνοντας ὁ μαρτυρικός κύκλος τοῦ ἐπίγειου βίου του οἱ θεοὶ θά τὸν σώσουν - Sie ist gerichtet! Ist gerettet! θά πῇ ὁ Γκαῖτε γιὰ τὴν Μαργαρίτα (Γκαῖτε, Φάουστ 4611-1)- μέσα σὲ μιά πάμφωτη νεφέλη εὐλογίας καὶ αἰῶν. Στὸν «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῶ» θά ἀκούσουμε τὴν ἀθωωτικὴ ἐτυμηγορία:

«Νῦν γάρ θεοὶ σ' ὀρθοῦσι, πρόσθε δ' ὠλλυσαν».

(Οἱ θεοὶ πού σέ κατὰς ρεψαν πρῶτα, τώρα σέ σώζουν - Σοφοκλέους, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, 394).

Ὁ Οἰδίπους ἀπέρχεται ἀπὸ τὴν ζωὴ μέ ἓναν τρόπο λογικὰ ἀσύλληπτο, καὶ ἀγνά μυστικό:

«Ἀσκοποὶ δὲ πλάκες ἐμαρψαν
ἐν ἀφανεῖ τι νι μὲρ φερόμενον».

(Οἱ ἀόρατες πλάκες τὸν ἄρπαξαν, καὶ τὸν ὀδηγοῦν σὲ ἀνέγνωρη μοῖρα - Σοφοκλέους, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, 1681-82).

Ὁ ἐκθαμβὸς θεατὴς παρακρουσμένος καὶ ἀλαλος, φαντάζεται πὼς στέκεται μπροστὰ σὲ μιά ἄρρητη πράξη παγανιστικῆς Ἀνάληψης. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ τελευταῖο νεῦμα τῆς γηθοσύνης καὶ τῆς αἰσιοδοξίας, πού ἀναπέμπει ἡ ἀττική τραγωδία.

Παναγὴ Λεκατσᾶ

Ψυχὴ

Μέρος 4ον

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ, ΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ

ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΖΩΤΙΚΗΣ ΨΥΧΗΣ - Η ΨΥΧΗ ΕΙΔΩΛΟΝ

Η ΨΥΧΗ ΑΙΘΕΡΙΟ ΟΜΟΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

εἶδωλα ἐκμάττοντα τὸν τύπον τοῦ σώματος

Δίπλα στὶς ἄμορφες ὀργανοψυχές καὶ τίς ὅμοιες ἄμορφες ψυχές τοῦ αἵματος καὶ τῆς ἀναπνοῆς, πού ταυτίζονται μέ τὴν Ζωή, ἔχουμε καὶ τὴν ἀνθρωπομορφικὴ παράστασις τῆς Ζωτικῆς Ψυχῆς, πού ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν Ζωή, πού ἀξιώνει νὰ εἶναι αὐτόνομη αἰτία καὶ φορέας τῆς Ζωῆς καὶ πού θεωρεῖται ἓνα αὐλο ἢ αἰθέριο ὁμοίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ψυχὴ (αἶα) γιὰ τοὺς Μελανήσιους εἶναι ἓνας ἀόρατος δεῦτερος ἑαυτὸς τους. Οἱ Μαορί σημαίνουν τὴν ψυχὴ μέ δύο ὀνόματα, hau (=παρ, 14) καὶ waīrua, πού τὸ δεῦτερο σημαίνει «σκιανὴ μορφή» ἢ αὐλὴ εἰκόνα. Στὰ νησιά Χέρβεϋ ἡ ψυχὴ θεωρεῖται ἀέρινο, μὰ ὁρατὸ ἀντίγραφο τοῦ κορμοῦ μας. Στὴν Ταϊτή ἡ ψυχὴ εἶναι ὀλόδιδα μέ τὸ κορμὶ καὶ τὸ κάθε τι στὸν κόσμον ζωντανὸ ἢ ὄχι, ἔχει τὴν ὁμοιοσώματὴ ψυχὴ του. Οἱ ντόπιοι τῆς Γιάπ, μῖς ἀπὸ τίς Καρολίνες, πιστεύουν πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι ἓνα ἀόρατο σῶμα πού βρίσκεται μέσα στό ὁρατὸ, μοιάζοντάς του σὲ ὅλα. Οἱ Κάρο-Μπάττακ τῆς Σουμάτρας ἔχουν τὴν ψυχὴ γι' «ἀντίγραφο τοῦ κατόχου της, μῖς λογῆς ἄλλον ἑαυτὸ του». Γιὰ τοὺς ντόπιους τῶν νησιῶν Ἄνταμαν, ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν μορφή ἐκείνου πού τοῦ ἀνήκει. Στὰ νησιά τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἡ ψυχὴ μοιάζει σ' ὅλα τοῦ φορέα της, ἔχει ὅλα του τὰ χαρίσματα καὶ τὰ ἐλαττώματα καὶ εἶναι ἓνα ὑλικό του ἀντίγραφο, μὰ ἀπὸ πῶ αἰθέρια ὕλη. Ἔτσι στήν Ἰάβα τὸ ὄνομα τῆς ψυχῆς «ἐκλεπτυσμένο κορμὶ», στήν Κελέβη «εἰκόνα», στό Τουμπουλού «ταῖρι» καὶ στό Σανγκίρ «διπλό» ἢ «δευτέρό» του.

Γιὰ τοὺς Σιαμαίους ἡ ψυχὴ εἶναι καμωμένη ἀπὸ ὕλη λεπτὴ, πού δὲν τὴν πιάνει τὸ μάτι καὶ ἡ ἀφή, ἢ εἶναι ἐνωμένη μέ ἓνα ἀέρινο σῶμα. Γιὰ τοὺς Κινέζους ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐξω ἀπὸ τὸ κορμὶ, σάν ἓνα «διπλό» του ἢ «δεῦτερο», πού ἔχει τὴν μορφή μὰ καὶ τὴν στέρεη συγκρότησή του. Οἱ ὅροι τῶν Ντάιακ τῆς Βόρνεο γιὰ τὴν ψυχὴ amirua, hambaruan καὶ bruwa, καὶ τῶν Μαλαγάσσων ambiroa, σχετίζονται μέ μιά λέξη πού σημαίνει «δυό», σημαίνοντας ἔτσι τὸ «διπλό» ἢ alter ego τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀφρικανικὲς φυλές στὰ νότια τῆς λίμνης Νυάσα πιστεύουν πὼς ἡ ψυχὴ πού τὴν λένε mziṁu (=παρ, 2), ἔχει τὴν μορφή τοῦ φορέα της, μὰ εἶναι αὐλὴ καὶ δὲν ἀγγίζεται, μπορεῖ ὡστόσο νὰ μιλῇ καὶ νὰ ἐνεργῇ σάν ὁ ἀνθρώπος ὁ ἴδιος· βλέπεται μονάχα μέσα στὰ ὄνειρα καὶ ἓνα μέρος της λέγεται νὰ εἶναι καὶ ὁ ἴσκιος. Οἱ Ἰνδιάνοι Κάρμπ δὲν πιστεύουν πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι ἀρχετὰ αὐλὴ γιὰ νὰ εἶναι ἀόρατη, μὰ λένε πὼς εἶναι ἀνάλαφρη καὶ λεπτὴ, σάν ἓνα αὐλωμένο σῶμα. Οἱ Ἰροκέζοι πιστεύουν πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι μιά «ἐξαιρετικὰ λεπτὴ καὶ καλοκαθαρισμένη

εἰκόνα» ὑλικὴ ὡστόσο· «ἔχει τὴν μορφή τοῦ κορμοῦ, μέ κεφάλι, δόντια, χέρια καὶ πόδια». Οἱ Ντελαουέρ μεταχειρίζονται γιὰ τὴν ψυχὴ μιά λέξη πού σημαίνει «ἐπανάληψη» καὶ ἔτσι τὸ «διπλό», «ἀντίστοιχο», «ταῖρι». Οἱ Νούτκα λένε πὼς ἡ ψυχὴ εἶναι ἓνα πλάσμα σὲ ἀνθρώπινο σχῆδιο καὶ μέ ἀνθρώπινο τρόπο στὶς ἐνέργειές της. Ἡ ψυχὴ τῶν Ντενέ περιγράφεται σάν «διπλό» τοῦ ἀνθρώπου ἢ «ταῖρι». Οἱ Ἑσκιμῶι ξέρουν πὼς ἡ ψυχὴ παρουσιάζει τὸ ἴδιο σχέδιο μέ τὸ κορμὶ, μὰ εἶναι ἀπὸ μιά αἰθέρια οὐσία. Οἱ Γροιλανδοὶ περιγράφουν τὴν ψυχὴ σάν ὠχρή, μαλακία, μὰ ὀλότελα ἄπιαστη, γιατί δὲν ἔχει οὔτε κρέας οὔτε κόκκαλα οὔτε νεῦρα.

Τὰ παραδείγματα μποροῦν νὰ πολλαπλασιάζονται μὰ οἱ πηγές, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιρροή τῆς νεώτερης ἰδέας τῆς ψυχῆς καὶ ὕστερα τοῦ Ἀνιμισμοῦ, δὲν εἶναι πάντα καὶ σίγουρες, γιατί, μὴ ξεχωρίζοντας τὴν Ζωτικὴ Ψυχὴ, ἀπὸ τὴν Νεκροψυχὴ, πού εἶναι σταθερὰ ὁμοίωμα τοῦ νεκροῦ, δὲν μᾶς ἀφήνουν πάντα νὰ ξεχωρίζουμε γιὰ ποιὰν ἀπὸ τίς δυὸ ψυχές μιλοῦν. Ἡ παράστασις τούτῃ τῆς ψυχῆς-Εἰδῶλου ἢ αὐλῆς εἰκόνας τοῦ ἀνθρώπου, πού μορφώνει καὶ κάνει ἀνεξάρτητὴ τὴν Ζωτικὴ Ψυχὴ, πρωτοξεκινᾷ ἀπὸ τὴν μνημονικὴ εἰκόνα, πού φορέας της εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου. Ἀποφασιστικὰ στήν διαμόρφωση τῆς παραστάσεως συνεργοῦν, ἀπὸ τὴν ἄλλη, οἱ παραστάσεις τῶν Ὀνείρων, τὸ Καθρέφτισμα, ὁ Ἰσκιος καὶ τὸ μικρὸ εἰδωλό (μας) πού βλέπουμε μέσα στό μάτι τοῦ ἄλλου.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΨΥΧΗ

καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἐπτὰ

Ἀποκάλυψις Ἰωάν. 11, 13

Ἡ παράστασις πὼς κάθε πλάσμα ἢ πρᾶγμα ἔχει στήν ἀόρατὴ σφαῖρα ἓνα αὐλο πανομοιότυπο, ἢ τόσο γνωρίμη ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ θεωρία τῶν Ἰδεῶν (Μορφῶν), γυρογυρίζει τὴν σφαῖρα τοῦ κόσμου. Στὰ νησιά Χέρβεϋ κρατεῖ ἡ ἰδέα πὼς «ὁ ὁρατὸς κόσμος δὲν εἶναι παρά χοντροκομμένο ἀντίγραφο τοῦ κόσμου πού βρίσκεται στήν χώρα τῶν πνευμάτων». Στὴν Ταϊτή πιστεύεται πὼς, ὅπως ὁ ἀνθρώπος, ἔτσι καὶ κάθε τι ἔχει μιά ψυχὴ, πού εἶναι τ' αὐλο ὁμοίωμά του. Ἀνάμεσα στοὺς Βερμανοὺς Κάρεν καὶ θε ἔμψυχο ἢ ἄψυχο ἔχει τὸ δικό του la ἢ Kelah, πού εἶναι μιά αἰθέρια εἰκόνα ἢ ψυχὴ του. Γιὰ τίς ἄγριες φυλές τῆς Βραζιλίας «κάθε δημιουργήμα ἔχει τὸ αἰώνιο παράδειγμά του», πού, σάν πρωτότυπο του, λέγεται καὶ «Μάνα». Τὴν ἴδια ἰδέα σημειώνουν ἀνάμεσα στοὺς Ἰνδιάνους Κάρμπ τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν οἱ πρῶτοι ἱεραπόστολοι, παρατηρῶν -

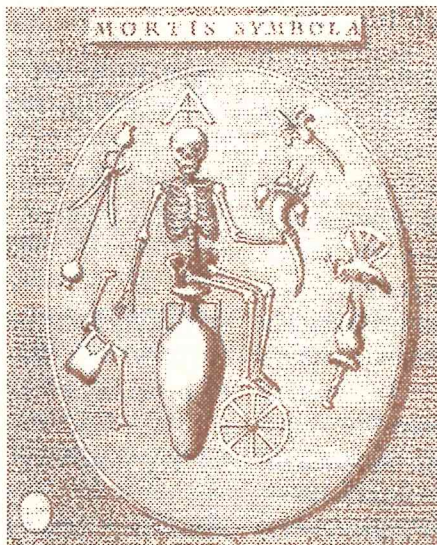
τας πώς ή σύλληψη «σιμώνει κάπως τις πλατωνικές ιδέες». Όμοια παρατηρούν άλλοι ιεραπόστολοι μπροστά στις δοξασίες των βορειοαμερικανών Ινδιάνων: «Πιστεύουν πώς κάθε είδος έχει στον ούρανό ή στην χώρα των πνευμάτων τό πρότυπο όλων των ατόμων του, πού είναι έτσι τό αντίστοιχο της πλατωνικής ιδέας». Τό πρότυπο τουτο ανάμεσα στους Ιροκέζους λέγεται οίαρον, και περιγράφεται σάν ιδανικό πρωτότυπο όλων των ατόμων ή πραγμάτων του είδους, σάν τό όντως όν, πύ άρχαίο, πύ μεγάλο και πύ τέλειό από τ' αντίγραφά του. Η ίδια παράσταση συναντιέται ανάμεσα στους Έσκιμούς, στην βορειοδυτική Εύρώπη, στην βόρεια Άσία, στους Άϊνού της Ιαπωνίας, στην Όκεανία και σέ διάφορες μεριές της ανατολικής Άσίας.

Σε ένα φιλοσοφικό-θεολογικό σύστημα των αρχαίων Ινδών, τό άτομο κάθε είδους είναι φθαρτό, μά ή «φόρμα» του (kriti, είδος, ιδέα) είναι αιώνια. Για τούς Πέρσες όλα τά πράγματα και τά πλάσματα υπάρχουν στον ούρανό σέ μιάν ύπόσταση ιδεατή, πρίν και από την δημιουργία του κόσμου. Όλα τά πράγματα, φυσικά και τεχνητά, και οι άνθρωποι και οι θεοί, έχουν, για τούς Αιγύπτιους, μιάν αιθέρια εικόνα τους, τόσο ψιλή και ντελικάτη, πού δέν την πιάνει τό μάτι. Για τόν Ηράκλειτο όλα τά πράγματα και τά πλάσματα έχουν τά αιώνια αντίστοιχά τους, τούς λόγους τους, και ένας «Λόγος» καθολικός είναι και ή Είμαρμένη πού διαπερνά την ουσία των πάντων, όντας «τό αιθέριο σώμα, τό σπέρμα της δημιουργίας του παντός και μέτρο των ταγμένων περιόδων». Κατά την γνώριμη πλατωνική θεωρία των Ίδεών, τό κάθε τι του κόσμου τούτου (χοντροκομμένου αντιγράφου ενός πνευματικού κόσμου πού βρίσκεται έξω από τόν χρόνο, την άλλοίωση και την φθορά) έχει τό καθολικό πνευματικό του αντίστοιχο, την ιδέα ή τό είδος, πού θά πη «Μορφή», στον υπεραίσθητό πνευματικό κόσμο. Η θεωρία, έτσι, των Ίδεών είναι μιά καθολική σύλληψη, και αυτή ή σύλληψη είναι πού κατεργάζεται, στις δοξασίες και στους θρησκευτικούς μύθους των λαών, την προβολή των γήινων στοιχείων (ναών, πολιτειών, ποταμών, χωρών, ιστοριών, τοποκόσμου) στον ούρανό κόσμο.

Οικουμενική σύλληψη των πρωτόγονων λαών, οι Ίδέες αυτές ή «Μορφές» είναι, κατ' ανάγκη, προβολή κάποιου κοινοῦ τους στοιχείου. Τό στοιχείο τουτο πού προβάλλεται στις αιθέριες εικόνες των όντων και των πραγμάτων, δέν είναι όνομα είδους ή γένους ή κατηγορίας ατόμων· έχει την γενική (σάν όνομα είδους) ή την μερικώτερη (σάν όνομα γένους, κατηγορίας ή προσώπου) μορφή του όνομαζόμενου, γιατί ανακαλεί την παράσταση της μορφής (και έχουμε παραδείγματα πού λέγεται πώς τό Όνομα είναι ή Μορφή)· είναι άυλο ή «πνευματικό», μιά και δέν πιάνεται ούτε βλέπεται, μά υπολογίζεται μονάχα, και έτσι αιθέρια ή «πνευματική» εικόνα του είδους, του γένους, της κατηγορίας ή του ατόμου. Από την άλλη, για την υποκειμενική γνώση (την μόνη για τά χαμηλότερα στάδια), τό Όνομα υπάρχει πρίν από τό πράγμα ή τό πλάσμα, και

μόνο από την στιγμή πού (σάν φορέας της πνευματικής εικόνας) ενεργήσει τό Όνομα, αρχίζει και τό πράγμα ή τό πλάσμα νά υπάρχει. («Ό,τι δέν έχει όνομα» για τούς Βαβυλώνιους «δέν υπάρχει και μόνο αφού πάρη τό όνομα αρχίζει». Ό πρώτος στίχος του Έπους της Δημιουργίας τους «Όταν τ' άψήλου οι Ούρανοι δέν είχαν ακόμη όνομαστή» σημαίνει τόν καιρό πού οι Ούρανοι δέν είχαν «δημιουργηθή» ακόμη. Έδώθε και ή συχνή ιδέα των λαών, πώς ό Θεός δημιούργησε τόν κόσμο προφέροντας τό όνομά του). Μιά, πάλι, και τό πράγμα ή πλάσμα αρχίζει νά υπάρχει μέ τό όνομα, τό Όνομα ενεργεί, για τό πλάσμα, σάν μιάς λογής ψυχή πού τό ζωοποιεί, και, από την άλλη, είναι, και για τά δυό, και για τό πράγμα και τό πλάσμα, ή μόνη αληθινή τους ουσία και πραγματικότητα, τό όντως όν της πλατωνικής ορολογίας. Τό Όνομα, τέλος, είναι αναλλοίωτο και άθάνατο, μιά και τό όνομα μένει και ζή, ενώ τό πράγμα ή τό πλάσμα καταστρέφεται και πεθαίνει. Κοντολογίς, σάν φορέας της έννοιακής παράστασης, τό όνομα είναι, για την πρωτόγονη νοοτροπία, αύθυπόστατη όντότητα-Μορφή, πρωτότυπο, αιώνιο πνευματικό αντίστοιχο, και μιάς λογής ουσία του πράγματος ή ψυχής του πλάσματος πού όνομάζει.

Έτσι τό όνομα του προσώπου είναι μιά ψυχή-εικόνα του πού ταυτίζεται μέ τις άλλες εικόνες-ψυχές (όνειρική παράσταση, καθρέφτισμα, ίσκιος). Έτσι ό πρωτόγονος δέν φανερώνει τό αληθινό όνομά του, μή πέση στην γνώση εκείνων πού μπορούν, ενεργώντας πάνω του, νά τόν βιάσουν. Όμοια δέν φανερώνονται τ' αληθινά όνόματα των θεών, μή γίνουν υποχείριοι των έχθρών του λαού τους. Τό ίδιο κρύβονται και τά πραγματικά όνόματα πολιτειών, όπως της Ρώμης, άσσυριακών πολιτειών και χωριών του Καυκάσου. Μέ πολλή αυστηρότητα κρύβονται και τά όνόματα των βασιλιάδων, των ιερών, των άρχηγών, πού μέ την ύπόστασή τους είναι δεμένος ό ρυθμός της ζωής και του κόσμου. Είναι, πάλι, φορές πού οι συνονόματοι του νεκρού αλλάζουν όνομα, γιατί άλλιώς πρέπει νά είναι και αυτοί πεθαμένοι (παρ. 64). Στις μυητικές, τέλος, τελετές (όπου τό πρόσωπο πεθαίνει και ξαναγεννιέται συμβολικά: παρ. 27 τό όνομα ή δίνεται εδώ για πρώτη φορά, όπως στο βάπτισμα, ή αλλάζεται για τόν μουόμενο, πού αφήνει τό παλιό σάν όνομα του νεκρού του έαυτού, και παίρνει τό νέο του, στοιχείο και σύμβολο της νέας ζωής του.

ΕΙΔΩΛΑ ΟΝΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΡΕΦΤΙΣΜΑΤΩΝ

ψυχή δ' ήρ' όνειρος
Όδύσσεια 2, 222

Ό πρωτόγονος δέν ξεχωρίζει ανάμεσα στην πραγματικότητα και στο όνειρο (όπως και ανάμεσα στην πραγματικότητα και στην φαντασία). Οι μορφές, έτσι, πού του παρουσιάζονται στο όνειρο, είναι για αυτόν αληθινές και, για νά εξηγήση την παρουσία τους, δέν του μένει παρά νά δεχτή πώς ή ή δική του ψυχή ταξιδεύει και «θεάται» τά μακρινά, ή πώς οι ψυχές ή τά άυλα όμοιώματα των

άλλωνών έρχονται κοντά του (παρ. 23). Έτσι, όμως, έχει την απόδειξη πώς οι άνθρωποι (και μάλιστα και όλα τά πράγματα) έχουν ένα είδωλο ή άυλο όμοίωμα, πού δέν μπορεί νά είναι παρά ή ψυχή: τό «άλλο εγώ» του. (Οι άγροτικοί πληθυσμοί της Σικελίας έξηγουσαν τά όνειρα μέ τά άυλα όμοιώματα των πραγμάτων και των πλάσμάτων, πού θεωρούνται πώς διαπερνούν τά σώματα των άλλων).

Στό καθρέφτισμα, πάλι, ό πρωτόγονος, βλέποντας μιά άυλη εικόνα του, πιστεύει πώς βλέπει έναν άυλο έαυτό του. Ότι τό είδωλο τουτο πιστεύεται πώς είναι ή ψυχή, συχνά μαρτυριέται. Η μελανησιακή αταί, πού περιγράφεται σάν «άόρατος δεύτερος έαυτός» είναι «ή ψυχή των καθρεφτισμάτων». Τό είδωλο πού παρουσιάζεται μέ τό καθρέφτισμα στους καθρέφτες ή στα νερά είναι στην Νέα Καληδονία, ή ίδια ή ψυχή του ανθρώπου. Οι Κά της Νέας Γουινέας θαρρούν τό καθρέφτισμα (και τό ίσκιο) σάν ψυχή ήμερη της ψυχής τους. Όταν οι Μοτουμότου του ίδιου νησιού πρωτοείδαν σέ καθρέφτη την όψη τους, πίστεψαν πώς είδαν την ψυχή τους. Οι κάτοικοι των νησιών Άνταμαν πιστεύουν πώς ή εικόνα πού βλέπουν σέ κάθε καθρέφτισμα, είναι ή ψυχή τους. Θέλοντας νά παραστήση πώς βλέπει ό Όμηρος τις ψυχές (των νεκρών, βέβαια, μά πού συγγενεύουν, σάν είδωλα, μέ την ζωτική ψυχή-είδωλο), ό Απολλόδωρος καταφεύγει στις εικόνες των καθρεφτισμάτων: *υποπίθεται τάς ψυχάς τοίς είδώλοις τοίς έν τοίς κατόπτροις φαινομένοις και τοίς διά των ύδάτων συνισταμένοις, ά καθάπαξ ήμιν εξέεικασται και τάς κινήσεις μιμείται, στερεμινώδη δέ ύπόστασιν ουδέμιαν έχει εις αντίληψιν και άφήν*. Έτσι τό νά κοιτάζεται κανείς σέ νερό (τόν πρώτο καθρέφτη) είναι ένας επίμονος φόβος. Τό καθρέφτισμα σέ νερό είναι, για τούς αρχαίους Ινδούς, κάτι πού δέν συγχωρείται.

Ένα από τά πυθαγορικά παραγγέλματα όρμηνεύει νά μήν καθρεφτίζεσαι σέ ποτάμι. Ό φόβος πού προδίνεται είναι πώς ή ζωτική ψυχή-Είδωλο κινδυνεύει από τά πνεύματα των νεκρών ή από όποιον άλλο κίνδυνο εκεί μέσα. Από εδώ και ό μύθος του Νάρκισσου πού κοιταζόταν στό νερό, όσο πού πέθανε από την ένατένισή του. Τό ίδιο πιστεύεται πώς παθαίνουν τά άλογα, πού σάν δοῦν την εικόνα τους στό νερό, έρωτεύονται τάχα τόν έαυτό τους, λησμονούν τις βοσκές και πεθαίνουν από τόν πόθο. Ψυχοπαγίδες, έτσι, οι καθρέφτες και τά νερά, είναι και κατοικίες ειδώλων ή ψυχών, από όπου ή πράξη της νερομαντείας και της καθρεφτομαντείας. Οι φόβοι για τό καθρέφτισμα στα νερά κατασταλάζουν, για τούς Έλληνες, στην όνειροκριτική, όπου τό νά δη κανείς στον ύπνο του πώς κοιτάζεται σέ νερό, είναι προμήνυμα θανάτου. Στό βάθος της δοξασίας ξεχωρίζεις την αρχαία πίστη και εδώ, πώς ή φυγάτη μέσα στο όνειρο ψυχή (παρ. 23) έχει βουλιάξει στό νερό και κινδυνεύει. Οι ίδιοι φόβοι μεταφέρονται και στους καθρέφτες. Η συχνή στην Εύρώπη πράξη νά σκεπάζουν ύστερα από θάνατο ή νά γυρίζουνε κατά τόν τοίχο τούς καθρέφτες του σπιτιού, είναι γιατί, αν σέ τέτοια περίπτωση, καθρεφτιστή κανείς, θά πεθάνη. Ό λόγος είναι πώς ή ψυχή του πεθαμένου, βρίσκοντας έξω από τά κορμιά τους τις ψυχές, μπορεί νά τις πάρη. Έτσι ή πράξη είναι όμολογη μέ την άγρύπνια πού κρατούν οι σπιτικοί του νεκρού και οι άλλοι σάν ξενυχτούν τό λει-

ψανο, από τόν φόβο μή πάρη ό πεθαμένος την άπολυμένη μέσα στο όνειρο ψυχή τους (παρ. 48). Άνάλογες ιδέες έξηγούν και τό συνήθειο νά σκεπάζουν τούς καθρέφτες των άρρώστων: Τά έξασθενημένα από την άρρώστια κορμιά δέν καλοκρατούν την ψυχή, πού αλητεύει (παρ. 24). Έτσι και για τούς Έλληνες τό νά δη ό άρρωστος στον ύπνο του πώς καθρεφτίζεται, είναι προμήνυμα θανάτου. Όμολογος είναι και ό φόβος νά κοιταχτή κανείς στον καθρέφτη την νύχτα. Ένα πυθαγορικό παραγγέλημα όρμηνεύει νά μήν καθρεφτίζεται κανείς στό φώς του λύχνου. Η νύχτα είναι ή ώρα των δαιμόνων πού κυνηγούν τις ψυχές και τις παίρνουν. Έτσι και ανάμεσά μας και άλλοῦ κρατεί ή δοξασία πώς, αν κοιτάξη κανείς νύχτα στον καθρέφτη, βλέπει τόν διάβολο μέσα.

Έδώθε, τέλος, και ή γνώριμη στην Εύρώπη δοξασία πώς τό νά μή βλέπη στον καθρέφτη κανείς την εικόνα του, είναι ένα μήνυμα θανάτου. Τό νά μήν βλέπη κανείς στον καθρέφτη την όψη του, σημαίνει πώς έχασε πιά την ψυχή του.

Ο ΙΣΚΙΟΣ ΨΥΧΗΣ

τά έντός του τεμένουσ γενόμενα όμοίως πάντα και θηρία και ανθρώπους ου παρέχεσθαι σκιάν.

Παυσανίας 5, 38, 6

Ένα άλλο στοιχείο πού, δίπλα στα είδωλα του όνείρου και του καθρέφτη, μορφώνει την παράσταση της ψυχής-Ειδώλου, είναι ό Ίσκιος. Οι Κά της Νέας Γουινέας θαρρούν τό καθρέφτισμα και τόν ίσκιο τους ψυχή του ή μέρη της ψυχής του. Οι Μαορί ταυτίζουν την ψυχή πότε μέ την άναπνοή (hau) και πότε μέ τόν ίσκιο (waiaua). Στα νησιά Γιλβέρτου φαίνεται νά ταυτίζουν την ψυχή μέ τόν ίσκιο, γιατί ή λέξη τους πού σημαίνει την Ψυχή, είναι ή ίδια μέ την λέξη τους που σημαίνει τόν ίσκιο. Οι φυλές των Ινδιάνων του κάτω Φραϊζερ Ποταμού πιστεύουν πώς ό άνθρωπος έχει τέσσαρες ψυχές, πού μιά τους είναι και ή σκιά του. Όρισμένοι Γροιλανδοί ξέρουν δυό του ανθρώπου ψυχές, τόν ίσκιο του και την άνασεμιά του. Μιά από τις πολλές ψυχές των σαμουέδων Γιουράκ και Γενισεί, είναι ή ψυχή πού ακολουθεί άπ' έξω τόν άνθρωπο, δηλαδή ή σκιά του.

Άνάλογες δοξασίες μαρτυρούν τό όμηρικό σκιά και τό ρωμαϊκό umbra για την ψυχή (του Νεκρού), καθώς και τό δικό μας «ίσκιος». Όντας έτσι «σκιές», οι ψυχές δέν ρίχνουν ίσκιο, όπως ξέρει μιά πυθαγορική δοξασία. Όμοια και οι ψυχές του Καθαρτηρίου αναγνωρίζουν τόν Δάντη για ζωντανό, γιατί, αντίθετα μέ αυτές, ρίχνει ίσκιο. Πολύκλαδες δοξασίες και πράξεις ανάμεσα στους πρωτόγονους, αρχαίους και νέους λαούς, μαρτυρούν την καθολικότητα της ιδέας πώς ό ίσκιος είναι ή ψυχή του ανθρώπου. Έτσι συχνή είναι ή ιδέα πώς βλάφτοντας τόν ίσκιο του άλλου ή δουλεύοντας πάνω στον ίσκιο του μέ τρόπους μαγικούς, βλάπτεις τό πρόσωπο πού του ανήκει ό ίσκιος. Στην κεντρική περιοχή της Κελέβης είναι βαρεία προσβολή νά πατήση κανείς τόν ίσκιο άλλου, και ό άνθρωπος, πού πατήθηκε ό ίσκιος του, πιστεύεται πώς άρρωσταίνει. Οι Μπαγκάντα της κεντρικής Άφρικής σκοτώνουν ή βλάπτουν τούς έχθρους τους ραβδίζοντας ή πα-

τώντας τις σκιές τους. Οί ινδιάνοι Όττάουα, κάνοντας όρισμένα σχεδιαγράμματα πάνω στόν ίσκιο κάποιου πι-στεύουν πώς τόν σκοτώνουν.

Τήν καυτηρίαση πού χρειάζεται ό άρρωστος, οί Κινέζοι γιατροί δέν δυσκολεύονται, γιά νά μήν πονέση ό άρρωστος, νά τήν κάμουν στό αντίστοιχο μέρος τής σκιάς του. Τό ούράνιο τόξο γιά τούς ντόπιους τοῦ νησιού Νίας εἶναι δίχτυ πού τό ρίχνει ένα πνεῦμα νά τούς πιάση τούς ἴ-σκιους. Αντίστροφα, τό νά πέση ό ἴσκιος ενός άλλου πά-νω σου, εἶναι ένας κίνδυνος γιά σένα (γιατί χάνεται εὐθύς ό δικός σου).

Κίνδυνος, πάλι, εἶναι νά αφήσης νά πέση ό ἴσκιος σου σέ τόπους ἐπιφύβους, όπου συχνάζουν δαίμονες καί φαντά-σματα, ἢ μέσα σέ ανοικτό τάφο. Έτσι στά νησιά Νικο-μπάρ τό θάψιμο γίνεται μετά τό βασιλεμα καί πρίν από τήν αὐγή, γιά νά μή πέση ό ἴσκιος κανενός μέσα στόν τά-φο. Οί νεκροθάφτες στήν Κίνα ἔδεναν ἐπάνω τους τόν ἴ-σκιο τους, σφιχτοδένοντας μιά λουρίδα από τά ρούχα τους στήν μέση. Ανάλογοι φόβοι κρατοῦν στά θεμελιώ-ματα, μή πλακωθῇ ό ἴσκιος από τό θεμέλιο. Δίπλα στό σφάξιμο ενός πετεινοῦ, ξέμεινε στήν Εὐρώπη καί στά Βαλ-κάνια, λείψανο ἀλλοτινῶν ἀνθρωποθυσιῶν, τό θάψιμο ενός ἴσκιου.

Μέχρι πρόσφατα ὑπῆρχαν καί ἔμποροι ἴσκιων πού πλη-ρωνόντουσαν γιά νά φέρουν κανέναν ἀνήξερο καί νά τοῦ θάψουνε, μέ τό θεμέλιο, τόν ἴσκιο. Ἡ δυσκολία νά βρεθῇ τό ἰσκιόθυμα ὁδήγησε στό τέχνασμα νά παίρνουν τό μά-κρος τοῦ κορμιοῦ ἢ τοῦ ἴσκιου καί νά θάβουνε στά θεμέ-λια τό μέτρο. Τό ἴδιο ἔθιμο κρατοῦσε ἀνάμεσά μας μέχρι πρόσφατα. Τό πρόσωπο, πού θάβεται ό ἴσκιος του, πεθαί-νει πάνω στίς σαράντα ἡμέρες ἢ στόν χρόνο. Μιά, πάλι, καί ό ἴσκιος εἶναι ψυχή, πολύ φυσική εἶναι ἡ ἰδέα πώς ἡ ὑγεία καί ἡ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου μικρομεγαλώνουν μαζί μέ τόν ἴσκιο. Οί Μπαγκάντα συχνά λένε γιά κάποιον πώς «λίγες εἶναι οἱ μέρες του, γιατί παραμίκρυνε ό ἴσκιος του» ἢ πώς «εἶναι περίκαλα στήν ὑγεία του, γιατί ό ἴσκιος του εἶναι μεγάλος». Τό νά χάση κανεῖς, ἔτσι, τόν ἴσκιο του, εἶ-ναι σάν χάσιμο τής ψυχῆς του, σημάδι ἡ σύμπτωμα θανά-του. Στήν νότια Ἀφρική πιστεύεται πώς ό ἴσκιος τοῦ ἀν-θρώπου παραμικραίνει καί χάνεται στόν θάνατό του.

Όποιοι ἔμπαινε στό ἱερό τοῦ Λυκαίου Διός, πάνω στό ἀρκαδικό βουνό Λύκαιον, ἔχανε, λένε τόν ἴσκιο του καί πέ-θαινε μέσα στόν χρόνο. Γιά μιά ταλμουδική δοξασία, τήν παραμονή τοῦ Hosha'na Rabbah, ὅταν μοιράζονται οἱ τύχες τοῦ χρόνου, τό κεφάλι ἐκείνου πού θά πεθάνη μέσα στήν χρονιά, δέν ρίχνει ἴσκιο. Τό μεσημέρι, ἔτσι, ἡ ὥρα τής μέρας πού χάνεται ό ἴσκιος, εἶναι καί ἐπικίνδυνη ὥρα. Στά νησιά Ἀμπόυνα καί Οὐλιάσε, κοντά στόν Ἰσημερινό, όπου τό μεσημέρι δέν πέφτει καθόλου ἢ πέφτει λίγη μο-νάχα σκιά, οἱ ντόπιοι δέν βγαίνουν από τά σπίτια. Οἱ ἄγριοι Μεσίσι τής Μαλαϊκῆς Χερσονήσου δέν θάβουν με-σημέρι τούς νεκρούς, ἀπό τόν φόβο πώς τό κόντεμα τῶν ἴσκιων τους κονταίνει, μέ τό θάψιμο, καί τίς ζωές τους. Έτσι ἐξηγοῦνται καί οἱ δεισιδαιμονικοί φόβοι τῶν Ἑ-βραίων, καί τῶν Ἑλλήνων γιά τήν ὥρα τούτη πού θεωρεῖ-ται στοιχειωμένη. Τήν ὥρα κίόλας τούτη εἶναι πού οἱ Ἑλ-ληνες θυσιάζουνε στούς ἀνίσκιους πεθαμένους. Ανάλο-γοι φόβοι γιά τό μεσημέρι κρατοῦν ἀνάμεσα σέ λαούς τής Εὐρώπης καί ἀνάμεσά μας.

ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΤΑΝΗ

Οἱ Ἄρρητοι Λόγοι θά συνεχίσουν καί ἐφέτος τήν παρουσίαση τῆς ἔρευνας πού ξεκίνησαν πρίν δύο ἔτη στό Ἱδεοθέατρον τοῦ Ραδάμανθου Ἀναστασάκη.

Ἄρρητοι Λόγοι εἶναι ό τίτλος τοῦ βιβλίου πού θά κυκλοφορήσῃ σύντομα καί οἱ ἐπιθυμοῦντες νά παρα-κολουθήσουν τήν συνέχεια τῆς ἔρευνας, πού ἀφορᾷ κατά κύριον λόγον εἰς τήν Θόλον τῆς Ἐπιδαύρου, θά ἔχουν ἀνά κείρας τό κείμενο, πού θά ἀναπτυχθῇ μέ κάθε δυνατή λεπτομέρεια.

Παράλληλα μέ τήν παρουσίαση τῆς Θόλου ἀπό ἐσω-τερικῆς πλευρᾶς, ό Λόγος θά παρακολουθῇ καί θά ἐρ-μηνεύῃ μέσα ἀπό τά ἀποσπάσματα τοῦ Ἡρακλείτου, τούς Διαλόγους τοῦ Πλάτωνος καί τήν Ἀριθμοσο-φία τοῦ Πυθαγόρου, τήν σημασία τῶν συμβόλων τῶν γλυπτῶν ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων τοῦ Μνημείου.

Ό μυστηριακός Λαβύρινθος μέ τούς 6 διαδρόμους ὁδηγεῖ εἰς τό κέντρον τοῦ Εἶναι, ὅκι στόν Μινωικό Μι-νώταυρο, ἀλλά στό κέντρο τοῦ ἰσογείου δαπέδου, ἀπ' εὐθείας στό Ἡλιοκεντρικό μας Σύστημα.

Οἱ 6 πλανητικές τροχιές μεταδίδουν μέ τίς δονήσεις τῶν τήν φύσι τῶν θεῶν, πού ἐκπροσωποῦν, διότι τά οὐ-ράνια σώματα εἶναι «πλήρη θεῶν», λέγει ό Πλάτων.

Ἡ ἔρευνα θά προσεγγίσῃ μέσῳ τῶν Ὀρφικῶν Ὑμνων τίς ἔννοιες τῶν Θεῶν.

Στήν ὁροφή τῆς Θόλου στέκουν ἀκίνητοι οἱ 360 σταυροί/Μοῖρες/Μόροι τοῦ Ἡρακλείτου προκειμένου νά ἐπέλθῃ συμφιλίωσις μέ τήν ἰδέα τοῦ θανάτου, διότι «*ψυχῆς πείρατα ἰών οὐκ ἂν ἐξεύροιο...*»

(τά πέρατα τῆς ψυχῆς δέν θά μπορούσες νά ἐξερευνήσῃς...).

Ἡ θαυμάσια τοιχογραφία τοῦ Πausανίου μετατρέ-πει τήν Θόλο σέ Συμπαντικό Ἡεῖο. Διανοίγεται δίαυ-λος Τετρακτυικός γιά πρώτη φορά σέ πλήρη ἀνάπτυξη μέ συγκεκριμένες συντεταγμένες.

Οἱ Ἄρρητοι Λόγοι δέν χρησιμοποιοῦν τά φτερά τῆς φαντασίας. Όλα τά εὑρήματα πού ἀποκαλύ-πτονται, ἀποδεικνύονται μέ τόν κριτικό ἔλεγχο τῆς λογικῆς, τῆς ἀναλογίας καί τῆς ἀντιπαραβολῆς μεταξύ τῆς Θόλου καί τῶν κειμένων τοῦ Πλάτωνος.

Στόν κόσμο τῶν Ἱδεῶν, τά δύο Οἰκοδομήματα τῆς Θόλου καί τοῦ Πλατωνικοῦ Λόγου συνελήφθησαν καί ὑλοποιήθησαν ταυτοχρόνως.

Τά Μαθήματα θά πραγματοποιηθοῦν στό Ἱδεο-θέατρον (Στουρνάρη 57 & Γ' Σεπτεμβρίου) κάθε Πέμ-πτη στίς 8 μ.μ.

Γιά περισσότερες πληροφορίες τηλεφωνήσατε στό 52.37.543 κ. Μάρα Μαρτίνη.

***

Ἐναρξίς: Πέμπτη 7 Ὀκτωβρίου 8 μ.μ.

ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕ ΟΔΗΓΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ

ΜΑΡΗ ΜΑΚΡΑ

ΚΑΘΕ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 8-10 Μ.Μ. ΣΤΟ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Τά τελευταῖα χρόνια ἔχει εἰσβάλει στήν χώρα μας ένα κύμα Ξενοφέρτων μεθόδων καί διδασκαλιῶν, οἱ ὁποῖες ὑπόσχον-ται στόν νεοέλληνα τόν δρόμο πρὸς τό «Γνώθι σ' αὐτόν»

Οἱ διδασκαλίες αὐτές καί οἱ μέθοδοι ἦσαν σέ ἀκμή στήν Ἀ-μερική γύρω στήν 10ετία τοῦ '60. Ἀφύπνισαν τόν πολίτη τῆς πολυθόρυβης Ἀμερικῆς, τοῦ εἶπαν ὅτι ὑπάρχει καί Ἑσωτερικός ἑαυτός, ἐκτός ἀπό τό προσωπεῖο τῆς καθημερινότητας, πρό-τειναν τεχνικές οὐσιαστικῆς ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν ἀτόμων, ἔσπειραν τόν σπόρο τῆς ἐνδοσκοπήσεως καί ἀφήνοντας τόν χρόνο νά δείξῃ τά ἀποτελέσματα, ξεπέρασαν τά σύνορα ἐκεί-νης τῆς γῆς καί ἀνοῖξαν φτερά γιά ἄλλους τόπους.

Στήν Ελλάδα, ὑποδεχτήκαμε τό ξενόφερτο κύμα ὡς «προϊόν εἰσαγωγῆς». Μέ δυσπιστία στήν ἀρχή, πού γίνεται περιέργεια ὅσο περνάει ό καιρός, ἴσως καί προθυμία σιγά-σιγά, υἱοθετή-σαμε πάντως ὅρους Αὐτογνωσίας καί μιλάμε συχνά πιά γιά «ἐ-σώτερο ἑαυτό», «θετική σκέψη», «ἐσωτερική ἀναζήτηση» καί ἄλλα πολλά.

Μά καθώς τό λεξιλόγιό μας ἐμπλουτίζεται μέ νέους ὅρους, ὅλο καί ἀπομακρυνόμαστε ἀπό τήν ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς Αὐτογνωσίας ἔχει ρίζες βαθεῖς στήν Ελλάδα. Τό «Γνώθι σ' αὐ-τόν» τοῦ Σωκράτους εἶναι ένα σημαντικό κομμάτι ἀπό τούς θησαυρούς τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, πού γονιμο-ποίησαν τίς διάνοιες τῶν λαῶν. Ἡ Ἀναγέννηση ἔχει τίς ρίζες τῆς σ' αὐτήν τήν γονιμοποίηση. Κι ἂν τά φῶτα τῆς ἀπλώθηκαν στά πέρατα τῆς γῆς καί θαυμάζουμε ἐμεῖς σήμερα τίς ἀντανα-κλάσεις τῶν γνώσεων, πού καρποφόρησαν ἀλλοῦ, καλό θά ἦ-ταν προτοῦ υἱοθετήσουμε τίς ξένες περγαμηνές νά σκύψουμε μέ σεβασμό στό πάτριον ἔδαφος. Ἐδῶ ὑπάρχει βαθύ τό πηγᾶδι τῶν γνώσεων. Εἶναι τό Ἀρχαῖο Ἑλληνικό πνεῦμα. Τό δικό μας τό Πνεῦμα. Τό νά νοιώσουμε ὑπερήφανοι γιά τά «ιερά» τῆς Φυ-λῆς μας, δέν εἶναι Ἑθνικισμός πού στιγματίζει. Εἶναι προϋπόθε-ση ψυχικῆς ἰσορροπίας καί θεμέλιο ψυχικῆς ὁλοκληρώσεως, σύμφωνα πάντα μέ τήν ὑπογραφή τοῦ Κ. Γ. Γιούνγκ.

Σύμφωνα μέ τήν διδασκαλία του, οἱ ἄνθρωποι δέν εἶναι ἀδύ-ναμες μονάδες πάνω στήν γῆ. Ἀνῆκουν σέ δυνάμεις, οἱ ὁποῖες τοὺς συνδέουν μέ τό δυναμικό τῆς φύλης τους, μέσα ἀπό τό Συλλογικό Ἀσυνείδητο. Καί τό «Γνώθι σ' αὐτόν» δέν ὁλοκληρώνεται στήν ἐπαφή μέ τό ὑποσυνείδητο, ὅταν ἀνακαλύψῃ κάποιος τά ἀπωθημένα στοιχεῖα του ἢ καί τίς νευ-ρώσεις του.

Ό δρόμος μιᾶς ὁλοκληρωμένης Αὐτογνωσίας ὁδηγεῖ -κατά τόν Γιούνγκ- σέ ἀνώτερα ἐπίπεδα ψυχῆς, ὅπου ἔχουν ἔδρα οἱ ἀρετές, μαζί μέ τά ἰδανικά καί τήν Ἀγάπη γιά τόν συνάνθρωπο. Καί ἂν φτά-σουμε ἐκεῖ καί ἀνακαλύψουμε, ὅτι βαθειά μέ-σα μας σιγοκαίει ἡ Ψυχὴ τοῦ Ἑλληνα, ὅπως αὐτὴ ἐκδηλώθηκε σέ στάδια ἐθνικοῦ μεγα-λείου, τότε θά ἔξορμε πολύ καλὰ τί ἤθελε νά πῇ ό Γιούνγκ ὅταν μιλοῦσε γιά τό «Συλ-λογικό Ἀσυνείδητο», γιά «Ἀγάπη πρὸς τήν Πατρίδα» καί γιά «ἰσορροπία ψυχῆς», πα-ράγοντες πού ὁδηγοῦν τό ἄτομο μέ ἀσφα-λεια πρὸς τήν ὁλοκλήρωση.

Μέχρι νά φθάσουμε ἐκεῖ, θά πρέπει νά ἐπιτευχθῇ ἡ γνωριμία μέ τίς Ἑλληνικές πη-γές Αὐτογνωσίας, ὅπως αὐτές ἀποκαλύ-πτονται ἀπό τίς μελέτες ἐμπνευσμένων ἐ-ρευνητῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ Μυθολογία εἶναι μία ἀπ' αὐτές τίς πηγές. Οἱ μῦθοι τῶν θεῶν -

σύμφωνα μέ τήν μελέτη τοῦ Γάλλου, ψυχολόγου-ἐρευνητῆ, Paul Diel, συμβολίζουν ψυχικούς μηχανισμούς καί στάδια ἐξε-λίξεως, κοινὰ γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους. Γνωρίζοντας αὐτά τά στάδια, ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, εἶναι σάν νά ἔχῃ στά χέρια του ἕναν πολῦτιμο «Χάρτη Ὀδοπορίας», πού θά τόν ὁδηγήσῃ μέ ἀσφάλεια στήν προσωπικὴ ἰσορροπία καί ὁλοκλήρωση. Αὐτός ὁ «Χάρτης», ὅπως τόν ὀνομάσαμε, εἶναι καταγραμμένος μέ σύμ-βολα στούς μύθους τῶν θεῶν καί τῶν ἡρώων. Οἱ χαρακτήρες τοὺς συμβολίζουν πρότυπα ἀρχέγονης συμπεριφορᾶς, τά ὁποῖα λειτουργοῦν ὡς ψυχικοὶ μηχανισμοὶ καί στάδια ἀνθρώπινης ἐ-ξελίξεως. Αὐτὰ τά πρότυπα ἀρχέγονης συμπεριφορᾶς, ὀνομάστηκαν ἀπὸ τόν Γιούνγκ ΑΡΧΕΤΥΠΑ.

Τά Ἀρχέτυπα προσφέρουν στόν Ἀναζητητὴ τήν ἀσφάλεια τοῦ «ἀνήκειν», ψυχικὸ φαινόμενο τό ὁποῖο προστατεύει τό ἄτο-μο ἀπὸ τό «ξεριζώμα». Μιά ψυχικὴ κατάσταση, δηλαδή, πολὺ ἐπικίνδυνη γιά τήν ψυχικὴ ἰσορροπία τοῦ ἀτόμου, στόν δρόμο πρὸς τήν προσωπικὴ του ὁλοκλήρωση.

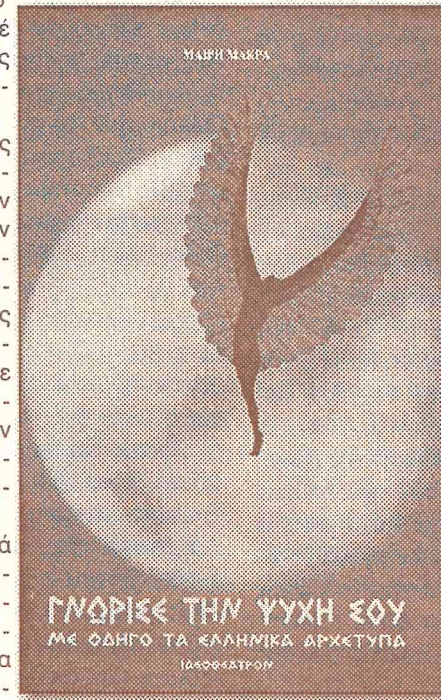
Μ' αὐτό τό δυναμικό, ὁ κάθε μῦθος ἀπορροφᾷ τό σύμπτω-μα κάθε ψυχικῆς δυσλειτουργίας. Μέ τίς ἐντυπώσεις, πού δι-μουργεῖ στό συνειδητό, πυροδοτεῖ τήν ἀνταλλαγή ἐνέργειας, μεταξύ συνειδητοῦ καί ἀσυνειδήτου. Ἐτσι ἀπλᾶ -καί χωρὶς ἰ-διαίτερη προσπάθεια ἀπὸ τό ἄτομο- ἐξασφαλίζεται ἡ προϋπό-θεση τῆς Αὐτογνωσίας, πού εἶναι «ἡ ζωντανὴ σχέση μεταξύ συνειδητοῦ καί ἀσυνειδήτου», μέσα ἀπὸ τήν ὁποία τό ἄτομο παρατηρεῖ τόν ἑαυτό του. Καί αὐτό εἶναι τό πρῶτο σημαντικό σκαλοπάτι τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως.

Σημαντικό ρόλο, στόν δρόμο τῆς Αὐτογνωσίας, ὁ ὁποῖος ἀνοίγει μέσῳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχετύπων, παίζουν οἱ λέξεις. Λέ-ξεις τοῦ μῦθου, οἱ ὁποῖες -ὡς ἐνεργειακά φορτία- εἰσβάλλουν στό Ὑποσυνείδητο, τό ἐνεργοποιοῦν καί «ψαρεύουν» ἰσότημα (ἐνεργειακά) ἀπωθημένα στοιχεῖα, τά ὁποῖα εἶναι δυνατόν νά ὁδηγήσουν σέ νεύρωση. Π.χ. ἡ λέξη «Χάος» εἶναι ἱκανὴ νά «ψα-ρέψῃ» ἀπὸ τό ὑποσυνείδητο κάποια εἰκόνα-μνήμη, λόγῳ τῆς ὁποίας τό ἄτομο βιώνει «χαστικά», ἄρα μέ φόβο, κάθε νέα κατάσταση. Αὐτός ὁ φόβος, πού εἶναι ἀσυνείδητος, τόν κάνει νά συμπεριφέρεται μέ τρόπους ἀρνητικούς γιά τήν προσωπικὴ του πρόοδο καί ἐξέλιξη.

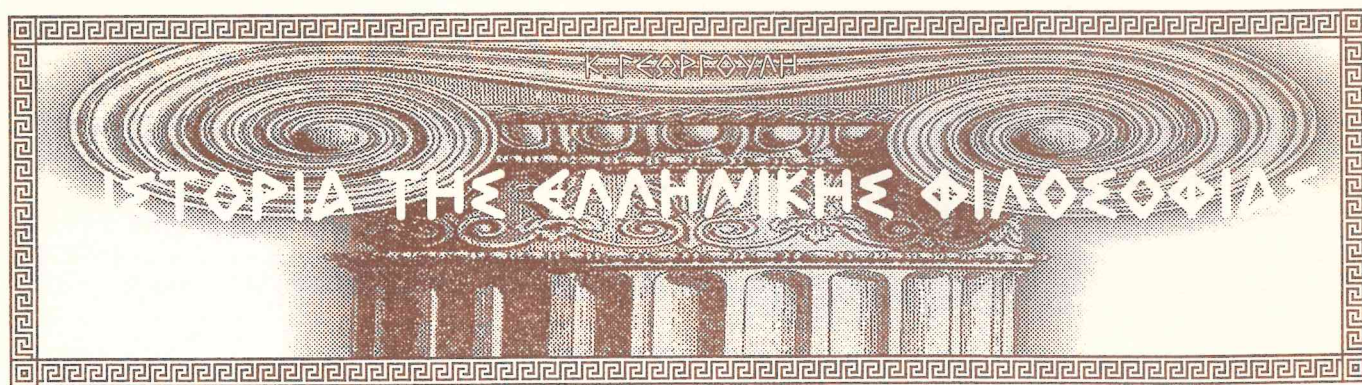
Ἡ τεχνικὴ τῶν λέξεων, μέσῳ τῆς ὁποίας «ψαρεύει» τό ἄτομο ἀπωθημένες μνήμες, ἀπὸ τό Ὑποσυνείδητο, ὀνομάζεται Συνειρμός (Γιούνγκ). Ὅσο γιά τίς ἀπορίες πού προκύπτουν στόν δρόμο Αὐτογνωσίας, μέ ὁδηγὸ τά Ἑλληνικὰ Ἀρχέτυπα, ὁ κάθε μῦθος, μέ τά σύμβολά του, ἐξασφαλίζει πολλές ἀπαντήσεις. Κι αὐτό γιατί ἡ γνώση, πού ὑπάρχει στήν Ἑλληνικὴ Μυθολογία, στηρίζεται σέ Συμπαντικούς Νόμους ἰσορ-ροπίας, τοὺς ὁποῖους γνώριζαν οἱ Ἀρχαῖοι καί Σοφοὶ μας πρόγονοι. Σ' ἐμᾶς ἀνῆκει ἡ εὐθύνη νά ἐμπιστευθοῦμε τήν Γνώση πού φώτισε ὁλόκληρη τήν γῆ καί, στήν προκει-μένη περίπτωση, νά ποῦμε:

- Αὐτογνωσία; Μὲ μεγάλη χαρά.

Ἐχομε ὁμως καί δικές μας πηγές γνώσεως. Θά ἀντλήσουμε ἀπὸ αὐτές τό φῶς καί θά τό αὐξήσουμε μέ ὅ,τι χρησιμο-προσφέρει ἡ εἰσαγόμενη ἐμπειρία τῶν ἄλ-λων λαῶν. Ἐτσι θά εἴμαστε σύμφωνοι καί μέ τό πνεῦμα ενός γνήσιου «Ὁδυσσέα», πού ἔμαθε πολλὰ καί ἀπὸ ἄλλους λαούς μέ-χρι νά φθάσῃ στήν πολυπόθητη Ἰθάκη του.

Ἐκ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ **ΗΛΙΟΥ**

Μέρους 3ον

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Γενικός χαρακτηρισμός

Η περίοδος αὕτη, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔκτου αἰῶνος, τερματίζεται περὶ τὰ μέσα τοῦ πέμπτου, ἤτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει νὰ δρᾷ ὁ Σωκράτης. Ἡ περιοχὴ ἣτις ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τῆς γενέσεώς της εἶναι ἡ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰωνία, περὶ τῆς ὁποίας ἐκφράζεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον ὁ Ἡρόδοτος: «Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλιας πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν». (Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει καὶ τὸ Πανιώνιον, συνέβαινε νὰ ἰδρῦσουν πόλεις εἰς τὴν καλυτέραν ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικοῦ κλίμα-τος καὶ ἐναλλαγῆς τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους τοποθεσίαν ἐξ ὧν τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης τὰ ὁποῖα ἡμεῖς γνωρίζομεν) (Ἡρ. Ι 142). Πράγματι αἱ γεωγραφικαὶ καὶ αἱ κλιματολογικαὶ συνθήκαι τῆς Ἰωνίας τυχάνουν ὅλως ἐξαιρετικά, ἡ δὲ γεωγραφικὴ θέσις τῆς περιοχῆς ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἔλθουν πρῶτῳτά οἱ κάτοικοί της εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀνατολικούς λαούς. Ἡ μητρόπολις τῆς Ἰωνίας ἦτο κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Μίλητος, ἣτις εἶχεν ἐκπέμψει εἰς πλείστας μακρινὰς χώρας ἀποικίας. Εἶναι λοιπὸν εὐνόητον διατὶ εἰς τὸ πολιτιστικὸν αὐτὸ κέντρον ἐνεφανίσθησαν αἱ πρῶται ἀποπειრაὶ νὰ δημιουργηθῇ πέραν τῆς ἐμπειρίας γνῶσις ἐπιστημονικὴ καὶ ἔχουσα γενικοῦ κύρους θεμελίωσιν.

Οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν βεβαίως κάτοχοι μεγάλου ἀριθμοῦ γνώσεων. Δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ ὑψωθοῦν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐπιστήμης ὡς καθαρᾶς θεωρίας, ἣτις ἀξίζει νὰ καλλιεργῇται χάριν τῆς γνώσεως ἀνεξαρτήτως τῶν πρακτικῶν σκοπῶν τοὺς ὁποίους ἐξυπηρετεῖ. Ἡ μυθολογία τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων δὲν κατάρθωσε νὰ ἀντικρύσῃ τὰς μυθικὰς παραδόσεις μὲ διάθεσιν φιλοσοφικὴν, ἡ ἀστρονομία τῶν ἐμεινεν ὑποτεταγμένη εἰς τὴν ἀστρολογίαν, καὶ τὰ μαθηματικά τῶν περὶώρισθησαν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν λύσεων προβλημάτων τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἀπαιτήσεων τὰς ὁποίας προβάλλει ἡ καθημερινὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς γνώσεως ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν θεωρίαν, κατάρθωσαν διὰ πρῶτην φορὰν νὰ ἐγκαινιάσουν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ἡ στροφή αὕτη πρὸς τὴν θεωρητικὴν τῆς πραγματικότητος ἐνατένισιν οὐδὲν ἐμῶδον προέβαλεν εἰς τὴν πρόσκτησιν θετικῶν γνώσεων. Τὸ βλέμμα τῶν μεγάλων ἐρευνητῶν οἵτινες ἀνεφώνησαν εἰς τὴν Μίλητον οὐδὲν ὅλως θολοῦται ἀπὸ τὴν στροφήν πρὸς τὴν θεωρίαν, ἀλλὰ τούναντίον δύναται νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν πραγματικότητα καθάρωτερον καὶ βαθύτερον.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς προσωκρατικῆς ἐποχῆς ἀντικρίζουν τὸ ὄν εἰς τὸ σύνολόν του, ἀσχολοῦνται συγχρόνως τόσον μὲ τὴν θεμελίωσιν τῆς φιλοσοφίας, ὅσον καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα διὰ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους, ὅχι μόνον τῆς πρώτης ταύτης περιόδου, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑστερωτέρων, ὅτι δὲν εἶναι μόνον φιλόσοφοι ἀλλὰ καὶ μεγάλοι δημιουργικοὶ ἐπιστήμονες. Οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι ἐξετάζουν τὰ πάντα ὁρμώμενοι ἀπὸ μιᾶς βασικῆς ἀρχῆς, ἀνακαλύπτουν τὰς βαθυτέρας σχέσεις τῆς ἐξαρτήσεως τῶν πραγμάτων καὶ πραγματοποιοῦν εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστημονικὰς περιοχὰς θεμελιώδους σημασίας ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις.

Ἡ πρώτη ὁμὰς τῶν ἐρευνητῶν τούτων ἀναφαίνεται εἰς τὴν Μίλητον καὶ ἀκολουθεῖ ἐνιαίαν κατεύθυνσιν. Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι φιλόσοφοι, οἱ **Θαλῆς**, **Ἀναξίμανδρος** καὶ **Ἀναξίμενης**, θέτουν τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν καθαυτὸ οὐσίαν τῶν κοσμικῶν ὄντων. Ἀναζητοῦν τὴν πρῶτην, ὅπως εἶπεν ὁ Ἀναξίμανδρος, ἀρχήν. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἔχουν συνειδηθῇ περὶ τοῦ πεπερασμένου χαρακτήρος τῶν ἐγκοσμίων ὄντων καὶ περὶ τῆς ἐξαρτήσεώς των ἐξ ἀνωτέρας ἀρχῆς. Ἐκαστος δίδει διαφορετικὴν ἀπόκρισιν εἰς τὸ τεθὲν πρόβλημα: ὁ πρῶτος θεωρεῖ ὡς ἀρχὴν τὸ ὕδωρ, ὁ δεῦτερος τὸ ἀπειρον καὶ ὁ τρίτος τὸν ἀέρα. Τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν καὶ διὰ τοὺς τρεῖς εἶναι ἡ ἀναγνώρισις μιᾶς θεμελιώδους ἀρχικῆς οὐσίας φερούσης ἐν ἑαυτῇ τὴν ἰκανότητα νὰ γίνῃ φορεὺς τῆς υπάρξεως καὶ ἐξελιξέως τῶν ἐγκοσμίων ὄντων.

Διαφορετικὴν λύσιν ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ τεθὲν πρόβλημα ἡ ὁμὰς τῶν Πυθαγορείων φιλοσόφων. Ὡς ἀρχὴν τῶν ὄντων ἐθεώρησαν οὐχὶ συγκεκριμένην τινὰ οὐσίαν, ἀλλὰ τὰς τυπικὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας τὰ ὄντα εὐρίσκονται πρὸς ἀλλήλα. Τὸ οὐσιαστικὸν στοιχεῖον τῶν ὄντων, εἶπον οἱ Πυθαγόρειοι, τὸ ἀποτελοῦν οἱ ἀριθμητικοὶ καθορισμοί, οἱ ἀριθμοί. Οἰονδήποτε ὑπαρκτὸν ὄν εἶναι καθωρισμένον ἀριθμητικῶς ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὰ φθαρτὰ ὄντα οἱ ἀριθμοὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς γένεσιν καὶ φθοράν. Δὲν ἔχει, ἐσκέφθησαν οἱ Πυθαγόρειοι, οὐδὲν νόημα ὁ διίσχυρισμός ὅτι ὁ ἀριθμὸς 8, π.χ., ἐγεννήθη ὅταν διεπίστωσεν ὁ ἀνθρώπος τὴν ὑπαρξίν 8 πραγμάτων καὶ ὅτι ὑπέκυψεν εἰς τὴν φορὰν ὅταν ἐφθάρησαν τὰ ὀκτὼ πράγματα. Οἱ ἀριθμοὶ καὶ αἱ ἀριθμητικαὶ σχέσεις ὑφίστανται αἰωνίως καὶ δὲν παρακολουθοῦν τὴν γένεσιν καὶ τὸν ἐξαφανισμόν τῶν προσκαίρων ἐγκοσμίων ὄντων.

Τρίτην ὁμάδα κατὰ τὴν προσωκρατικὴν περίοδον ἀποτελοῦν οἱ φιλόσοφοι τῆς πόλεως Ἐλέας ἐν Κάτῳ Ἰταλίᾳ, ἀποικίας κτισθείσης ὑπὸ τῶν Φωκαέων, κατὰ τὸ 549 π.Χ. Ἀρχηγέται τῆς ἐκεῖ ἀναπτυσθείσης φιλοσοφικῆς κινήσεως ἀνεδείχθησαν ὁ Ξενοφάνης, ὁ Παρμενίδης καὶ ὁ Ζήνων. Τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς νοοτροπίας τῶν φιλοσόφων τούτων εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ ὑψωθοῦν ἀπὸ τὸν δεδομένον κόσμον τῶν αἰσθήσεων εἰς τὸν καθαρὸν κόσμον τῆς νοή-

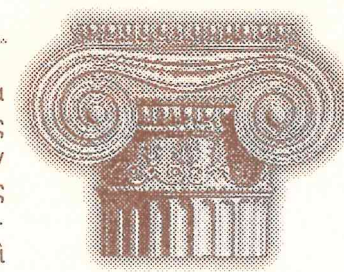
σεως, ὅπως τὸν ἀποκαλύπτει ἡ σκέψις. Διὰ πρῶτην φορὰν γίνεται λόγος περὶ ἑνὸς κόσμου, ὅστις κεῖται πέραν τῶν αἰσθητῶν δεδομένων, ἀποτελῶν συνάμα τὴν ἀληθῶς ὑφισταμένην πραγματικότητα. Ὁ Παρμενίδης ἀνεκάλυψε τὸν «νοητὸν κόσμον», καὶ ὠμίλησε πρῶτος περὶ ὄντολογικῆς ἀληθείας. Διαφέρει ἡ ἀποψὶς τοῦ ἀπὸ τὴν ἰωνικὴν κατὰ τὸ ὅτι στρέφεται πρὸς τὸ νοητὸν καὶ τὸ ἀφηρημένον καὶ θεωρεῖ τὸν δεδομένον αἰσθητὸν κόσμον ὡς ἀπλοῦν φαινόμενον, ὡς ὑποκειμενικὴν, ὅπως λέγομεν σήμερον, παράστασιν, ὡς «δόξαν» ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι.

Ἰδιαν ὁδὸν ἀνοίγει ὁ Ἡράκλειτος, ὅστις ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὴν στατικὴν θεώρησιν τοῦ σύμπαντος. Δὲν ὑπάρχει στατικὴ οὐσία ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ κυριαρχεῖ διαρκῶς εἰς ἀκατάλυτος ρυθμὸς γενέσεως καὶ φθορᾶς. Ἐνῷ ὁ Παρμενίδης ἔλεγεν ὅτι μόνον τὸ ὄν ὑπάρχει, τὸ δὲ μὴ ὄν εἶναι ἀνύπαρκτον, ὁ Ἡράκλειτος ἐγκαινιάζων τὴν διαλεκτικὴν σκέψιν διδάσκει ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀντικρύζομεν μίαν διαρκῆ σύνθεσιν τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος. Ἡ διαλεκτικὴ συνδιαλλαγὴ τῶν δύο τούτων ἀντιθέσεων ἔχει ὡς ἀποτελέσμα τῆς τὴν αἰωνίαν γένεσιν καὶ ἀδιάλειπτον ροὴν τῶν ὄντων, μεταπιπτόντων ἀπὸ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν καὶ τὰνάπαλιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρουσίασε μίαν ἀπὸ δυναμικῆς ἀπόψεως ἀρκούντως ἱκανοποιητικὴν ἐξήγησιν τῆς πραγματικότητος.

Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Παρμενίδου εἰσαχθείσης διαλεκτικῆς ἀντιθέσεως μεταξύ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ νὰ διακριθῇ ἡ ἐννοία τοῦ ὄντος ἀπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ μὴ ὄντος. Ὁ διαχωρισμός οὗτος παρέσχεν ἀφετηρίαν εἰς περαιτέρω σκέψεις. Οἱ ἰδρυταὶ τῆς ἀτομικῆς θεωρίας Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος ἀνεγνώρισαν τὴν ταυτόχρονον ὑπαρξίν καὶ τῶν δύο στοιχείων, ταυτίσαντες τὸ μὲν ὄν πρὸς τὰ άτομα, τὸ δὲ μὴ ὄν πρὸς τὸν κενὸν χώρον. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐδέχθη ὡς ἀντιπροσωπευούσας τὸ ὄν ὀντότητας τὰ στοιχεῖα, ὁ δὲ Ἀναξαγόρας τὰ ὁμοιομερῆ.

Διὰ νὰ ἐξηγήσουν δὲ τὸ φαινόμενον τῆς ἐν τῇ φύσει διακοπῆς τῆς ὄντολογικῆς συνεχείας ἣτις ἐπέρχεται διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς, ἐχρησιμοποίησαν δυνάμεις ἰκανὰς νὰ παραγάγουν τοὺς συνδυασμούς τῶν στοιχείων καὶ τῶν ὁμοιομερειῶν. Καὶ ὁ μὲν Ἐμπεδοκλῆς ἐθεώρησεν ὡς τοιαύτας κινητικὰς ἀρχὰς τὴν Φιλίαν καὶ τὸ Νεῖκος, ἀνανεώνων παμπалаίᾳς ἀντιλήψεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκφράσει διὰ μυθικῶν θρησκευτικῶν συμβόλων ὁ Ἡσίοδος. Ὁ Ἀναξαγόρας ἀφ' ἐτέρου προχωρεῖ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ἰδιαιτέρου κινητικοῦ παράγοντος, ὁ ὁποῖος εἶναι κατὰ τὴν ἀντίληψίν του ὁ Νοῦς. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τοῦ Ἀναξαγόρου ἦτο προωρισμένη νὰ ἀσκήσῃ τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μελλοντικῆς ἀναπτύξεως τῆς παγκοσμίου φιλοσοφικῆς διανοήσεως. Παριστάμεθα εἰς τὴν πρῶτην ἐμφάνισιν τοῦ νοο-λογικοῦ παράγοντος ὡς ἐξηγητικῆς ἀρχῆς τοῦ σύμπαντος.

Τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν τὸ ὁποῖον ἀνευρίσκεται εἰς τὰς διδασκαλίας τῶν ἀτομικῶν τοῦ Ἐμπεδοκλέους καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ συνδιαλλαγῇ ἡ ἐννοία τοῦ ὄντος πρὸς τὴν τοῦ μὴ ὄντος, τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι. Διὰ ταύτης ἐπιζητεῖται ἡ ἐναρμόνισις τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν στοιχείων τῆς πραγματικότητος. Ζητεῖται νὰ καταστῇ νοητὸν πῶς κατορθῶνται τὸ ὄν καὶ ἐν τῷ συνόλῳ διασώζῃ ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ὑπαρξίν του, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἐτέρου ἐρμηνεύεται ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ φθορὰ εἰς τὴν ὁποίαν ὑπόκεινται τὰ μεμονωμένα ἐγκόσμια ὄντα. Αἱ δοθεῖσαι ὑπὸ τῶν μνημονευθέντων λύσεις δύναται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς

θετικά. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ὑπεστηρίχθησαν καὶ λύσεις ἀρνητικά. Ὑπῆρξαν στοχασταὶ οἵτινες ἐδίδαξαν ὅτι δὲν δύναται νὰ συνδιαλλαγῇ τὸ ὄν πρὸς τὸ μὴ ὄν καὶ ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπερισχύει εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι τὸ μὴ ὄν. Ὁ κόσμος κατὰ συνέπειαν δὲ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καθωρισμένην καὶ

ἐπιδεκτικὴν φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως σύστασιν. Ὑποστηρικταὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀρνητικῆς ἀπόψεως ἀνεδείχθησαν κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα οἱ Σοφισταί.

Συνοψίζοντες ἐν γένει τὴν κίνησιν τῶν ἰδεῶν κατὰ τὴν προσωκρατικὴν περίοδον διαπιστοῦμεν ὅτι ὑπάρχουν αἱ ἀκόλουθοι φιλοσοφικαὶ κατευθύνσεις:

- 1) **Ἡ ὁμὰς τῶν τριῶν Μιλησίων φιλοσόφων** (Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος, Ἀναξίμενης).
- 2) **Οἱ Πυθαγόρειοι** (ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ μαθηταὶ του).
- 3) **Οἱ Ἐλεᾶται** (Ξενοφάνης, Παρμενίδης, Ζήνων, Μέλισσος).
- 4) **Ὁ Ἡράκλειτος**.
- 5) **Οἱ ἀτομικοὶ** (Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος).
- 6) **Ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Ἀναξαγόρας**.
- 7) **Οἱ Σοφισταί**.

Συνήθως χαρακτηρίζεται ἡ προσωκρατικὴ περίοδος ὡς κοσμολογική. Τοῦτο εἶναι σφάλμα, διότι τὰ διαφέροντα τῶν φιλοσόφων ἀναφέρονται ὅχι μόνον εἰς κοσμολογικὰ ἀλλὰ καὶ εἰς ἠθικά καὶ εὐρύτερα ὄντολογικὰ προβλήματα. Ἐπίσης ἀνακριβὴς εἶναι καὶ ὁ χαρακτηρισμός της ὡς δογματικῆς. Κατὰ τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Παρμενίδην καὶ τὸν Δημόκριτον ὑπάρχουν ἀντιρρήσεις ὡς πρὸς τὴν ἐγκυρότητα τῆς γνώσεως τὴν ὁποίαν μᾶς παρέχουν αἱ αἰσθήσεις. Εἰς δὲ τοὺς Σοφιστὰς ἐμφανίζεται ἀρκούντως ἀνεπτυγμένος ὁ Σκεπτικισμός. Καὶ ὁ ἀποδοθεὶς ἰδίως εἰς τοὺς Μιλησίους φιλοσόφους ὕλοζῳισμός δὲν συμφωνεῖ μὲ τὰ πράγματα. Ὑλιστικὴ περὶ τῆς φύσεως ἀντίληψις ἡ μονομερὴς ἢ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸν βιολογισμόν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θεώρησις τοῦ κόσμου εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου συνθετική.

Κατὰ τὴν προσωκρατικὴν περίοδον σχεδὸν ἀγνοεῖται ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «φιλοσοφία» εἰς τὴν ἐννοίαν τὴν ὁποίαν ἐλαβε κατὰ τὰς μετέπειτα ἐποχὰς. Ἡ ἀρχαιοτέρα χρῆσις τῆς λέξεως φιλόσοφος εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 35 ἀπόσπασμα τοῦ Ἡρακλείτου:

«Χρὴ εὖ μάλα πολλῶν ἱστορας φλοσόφους ἀνδρας εἶναι»

(Πρέπει κατὰ τρόπον ὀρθὸν οἱ φιλόσοφοι ἄνδρες νὰ εἶναι ἐρευνηταὶ ὑπερβολικὰ πολλῶν πραγμάτων).

Ὁ Βιλαμόβιτς θεωρεῖ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ὡς νόθον, διότι νομίζει ὅτι ἀντιτίθεται πρὸς ἄλλα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ἡράκλειτος κατακρίνει τὴν πολυμάθειαν· ἀλλὰ ὁ ἰσχυρισμός του οὗτος δὲν εὐσταθεῖ, διότι ὁ Ἡράκλειτος ψέγων τὴν πολυμάθειαν δὲν θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ φιλόσοφος δὲν πρέπει νὰ γνωρίζῃ πολλά. Θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ πολυμάθεια μόνη δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς φλόσοφος. Ὁ Ντὶλς φρονεῖ ὅτι ἡ λέξις φιλόσοφος θὰ ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου διότι οὗτος χρησιμοποιεῖ ὡς τεχνικὸν ὅρον τὸ οὐδέτερον «σοφόν».

Ἡ αὕτη λέξις φιλόσοφος ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Γοργία «φιλοσόφων λόγων ἄμιλ-λαι». Ἐπίσης τὴν εὐρίσκομεν εἰς τὸν Ἱπποκράτη (I, 620, IX 232) καὶ εἰς τὸν Ἡρόδοτον. Συνώνυμοι ὅροι εἶναι αἱ λέξεις σοφοὶ καὶ σοφισταί. Ἡ λέξις σοφία ἀπαντᾷ ἅπαξ μόνον παρ' Ὀμήρῳ ἐν «Ἰλιάδι» Ο 412, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς τεχνικῆς ἰκανότητος τοῦ τέκτονος. Εὐρίσκεται προσέτι καὶ παρὰ Ξενοφάνει (Ἀπ. 2, 12).

ΟΙ ΤΡΙΣ ΜΙΛΗΣΙΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

(Η θέσις τοῦ προβλήματος
περί τῆς ἀρχῆς τοῦ σύμπαντος)

Θαλῆς (624-546 π.Χ.)

Ἀρχηγέτης καὶ πρῶτος θεμελιωτὴς τῆς εὐρωπαϊκῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης ὑπῆρξεν ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος σύγχρονος τοῦ Σόλωνα καὶ τοῦ Κροίσου. Κατήγετο, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ἀπὸ ἐπιφανῆ οἰκογένειαν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν συμβουλευσας τοὺς Ἴωνας νὰ συστήσουν κοινὸν βουλευτήριον ἐν Τέω, τὸ ὁποῖον νὰ ἀποφασίζῃ διὰ τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τῶν πόλεων. Ἐπεχείρησε μακρινὰ ταξίδια, ἐπεσκέφθη τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου προεῖπεν τὴν κατὰ τὴν 28ην Μαΐου (Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου) τοῦ ἔτους 585 π.Χ. ἔκλειψιν ἡλίου ἐπισυμβᾶσαν κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν συνήπτετο μάχη μεταξὺ τῶν Λυδῶν καὶ τῶν Μήδων. Ἡ ὁμόφωνος μαρτυρία τῆς ἀρχαιότητος ἀναγνωρίζει τοῦτον ὡς χρονολογικῶς πρῶτον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. Ὁ Ἀριστοτέλης ρητῶς ἀναφέρει (Μ.τ.φ. 983) ὅτι πρῶτον αὐτὸς ἔθεσεν ἐρώτημα περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων. Ὅπως εἶδομεν ἀνωτέρω τὸ ζήτημα τῆς ἀρχῆς εἶχεν ἀπασχολήσει τοὺς Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον. Ἀλλὰ τὸ ἐρώτημα τὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὁ Θαλῆς ἦτο ὅλως διάφορον. Ἐκεῖνοι ἐξήταζον πῶς ἦσαν τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀρχὴν. Ὁ Θαλῆς ζητεῖ νὰ εὕρῃ ὅχι τί συνέβη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κοσμογονικῆς ἢ θεογονικῆς ἐξελέξεως, ἀλλὰ, ὅπως λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ δεδομένον: «Ἐξ οὗ ἐστὶν ἅπαντα τὰ ὄντα καὶ ἐξ οὗ γίνεται πρῶτον καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθει μεταβαλλούσης. Τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην ἀρχήν».

(Ἐκ τοῦ ὁποίου συνίστανται ὅλα τὰ ὄντα, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἀρχικῶς λαμβάνουν ὑπόστασιν καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐν τέλει διὰ τῆς φθορᾶς ἐπιστρέφουν, ἐνῶ ἡ οὐσία διασώζεται καὶ μεταβάλλεται μόνον ὡς πρὸς τὰς καταστάσεις τῆς). Τοῦτο ἀνεγνώρισαν (οἱ πρῶτοι φιλοσοφῆσαντες) ὡς στοιχεῖον καὶ ὡς ἀρχήν.

Εἰδικῶς δὲ διὰ τὸν Θαλῆν προσθέτει ὁ Ἀριστοτέλης: «Ἀλλὰ Θαλῆς μὲν ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχηγὸς φιλοσοφίας ὕδωρ εἶναι φησὶ (διὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὕδατος ἀποφαίνεται εἶναι) λαβὼν ἴσως τὴν ὑπόληψιν ταύτην ἐκ τοῦ πάντων ὁρῶν τὴν τροφήν ὑγρὰν αὖσαν καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνόμενον καὶ τούτῳ ζῶν». Ἀλλὰ ὁ Θαλῆς, ὁ ἀρχηγὸς τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας, λέγει ὅτι ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ ὕδωρ (διὰ τοῦτο καὶ ἀποφαίνεται ὅτι ἡ γῆ ἴσταται ἐπάνω εἰς τὸ ὕδωρ). Εἶναι δυνατόν νὰ ἐσχημάτισεν αὐτὴν τὴν γνώμην, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ὅλων τῶν ὄντων ἡ τροφή εἶναι ὑγρὰ καὶ ὅτι ἡ θερμότης παράγεται ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ καὶ διὰ τούτου συντηρεῖται εἰς τὴν ζωὴν). Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου γίνεται φανερόν ὅτι ὁ Θαλῆς ἐγκαταλείπων τὰς μυθικὰς αἰτιολογίας προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν σύστασιν τοῦ σύμπαντος λαμβάνων ὡς βάσιν ἐν προαιτῶν εἰς τὴν παρατήρησιν φυσικὸν στοιχεῖον, τὸ ὕδωρ.

Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς πληροφορήσῃ τοὺς λόγους οἵτινες ἤγαγον τὸν Μιλήσιον φιλόσοφον εἰς τὸ ἐν λόγῳ συμπέρασμα καὶ διὰ τοῦτο καταφεύγει εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι ὁ Θαλῆς ἀφορμώμενος ἀπὸ γεωγραφικὰς καὶ βιολογικὰς παρατηρήσεις ἀναγνωρίζει ὡς ἀρχὴν τῶν ὄντων τὸ ὕδωρ. Πάντως ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Θαλῆς κινεῖται αὐστηρῶς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς

ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως. Προϋποθέτει ὅτι κατὰ τὰ φαινόμενα ὑπάρχει ὠρισμένη βάσις καὶ ὅτι αὐτὴν δυνάμεθα νὰ τὴν ἀποκαλύψωμεν διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς σκέψεως. Ἄν λάβωμεν δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶχε προεῖπει τὴν ἐκλειψιν τοῦ ἡλίου τὴν ἐπισυμβᾶσαν κατὰ τὸ 585 π.Χ., δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Μιλήσιος σοφὸς ἐπίστευεν εἰς τὴν ὑπαρξιν νομοτελοῦς ἐν τῷ σύμπαντι τάξεως.

Ὁ Θαλῆς, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῆς ἀρχαιότητος, ὑπῆρξε κάτοχος μεγάλης ἐμπειρίας. Ἦτο γεωμέτρης, ἀστρονόμος, μετεωρολόγος καὶ μηχανικός. Κατὰ συμβουλὴν τοῦ ὁ Κροῖσος εἶχε παροχετεύσει εἰς διώρυγας τὰ ὕδατα τοῦ Ἄλυσος καὶ κατάρθωσε νὰ διαβῇ τὸν ποταμόν. Ἡδύνατο ὁ Θαλῆς νὰ κάμνῃ προβλέψεις ὁρθὰς ἐν σχέσει καὶ μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν. Ἀλλὰ τὸ ἀξιοσημείωτον ὅπερ ἀνυψώνει τοῦτον εἰς τὴν περιωπὴν ἀληθοῦς φιλοσόφου καὶ ἐπιστήμονος, εἶναι ὅτι ὑπερβαίνων τὸν ἐμπειρισμὸν φθάνει εἰς τὴν θεωρητικὴν γνῶσιν.

Ὁ Πλάτων εἰς τὸν «Θεαίτητον» (174 B) τὸν παρουσιάζει ὡς τὸ πρότυπον τοῦ θεωρητικοῦ ἀνθρώπου ὅστις καταφρονεῖ τὰ ἐγκόσμια χάριν τῆς θεωρητικῆς γνώσεως, διηγεῖται δὲ καὶ σχετικὸν ἀνέκδοτον:

«Θαλῆν ἀστρονομοῦντα καὶ ἄνω βλέποντα, πεσόντα εἰς φρέαρ, Θραττά τις ἐμμελὲς καὶ χαρίεσσα θεραπαίνις ἀποσκῶψαι λέγεται, ὡς τὰ μὲν ἐν οὐρανῷ προθυμοῖτο εἰδέναι τὰ δ' ἐμπροσθεν αὐτοῦ καὶ παρὰ πόδας λανθάνει αὐτόν».

(Τὸν Θαλῆν ὅστις ἐνῶ ἔκαμινεν ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις καὶ ἔβλεπεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἔπεσεν εἰς φρέαρ, λέγεται ὅτι μία θεραπαίνις ἐκ Θράκης, ἣτις ἦτο προσεκτικὴ καὶ πνευματώδης, τὸν περιέπαιξεν εἰποῦσα ὅτι καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν νὰ γνωρίζῃ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ πράγματα, ἐκεῖνα δὲ ἅτινα εἶναι ἐμπροσθέν του καὶ εἰς τὰ πόδια του διαφεύγουν τὴν προσοχήν του).

Ἐκ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου ἀνεκδότου καταφαίνεται ὅτι ὁ Μιλήσιος σοφὸς εἶχεν ἐξαρθῇ εἰς τὴν ἐπιδίωξιν ἀποκτήσεως θεωρητικῆς γνώσεως, χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν πρακτικὴν ὠφελιμότητα. Ὁθεν δικαίως θεωρεῖται ὡς ὁ ἀρχηγέτης τῆς εὐρωπαϊκῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης, ἣτις ἀρνεῖται νὰ μὲν ἄγκιστρωμένη εἰς τὴν ἐμπειρίαν, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἀπελευθερωθῇ ταύτης διὰ τῆς θεωρίας. Ἡ ἑλληνικὴ θεωρία δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν ἡσυχασμόν, οὐδὲ μειώνει τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπαυξάνει τὴν δυνάμιν του, διότι τὸν ἀπελευθερώνει ἀπὸ τὴν δουλείαν εἰς τὸ τυχαῖον καὶ τὸ ἐμπειρικόν.

Ὁ Θαλῆς ἐδειξεν ὅτι ἡ ἐμπειρικὴ γνῶσις δὲν ἀρκεῖ, ἀλλὰ πρέπει νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀρχῆς. Νὰ εὕρωμεν τὴν γενικὴν βάσιν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ δυνηθῶμεν νὰ αἰτιολογήσωμεν τὰ ἐπὶ μέρους φαινόμενα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν συνέλαβε τὴν σκέψιν ταύτην ὁ μέγας Μιλήσιος σοφός, ἐτέθη τὸ θεμέλιον διὰ νὰ οἰκοδομηθῇ ἡ ἐπιστήμη.

Οἱ μεταγενέστεροι ἐχαρακτήρισαν τὸν Θαλῆν ὡς φυσικὸν φιλόσοφον καὶ ὡς φυσιολόγον. Διὰ νὰ ἀποφύγωμεν παρεξηγήσεις, αἰτνες δύνανται νὰ ἀπορρέουν ἐκ τῆς τοιαύτης ὀνομασίας, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ φύσις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημαίνει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς ὁποίας «φύονται», λαμβάνουν δηλαδὴ ὑπόστασιν, τὰ ὄντα. Ἡ περὶ φύσεως λοιπὸν ἔρευνα τοῦ Θαλοῦ εἶναι ἔρευνα περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ὁ Ἀγγλος Μποῦρνεν καὶ ὁ Αὐστριακὸς Γκόμπερτς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θετικισμοῦ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐξήτασαν τὴν φι-

λοσοφίαν τῶν τριῶν Μιλησίων καὶ γενικώτερον τῶν προσωκρατικῶν, ὑπὸ πρῖσμα φυσιοκρατικόν. Ἡ φιλογολικὴ ὅμως ἔρευνα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος διεσαφηνίσεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐρμηνεία εἶναι μονομερής. Ὁ Θαλῆς ἔχει τὸ ὄν ἐνώπιόν του ἐν τῷ συνόλῳ του. Τὸ κοσμικὸν σύνολον εἶναι δι' αὐτὸν κάτι τὸ θεῖον.

Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴν νοοτροπίαν, ἣτις βλέπει τὴν φύσιν ὡς ἄψυχον καὶ νεκρὸν ὕλικόν δεδομένον, δυσκολευόμεθα νὰ μετατεθῶμεν εἰς τὴν συνθετικὴν θεώρησιν τῶν προσωκρατικῶν καὶ ἀποροῦμεν ὅταν ὁ Ἀριστοτέλης λέγῃ ὅτι κατὰ τὸν Θαλῆν τὸ σύμπαν εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ θεοῦς «πάντα πλήρη θεῶν εἶναι».

Ὅταν ὁ Θαλῆς λέγῃ «πάντα», ἀναφέρεται εἰς τὸ σύμπαν ἐν τῷ συνόλῳ του, εἰς τὴν ἐννοιαν τοῦ ὄντος, ὅπως εἶπαν ἀργότερον οἱ μεταφυσικοί. Ὁ Θεὸς πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς ὄν καὶ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ὄντων. Εἶναι φανερά ἡ ἀπομάκρυνσις του ἀπὸ τὰς μυθολογικὰς ἀντιλήψεις, αἵτινες διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὸ κοσμικὸν φαινόμενον, ἐπεισάγουν μυθικὰς ὀντότητας.

Ἡ θεία ἐνέργεια εἶναι κατὰ τὸν Θαλῆν ὄντολογικὸν δεδομένον, ἔχει καὶ αὐτὴ ἄμεσον παρουσίαν μέσα εἰς τὴν κοσμικὴν περιοχὴν. Ὁ Ἀέτιος ἀναφέρει ὡς πρὸς τὰς δοξασίας τοῦ Θαλοῦ:

«Νοῦν τοῦ κόσμου τὸν θεόν, τὸ δὲ πᾶν ἐμψυχον ἅμα καὶ δαιμόνων πληρὲς διήκειν δὲ διὰ τοῦ στοιχειώδους ὑγροῦ δύναμιν θεῖαν κινητικὴν αὐτοῦ» (Ὁ Θεὸς εἶναι νοῦς τοῦ κόσμου, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι ἐμψυχον συγχρόνως καὶ πληρὲς δαιμόνων διὰ μέσου δὲ τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον ὑγροῦ εἶναι κατανεμημένη ἐν συνεχείᾳ δυνάμεις θεῖα, ἣτις δύνανται νὰ τὸ θέσῃ εἰς κίνησιν).

Ἡ μαρτυρία αὕτη δὲν ἀποδίδει καλῶς τὰ πράγματα, διότι ἔχει ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὰς ὑστερωτέρας δαιμονολογικὰς καὶ στωϊκὰς ἀντιλήψεις. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι λέγων ψυχὴ ὁ Θαλῆς ἐννοεῖ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐν τῇ φύσει ἐνεργείας. Ἐπειδὴ δὲ ὡς πηγὴ τῆς ἐνεργείας προκειμένου περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλαμβάνεται ἡ ψυχὴ, συλλογιζόμενος ἀναλογικῶς ὁμιλεῖ περὶ ψυχῆς τῶν ὄντων. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐσκέπτετο ὁ Μιλήσιος σοφός ἐξ ὁλοκλήρου ἐπιστημονικῶς, χρησιμοποιῶν τὸν ἀναλογικὸν συλλογισμόν.

Ὁ Θαλῆς ἐδειξε τὸν δρόμον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπειτα ἐβάδισεν ἡ φιλοσοφικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ διανόησις. Ἡ ἐπιστήμη ἐπλουτίσθη εἰς περιεχόμενον καὶ παρουσίασεν τὰ λαμπρὰ θαύματα τὰ ὁποῖα ἡμεῖς σήμερον θαυμάζομεν. Ὡς ἰδέα ὅμως παραμένει ἀναλλοίωτος, ὅπως τὴν ἐσχεδίασεν ὁ μέγας Μιλήσιος σοφός. Παρέσχε διὰ τῶν ἰδικῶν του ἀνακαλύψεων τὸ πρότυπον, πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συμμορφώνεται ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις. Πολλὰ ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν του δοξασιῶν ἐχρησιμοποιήθησαν ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους του. Ὁ παρὰ τῷ Φαίδρῳ διδόμενος ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὁρισμὸς περὶ ψυχῆς ὡς πηγῆς καὶ ἀρχῆς τῆς κινήσεως, ἀνάγεται εἰς τὸν Θαλῆν. Κατὰ τὸν Ἀέτιον «Θαλῆς ἀπεφάνητο πρῶτος τὴν ψυχὴν φύσιν ἀεκίνητον ἢ αὐτοκίνητον».

(Ὁ Θαλῆς ἐχαρακτήρισε πρῶτος τὴν ψυχὴν ὡς ἐν εἶδος ὄντος τὸ ὁποῖον εἶναι ἀεκίνητον ἢ αὐτοκίνητον). Ὅπισθεν τῆς συντόμου ταύτης ἀποφάνσεως ὑποκρύπτεται τὸ περὶ ἀφθαρσίας καὶ συνεχείας τῆς ἐν τῷ κόσμῳ κινήσεως καὶ ἐνεργείας δόγμα.

Ἀναξίμανδρος (611-546 π.Χ.)

Δεκαπέντε ἐτη νεώτερος τοῦ Θαλοῦ εἶναι ὁ δεύτερος ἐκ τῶν Μιλησίων φιλοσόφων. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρξεν «εταῖρος καὶ γνώριμος» τοῦ Θαλοῦ, ὅτι ἡγήθη τῆς ἀποικίας τῶν συμπολιτῶν του ἐκπεμφθείσης εἰς

τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ ὅτι διέτριψεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Σπάρτῃ, ἐνθα προειδοποίησε τοὺς κατοίκους περὶ ἐπικειμένου σεισμοῦ, προφυλάξας αὐτοὺς ἀπὸ μεγάλων καταστροφῶν. Ἐπραγματοποίησε πλείστας ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις ἀναφερομένας εἰς τὴν μετεωρολογίαν, τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν βιολογίαν. Πρῶτος αὐτὸς ἐπενόησε τὸν σχεδιασμὸν γεωγραφικῶν χαρτῶν, ἐτελειοποίησε τὰ ἡλιακὰ ὥρολόγια καὶ διετύπωσε τὴν περὶ ἐξελέξεως τῶν εἰδῶν βιολογικὴν θεωρίαν. Αἱ εἰς τὸ πεδῖον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης ἀναζητήσεις του ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν πρὸς καθορισμὸν τῆς πρώτης ἀρχῆς τῶν ὄντων προσπαθειῶν τοῦ Θαλοῦ. Καινοτομεῖ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς δοξασίας τοῦ διδασκάλου του κατὰ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐδέχετο ὡς βασικὴν οὐσίαν τῶν ὄντων τὸ ὕδωρ, οὗτος εἰσάγει νέαν ἀρχήν, τὸ ἀπειρον.

Κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Σιμπλικίου καὶ τοῦ Ἰππολύτου, οὗτος διὰ πρώτην φορὰν ἔκαμε χρῆσιν τοῦ ὅρου «ἀρχή».

Ὁ Σιμπλικίος γράφει σχετικῶς: «Τῶν δὲ ἐν καὶ κινουμένων καὶ ἀπειρον λεγόντων Ἀναξίμανδρος μὲν Πραξιάδου Μιλήσιος Θαλοῦ γενόμενος διάδοχος καὶ μαθητὴς ἀρχὴν τε καὶ στοιχεῖον εἶρηκε τῶν ὄντων τὸ ἀπειρον, πρῶτος τοῦτο τοῦνομα κομίσας τῆς ἀρχῆς». [Ἐξ ἐκείνων δὲ οἱ ὁποῖοι παραδέχονται τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς ὄντος κινουμένου καὶ ἀπείρου ὁ Ἀναξίμανδρος ὁ υἱὸς τοῦ Πραξιάδου ἐκ Μιλήτου ὅστις ὑπῆρξε διάδοχος (ἐν τῇ σχολῇ) καὶ μαθητὴς τοῦ Θαλοῦ, ἔχει ἀναγνωρίσει ὡς ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον τῶν ὄντων τὸ ἀπειρον, εἰσαγαγὼν αὐτὸς πρῶτος αὐτὸν τὸν ὅρον, δηλαδὴ τὴν ἀρχήν].

Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰππόλυτος γράφει: «Θαλοῦ τούτου γίνεται ἀκροατὴς Ἀναξίμανδρος... οὗτος μὲν αὖν ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον εἶρηκε τῶν ὄντων τὸ ἀπειρον πρῶτο τοῦνομα καλέσας τῆς ἀρχῆς». (Αὐτοῦ τοῦ Θαλοῦ, γίνεται μαθητὴς ὁ Ἀναξίμανδρος... Οὗτος βεβαίως ἔχει ἀναγνωρίσει ὡς ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον τὸ ἀπειρον, πρῶτος αὐτὸς χρησιμοποίησας αὐτὸν τὸν ὅρον, δηλαδὴ τὴν ἐνδεξιὴν ἀρχή).

Ὁ Ἀγγλος ἱστορικὸς τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας Μποῦρνεν ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ παρατεθέντα χωρία δὲν ἔχουν τὸ νόημα ὅτι ὁ Ἀναξίμανδρος πρῶτος ἐχρησιμοποίησε τὸν ὅρον ἀρχή, ἀλλὰ σημαίνουν ὅτι ὁ Μιλήσιος φιλόσοφος ἀνεγνώρισεν ὡς ἀρχὴν τὸ ἀπειρον. Ὁ Μποῦρνεν ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀναξίμανδρου εἰς ὄντολογικὴν σημασίαν ὁ ὅρος ἀρχή, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην του εἰσῆχθη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ὁρολογίαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ Μποῦρνεν, ὡς ἐλέγχθη ἀνωτέρω, ὑπὸ τὸ κράτος θετικιστικῶν ἀντιλήψεων, θεωρεῖ τὰς ἐρεῦνας τῶν Μιλησίων φιλοσόφων ὡς ἀναφερομένας εἰς τὴν φυσικὴν κοσμολογίαν. Κατὰ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἀγγλου ἱστορικοφιλοσόφου ἀντεπεξῆλθεν ὁ Βέρνερ Γαῖγκερ, τονίσας ὅτι ἀμφότεραι αἱ μαρτυρίαι ἔχουν τὴν πηγὴν των εἰς τὸν Θεόφραστον καὶ ὅτι ἡ σύμπτωσις των δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι τυχαία. Ἐπίσης ἐσημείωσεν ὅτι ὁ ὅρος ἀρχή χρησιμοποιεῖται ἀργότερον καὶ ὑπὸ τοῦ Μελίσσου, ὅστις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἀναξίμανδρου γράφει «ἀρχὴν τε καὶ τέλος ἔχον οὐδὲν οὔτε αἰδῖον οὔτε ἀπειρον». (Οὐδὲν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος δύναται νὰ εἶναι αἰώνιον καὶ ἀπειρον).

Συνεπώς ο Ἀναξίμανδρος ἐφρόνει ὅτι τὸ ἀπειρον δὲν ἔχει ἀρχὴν ἀλλ' ἀποτελεῖ αὐτὸ τοῦτο ἀρχήν. Ὁ Μιλήσιος φιλόσοφος εἶναι δυνατόν νὰ εἶχεν ὑπὲρ τοῦ καὶ τὴν παρ' Ὁμήρῳ χρῆσιν τῆς λέξεως ἀρχή, εἰς τὴν σημασίαν τῆς πρώτης αἰτίας καὶ ἀφορμῆς. Οὕτω ὁ Ὀμηρος ἐν Ἰλιάδος Χ 116 προκειμένου περὶ τῆς Ἑλένης ὡς ἀφορμῆς, δι' ἣν ἐγένινεν ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος, γράφει «ἦτ' ἐπλετο νεῖκεος ἀρχή» (ἡ ὁποία ὑπῆρξε πρώτη αἰτία τοῦ πολέμου). Γενικῶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν νοοτροπίαν προσιδιάζει ἡ «ἐξ ἀρχῆς» θεώρησις τῶν πραγμάτων.

Ὁ Ἡρόδοτος περιγράφων τὴν ἱστορικὴν πάλην μεταξὺ τοῦ κόσμου Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ προοίμιόν του, δηλοῖ ὅτι θὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς αἰτίας ἣτις ἐπροκάλεσε τὸν πόλεμον καὶ θὰ ἀποκαλύψῃ ἐκεῖνον περὶ τοῦ ὁποίου γνωρίζει ὅτι ἔκαμε τὴν πρώτην ἀρχὴν τῶν ἐναντίων Ἑλλήνων ἀδικιών «τὸν δὲ αἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἐργων εἰς τοὺς Ἕλληνας». Συνεπῶς οὐδόλως εὐσταθεῖ ἡ ἀντίρρηση τοῦ Μποῦρνεντ ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν κατὰ τὸν 6ον π.Χ. αἰῶνα νὰ εἶχε χρησιμοποιήσει ὡς φιλοσοφικὸν ὄρον ὁ Ἀναξίμανδρος τὴν ἐνδειξὴν ἀρχή.

Πολλαὶ συζητήσεις ἐγένονται πρὸς καθορισμὸν ἀπὸ πραγματολογικῆς ἀπόψεως τοῦ σημασιολογικοῦ περιεχομένου τὸ ὁποῖον ἀποδίδει ὁ Μιλήσιος φιλόσοφος εἰς τὸν ὄρον ἀπειρον. Τὸ ὀρθότερον εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μὲ τὸν ὄρον αὐτὸν νοεῖται ἡ κατ' ἐξοχὴν πρώτη ἀρχή ἀπὸ τὴν ὁποίαν λαμβάνει τὴν ἀφετηρίαν του τὸ γεγονός τῆς κοσμικῆς ἐξελέξεως καὶ τὴν ὑπαρξίν του οἰονδῆποτε πεπερασμένον ὄν. Τὸ ἀπειρον εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἀρχήν, ἀλλ' ἀποτελεῖ, ὅπως εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀρχή. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔχει ἀρχὴν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ οὔτε τέλος, οὔτε νὰ ὑπόκειται εἰς φθοράν. Συνεπῶς εἶναι τὸ ἀπειρον ἀθάνατον, ἀνώλεθρον καὶ θεῖον.

Ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ μόνον χρονικὴν ἀρχὴν ἀλλὰ ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν του ἐπὶ τῶν πεπερασμένων ὄντων. Αὐτὸ περιέχει καὶ κυβερνᾷ τὸ σύνολον τῶν πεπερασμένων ὄντων: «Τοῦ δὲ ἀπείρου οὐκ ἔστιν ἀρχή· εἴη γὰρ ἂν αὐτοῦ πέρας. Ἐπὶ δὲ καὶ ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον ὡς ἀρχή τις οὕσα... δι' ὃ αὐτῆς ἀρχή, ἀλλ' αὕτη τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖ καὶ περιέχειν καὶ πάντα κυβερνᾷ καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ θεῖον ἀθάνατον γὰρ καὶ ἀνώλεθρον, ὡς φησιν ὁ Ἀναξίμανδρος» (Ἀριστ. φυσ. 20 Τ β 6). [Διὰ δὲ τὸ ἀπειρον δὲν ὑπάρχει ἀρχή· διότι (ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει) θὰ ὑπῆρχε δι' αὐτὸ καὶ τέλος.

Ἀκόμη διὰ τὸ ἀπειρον, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἐν εἶδος ἀρχῆς, δὲν ὑπάρχει γένεσις καὶ φθορά, ἀλλὰ τὸ ἀπειρον φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχὴ τῶν ἄλλων καὶ ὅτι περιέχει καὶ κυβερνᾷ τὰ ἄλλα. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ θεῖον. Διότι εἶναι ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον, ὅπως λέγει ὁ Ἀναξίμανδρος].

Ἐκ τῆς ἱστορικῆς ταύτης μαρτυρίας τοῦ Ἀριστοτέλους καταδεικνύεται ὅτι ὁ Μιλήσιος σοφὸς ἐταύτιζε τὸ ἀπειρον μὲ τὸ θεῖον. Ἐφρόνει προσέτι ὅτι κυβερνᾷ ἡ πρώτη καὶ θεία αὕτη ἀρχὴ τὸν κόσμον. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο τὸν ἐφερεν ἀναμφιβόλως καὶ ἡ δευτέρα σημασία τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἡ λέξις ἀρχή. Διότι αὕτη δὲν σημαίνει μόνον τὴν ἀπὸ χρονικῆς καὶ ὀντολογικῆς ἀπόψεως ἀφετηρίαν τῆς κινήσεως καὶ ἐνεργείας. Σημαίνει προσέτι καὶ ἀσκησιν ἐξουσίας. Δεικνύει κάτι τὸ ὁποῖον διαρκῶς ὑφίσταται καὶ ἀσκεῖ κυριαρχικὴν καὶ κυβερνητικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τινος ἄλλου κυριαρχουμένου.

Ὅταν ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι «ἡ τῶν Ἀθηναίων ἀρχή», ἠνόουν τὴν ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων ἀσκησιν κυριαρχίας ἐπὶ τῶν

συμμάχων. Κατ' ἀνάλογον τρόπον καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος θεωρεῖ τὸ ἀπειρον ὡς ἀσκοῦν ὀντολογικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἐγκοσμίων ὄντων. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀντίκρουσις τοῦ κοσμολογικοῦ φαινομένου προέρχεται ἐξ ἐπεκτάσεως τῆς εἰς τὰς πολιτικὰς κοινωνίας ὑφισταμένης δικαιο-

πολιτικῆς τάξεως. Ὅπως εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ὑπῆρχε πολιτικὴ ἐξουσία «ἀρχή», κατ' ἀνάλογον τρόπον, φρονεῖ ὁ Ἀναξίμανδρος ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τοῦ σύμπαντος μία κυριαρχικὴ αὐθεντία, κυβερνητικὴ ἀρχὴ ἀσκοῦμένη ὑπὸ τοῦ ἀπείρου. Σημειώνει τοῦτο τὴν παρουσίαν του εἰς τὴν περιοχὴν τῶν πεπερασμένων ὄντων ὡς ἀποκαθιστῶσα τὴν τάξιν ἀρχή.

Σύμφωνον πρὸς τὰς ἐκτεθείσας ἀντιλήψεις εἶναι καὶ τὸ διασωθὲν συντομώτατον ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ «Περὶ φύσεως» συγγράμματός του, μὲ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἡ εὐρωπαϊκὴ φιλοσοφικὴ φιλολογία: «Ἐξ ὧν δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὖσι καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ χρεὼν διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοις κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν» (Σιμπλίκ. σχόλ. εἰς «Φυσικά» Ἀριστ. 24, 18). [«Ἐξ ἐκείνων δὲ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει εἰς τὰ ὄντα ἡ γένεσις, εἰς ταῦτα γίνεται καὶ ἡ φθορά των, συμφῶνως πρὸς τὸ (ὀφειλόμενον) χρέος· διότι τὰ ὄντα δικάζονται καὶ πληρώνουν τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο ἀποζημίωσιν ἔνεκα τῆς ἀδικίας, συμφῶνως μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ χρόνου»].

Τὰ πεπερασμένα ὄντα, λέγει ὁ Ἀναξίμανδρος, ὡς ἀντλοῦνται ἀπὸ τὸ ἀπειρον τὴν ὑπόστασίν των ἐν εἶδει χρέους (κατὰ τὸ χρεὼν) ὀφείλουν νὰ φθαροῦν ἐπανερχομένης τῆς ὑποστάσεώς των εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀπείρου. Τὰ ἐγκόσμη ὄντα ἀγονται εἰς δίκην ἐνώπιον τοῦ χρόνου ὡς δικαστοῦ, ὅστις ἀποκαλύπτει τὴν ἐλλειπτικότητα των (ἀδικίαν) καὶ τὰ ἐξαναγκάζει νὰ πληρώσουν ἀποζημίωσιν τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο (διδόναι τίσιν ἀλλήλους). Ἀλλὰ πῶς νοεῖ ὁ Ἀναξίμανδρος τὴν πληρωμὴν τῆς τοιαύτης ἀποζημιώσεως «πίσεως» τοῦ ἐνὸς ὄντος πρὸς τὸ ἄλλο; Τὸ πιθανὸν νόημα τῆς ἀποφάνσεώς του εἶναι ὅτι τὰ ὄντα λόγῳ τοῦ πεπερασμένου χαρακτῆρος τῆς ὑποστάσεώς των τείνουν πρὸς τὴν ἀδικίαν. Ἐπειδὴ εἶναι περιωρισμένα ρέπουν πρὸς τὴν ἀρτίωσίν των, πρὸς τὸ «πλέον ἔχειν», τὴν πλεονεξίαν. Ἐνεκα τούτου περιέρχονται εἰς συγκρούσεις καὶ ἀγονται πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ ἐκπροσωπούμενου ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὅστις ἐπιβάλλει τὴν ἰσομοίαν.

Ὁ Βέρνερ Γαϊγκερ λίαν ὀρθῶς ἔχει συσχετίσει τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο πρὸς τὰς περὶ δίκης ἀντιλήψεις τὰς ἐκφραζόμενας ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ δίκη συσχετίζεται συχνά μὲ τὸν χρόνον. Ἀποδεικνύεται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἀποσπάσματος ὅτι ὁ στοχασμὸς τῶν προσωκρατικῶν εἶναι συνθετικὸς, περιλαμβάνων εἰς ἐν συνοπτικὸν βλέμμα τὸ φυσικόν, συνάμα καὶ τὸ ἀνθρωπολογικὸν φαινόμενον.

Συγκρινομένη ἡ περὶ ἀπείρου ὡς πρώτης ἀρχῆς δοξασία τοῦ Ἀναξίμανδρου πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Θαλοῦ ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶναι τὸ ὕδωρ, παρουσιάζει τὴν ὁμοιότητα ὅτι καὶ ὁ Θαλῆς ἀκολουθῶν παλαιότερας ἀντιλήψεις, τὴν παρουσίαν τῶν ὁποίων ἤδη ἐσημειώσαμεν παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, ἐθεώρει τὸ ὕδωρ ὡς ἀπειρον ποσότητα. Ὁ Ἀναξίμανδρος ὁμῶς φθάνει εἰς καθαρωτέραν κατανόησιν τῆς ἀρχῆς καὶ ἀντιλαμβάνεται ὅτι αὕτη δὲν δύναται νὰ ταυτίζεται μὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ στοιχεῖα. Ἡ σκέψις του προφανῶς εἶναι περισσότερον θεωρητικὴ καὶ ἀφηρημένη. Θέλει νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πρώτην ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς ποιητικούς προσδιορισμούς καὶ νὰ θέσῃ αὐτὴν ἐκτὸς τῆς σαφηνείας τῆς ἐγκοσμίου αἰτιοκρατικῆς διαδικασίας. Συγχρόνως ἀπαλλάσσει ταύτην καὶ παντὸς ὁρίου

ἀνακηρύσσων αὐτὴν ὡς ἀνεξάντλητον πηγὴν, ἐξ ἧς λαμβάνει ἀνεξάντλητον ὑπόστασιν ἀπειρία κόσμων.

Ἡ τοιαύτη γένεσις τῶν κόσμων ἐκ τοῦ ἀπείρου συνεπάγεται καὶ τὴν φθαρτότητά των καὶ καθιστᾷ νοητὸν τὸν πεπερασμένον χαρακτήρα των. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι εἰς τὰς πρώτας τῆς ἀρχῆς ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφικὴ σκέψις ὑψώνει τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀπείρου ὑπεράνω τῆς ἐννοίας τοῦ πεπερασμένου. Αἱ ὑποστηρικθεῖσαι ἀντιλήψεις ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἱστοριοφίλοσφου Σπέργγλερ, ὅστις ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ νοοτροπία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νοοτροπίαν τῆς νέας ἐποχῆς, ἀποκρούει τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου, ἐλέγχονται ἐκ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων ὡς ὅλως ἀνακριβεῖς.

Ὁ Ἀναξίμανδρος ἔχει ὑψώσει τὸ ἀπειρον εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς πρώτης υπερβατικῆς ἀρχῆς καὶ τὸ ἔχει ταυτίσει μὲ τὸ θεῖον. Προπαρεσκεύασε τοιοῦτοτρόπως καὶ τὴν μαθηματικὴν περὶ τοῦ κόσμου ἀντίληψιν, ὑποδείξας ὅτι τὸ οὐσιῶδες γνώρισμα τῶν ἐγκοσμίων ὄντων τὸ ἀποτελεῖ ὁ πεπερασμένος χαρακτήρ αὐτῶν. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ προσπάθειά του νὰ καθορίσῃ τὰς ἀριθμητικὰς σχέσεις αἰτινες κυριαρχοῦν εἰς τὸ Σύμπαν χρησιμοποιῶν τὰ πολλαπλάσια τοῦ ἀριθμοῦ 3, ὅστις ἀνεκαθεν ἐθεωρεῖτο ἱερός. Δέχεται ὅτι ἡ κατὰ τὸ πλάτος διάμετρος τοῦ κυλίνδρου, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν γῆν, εἶναι τριπλασία τῆς καθ' ὕψος διαμέτρου του, ἡ διάμετρος τοῦ κύκλου ἐπὶ τοῦ ὁποίου κινεῖται ἡ σελήνη εἶναι ἐν συγκρίσει μὲ τὴν γῆν τὴν διάμετρον 2x3x3, ἥτοι 18 φορές μεγαλυτέρα, ἡ δὲ διάμετρος τοῦ κύκλου ἐπὶ τοῦ ὁποίου κινεῖται ὁ ἥλιος 3x3x3, ἥτοι 27 φορές μεγαλυτέρα τῆς διαμέτρου τοῦ κύκλου ἐπὶ τοῦ ὁποίου κινεῖται ἡ σελήνη. Ἐπίσης θεωρεῖ τὰς ὑπὸ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐκτελουμένας κινήσεις ὡς διαγραφούσας κυκλικὰς τροχιάς. Ὅθεν καθίσταται πρόδηλον ὅτι ἐπιχειρεῖται ἡ ἐπὶ τῇ βάσει ἀριθμητικῶν καὶ γεωμετρικῶν καθορισμῶν περιγραφή τῶν σχέσεων τῶν ἐγκοσμίων ὄντων. Ἡ ἰδία δὲ μαθηματικοποίησις τῆς φύσεως ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὸ ἐρμηνευθὲν ἀπόσπασμά του εἰς τὸ ὁποῖον ἀποφαίνεται ὅτι ὁ χρόνος ἀποκαθιστᾷ τὴν ἰσομοίαν τῶν πεπερασμένων ὄντων.

Ἀναξίμενης (585-525 π.Χ.)

Ὁ τρίτος ἐκ τῶν Μιλησίων φιλοσόφων εἶχε φθάσει εἰς τὴν ὥριμον ἡλικίαν του κατὰ τὴν ἄλυσιν τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἥτοι κατὰ τὸ 546 π.Χ. Συνεπῶς θὰ εἶχεν εὐτυχῆσαι νὰ ἔλθῃ εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν ὀχι μόνον μὲ τὸν Ἀναξίμανδρον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν Θαλῆν. Διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐπέδρασαν ἐξ ἴσου ἐπὶ τῆς σκέψεώς του καὶ οἱ δύο προγενέστεροί του σοφοί. Διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀκολουθεῖ τὸν Θαλῆν θέτων ὡς ἀρχὴν συγκεκρίμενον στοιχεῖον, ἀφ' ἑτέρου δὲ συμμορφούμενος πρὸς τὰς περὶ ἀπείρου διδασκαλίας τοῦ Ἀναξίμανδρου δέχεται ὡς ἀρχὴν οὐχὶ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ τὸν ἀέρα. Συγκρίνων ὁ Ἀναξίμενης τὸν ἀέρα πρὸς τὸ ὕδωρ τὸν εὗρισκε κατέχοντα ἰδιότητος, αἰτινες τὸν ἐμφανίζουν περισσότερον προσεγγίζοντα πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀπείρου.

Ὁ ἀὴρ ἐκτείνεται παντοῦ καὶ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, περιέχει τὰ πάντα καὶ εἰσδύει πανταχοῦ. Ὅθεν συνδυάζων τὰς ἀντιλήψεις ἀμφοτέρων τῶν διδασκάλων του ἐδέχθη τοῦτον ὡς ἀρχὴν ἐξ ἧς παράγονται τὰ πάντα. Διὰ τοῦ Ἀναξίμενου δὲν ἐπέρχεται ὀπισθοδρομῆσις, ὅπως φρονοῦν τινές, εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν, ἀλλὰ ἐπιτελεῖται μία διαλεκτικὴ σύνθεσις. Ἄν θεωρήσωμεν τὸ ὕδωρ τοῦ Θαλοῦ ὡς ἀρχικὴν θέσιν, καὶ τὸ ἀπειρον τοῦ Ἀναξι-

μάνδρου ὡς ἀντίθεσιν, ἀμφοτέροι αἱ τεθεῖσαι ἐννοιαὶ συντίθενται εἰς τὸν ἀέρα, ὅστις κατὰ τὸν Ἀναξίμενην συνενώνει τὰ προσόντα ἀτινα ἐμφανίζουν διὰ νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὡς πρῶται ἀρχαὶ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ἀπειρον. Ἐπὶ πλεον φαίνεται ὅτι καὶ ὁ τρίτος Μιλήσιος φιλόσοφος ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἀέρα ὡς ἀπειρον

πρώτην ἀρχὴν καὶ τὴν ἰκανότητα τῆς ζωῆς καὶ τῆς νοήσεως. Περὶ τούτου μᾶς πληροφορεῖ ὁ Φιλόπονος γράφων «αἱ δὲ ἀερίαν τὴν ψυχὴν ὡς Ἀναξίμενης καὶ τινες τῶν Στωϊκῶν» («μερικοὶ δὲ λέγουσιν ὅτι ἡ ψυχὴ συνίσταται ἐξ ἀέρος, εἶναι δὲ αὗτοι ὁ Ἀναξίμενης καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν Στωϊκῶν»). Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι διὰ τὸν Ἀναξίμενην ὁ ἀὴρ εἶναι θεός.

Ἡ μεγάλη ἀνακάλυψις τοῦ Ἀναξίμενου ἦτο ἡ προσπάθεια του νὰ ἀναγάγῃ τὰς ποιοτικὰς μεταβολὰς εἰς ποσοτικὰς. Τὸ πολυθρύλητον καὶ τοσοῦτον σήμερον διαφημιζόμενον δόγμα ὅτι ἡ ποιότης δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν ποσότητα ἀνεκαλύφθη διὰ πρώτην φοράν ὑπὸ τοῦ τρίτου ἐκ τῶν Μιλησίων σοφῶν. Ἐνῶ ὁ Ἀναξίμανδρος παρήγε τὴν ποικιλίαν τῶν ὄντων, δεχόμενος ὅτι αἱ διαφορισμένοι ὕλοι προκύπτουν δι' ἐκκρίσεων ἐκ τοῦ ἀπείρου, ὁ Ἀναξίμενης εἶπεν ὅτι ἡ ποικιλία δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς μηχανικῆς διαδικασίας τῆς πυκνώσεως καὶ τῆς ἀραιώσεως («πυκνώνει καὶ μανώσει»).

Εἰς ὅλα τὰ ὄντα ὑπόκειται ὡς κοινὴ οὐσία ὁ ἀὴρ, ἀναλόγως δὲ τῆς μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας πυκνότητός του ἡ ἀραιότητός του ἐμφανίζεται ὡς ὕδωρ, ὡς γῆ, ὡς πῦρ καὶ ἐν γένει ὡς πρᾶγμα συγκεκρίμενον μὲ καθωρισμέναν ἰδιότητα. Οἰαδήποτε μεταβολὴ τῆς ἀρχικῆς ὕλης δύναται νὰ αἰτιολογηθῇ διὰ τῆς μηχανικῆς ἐνεργείας τῆς προκαλουμένης ὑπὸ τῆς κινήσεως. Τὴν κίνησιν δέχεται ὁ Ἀναξίμενης μαζὶ μὲ τὸν Ἀναξίμανδρον ὡς αἰωνίαν καὶ ἀπειρον: «αἰδίων». Εἶναι φανερόν ὅτι ἐνῶ ὁ Ἀναξίμανδρος εἶχε παρουσιάσει μίαν μαθηματικὴν αἰτιότητα, ὁ Ἀναξίμενης ἐξηγεῖ τὸ κοσμικὸν γεγονός διὰ μηχανικῆς αἰτιότητος. Ἀνεδείχθη τοιοῦτοτρόπως εἰσηγητῆς τῆς μηχανικῆς ἐρμηνείας τοῦ κόσμου. Διεκρίθη δὲ διὰ τὴν συστηματικότητα τῆς σκέψεώς του καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς παρατηρήσεως τῶν φυσικῶν φαινομένων. Πρῶτος αὐτὸς κατῴρθωσε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ σελήνη δανεῖζεται τὸ φῶς της ἀπὸ τὸν ἥλιον, διέγινωσεν δὲ καὶ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν ἐκ τῆς ὁποίας προκαλοῦνται αἱ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Διὰ τοῦ Ἀναξίμενου δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι τίθεται τὸ θεμέλιον διὰ τὴν μηχανικὴν ἐρμηνείαν τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Μὲ τὸν Ἀναξίμενην τερματίζεται ἡ φιλοσοφικὴ παράδοσις τῆς Μιλήτου. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 560 π.Χ. τὸ βασιλεῖον τῶν Λυδῶν ἐπεξέτεινε τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ ἡ Μίλητος κατέστη φόρου ὑποτελὴς εἰς τὸν Κροῖσον. Κατὰ τὸ 546 ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Κύρος κατέλυσε τὸ βασιλεῖον τῶν Λυδῶν καὶ ὑπήγαγεν εἰς τὴν ἐπιρροήν του τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτάς. Ὁ ζυγὸς τὸν ὁποῖον ἐπέβαλον οἱ Πέρσαι ἦτο ἀπείρως βαρύτερος τοῦ λυδικοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν οἱ Ἴωνες νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης ἦτο ἡ δραματικὴ ἄλωσις τῆς Μιλήτου κατὰ τὸ 494 π.Χ. ὑπὸ τῶν περσικῶν στρατευμάτων. Ἡ πόλις ἀνωκοδομήθη καὶ πάλιν, ἀλλ' οὐδέποτε συνεχίσθη εἰς αὐτὴν ἡ ἐκεῖθεν ἀρξαμένη πνευματικὴ κίνησις. Κατέστη μόνον περίφημος διὰ τὴν τρυφὴν τῶν κατοίκων της μέχρις ὅτου, κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἡρημώθη καὶ ὁ χώρος της κατεκαλύφθη ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ Μαιάνδρου.

ΕΟΡΤΑΙ ΤΩΝ ΟΡΦΙΚΩΝ

Εἰς τὰ Ὀρφικά Μυστήρια ἐγένοντο εορταὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐξεδηλοῦτο ἡ λατρεία πρὸς τὴν Φύσιν καὶ ἐν ταύτῃ διεδηλοῦτο ἡ ἱστορία τῆς ἐμφάνισης τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν καὶ ἡ ἀνοδὸς των πρὸς τοὺς πνευματικούς κόσμους.

Ἐώρταζον τὴν φθινοπωρινὴν Ἰσημερίαν κατὰ πρῶτον θεῖαν δημιουργίαν, διότι ἔφερε τὰ ὄντα εἰς τὸ εἶναι αὐτῶν καὶ πρωτίστως ὁ εορτασμός των ἐστρέφετο εἰς τὸ γεγονός τῆς ἐμφάνισης τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Τὴν ψυχὴν ὠνόμαζον κόρην πρωτογόνην καὶ ἐσπούδαζον τὰς ἐκδηλώσεις τῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἔφθασεν αὕτη νὰ διακριθῇ ὡς νοητικόν ὄν τῆς Φύσεως. Εἰκονίζον τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς Φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας μέχρι τῆς Χειμερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἥλιου ὡς ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν περίοδον τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον ἡρυνήθη αὕτη (ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ), νὰ ἐκδηλώσῃ τὰς δυναμικότητάς τῆς, διὰ τῶν ὁποίων ἐχαρακτηρίσθῃ ὡς πράγματι νοητικόν ὄν. Δηλαδή, ὅν ἱκανόν νὰ δεχθῇ τὰς ἐπιδράσεις τοῦ Οὐρανοῦ, διαπλάσῃ τὸν ἡθικόν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ διαμορφώσῃ τὴν συνειδήσιν του κατὰ τρόπον ὥστε νὰ διακανονίζῃ τὴν ζωὴν του ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τοὺς ὁμοίους του ὅπως ἀποτελέσῃ μετ' αὐτῶν τὰς ἀνθρωπίνας κοινωνίας διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐξερφαλίζετο ἡ πρόοδός των.

Ἡ περίοδος ἀπὸ τῆς Φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας μέχρι τῆς Χειμερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἥλιου, ἀντιστοιχοῦσε κατὰ τοὺς Ὀρφικούς, πρὸς τὴν πρώτην περίοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπάλασε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διὰ νὰ εὕρῃ τὴν ὁδὸν πρὸς σύστασιν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαὶ τὸν χρόνον τῆς περιόδου αὐτῆς, ἔλεγον, εἶναι ζῶσα ἀλληγορικὴ εἰκὼν τῆς πρώτης ψυχικῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ πτώσις τῶν υδάτων κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἰκονίζει τὰς κατερχομένας ἐξ Οὐρανοῦ ἀκτῖνας τοῦ φωτός καὶ ὡς αὕτη καθιστᾷ γόνιμον τὴν Γῆν πρὸς καλλιέργειαν τῶν σπερμάτων διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐμφανισθῇ ἡ βλάστησις καὶ ἐξ αὐτῆς τὰ ἄνθη καὶ οἱ καρποί, οὕτω καὶ διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαὶ θὰ ἐκδηλώσουν τὰς ιδέας καὶ συναισθήματα αὐτῶν. Ὅπως καλλιεργεῖται ἡ Γῆ διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς βλαστήσεως αὐτῆς, οὕτω πρέπει νὰ καλλιεργοῦνται καὶ αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαὶ, διὰ νὰ ἐκδηλοῦν τὰς δυνάμεις των καὶ τὰς μεταβάλλουν εἰς ιδέας καὶ συναισθήματα.

Κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Χειμερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἥλιου οἱ Ὀρφικοὶ εώρταζον τὴν γέννησιν τοῦ Διόνυσου τοῦ Ζαγρέως. Ἡ ἐορτὴ αὕτη ἦτο ὑψίστης σπουδαιότητος, διότι κατ' αὐτὴν ἀπεκάλυπτον ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἔφθασε εἰς τὰ ὅρια τῆς διανοήσεως νὰ ἐκδηλώσῃ δυναμικότητάς διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν Οὐρανόν ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ ὁποίου θὰ ἐκδηλωθοῦν ἐν αὐτῇ ἱκανότητες πρὸς ἀπόκτησιν μεγαλυτέρας γνώσεως, ἡ ὁποία θὰ τὴν φέρῃ εἰς κατάστασιν νὰ γνωρίσῃ τὰ μέσα τῆς πνευματικῆς τῆς ἀνοδου.

Ἡ ἐποχὴ τῆς φθινοπωρινῆς Ἰσημερίας μέχρι τῆς Χειμερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἥλιου ἐλαμβάνετο ὡς ἀλληγορικὴ εἰκὼν τοῦ χρόνου τῆς προπαρασκευῆς τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐξεδηλοῦτο παρὰ αὐτῶν συναισθήματα καὶ πράγματι φυσικαὶ ιδέαι, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπρωχώρουν πρὸς τὴν πνευματικὴν των ἀναγέννησιν ἡ ὁποία θὰ σημειωθῇ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἔαρος, ὅτε καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ φωτός τοῦ Ἥλιου θερμότερον ἐπιδρῶν διὰ τὴν

ἐκδήλωσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ νόμου τοῦ Φάνητος. Τὰ ἐκδηλούμενα ὑπὸ τῆς βλαστήσεως τῆς μητρὸς Γῆς ἄνθη καὶ μῦρα, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἡ χαρὰ καὶ τὸ χάρμα τῆς μητρὸς Γῆς τὰ ὁποία ἐκλεπτύνουν τὰς ἀνθρωπίνας αἰσθήσεις εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ εἰκὼν, κατὰ τὸν θεῖον Ὁρφέα, ἡ ἐμφανίζουσα τὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἐκείνων αἱ ὁποῖαι θαίνουν πρὸς τὴν ἀθανασίαν των φέρουσαι τὰ εἰκονιζόμενα ὑπὸ τοῦ γέλωτος τοῦ Φάνητος πλέον ἐν τῇ φύσει αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Χειμερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἥλιου τῶν Ὀρφικῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὕμνου τὴν γέννησιν τοῦ Διόνυσου τοῦ μέλλοντος ἀπελευθερωτοῦ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐκ τοῦ Ἄδου, οἱ Ὀρφικοὶ ἐσπούδαζον τὰ μεγάλα γεγονότα τῶν μεταμορφώσεων τῶν ψυχῶν τῆς Γῆς καὶ διὰ τῆς σπουδῆς ταύτης ἐγνώριζον τὰ μέσα τὰ ὁποία θὰ τοὺς καθοδηγούν διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀθανασίας. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τοῦ ἔτους ἐγεννήθησαν καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς μυστηριακῆς γνώσεως, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν οἱ πρωτοπόροι πασῶν τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν. Ἡ γέννησις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἡ ἐμφάνισις τῶν ἀνθρωπίνων αὐτῶν ὁργανισμῶν, ἀλλὰ ἡ ἀλληγορικὴ εἰκὼν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἀναγεννήσεως, διὰ τῆς ὁποίας κατανακᾷται ὁ τιτανικός κόσμος.

Ἐώρταζον οἱ Ὀρφικοὶ τὴν Ἑαρινὴν Ἰσημερίαν, τὸ σύμβολον τοῦ ἡθικοῦ θανάτου τῆς τιτανικῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως καὶ τῆς πνευματικῆς των ἀναστάσεως ἢ τῆς νέας αὐτῶν γεννήσεως εἰς τὰς πνευματικὰς φύσεις τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῶν ἀθανάτων. Ἐώρταζον τὸν θάνατον τοῦ Διόνυσου τοῦ Ζαγρέως καὶ τὴν ἐκ νέου αὐτοῦ γέννησιν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Τὴν γέννησιν Διόνυσου τοῦ Ἐλευθερωτοῦ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, τὴν σύζευξιν τῆς ἀποκαθαρθείσης ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐκ τῶν παθῶν τῆς τιτανικῆς αὐτῶν φύσεως μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Διόνυσου εἰκονιζομένου ἄρματος τῶν ἀθανάτων πνευμάτων. Ἡ ἐορτὴ αὕτη τῶν Ὀρφικῶν, ἀπετέλεσεν τὴν πνευματικὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ Ὁρφέως καὶ θὰ εἶναι πανευτυχεῖς αἱ ψυχαὶ τῶν μουσμένων εἰς τὰ Ὀρφικά μυστήρια, ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι θὰ κατανοήσουν τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἡγέτου τούτου τῆς υπερόχου αὐτοῦ βίας τῆς Θεογονίας.

Κατὰ τὰς ἐορτάς τῶν Ὀρφικῶν αἱ ὁποῖαι ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑαρινῆς Ἰσημερίας, ἐτελοῦντο καὶ τὰ συμπόσια αὐτῶν. Τὰ συμπόσια τῶν ὠμοφάγων. Ἐθυσίαζον τὸν Διονυσιακὸν Ταῦρον καὶ ἔτρωγον ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ. Ἀλλὰ ποῖος ἦτο ὁ Διονυσιακὸς Ταῦρος; Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό τῆς ἀλληγορικῆς ταύτης εἰκόνος, ἐπιμελῶς ἐκρύβη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Ὁρφέως ἡ μεγάλη ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν μόνον ἄκρως μεμυημένοι εἰς τὰ Ὀρφικά μυστήρια θὰ ἠδύναντο νὰ κατανοήσουν. Μόνον ὀλίγας λέξεις δύναμαι νὰ προσθῶ διὰ τὴν ἀλληγορικὴν ταύτην εἰκόνα. Διόνυσος καὶ Ταῦρος. Ὁ Διόνυσος εἶναι τέκνον τοῦ Διός καὶ ὁ Ταῦρος μία ἐκ τῶν πτυχῶν τοῦ νόμου τοῦ Φάνητος. Ὁ Φάνης ἀφομοιωθεὶς εἰς τὴν φύσιν τοῦ Διός ἔδωκεν εἰς αὐτόν τὰς πνευματικὰς ἐξουσίας τοῦ Οὐρανοῦ... Ἐν ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ Διός φέρει ὡς σύμβολον αὐτοῦ τὸν Ταῦρον. Ἐκεῖνος ἐκ τῶν μυστῶν τῶν Ὀρφικῶν μυστηρίων ὁ ὁποῖος θὰ ἐγνώριζεν καὶ θὰ ἐξετίμα τὸ τέκνον τοῦτο τοῦ Θεοῦ Διός, θὰ ἠννόει τὴν συμβολικὴν ἔννοιαν τοῦ Ταύρου. Ὁ συνδυασμός τῶν δύο ἐννοιῶν τοῦ Διόνυσου καὶ τοῦ Ταύρου ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς μεγάλης ἀποκαλυφθείσης ἀληθείας τοῦ

Θεοῦ Ὁρφέως. Ἀποτελοῦν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Καὶ ὁ Θεὸς Ζεὺς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν μετεμορφώθη εἰς Ταῦρον, προκειμένου νὰ ἔλθῃ εἰς ἐρωτικὰς σχέσεις πρὸς μίαν Νύμφην, πρὸς μίαν Τιτανικὴν φύσιν ἔχουσαν ψυχὴν, πρὸς μεταμορφώσιν τῆς φύσεώς της ταύτης.

Τὰ διασωθέντα ὑπὸ ἀμυήτων περὶ τῶν Ὀρφικῶν συμποσίων κατὰ τὰ ὁποῖα πράγματι οἱ Ὀρφικοὶ ἔτρωγαν ὠμάς σάρκας, εἶναι ἄξια νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν μόνον ὑπὸ ἀμυήτων ἀνθρώπων καὶ φρονῶ ὅτι δὲν ἀξίζει νὰ λεχθῇ οὐδεμία λέξις περὶ τούτων, ἀφοῦ ἐπίσης εἶναι γνωστόν ὅτι οἱ Ὀρφικοὶ ἠκολοῦθουν ἀκρεοφαγικὴν διαίταν.

Αἱ εορταὶ τῆς ἑαρινῆς Ἰσημερίας τῶν Ὀρφικῶν ἀπετέλουν δι' αὐτοὺς ὑψίστην σπουδὴν. Θάνατος καὶ ἐκ νέου ἀναγέννησις τοῦ Διόνυσου παρέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ θανάτου τῆς τιτανικῆς φύσεως καὶ εἰσόδου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς τὸ βασίλειον τῶν ἀθανάτων. Εἶναι ὁ θάνατος τῶν παθῶν τῆς τιτανικῆς φύσεως τῶν μεμυημένων καὶ ἡ ἐμφάνισις τῶν μεγάλων ἀρετῶν αἱ ὁποῖαι ἐξασφαλίζουν τὸν θρίαμβον αὐτῶν. Αὐτόχρομα κατατρόπως τῆς τιτανικῆς φύσεως ἡ ὁποία ὡς νόμον αὐτῆς ἔχει τὸν θάνατον.

Οἱ Ὀρφικοὶ ἐτέλουν ἐορτάς καὶ κατὰ τὴν θεινὴν Τροπὴν τοῦ Ἥλιου. Κατ' αὐτάς ἀνεφέροντο εἰς τὸν θρίαμβον κατὰ τοῦ νόμου τοῦ θανάτου τῶν τιτανικῶν φύσεων Διόνυσου τοῦ Ἐλευθερέως. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς τελετάς ταύτας οἱ Ὀρφικοὶ ἐξεδήλουν τὴν λατρείαν των πρὸς τὴν θεῖαν δημιουργίαν, ἡ ὁποία ἔφθασεν διὰ τῶν ἐκδηλώσεων τῶν νόμων αὐτῆς εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν νόμων τῆς Θεοποιήσεως τῶν ὄντων τῆς. Ἐξεδήλουν δὲ καὶ εὐγνωμοσύνην εἰς τὰ θεοποιηθέντα ὑπέροχα τέκνα αὐτῆς, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων ἐτίθεντο διὰ τῆς ἐλευθέρας αὐτῶν διαθέσεως. Ὁ Θεὸς Ἀπόλλων, ἡ ἐκπροσώπησις τῆς αἰωνίας νεότητος τῶν ἀθανάτων, ἀπετέλει τὸ κορύφωμα τῆς ἐκδηλώσεως τῆς εὐγνωμοσύνης των. Ἡ λύρα του κατ' αὐτὴν τὴν ὥρα τοῦ ἔτους παρεδίδοτο ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεῖον Ὁρφέα, διὰ νὰ κρούῃ τὰς χορδὰς τῆς καὶ μεταδίδῃ τοὺς ἤχους τῆς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μεμυημένων, ὅπως ἐναρμονίζουσιν τὰς πνευματικὰς των δυνάμεις πρὸς τὴν πνευματικὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ τῆς αἰωνίας νεότητος.

Εἰς τὰς ἐορτάς τῆς Θερινῆς Τροπῆς τοῦ Ἥλιου τῶν Ὀρφικῶν, ἐλάμβανον μέρος ἐξ αὐτῶν, ἐκεῖνοι μόνον οἱ ὁποῖοι εἶχον διέλθῃ ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς Ὀρφικῆς μυστήσεως καὶ τὰ συμπόσια των δὲν ἀπετελοῦντο ἀπὸ ὠμοφάγων, ἀλλὰ ἀπὸ τροφῆν τὴν ὁποίαν ἀπεκάλουν ἀμβροσιακὴν καὶ ἀπὸ ποτὸν τὸ ὁποῖον ἀπεκάλουν Διονυσιακὸν οἶνον. Δὲν δύναμαι, διότι δὲν γνωρίζω, νὰ εἶπω τι περισσότερο περὶ τῶν ἐορτῶν τῶν Ὀρφικῶν τῆς Θερινῆς τροπῆς τοῦ Ἥλιου. Ἐξετέθησαν μὲ σαφήνειαν, ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτεθῶν τὰ ἐκ τῆς παραδόσεως σωζόμενα περὶ τῶν Ὀρφικῶν καὶ τοῦ Θεοῦ Ὁρφέως μετὰ τὴν πίστιν ὅτι θὰ ἀποτελέσουν ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν μεταγενεστέρων ἀντικείμενον ἐρευνῆς καὶ μετὰ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ τὰ συγκρίνουν μετὰ τὴν ἰδεολογίαν τῶν συγχρόνων φιλοσοφικῶν ὁργανώσεων καὶ θὰ ἐμβαδύνουν οὕτοι εἰς τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας μόνον σκεπτόμενοι ἀνθρωποὶ δύνανται νὰ κατανοοῦν.

Αἱ ἀλληγορικαὶ εἰκόνες τῶν Ὀρφικῶν μυστηρίων ἀποτελοῦν τὰ μεγάλα ἐρείσματα διὰ τοὺς μεμυημένους, ὅπως κατανοοῦν τὰς ἐννοίας τῆς θείας Πνευματικῆς Φύσεως, αἱ δὲ συνθέσεις αὐτῶν εἶναι ἀπαύγασμα τῆς υπερόχου διανοήσεως τοῦ μεγάλου διδασκάλου Ὁρφέως, τοῦ πρωταρχικοῦ τούτου διδασκάλου τῶν μυσταγωγικῶν ἀληθειῶν, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀφείλουν νὰ ἐκδηλοῦν ἅπαντες τὴν εὐγνωμοσύνην των.

Σ. ΝΑΓΟΣ

ΟΙ ΔΙΑΛΞΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ

Κάθε Κυριακὴ 6:30 μ.μ.

Γεν. εἴσοδος 1.500 δρχ.

Σεπτέμβριος '99

Η ΠΡΟΞΕΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΙ Η ΕΥΓΧΡΟΝΗ ΦΥΣΙΚΗ

Μ. Δανέζης - Σ. Θεοδοσίου (ἐν. Καθ/τὲς Παν/μίου)

Ὀκτώβριος '99

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟ

Δημήτριος Μακρυγιάννης (Φυσικός)

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΛΧΗΜΕΙΑ

Θεόδωρος Καφετζόπουλος (Εκδοτής - Έρευντής)

Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ἀριστείδης Κωνσταντινίδης

(Νομικός - Δοκ. Ἐπιχειρήσεων)

ΗΡΩΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΟΤΕΣ

ΕΤΗΝ ΚΑΤΟΧΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Τάσος Κουντουριανίδης (Δημοσιογράφος)

ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ '40

Γιῶργος Τσαγκάρης

(Συνθέτης - Δ/ντὴς τοῦ Γ' Προγράμματος)

Νοέμβριος '99

Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ

ΚΑΙ Η ΣΥΝΤΕΛΕΙΑ

Λευτέρης Σαρανθός

(Έρευντής - Ηλεκτρονικός στὸν Διόκριτο)

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΤΟΜΙΑΣ

ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΘΕΑΜΑ

ΤΑΞΙΔΙ ΕΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Συμμετέχουν: Ἀ. Γκολφίδης, Ἐ. Δήρου,

Γ. Λεγκάκης, Β. Κώτσου, Ν. Παρίκου

(Θά παρουσιασθῇ ὅλο τὸ τραγῳδ.

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ (30 λεπτά)

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Ἐμμανουὴλ Μικρογιαννάκης

(Καθηγητὴς Φιλοσοφικῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν)

ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΝΕΡΟ

Ἡλίας Μαργιολάκος

(Καθηγητὴς Γεωλογίας Παν/μίου Ἀθηνῶν)

Δεκέμβριος '99

ΤΟ ΔΙΚΑΙΣΤΙΚΟ ΕΥΕΤΗΜΑ

ΕΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Κώστας Μπένης

(Καθηγητὴς Πολιτικῆς Δικονομίας Παν/μίου Ἀθηνῶν)

ΠΕΡΙ ΕΥΘΥΜΙΑΣ

ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Γιῶργος Λαθῆρης (Διηγητής)

Υπεύθυνη Προγράμματος Μάρα Μαρτίνη * Τηλ. 52.37.543

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΚΑΙ ΔΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΕΙΣ

ΙΩΑΝ. ΒΑΣΙΛΗ

ΑΡΧΗ ΠΡΩΤΗ

«Ο άνθρωπος αποτελεί εν τῇ φύσει αυτόνομον και ένσυνείδητον άτομικότητα, έξελισσομένην διά τῆς προσαρμογῆς της πρὸς τόν φυσικόν Νόμον».

Διά νά διεκδικήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὰ δικαιώματά του πρέπει νά τὰ γνωρίζῃ. Ὡσαύτως δέ νά γνωρίζῃ πόθεν ἀρύεται ταῦτα. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου προϋπόθεσις ἀπαραίτητος εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ὄντολογικῆς προελεύσεως καί τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸ φυσικόν καί ἀνθρώπινον περιβάλλον, ὡς καί ἡ γνῶσις τοῦ βαθμοῦ τῆς εξαρτήσεώς του ἐκ τούτου. Δέν εἶναι ὅμως ὁ χῶρος οὗτος κατάλληλος, οὔτε αἱ σημεριναὶ συνθήκαι ἐπιτρέπουν τὴν λεπτομερεῖ ἀπάντησιν εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ μεγάλα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα γεννοῦν τὰς ἀνησυχίας εἰς τὸ ἔνδον παντός σκεπτομένου. Ἐν τούτοις διά νά ἀκολουθήσωμεν νέας ἀρχάς καί τὰς ἐνστερνισθῶμεν ἐνσυνείδητως, ἀποβαίνει ἀπαραίτητος σχετικὴ διαφώτισις, ἡ ὁποία νά βοηθήσῃ καί ἐδραιωθῇ ἐν ἡμῖν ἡ ἀκράδαντος πεποίθησις περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς κοσμοθεωρίας ἐξ ἧς αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀπορρέουν. Καί χωρὶς νά ἐμπλακῶμεν εἰς κοσμογονικάς καί μεταφυσικάς συζητήσεις δυνάμεθα νά εἰπώμεν ἀπὸ τοῦδε, ὅτι τὰ μέσα τῆς προσαρμογῆς καί ἀντιλήψεως, πού διαθέτει ὁ ἄνθρωπος (καί εἶναι ταῦτα αἱ αἰσθήσεις καί ἡ νόησις, αἱ ψυχικά καί πνευματικά ἰκανότητες, τὰ δημιουργικά αἶτια πού συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου) εἶναι ἰκανά, εἰς τὸ ἀνθρώπινον τοῦτο περιβάλλον, ἐν ᾧ δρῶμεν, διά νά μᾶς κάμουν νά κρίνωμεν καί νά ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ περιεχομένου καί τὸ βάσιμον τῆς πρώτης ἀρχῆς.

«Ο ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἐν τῇ φύσει αυτόνομον άτομικότητα».

Πλήρες καί σαφές εἶναι τὸ νόημα τῆς ὡς ἄνω περικοπῆς. Ἀποδίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ κατηγορήματα πού τὸν τοποθετοῦν εἰς τὴν θέσιν καί τὴν κατάστασιν εἰς ἣν πραγματικῶς εὐρίσκεται. Μετὰ τὴν διαφοροποίησίν του ἐκ τῶν οὐσιῶν τοῦ ἀπείρου, εἰς ἣν συνετέλεσεν ὁ χρόνος καί ἄλλοι νόμοι καί ἐνέργειαι τοῦ συνόλου τῆς φύσεως, ὁ ἄνθρωπος ἀπετέλεσεν ἴδιαν ἀτομικότητα, ἰκανὴν νά κινῆται, νά δρᾷ, νά αὐτενεργῇ. Νά λαμβάνῃ, διά τῶν μέσων, μέ τὰ ὁποῖα τὸν περιέβαλον αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως, συνείδησιν τοῦ ἑαυτοῦ του καί ὅλων τῶν φαινομένων, τῶν μορφῶν, καί τῶν συνειδήσεων πού τὸν περιβάλλουν. Ἐφθασεν εἰς τὴν βαθμίδα τῆς ζωολογικῆς κλίμακος πού τοῦ ἐπιτρέπει καί νά αὐτονομηται. Ἐάν ἔχῃ ὑπόστασιν, δέν τὴν ἔλαβεν ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ τὰς οὐσίας τῆς φύσεως. Ποτέ λόγῳ χάριτος ἢ συγκαταβάσεως ἄλλης τινὸς ὄντοττος. Ἀλλὰ διότι οὕτω καθορίζουν ἡ ἀνάγκη, ὁ νόμος τῶν οὐσιῶν τῆς φύσεως, τὸ εἰμαρμένον αὐτῆς, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ἐάν τὸ πᾶν εἶναι θεῖον, εἶναι καί ὁ ἄνθρωπος μέρος τοῦ θείου καί φέρει ἐν ἑαυτῷ «δυνάμει» τὰς οὐσίας καί τοὺς νόμους τοῦ παντός. Ἐάν ἡ φύσις εἶναι θεός, εἶναι καί ὁ ἄνθρωπος θεός, διότι ἐξ αὐτοῦ προήλθε, φέρει δέ κατ' ἀνάγκην λανθανόντως τὰς ἰκανότητάς του, τὰς δυνάμεις του, αἵτινες τῷ ἐπιτρέπουν νά καταστῇ καί αὐτός δη-

Ἀρχὴ 1η

Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἐν τῇ φύσει αυτόνομον ἐνσυνείδητον ἀτομικότητα ἐξελισσομένην διά τῆς προσαρμογῆς της πρὸς τόν φυσικόν Νόμον. Ὡς φυσικός Νόμος νοεῖται ἡ ὑπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς οὐσίας κάθε μορφῆς, ἐνσυνείδητου ἢ μὴ, ὑπαγορευομένη λειτουργία ἢ δρᾶσις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἀφ' ἐνός τῆς ἀνελιξεως τῶν ἐν αὐτῇ δυνάμεων καί ἰκανοτήτων καί ἀφ' ἐτέρου τῆς δημιουργίας ἁρμονικῶν σχέσεων καί θετικῆς ἀλληλεπιδράσεως μεταξύ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ συνόλου.

Ἀρχὴ 2α

Ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης φέρει, μαζί μέ τὴν ἐμφάνισίν της ἐν τῇ ζωῇ, ὡς νόμον τῆς ὑποστάσεώς της, τὸ δικαίωμα ν' ἀντλή ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ της καὶ τὰ μέσα τῆς πνευματικῆς ἀνελιξεως.

Ἀρχὴ 3η

Οὐδεὶς ἄνθρωπος εἶναι προνομιοῦχος ἐν τῇ φύσει καί συνεπῶς δέν πρέπει νά εἶναι προνομιοῦχος ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πάντες ἔχουσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα καί τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις ἐναντι τοῦ συνόλου.

Ἀρχὴ 4η

Ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν ὑπὸ τῶν μελῶν τῶν ἐν εὐνομουμένη κοινωνίᾳ διαβιούντων ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ πρᾶξιν δικαιοσύνης, ἥτις, ἀναγνωρίζουσα ἐκάστω τὸ ἀνήκον, αὐτομάτως θά θεσπίσῃ νόμους δημιουργοῦντας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις ὁμαλὰς καί ἁρμονικάς, τούτέστιν συνθήκας βίου ἁρμόζοντος εἰς λογικά καὶ πνευματικά ὄντα, ὡς εἶναι ὁ ἄνθρωπος.

Ἀρχὴ 5η

Φυσικόν ἐπακολούθημα τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν θά ᾔτο ἡ ἀναγνώρισις εἰς ἓνα ἕκαστον ἄνθρωπον τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τοῦ λόγου καί τῆς συνειδήσεως, ὡς ἀναφαιρέτου δικαιώματος.

Ἀρχὴ 6η

Ἡ ἐλευθερία εἶναι νόμος κάθε συνειδητῆς μορφῆς, ἐκδηλωσάσης τὴν αὐτόματον κίνησιν. Ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ἐλευθερία δέν ἔχει ὅρια παρὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ἡ ἁρμονικὴ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων καί ἡ ὁμαδικὴ πρόοδος.

Ἀρχὴ 7η

Ὁ πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νά ἐνδιαφέρεται διά τὴν εὐημερίαν καί πρόοδον τοῦ συνόλου. Ἐχει τὸ δικαίωμα νά ὀρίξῃ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας, νά θεσπίξῃ νόμους, νά ἐλέγχῃ καί νά ἀπομακρύνῃ τοῦ δημοσίου βίου, πάντα ὅστις ἤθελεν ἐπιβουλευθῇ τὰ δικαιώματα τῆς πλειοψηφίας τῶν πολιτῶν.

μιουργός καί νομοθέτης, ὑφαίνων μόνον, διά τῆς αὐτενεργείας του καί δυνάμει τοῦ αὐτεξουσίου του τὸ εἰμαρμένον του εἰς τὸ ὅποσον μόνον δουλεύει καί ὑποτάσσεται διότι αὐτός ὁ ἴδιος διά τῆς δράσεώς του τὸ ἐδημιούργησε. Φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰκανότητα νά λαμβάνῃ συνείδησιν τῶν ἐν ἑαυτῷ καί τῶν πέριξ αὐτοῦ, νά γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν, καί οὐδεὶς δύναται εἰς τοῦτο νά τὸν ἐμποδίσῃ, εἰμὴ ἢ ὀλιγωρία καί ἡ νωθρότης του, ἢ ἄγνοια πού γεννᾷ καί τρέφει τὴν πλάνην, τὸν φόβον, τὰς ψευδεῖς δοξασίας. Ταῦτα εἶναι τὰ μορμολύκεια τὰ ὁποῖα ὅμως διαλύονται, ὡς σκιαί, ὅταν ἡ διαφώτισις φανερῶσῃ τί εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης. Ἀκτῖνας τινὰς διαφωτιστικὰς προσπαθοῦμεν νά ρίψωμεν καί ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν συνανθρώπων μας. Εἰς τοῦτο μᾶς ὠθεῖ τὸ καθήκον πού αἰσθανόμεθα νά ἀγαπῶμεν τὸν ἄνθρωπον, διότι εἰς τὸ πρόσωπόν του βλέπομεν τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν μας. Εἰς τὸ πρόσωπόν του διακρίνομεν μορφοποιημένας τὰς οὐσίας καί τὰς δυνάμεις τοῦ κοινοῦ μας δημιουργοῦ, τοῦ κοινοῦ μας πατρός, μετὰ τοῦ ὁποῖου τὰ πάντα καί οἱ πάντες ἀποτελοῦμεν τὸ Μέγα Ἐν, τὸ μέγα Πᾶν.

Τὸ Πᾶν ὅμως λειτουργεῖ ἁρμονικῶς, ἀκολουθοῦν νόμους αἰώνιους καί ἀσαλεύτους, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὴν ροὴν καί τὴν διηνεκὴ μεταμόρφωσιν τῆς μορφῆς τῶν φαινομένων, μᾶς ἐπιτρέπουν τὴν ἀπόκτησιν τῆς γνώσεως τῶν λειτουργιῶν των καί τῆς δυνάμεώς των. Οἱ νόμοι οὗτοι ὠθοῦν τὰ μέρη, τὰς συνειδήσεις, τὸ Πᾶν, εἰς ἀέναον καί ἀτέρμονα ἐξέλιξιν ἥτοι εἰς ἐκτύλιξιν τῶν ἐν αὐτοῖς λανθανουσῶν δυνάμεων. Καί ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἀποτελῶν μέρος τοῦ ὅλου ἐξελιχθεὶς εἰς αὐτόνομον, αὐτοτελῆ καί ἐνσυνείδητον ἀτομικότητα, ὡς πολὺ προσφυῶν ἀπεκλήθη μικρόκοσμος, δέον νά συλλειτουργῇ ἁρμονικῶς μέ τὸ σύνολον καί διά τοῦτο πρέπει νά ἔχῃ τὸ δικαίωμα νά γνωρίζῃ καί νά ἀκολουθῇ τὸν φυσικόν νόμον. Παράλληλον δέ πρὸς τοῦτον, καί κατὰ τὸ ὑπόδειγμά του, δέον νά θεσπίξῃ καί τὸν κοινωνικόν νόμον ὅστις δέν θά εἶχεν ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ νά εξασφαλίσῃ τὴν ἁρμονίαν καί τὴν παντοτεινὴν πρόοδον ὅλων τῶν ἀτόμων, πού ἀποτελοῦν τὰς ἀνθρωπίνους ὁμάδας.

Ἐάν λοιπὸν αἱ ὡς ἄνω ἀλήθειαι γίνουν καταληπταὶ καί τὰς ἀκολουθήσωμεν, ὡς ἀρχάς πρὸς τὰς ὁποίας νά ἀφομοιώσωμεν τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ τε ἐσωτερικοῦ ἀτομικοῦ καί κοινωνικοῦ βίου μας, καί δι' αὐτῶν διαφωτισθῶσιν οἱ πολλοί, ἡ ὄψις τῆς ἀνθρωπότητος θά μεταβληθῇ. Πλήρης μεταμόρφωσις καί ἀναγέννησις ἰδεολογικὴ καί ἠθικὴ θά συντελεσθῇ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων. Νέα πνοὴ θά ὠθήσῃ εἰς δρᾶσιν κοινωνικὴν καί νέοι νόμοι, εξασφαλίζοντες τὴν πρόοδον καί τὴν εὐδαιμονίαν, θά διέπουν τὰς μεταξύ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις.

Ἡ πλήρης κατανόησις τοῦ περιεχομένου τῆς πρώτης ἀρχῆς θά μεταβάλλῃ εἰς συντρίμματα τὰ εἰδῶλα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνεγείρει ἐν ἡμῖν ἡ ἄγνοια καί ἡ νηπιώδης σκέψις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ πνευματικὴ δεσποτεία ἔχει στηρίξει τὸν τυραννικόν της θρόνον.

Ἐγέρθητι ἄνθρωπε καὶ ἀνάνηψε. Μάθε ὅτι εἶσαι αὐτόνομος καί αὐτεξούσιος συνειδητὴ δύναμις καί δέν εἶσαι ἐξάρτημα ἢ ἐνεργούμενον οὐδεμιᾶς φυσικῆς ἢ πνευματικῆς δυνάμεως. Μάθε καὶ πίστευε ὅτι εἶσαι καί σύ μιά φυσικὴ καὶ πνευματικὴ δύναμις, μέ ἀπείρους ἰκανότητας καί κρατεῖς μόνος σου, εἰς τὰς χεῖρας σου, τὰ πεπρωμένα σου. Ἀποτίναξε τὸν λήθαργον, διεκδίκησε τὰ δικαιώματά σου, γενοῦ ἐλεύθερος. Εἶναι τοῦτο ἀναφαίρετον καί ἀνα-

παλλοτρίωτον δικαίωμά σου. Ἐνώσου μέ τοὺς συνανθρώπους σου, γενοῦ κρίκος ἰσχυρὸς μιᾶς ἀλύσεως ἀθραύστου καί ἰσχυρᾶς διά νά ἀλυσσοδέσῃς τὴν κακίαν καί κάθε εἶδους δεσποτεῖαν. Δεσποτεῖαν πνευματικὴν, δεσποτεῖαν πολιτικὴν, τυραννίαν οικονομικὴν. Ἐγείρου, στήθι ὡς ἄνθρωπος μέ δικαιώματα ἐπὶ τῆς ζωῆς, ἐλευθερώσου καί ἐλευθέρωσε τοὺς συνανθρώπους σου ἀπὸ τὴν πλάνην, ἀπὸ τὸ ψεῦδος, ἀπὸ τὸν φόβον καί ἀπὸ κάθε εἶδους ὑποδούλων.

Ἐγείρου καί ἀξίωσε νά σοῦ ἀναγνωρίσουν τὰ δικαιώματα, πού σοῦ ἔχει ἀναγνωρίσει καί σοῦ ἔχει δώσει ἡ μεγίστη τῶν δυνάμεων, ἡ δημιουργὸς Φύσις, καί τὰ ὁποῖα τολμοῦν νά σοῦ παραγνώρισουν καί καταπατοῦν τὰ ὄντα τὰ ὁποῖα ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἄνθρωποι. Πίστευε εἰς τὴν ζωτάναν καί τὴν δύναμιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν, πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὰς ἀρχάς μας καί αὐτομάτως θά αἰσθανθῇς τὴν ἀξίαν καί τὴν δύναμιν πού ἔχεις ὡς ἄνθρωπος. Κατάνόησε καλῶς καί πίστευε εἰς αὐτάς καί θά ἀντιληφθῇς νά γιγαντοῦται ἐν σοὶ μία δύναμις κατὰ τῆς ὁποίας οὐδεμία ἄλλη ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νά ἀντιστῇ. Πρό τῆς ἱερότητος τοῦ δικαιώματός σου, νά εἶσαι ὁ κυρίαρχος τοῦ ἑαυτοῦ σου, τῆς ζωῆς σου, καί τῶν πεπρωμένων σου. Πρό τοῦ φυσικοῦ σου δικαιώματος νά γνωρίσης τὴν ἀλήθειαν, νά γνωρίσης καί νά ἀκολουθήσῃς τὸν φυσικόν νόμον, νά προαχθῇς, νά προσδεύσῃς, νά τελειοποιηθῇς, νά ἀπολαύσῃς τὴν χαρὰν καί τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, οὐδεὶς δύναται νά σ' ἐμποδίσῃ. Οὐδεμία ὑπόστασις ἀνθρωπίνη ἢ ὑπερανθρωπίνη, ὅσον ἰσχυρά καί ἂν εἶναι αὕτη, ἔχει τὸ δικαίωμα νά σοῦ τὰ παραγνώρισῃ. Μόνον ἐάν σύ ὁ ἴδιος ἀπεμπολήσῃς τὰ δικαιώματά σου καί παρασυρθῇς ἀπὸ τὴν δουλοφροσύνην, ἀπὸ τὴν ταπεινότητα τοῦ πάθους καί τὴν ἄγνοιαν. Μόνον ἐάν σύ τέρπεσαι εἰς τὴν δουλείαν τῆς ἀγνοίας σου, τῶν ἀδυναμιῶν σου, καί τοῦ φόβου, προορίζεσαι νά μείνης δοῦλος καί τῶν ἄλλων.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πορεύσου ὡς θέλεις, μέχρις ὅτου ἡ δοκιμασία, ὁ πόνος καί ὁ ἐξευτελισμὸς τῆς δουλείας, ξυπνήσουν μέσα σου τὸ ναρκωμένον αἶσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου. Θά ἔλθῃ ὅμως ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν καί εὐχόμεθα σύντομον, ὅτε ἡ ἱερὰ σπίθα πού κρύπτει κάθε ἄνθρωπος μέσα του θά ἀνάψῃ, θά σέ θερμάνῃ, θά σέ ξυπνήσῃ, θά σέ φωτίσῃ. Τότε κατὰ πρῶτον θά αἰσθανθῇς ἓνα ἠθικόν σάλον, μίαν διανοητικὴν ταραχὴν, μίαν ἐσωτερικὴν ἐπανάστασιν. Μὴ φοβᾶσαι. Τὸ γλυκοχάραμα τοῦ λυτρωμοῦ σου ἐγγίξει.

Ἐπαναστάτησε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου, κατὰ τοῦ παρελθόντος σου, κατὰ τῆς ἀδρανείας τῆς σκέψεώς σου, κατὰ τῆς ἀδρανείας τοῦ θεληματικοῦ σου. Ξερρίζωσε ἀπὸ μέσα σου κάθε φόβον, κόψε κάθε δεσμόν μέ τὸ παρελθόν σου, γκρέμισε κάθε δεσποτεῖαν πού κρατᾷ τὴν σκέψιν σου κοιμισμένην. Ζήτησε μέ θάρρος τὴν ἀλήθειαν, τὴν αὐτονομίαν σου, τὴν ἐλευθερίαν σου. Ζήτησε καί ἀτένισε τὸ φῶς.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως ζήτησέ τα καί διά τοὺς ἄλλους καί βοηθήσέ τους νά τὰ ἀποκτήσουν καί αὐτοί. Καί τότε ἡ ἱερὰ σπίθα πού εἶναι κρυμμένη μέσα στοῦ «εἶναι» σου, θά φουντώσῃ, θά σέ φωτίσῃ καί θά σοῦ δείξῃ τὸν δρόμον πού ἀρμόζει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καί πού τὴν φωτίζει καί τὴν ὁμορφαίνει πάντοτε τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας καί τῆς χαρᾶς. Τὸν δρόμον τοῦτον θά τὸν εὕρῃς εὐκολα τώρα. Σοῦ τὸν δείχνει ἓνα φωτεινὸ βέλος· ἰδοῦ, εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος. Γνώρισέ τον, προσαρμόσου πρὸς αὐτόν, ἀκο-

λούθησέ τον. Ἐὰς εἶναι αὐτός ὁ καθοδηγητής τῶν πολλῶν. Ἐκεῖνος θά μᾶς διδάξῃ πλήρως τά ἀνθρώπινά μας δικαιώματα, ἐκεῖνος θά μᾶς περιφρουρῇ παντοτεινά, διότι ἡ δύναμις του θά μᾶς καταστήσῃ δυνατούς, ἐλευθέρους καί εὐτυχεῖς.

ΑΡΧΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

«Ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης φέρει, μαζί μέ τήν ἐμφάνισίν της ἐν τῇ ζωῇ, ὡς νόμον τῆς ὑποστάσεώς της, τό δικαίωμα ν' ἀντλή ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τά μέσα τῆς συντηρήσεως τοῦ ὁργανισμοῦ της καί τά μέσα τῆς πνευματικῆς της ἀνελιξεως».

Μόνον τύφλωσις, ἢ διαστρέβλωσις διανοητική ἐμποδίζουν τήν κατανόησιν τῆς ἀληθείας τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς. Μόνον πνευματική ὑποδούλωσις θά ἐδικαιολόγῃ τήν μή ἀναγνώρισιν τοῦ ὡς ἄνω πρωταρχικοῦ ἀνθρωπίνου δικαιώματος ἀναγνωρισθέντος ὑπό αὐτῆς ταύτης τῆς Δημιουργίας, πρίν ἢ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις ἐξελιχθῇ εἰς τόν σημερινόν βαθμόν τῆς πλήρους ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Ἡ ἀπλή παρατήρησις καί ἡ ἐμπειρία μᾶς πείθουν ὅτι, ὁ ἄνθρωπος, ἀπό τῆς καταστάσεως τοῦ ἐμβρύου ἀκόμη, καί ὅταν οὗτος εὑρίσκεται εἰσέτι ἐντός τοῦ μητρικοῦ κόλπου διαπλασσόμενος εἰς ὀργανικὴν μορφήν, ἀντλεῖ ἐκ τοῦ μητρικοῦ ὁργανισμοῦ καί τοῦ μητρικοῦ περιβάλλοντος, τά μέσα τῆς συντηρήσεώς του καί τῆς ἀναπτύξεώς του. Ὅταν δέ ἐξέλθῃ εἰς τό εὐρύ περιβάλλον τῆς ζωῆς, κατ' ἀρχάς εἰς τήν βρεφικὴν ἡλικίαν καί εἴτα εἰς τήν παιδικήν, δι' ἐνός κινήτρου, πού ἐξημερώνει καί ἐξευγενίζει τήν σκληρότητα καί αὐτῶν τῶν θηρίων, ἡ φύσις ὠθεῖ, διὰ τοῦ συναισθήματος τῆς στοργῆς, τοὺς ἀνθρώπους εἰς τήν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τῆς ζωῆς, εἰς τοὺς ὁμοίους των, καί εἰς τήν παροχὴν τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεως εἰς τόν μὴ δυνάμενον εἰσέτι ν' ἀντλή μόνος του τά μέσα συντηρήσεώς του. Κατά ποῖον λοιπόν εἰρμόν νά μὴ ἀναγνωρισθῇ τό ὡς ἄνω δικαίωμα, διὰ τόν περαιτέρω βίον καί δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οἰουδήποτε γένους, τάξεως, φυλῆς; Πόθεν ἀντλοῦν τό δικαίωμα ὠρισμένοι ἄνθρωποι ἢ ὁμάδες ἀνθρώπων ἢ καί κράτη ἀκόμη, νά κρατοῦν αὐτοὶ δι' ἑαυτοὺς τά ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καί νά καταδικάζουν τοὺς ὁμοίους των εἰς παντοειδεῖς στερήσεις, εἰς τήν ἀμάθειαν, ἀκόμη δέ καί εἰς τόν ἐξ ἀσιτίας καί πείνης θάνατον καί εἰς τήν πνευματικὴν νέκρωσιν; Πόθεν ἀρύονται τό δικαίωμα οἱ ἄνθρωποι οὗτοι νά θεσπίζουν νόμους προστατεύοντας τήν διὰ τῆς βίας κτῆσιν τῆς γῆς, πού ἀνήκει εἰς τό σύνολον, νά δημιουργοῦν καί ν' ἀναγνωρίζουν τήν μεγάλην ἰδιοκτησίαν, νά συγκεντρώνουν τά μέσα τῆς παραγωγῆς, τά προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων καί τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ καί νά στεροῦν τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους τῆς στέγης, τῆς τροφῆς καί τῶν λοιπῶν μέσων τῆς ζωῆς καί τῆς προόδου;

Πᾶν ὅ,τι κατέχει ὁ ἄνθρωπος, πέραν τῶν ἀναγκῶν του, εἶναι κατακράτησις ἐκ τῶν ὅσων δικαιοῦνται νά ἔχουν εἰς τήν διάθεσίν των οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι διὰ τήν πλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν των. «**Ἀδιανέμητα πάντα πάντες κεκτήσῃτε**».

Φίλοι, ἐφιστῶ τήν προσοχήν σας ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς. Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν τήν ἔκφρασιν μιᾶς βαθείας καὶ ἀνεκτιμήτου ἀληθείας, τήν ὁποίαν ἀτυχῶς δέν ἐπρόσεξαν οὐδέ κατενόησαν τά διάφορα συστήματα, τά ἀσχολούμενα μέ τὰς ἀρχάς τῆς κοινωνιολογίας καί τῆς οἰκονομίας.

Ἡ μεγαλύτερα ὕβρις κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος εἶναι ἡ ἐνδεια καί ἡ πείνα, εἰς ἣν ἄνθρωποι ἔχοντες ἰσχύν, εἴτε διανοητικὴν εἴτε ὑλικήν, καταδικάζουν σκληρά τοὺς ὁμοίους των. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, οἱ ἀδύνατοι καί καταπιεζόμενοι, ἔχουν τό δικαίωμα νά διεκδικήσουν ὅ,τι τοὺς ἀνήκει φυσικῶ καί ἀνθρωπίνῳ δικαιώματι, μέ ὅσα μέσα ὑλικά, ἠθικά καί πνευματικά τοὺς ἀπομένουν. Τοῦτο θά τό ἐπιτύχουν ἐάν ἐνωθοῦν εἰς μίαν ἰσχυράν ἄλυσιν καί ἀξιώσουν τήν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τῆς ζωῆς καί τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως, πού τοὺς καταπατοῦν οἱ ὅμοιοι των, ἐνῶ τοὺς τά ἀναγνωρίζει ἀνεκδοκίμως ἢ ἰσχυροτέρα δύναμις πού λέγεται Φύσις.

Ἡ μεγαλύτερα βλασφημία κατὰ τῆς φύσεως εἶναι ἡ διάκρισις πού γίνεται μεταξύ τῶν ἀνθρώπων εἰς τάξεις, εἰς πλουσίους καὶ πτωχοὺς, εἰς δυναμικοὺς, εἰς ἰσχυροὺς καί ἀδυνάτους. Κάθε κοινωνία ἀνθρώπων ἐπρεπε νά καταισχύνεται ἀνεχομένη ὅπως μέλη αὐτῆς χαρακτηρίζονται ἀπόκληροι τῆς τύχης, καί ὑφίστανται παντοειδεῖς στερήσεις καί ἀποθνήσκουν ἀκόμη ἐκ πείνης.

Ἄλλ' ἐφευρέθη πρὸς δικαιολογίαν τῶν ἀνωτέρω, ἓνας τρόπος ὅστις ικανοποιεῖ μερικοὺς διὰ νά ἐκτοξεύεται κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας ὁ μεγαλύτερος ἐξευτελισμός. Ἡ ικανοποίησις αὕτη ἐπιτυγχάνεται ἐκ μέρους τῶν φιλευσπλαγγχων διὰ τῆς παροχῆς τῆς ἐλεημοσύνης. Τὴν ἐλεημοσύνην πλεῖστα θρησκευτικὰ συστήματα, παρεφθαρμένα, καί γενόμενα θεραπευτικὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν, χαρακτηρίζουν ὡς ἀρετήν, ἐνῶ ἀπλούστατα εἶναι μία ἀδικία.

Καταδέχονται οἱ ἐλεοῦντες νά ἐξευτελίζουν τοὺς συνανθρώπους των, παρέχοντες ἀπὸ συγκατάβασιν καί φιλανθρωπίαν, ψυχία τινὰ εἰς τόν ἄνθρωπον. Λησμονοῦν οἱ ἄνθρωποι ὅτι ὑποχρεοῦνται νά ἀναγνωρίζουν εἰς ὅλα γενικῶς τὰ μέλη τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἀδιακρίτως φυλῆς, τάξεως, καταγωγῆς, γένους, τό δικαίωμα νά ικανοποιοῦν τὰς ἀνάγκας των, οὗτοι δέ διὰ τῆς καταβολῆς τῶν προσπαθειῶν τῆς ἐργασίας των, διανοητικῆς ἢ σωματικῆς, νά ἀντλοῦν μόνοι των τά μέσα τῆς ἀναπτύξεώς των. Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι τό φαινόμενον τοῦ παρασιτισμοῦ καί τῆς ἐνδείας, ὡς καί τῆς ἀνεργίας διατηρεῖται ἐκ τῆς μὴ παροχῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους, εἰς ὅλους τοὺς πολίτας τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καί τῆς ἐργασίας.

Συνήθως ὡς πνευματικὴν ἀνάπτυξιν νοοῦμεν τήν ἀπόκτησιν γνώσεων καί τόν πλουτισμόν τῆς διανοίας. Μέ τὴν φράσιν «**πνευματικὴ ἀνάπτυξις**» δέον νά νοητῇ ὁλόκληρος ὁ κύκλος τῶν πνευματικῶν ἰκανοτήτων, εἰς τόν ὁποῖον πρέπει νά περικλείωνται καί αἱ λοιπαὶ ἠθικαὶ ἰκανότητες ἥτοι αἱ συναισθηματικαὶ ἰκανότητες. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰκανοτήτων τούτων, πού χαρακτηρίζουν κυρίως τήν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, δέον νά γίνεται ἰσοδυναμῶς καί νά μὴ κατευθύνεται ἢ προσπάθεια τῆς ἀγωγῆς πρὸς ὑπερβολικὴν καλλιέργειαν τῆς μιᾶς ἐκ τῶν τριῶν, ὡς συνήθως παρατηροῦμεν εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν.

Ἡ πλημμελής ἀγωγή συντελεῖ εἰς τὴν ἀτροφικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λοιπῶν ἰκανοτήτων. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος ἔνεκα τοῦ ὁποίου δέν ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης ἰσορροπημένη καί ὁλοκληρωτικὴ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ μίαν τοιαύτην πνευματικὴν ἀνάπτυξιν διακιοῦται ὁ ἄνθρωπος νά ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του ὅλα τὰ μέσα ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας. Πρωτίστως πρέπει νά ἔχῃ ἀρτίας αἰσθήσεις, διὰ τῶν ὁποίων νά δέχεται τὰς παραστάσεις τοῦ περιβάλλοντος καί διὰ τῆς παρατη-

ρήσεως νά σχηματίζῃ πλήρη νοήματα. Ἡ ἐμπειρία καί ἡ γνῶσις τῆς προηγηθείσης ἀνθρωπότητος, πρέπει διὰ τῆς παιδείας νά παρέχεται εὐκόλως καί ἄνευ περιορισμοῦ ὁρίων καί δογματικῶν ἀξιώσεων, πρὸς εὑρεσιν τῆς ἀληθείας. Τὰ μέσα τῆς ὀργανικῆς καί πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νά παρέχωνται ἀπὸ τὴν κοινωνίαν καί τό κράτος εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καί εἰς ὅλους τοὺς πολίτας ἐν πλήρει ἰσότητι δικαιωμάτων.

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ συναισθανόμενος ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀξίαν τῆς καταγωγῆς του, ὁ ἔχων ἐπίγνωσιν τῶν δικαιωμάτων, πού φέρει μαζί μέ τὴν ἐμφάνισίν του ἐν τῇ ζωῇ, ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι ἄξιος τοῦ ὀνόματός του θά ἀποτινάξῃ τὴν νάρκην, εἰς τὴν ὁποίαν προσπαθοῦν νά τὸν κρατοῦν οἱ ἐγκωκεντρισμοὶ τῶν συνανθρώπων του. Πρέπει ν' ἀνορθωθῇ, νά ἐπαναστατήσῃ καί νά διεκδικήσῃ ὅ,τι, φυσικῶ δικαιώματι, τοῦ ἀνήκει. Δέν πρέπει ν' ἀπαιτήσῃ, δέν πρέπει νά ζητήσῃ ἐλεημοσύνην ἢ εὐσπλαγχίαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ ἴδιος ἀναγνωρίζει τὴν δεσποτείαν καί τό δικαίωμα τῶν τυράννων του.

Ἡ ἰσχὺς τῶν τυράννων ὑπάρχει καί γιγαντοῦται ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν ὀλιγωρίαν, τὴν δειλίαν ἢ τὴν ἄγνοιαν τῶν δικαιωμάτων μας. Τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς καί τῆς προόδου πρέπει νά τὰ ἀπαιτήσῃ, νά τὰ διεκδικήσῃ πλήρως καί ὁλοκληρωτικῶς κάθε ἄνθρωπος. Τότε μόνον θά τοῦ τὰ ἀναγνωρίσουν ὅταν διαφωτισθοῦν οἱ πολλοί, ὅταν οὗτος ἀποκτήσῃ ἰσχύν. Τὴν ἰσχύν δέ θά τὴν ἀποκτήσῃ, ὅταν ἐνωθῇ καί ἀποτελέσῃ τὴν μεγάλην ἄλυσιν τῶν ἀδικουμένων συνανθρώπων του. Ἐὰς μάθουν τοῦτο οἱ ἄνθρωποι ὅτι κάθε τυραννία, κάθε δεσποτεία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀδικίας τῆς ὁποίας σύντροφος ἀχώριστος, ὡς σκιά τῆς, εἶναι ὁ φόβος καί ἡ δειλία πού ἐμφωλεύουν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀδικουμένων. Ἐχθρὸς τῶν τυράννων καί καταλυτὴς των εἶναι ἡ διαφώτισις, ἡ ἐξέγερσις τῶν πολλῶν, ἡ διεκδικήσις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἐὰς διεκδικήσωμεν λοιπόν τὰ ἀναφαίρετα δικαιώματα πού ἔχομεν ἐπὶ τῆς ζωῆς καί τῆς πνευματικῆς μας ἀναπτύξεως.

ΑΡΧΗ ΤΡΙΤΗ

«**Οὐδεὶς ἄνθρωπος εἶναι προνομιοῦχος ἐν τῇ φύσει καί συνεπῶς οὔτε πρέπει νά εἶναι καί ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πάντες ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα καί τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις ἐναντι τοῦ συνόλου**».

«Προνομιοῦχος» εἶναι μία ἀπὸ ἐκεῖνας τὰς λέξεις πού ἔχουν χάσει, μέ τὴν ἀστοχον χρῆσιν, τὴν σημασίαν των. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ὁ μὴ ἔχων σαφὴ ἔννοια μιᾶς φυσικῆς λειτουργίας ἢ παρομοίας ἐκδηλώσεως, ὁ μὴ εἰσδύων εἰς τό αἶτιον ἐνός φαινομένου ἢ ὁ ἀνίκανος νά συλλάβῃ τὴν πραγματικότητα, μεταχειρίζεται ὁρολογίαν ἀτελὴ διὰ νά διατυπώσῃ, μέ λέξεις, τό νόημα, πού κατορθώνει νά συλλαμβάνῃ, καί νά ἐξωτερικεύῃ ἢ διανοητικὴ του ἰκανότης. Οὕτω, διὰ νά ἐξάρωμεν ἢ νά τονίσωμεν τὰς ἰκανότητας, τὰς ιδιότητες, τὴν ἐπίδοσιν καί τὴν ἐν γένει δυναμικότητα ἐνός ἀτόμου, μεταχειριζόμεθα ἀτόπως τὴν λέξιν προνομιοῦχος, ἀμελοῦντες τὴν κυριολεξίαν της.

Ὅ,τι ἐμφανίζει, εἰς ἐνέργειαν καί δρᾶσιν τῶν πνευματικῶν ἢ ὀργανικῶν ἰκανοτήτων καί δυνάμεων ἐν ἄτομον, εἶναι ἀναντιρρήτως διαφορετικόν εἰς βαθμόν καί ἐνέργειαν ἀπὸ ὅ,τι παρουσιάζει ἐν ἄλλο ἄτομον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ψυχικὴν ἱστορίαν ἐνός ἐκάστου, εἰς τὴν

πνευματικὴν του ὠριμότητα, εἰς τὰς προσπάθειάς του καί τὰς ἐπιδόσεις του, εἰς τὰς συνθήκας καί τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος. Ὅ,τι παρουσιάζει εἰς ἐκδηλώσεις καί ἀποτελέσματα ἓνας ἕκαστος, τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διότι ἔθεσεν ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς δρᾶσιν καί ἐνέργειαν τὰς ἰκανότητάς καί τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας κάθε ἀνθρωπίνη προσωπικότης φέρει λανθανόντως ἐν ἑαυτῇ, ἅμα τῇ συστάσει της.

Ἡ φύσις ἔχει νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους ὑποτάσσονται, καί δυνάμει τῶν ὁποίων ἐνεργοῦν αἱ οὐσίαι της, ὡς καί αἱ μεταμορφούμεναι ἐν χρόνῳ, εἰς μορφικά καί συνειδητὰ ἐγῶ, εἰς οἰανδήποτε βαθμίδα τῆς καθ' ὅλου ὑπάρξεως καί ἂν εὑρίσκωνται ταῦτα.

Ὅ,τι παρέχει ὁ φυσικὸς νόμος εἰς ἓν ἄτομον, τό παρέχει εἰς ὅλα τὰ ἄτομα ἰσοπόσως καί ἰσοδυναμῶς. Ἐξαρτᾶται ἤδη ἀπὸ τὴν ἀφομοιωτικὴν ἰκανότητα κάθε μορφῆς νά δέχεται, μέχρις ὠρισμένου βαθμοῦ, τὰς εὐεργετικὰς ἐπιδράσεις τοῦ φυσικοῦ νόμου. Ἡ μελέτη τῶν λειτουργιῶν τῆς φύσεως θά μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν ὑπαρξιν τοῦ νόμου ἐκείνου, πού ἡ νοητικὴ ἰκανότης τοῦ ἀνθρώπου συλλαμβάνει καί ἐκφράζει μέ τό νόημα τῆς λέξεως **ἰσότης**. Ὑπάρχει καί λειτουργεῖ ἐν τῇ φύσει ὁ νόμος τῆς ἰσότητος. **Νοεῖται δέ ὡς ἰσότης ἐκεῖνο ὅπερ δικαιοῦται νά λαμβάνῃ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος ὁ ἄνθρωπος, δηλαδὴ πᾶν ὅ,τι διὰ κάθε μορφὴν ἀναγκαῖο διὰ τὴν ὑπαρξίν της καί διὰ τὴν ἐξέλιξίν της, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως πᾶν ὅ,τι ὑποχρεοῦται αὕτη ν' ἀναγνωρίξῃ καί νά παρέχῃ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπαρξιν καί τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων**. Ἐπομένως, ἡ ἰσότης νοεῖται ὡς ἡ ἀναγνώρισις ὅτι πάντες, πάντα τὰ ὄντα, πᾶς ἄνθρωπος καί πᾶσα συνειδήσις, ἔχουν ἀπέναντι τῆς φύσεως καί ἐναντι τοῦ συνόλου τὰ αὐτὰ δικαιώματα καί τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις. Ἐφιστῶμεν τὴν προσοχήν εἰς τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ φύσει δέν πρέπει νά συγχέωμεν τὸν νόμον τῆς ἰσότητος, μέ τὸν νόμον τῆς βιολογικῆς προσαρμογῆς, ὅστις νοεῖται ὡς νόμος τῶν ποσοτικῶν καί ποιοτικῶν σχέσεων κάθε μορφῆς πρὸς τό περιβάλλον.

Ἐπομένως ὁ νόμος τῆς ἰσότητος ὡς τὸν ἐννοοῦμεν ἀποκλείει ἐν τῇ φύσει τὴν ὑπαρξιν καί τὴν ἀναγνώρισιν προνομιοῦχων ὄντων, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀναγνώρισις τῶν προνομίων θά ἐταυτίζετο μέ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀδικίας, καθ' ὅσον αὕτη θά ἐνεῖχε τὴν σημασίαν τῆς προτιμήσεως τῆς εὐνοίας καί τῆς χάριτος, διότι θά παρεῖχε τό τι ἐπὲρ ἢ παρά τὸν νόμον. Ὁ φυσικὸς νόμος ὡς εἴπομεν, οὐδεμίαν διάκρισιν κάμνει μεταξύ ὄλων τῶν ὄντων καί τῶν μορφῶν τῆς δημιουργίας. Παρέχει δέ διὰ τῆς λειτουργίας του, τὰς δυνάμεις του ἐκεῖνας πρὸς ὅλας τὰς μορφὰς καί τὰς ὑπάρξεις τῆς φύσεως, βοηθῶν οὕτω τὴν συντήρησίν των καί τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν δυνάμεων των, ἐν μιᾷ λέξει συντρέχων εἰς τὴν ἀέναον ἐξέλιξιν.

Εἴπομεν ὅτι ἐν τῇ φύσει διακρίνομεν ἰσότητα δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων, οὐχὶ ὅμως καί ἰσότητα ἰκανοτήτων πνευματικῆς ἢ ὀργανικῆς ποιότητος. Αἱ τελευταῖαι αὗται ἰκανότητες προέρχονται, ὡς ἐτονίσσαμεν, λόγῳ τῆς χρονικῆς ἀφετηρίας πρὸς μορφοποίησιν καί συνειδητοποίησιν τῶν οὐσιῶν τῆς φύσεως. Κάθε συνειδήσις, φθάνει εἰς ἓν σημεῖον τελειότητος καί ὑπεροχῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς συνειδήσεις τῆς ἰδίας συνομοταξίας, ὅταν συντελέσουν εἰς τοῦτο αἱ ἐκ τῶν ἔσω σταθεραὶ προσπάθειαι της, αἱ δυνάμεις καί αἱ ἐπιδράσεις τοῦ φυσικοῦ καί πνευματικοῦ συνόλου. Ἐπομένως κάθε ιδιότης ἢ κέκτηται τυχόν ἓνας ἄνθρωπος, πλεον τῶν ὁμοίων του, τὴν ὀφείλει κατὰ κύριον λόγον εἰς τὰς δυνάμεις καί τὴν ἐπίδρασιν

του συνόλου, τήν δρᾶσιν καί τήν ἐμπειρίαν τῶν προηγηθέντων του ὁμοίων. Εἶναι λοιπόν δίκαιον πᾶν ὅ,τι ἔχει ἐκ τοῦ συνόλου λάβει ὡς ἐνίσχυσιν, πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἱκανοτήτων του, νά τό διαθέσῃ καί αὐτός μέ τήν σειράν του, διά νά βοηθήσῃ τήν ἐξέλιξιν καί τῶν ἄλλων. Καί τοῦτο ὡς ὑποχρέωσιν καί καθήκον, ὡς νόμον, χωρίς καμμίαν ἀξίωσιν ἀναγνωρίσεως του ἐκ μέρους τῶν ἄλλων.

Ἐκεῖνο ὅπερ ἰσχύει δι' ἐν ἄτομον, ἔχει ἐφαρμογήν διὰ τὰ ἔθνη καί τās φυλάς. Οὐδεμία φυλή, εἶναι προνομιοῦχος ἐν τῇ φύσει, οὐδέ ἐκλεκτή τοῦ Κυρίου. Οὐδέν ἔθνος ἢ ὁμάς ἀνθρώπων ἢ καί ὁ δυναμικώτερος ἀνθρώπος εἶναι δυνατόν νά προβάλλῃ τήν ἀξίωσιν ὅτι προορίζεται νά κυριαρχῇ καί νά διοικῇ ἐλέφ' θεοῦ, δικαιωματικῶς τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Τά παράδοξα ὅμως καί ἄτοπα αὐτά ἀνθρώπινα αἰτήματα, ἀτυχῶς ὑφίστανται καί μέχρι τῶν ἡμερῶν μας καί βλέπομεν ὠρισμένους λαούς καί ὠρισμένους ἀνθρώπους νά ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουν τό προνόμιον, ἀναγνωρισθέν αὐτοῖς ὑπό τῆς θείας προνοίας, νά διευθύνουν τās τύχας ὁλοκλήρων λαῶν. Καί τοῦτο ἀτυχῶς συμβαίνει διότι οἱ ἄνθρωποι δέν ἐγνώρισαν συνειδητὰ τὰ δικαιώματά των ἢ διότι τὰ ἀπεμπόλησαν ἢ καί διότι ἀπώλεσαν τήν ἔννοιαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καί ἐπρότιμῃσαν διὰ νά ἐπιτύχουν μίαν δῆθεν ἡσυχίαν νά μεταβληθοῦν εἰς ἔθελοδούλους, θλιβερόν σύμπτωμα μιᾶς ψυχικῆς καί πνευματικῆς ἀτονίας.

Ἐάν ἐν τῇ φύσει δέν ὑπάρχουν ὄντα προνομιοῦχα, διότι ἡ φύσις οὐδέν ἀναγνωρίζει ὑπέρ ἢ παρά τόν νόμον, ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων ὅμως ἀναγνωρίζονται οἱ προνομιοῦχοι διότι ἡ ἄγνοια ἢ ἡ ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων ἀναγνωρίζουν προνόμια κοινωνικά καί παρέχουν τοιαῦτα εἰς ἀνθρώπους, συνήθως, ἄνευ ἀξίας καί ἄνευ ἱκανότητος. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀναγνωρίζονται προνόμια τάξεως, κατὰ γωγῆς, ἐπαγγέλματος. Ἀναγνωρίζονται διακρίσεις διὰ νά ἰκανοποιητῇ ἡ ἀνθρωπίνη ματαιοδοξία τῶν κυρίων, οἱ ὁποῖοι ὡς προορισμόν των θεωροῦν νά καταπατοῦν, νά παραγνῶρίζουν, νά ἀφαιροῦν τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καί νά κατεργάζονται τὰ δεσμά καί τήν δουλείαν τῶν πολλῶν. Οὕτω λοιπόν δημιουργεῖται καί ἐκκολλάπτεται ἡ μοναρχία, ἡ ὀλιγαρχία, ἡ μᾶστιξ αὐτῇ τῆς ἀνθρωπότητος καί ἡ ἀφορμή τῆς σημερινῆς ἀδελφοσφαγῆς. Τήν ὀλιγαρχίαν τήν ἠνέχθησαν οἱ ἄνθρωποι, δέν ἀντετάχθησαν ἐναντίον της, δέν ἐπανεστάτησαν καί οὕτω ὑπεδουλώθησαν καί ὠδηγήθησαν εἰς τήν ἀθλιότητα, εἰς τήν ἐξουθένωσιν, εἰς τήν σφαγὴν. Εἰς τό κατάντημα αὐτό, τό ἄνευ προηγουμένου εἰς τήν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐφθασαν οἱ ἄνθρωποι διότι ἠγνόησαν τὰ δικαιώματά των ἢ ἀπεμπόλησαν ταῦτα καί οὕτω ἐγένοντο δοῦλοι ὀλίγων τυράννων.

Ἡ τυραννία ἢ ὀλιγαρχία καίτοι μισεῖται ὑπό τῶν πολλῶν, ὑπό τῶν πολλῶν συντηρεῖται, ὑφίσταται δέ λόγῳ ἐπιβολῆς τῆς βίας καί τῆς τρομοκρατίας, μέσων, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ὀλίγοι κρατοῦν εἰς τόν λήθαργον καί τήν νάρκην τούς πολλούς. Συνήθως οἱ ἐπιβάλλοντες τήν τρομοκρατίαν εἶναι οἱ δειλότεροι τῶν ἀνθρώπων, στερούμενοι καί ἀτομικοῦ θάρρους ἢ ἀτομικῆς τινός ἀρετῆς, φαντάζονται δέ καί ἀξιοῦν ἀπό τούς πολλούς νά πιστεύουν ὅτι εἶναι προνομιοῦχα ὄντα, δυναμικοὶ ἄνθρωποι καί ὡς τοιοῦτους πρέπει νά τούς ἀναγνωρίζουν οἱ λοιποί. Οἱ ἀδύνατοι τήν σκέψιν πλανῶνται πιστεύοντες ὅτι, εἰς ὠρισμένας καταστάσεις τοῦ ἔθνικοῦ βίου ἐνός κράτους, εἶναι ἀπαραίτητον ἕνας ἠθικός δικτάτωρ, ἢ μία ὀλιγαρχία «**ἠθικῶν ἀνθρώπων**» καί «**ἰδεολόγων**» πρὸς τό συμφέρον τῶν

πολλῶν, νά μεταχειρισθοῦν βίαν διὰ τήν ἐφαρμογήν ἐνός ἰδεολογικοῦ συστήματος, ἐξασφαλίζοντος δῆθεν τήν πρόοδον καί τήν εὐημερίαν τοῦ συνόλου. Ἄλλ' ἀπό τήν στιγμὴν πού ἕνας ἀνθρώπος συνέλαβε τήν ἰδέαν καί ἀπεφάσισε νά ἐφαρμόσῃ, παρά τήν θέλησιν τῶν πολλῶν, τό τελειότερον ἔστω σύστημα διακυβερνήσεως, ὁ ἀνθρώπος αὐτός ἀπομακρύνεται αὐθωρεῖ τῆς ἠθικῆς, ἀσεβεῖ πρὸς τόν φυσικόν νόμον, περιφρονεῖ καί ὑποτιμᾷ τούς συνανθρώπους του, τούς ὁποίους ἐκλαμβάνει ὡς κατώτερα αὐτοῦ νοητικά ὄντα, οὕτω, ὁ ἀνθρώπος αὐτός μεταβάλλεται εἰς τύραννον. Ψεύδεται ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐργάζεται διὰ τό καλόν τοῦ συνόλου. Ἀπλούστατα ἱκανοποιεῖ οὕτω διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς βίας τόν ἐγωκεντρισμόν του καί τās ἀδυναμίας του.

Συμπέρασμα: Οὐδεὶς δικτάτωρ ἔχει σχέσιν μέ τήν ἠθικὴν καί οὐδεμία ὀλιγαρχία εἶναι δικαία, οὐδέ δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, νά ἀγαπήσῃ, νά συμπονέσῃ, νά βοηθήσῃ πραγματικά τήν πρόοδον τῶν πολλῶν, διότι πορεύεται παρά τόν φυσικόν νόμον καί τόν ἠθικόν, καί ζῇ ἐντός τοῦ ἐσωτερικοῦ του κύκλου, ἐν τῷ ὁποίῳ προσπαθεῖ νά ἰκανοποιήσῃ τήν ψευδαίσθησίν του ὡς προνομιοῦχου ὄντος.

Ἄλλωστε τὰ ἱστορικά δεδομένα μᾶς πείθουν ὅτι πᾶσα δρᾶσις, ἐπαβληθεῖσα παρά τήν θέλησιν τῶν πολλῶν, ἔστω καί ἂν φαινομενικῶς παρουσίασεν ἀγαθὴν τινὰ πρόσκαιρον ἀπόδοσιν, αὕτη πάντοτε, κατὰ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν, καταλήγει εἰς βλάβην καί συχνά εἰς καταστροφὴν τοῦ συνόλου. Ὁ φυσικὸς νόμος καί ἡ ἀλήθεια δέν ἀνέχονται συμβιβασμούς καί οὐδέποτε ἐπιδέχονται νοθείαν. Διὰ τοῦ ψεύδους δέν γνωρίζεται ἡ ἀλήθεια οὔτε δι' ἐκείνου ἐπικρατεῖ αὕτη. Πᾶσα παρέκβασις ἐκ τοῦ φυσικοῦ νόμου καί τῶν ἀρχῶν του ἐπιφέρει διασάλευσιν τῆς ἰσορροπίας ἐξ ἧς ἡ φυσικὴ ἁρμονία. Ἡ διασάλευσις αὕτη προκαλεῖ τήν διαταραχὴν, τήν σύγχυσιν, ἐξ ἧς γεννῶνται ἢ πλάνη καί αἱ παρεκτροπαί.

Μόνον προσήλωσις σταθερά πρὸς τās ἀρχάς τās ἀπορρεούσας ἐκ τῆς μελέτης τοῦ φυσικοῦ νόμου καί πιστὴ ἐφαρμογὴ τούτων, εἰς τόν ἀτομικόν καί κοινωνικόν βίον, θά ὀδηγήσουν τούς ἀνθρώπους εἰς ἕνα ἐπίπεδον πραγματικά ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος δέν θ' ἀνεχθῇ προνομιοῦχους, ἀλλὰ θά σέβεται μόνον καί θά τιμᾷ τούς σοφοὺς καί τούς ἐναρέτους, διότι μόνον οἱ πραγματικά σοφοὶ καί ἐνάρετοι σέβονται τόν φυσικόν νόμον, τήν ἀλήθειαν καί τούς ὁμοίους των. Ὅσοι γνωρίζουν καί σέβονται τόν φυσικόν νόμον οὐδέποτε θά ζητήσουν ὑπὲρ αὐτῶν ἢ ὑπὲρ τῶν ἄλλων προνόμια. Θά ἀκολουθοῦν, εἴτε ὡς ἄρχοντες εἴτε ὡς ἀρχόμενοι, τό δίκαιον.

Τοιοῦτους ἄρχοντας πρέπει νά ἀναδεικνύῃ ἡ πλειοψηφία τῶν πολιτῶν, τούς ἐναρέτους δέ καί τούς σοφοὺς δέον ν' ἀναζητήσῃ προσεκτικὰ ἀπὸ τήν ἀφάνειαν τῆς μετριοφροσύνης των, ἐάν θέλῃ ἡ πλειονότης νά λειτουργοῦν οἱ νόμοι καί νά μὴ ἀναδεικνύονται οἱ δῆθεν προνομιοῦχοι, οἱ λυμεῶνες τῆς κοινωνίας, οἱ σφετερισταὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου.

Ἡ εὐημερία τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν πολλῶν καί ἐξαρτᾶται ἀπὸ τήν πεφωτισμένην θέλησιν κάθε ἀνθρώπου ὅστις πρέπει νά γνωρίζῃ καί ἔχῃ ὡς ἀρχὴν ὅτι ἐν τῇ κοινωνίᾳ δέν πρέπει νά ὑπάρχῃ, ὅπως καί ἐν τῇ φύσει δέν ὑπάρχει, ἀνθρώπος προνομιοῦχος καί ὅτι πάντες ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα καί τās ὑποχρεώσεις ἐναντι τοῦ συνόλου.

ΑΡΧΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

«Ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ πρᾶξιν δικαιοσύνης, ἥτις ἀναγνωρίζουσα ἐκάστω τό ἀνῆκον, αὐτομάτως θεσπίζει νόμους, δημιουργοῦντας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις ὁμαλὰς καί ἁρμονικάς, ἥτοι συνθήκας βίου ἁρμόζοντος εἰς λογικά καί πνευματικά ὄντα, ὡς εἶναι ὁ ἀνθρώπος».

Διὰ νά εἰσδύσωμεν εἰς τό νόημα τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς ἀποβαίνει ἀπαραίτητον νά ἐνθυμηθῶμεν τās τρεῖς προηγουμένας ἀρχάς. Οὕτω ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης ἀκολουθεῖ ὡς φυσικὸς καί λογικὸς εἰρμός, μετὰ τās τρεῖς ἀρχάς, αἵτινες μᾶς κατατοπίζουν ἐπὶ α) τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ φύσει, ὡς αὐτονόμου, ἐνσυνειδήτου ἀτομικότητος, ἐξελισσομένης διὰ τῆς προσαρμογῆς πρὸς τόν φυσικόν νόμον, 2) τοῦ δικαιώματος τῆς ζωῆς καί τῶν μέσων τῆς πνευματικῆς ἀνεξίξεως, 3) τῆς θέσεως καί τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ἀτόμου ἐναντι τοῦ συνόλου. Ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης ἔρχεται ὡς συμπλήρωμα, ὡς ἐπιστέγασμα τοῦ πρώτου κύκλου τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, πού πρέπει ν' ἀναγνωρίζονται, ἐκ μέρους τοῦ συνόλου, πρὸς τό ἄτομον.

Συνήθως, διὰ νά ἐπιτύχωμεν εὐχερῶς τήν κατανόησιν μιᾶς ἐννοίας, μεταχειριζόμεθα, διὰ τήν μεταφορικὴν παρομοίωσιν, εἰκόνας καί σύμβολα. Τήν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων συχνά τήν παραλλήλουν πρὸς ἕνα οἰκοδόμημα τοῦ ὁποίου οἱ λίθοι εἰκονίζουν τὰ ἄτομα, πού ἀποτελοῦν τό κοινωνικόν σύνολον. Ὅπως διὰ νά εἶναι στερεόν τό οἰκοδόμημα πρέπει νά καταβάλλεται ἡ δέουσα προσοχή καί ἐπιμέλεια εἰς τήν κατεργασίαν τῶν λίθων, τῶν ὁποίων ἡ συμμετρία θά δώσῃ τήν στερεότητα καί τόν ρυθμόν εἰς τό οἰκοδόμημα, ἔτσι καί εἰς τήν κοινωνίαν πρέπει νά καταβάλλεται ἡ μέριμνα διὰ τήν κατεργασίαν τοῦ ἀτόμου, ἠθικὴν καί ἰδεολογικὴν, ὥστε δι' ὑγιῶν ἀρχῶν νά ἀπαλύνονται αἱ ἀντικανονικαὶ ὀξυτήτες καί ἀντιθέσεις καί νά κατεργάζεται οὕτω ὁμαλὸς καί ἀνώτερος ὁ χαρακτήρ του.

Ἡμεῖς, μὴ παραγνῶρίζοντες τήν βασικὴν καί θεμελιώδη φυσικὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνη ἀτομικότης ἀποτελεῖ ἀξίαν καί δύναμιν ἥτις περικλείει μυρίας ἱκανότητος, νοητικὰς καί ἠθικάς, τήν ἐκδήλωσιν τῶν ὁποίων πρέπει νά ὑποβοηθήσουν κατάλληλοι βιολογικαί καί κοινωνικαὶ συνθήκαι, πιστεύομεν ὅτι διὰ νά βελτιώσωμεν τό σύνολον τῆς κοινωνίας πρέπει ν' ἀρχίσωμεν νά καλλιεργῶμεν καί νά μεταμορφώσωμεν ἰδεολογικῶς καί ἠθικῶς τό κοινωνικόν ἄτομον. Πιστεύομεν ὅτι πρέπει νά καλλιεργῇται κατὰ τὴν ἀνάπτυσιν τῆς ἀτομικότητος, ἡ δέ ὁμαλὴ ὠριμότης τῆς θά ἐπιτευχθῇ καί θά εἶναι ἀποδοτικὴ μόνον ἐάν κατανοηθῇ καί ἐφαρμοσθῇ ἐκ μέρους ὅλων τό βαθύ νόημα πού περιέχει ἡ λέξις δικαιοσύνη καί τό ὅποιον διατυπῶνται καί ταυτοχρόνως ἐρμηνεύεται μέ τās τρεῖς ταύτας λέξεις: **Ἐκάστω τό ἀνῆκον.**

Πρωτίστως ἀνήκει εἰς ἕκαστον ἀνθρώπον ν' ἀναγνωρισθῇ αὐτῷ ἡ θέσις ἣν κατέχει ἐν τῇ φύσει, ἀφ' οὗ ἐρευνηθῇ ἡ προέλευσίς του, νά κατανοηθῇ ἡ ὑπόστασις του καί ἐκτιμηθῇ οὕτω ἡ ἀξία του. Πᾶσα ἀνθρωπίνη προσωπικότης, καθ' ἡμᾶς, εἶναι μία φυσικὴ καί πνευματικὴ ἀξία ἐν τῇ ὁποίᾳ πρέπει νά διακρίνωμεν τόν ἴδιον τόν ἑαυτόν μας, νά διαγιγνώσκωμεν εἰς αὐτὴν τήν συνισταμένην τῶν οὐσιῶν καί τῶν δυνάμεων τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς δημιουργίας. Πᾶσα ἀνθρωπίνη ὄντοτης περικλείει, ἐν μικρογραφίᾳ, τό Πᾶν. Εἶναι, ἂν θέλετε, ὁ μικρόκοσμος κινούμενος

καί δρῶν ἐν μεγάλῳ κόσμῳ. Ἡ προσωπικότης αὕτη ἀδιακρίτως γένους, φυλῆς, τάξεως, μορφώσεως, ἠθικῆς καί πνευματικῆς τελειότητος ἢ κατωτερότητος, εἶναι ἀξία ἀγάπης, σεβασμοῦ καί βοηθείας.

Ἡ ἀνθρωπίνη ὄντοτης ἀποτελεῖ μορφικόν εἶναι, τοῦ ὁποίου αἱ συνιστώσαι αὐτό οὐσίαι, ὀργανικά καί πνευματικά, προέρχονται ἐκ τοῦ ἀπείρου κόσμου, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται καί πᾶσα οὐσία, πᾶσα μορφή, πᾶσα συνειδησις.

Ἀποτελοῦμεν μέρος τοῦ ὅλου καί οἱ δεσμοὶ μας πρὸς αὐτό εἶναι οὐσιαστικοί, αἱ δέ σχέσεις μας πρὸς αὐτό πρέπει νά εἶναι ἁρμονικά. Οἱ ἄνθρωποι, ἀναλόγως τῆς ὠριμότητός των, ἀνῆγειραν ναοὺς πρὸς τόν θεόν, ὡς τόν δημιουργόν τοῦ παντός, πρὸς τούς θεοὺς, τούς ἐκπροσώπους τῶν φυσικῶν δυνάμεων, πρὸς ἕνα σύμβολον εἰκονίζον τό Πᾶν ἢ τήν Φύσιν καί ἐλάτρευσαν αὐτά προσφέροντες ἀγάπην καί σεβασμόν. Ἀντιθέτως, πρὸς τό μέρος τοῦ ὅλου, πρὸς τόν ὁμοῖόν των, πρὸς τόν ἀνθρώπον, τήν εἰκόνα καί μικρογραφίαν τοῦ παντός, οἱ ἄνθρωποι, παρά πᾶσαν λογικὴν καί δικαιοσύνην, ἀντὶ ἀγάπης ἐκδηλώνουν μῖσος, ἀντὶ σεβασμοῦ περιφρόνησιν, μὴ κατανοοῦντες ὅτι, οὕτω πράττοντες, ἐν τῷ προσώπῳ παντός ἀνθρωπίνου ὄντος ὑβρίζουν ἢ λατρεύουν αὐτὴν ταύτην τήν δημιουργίαν, σέβονται ἢ περιφρονοῦν τόν ἴδιον τόν ἑαυτόν των.

Ἐκάστω τό ἀνῆκον. Ἀνήκει εἰς τόν ἀνθρώπον τό δικαίωμα ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς αὐτόνομος, ἐνσυνειδήτος ἀτομικότης, ἱκανὴ νά ἐξελίσσεται ἀπείρως ἐν τῷ ἀπείρῳ, διὰ τῆς προσαρμογῆς τῆς πρὸς τόν φυσικόν νόμον. Ἐπομένως πᾶσα παρεμβολὴ ἀλλοτρίας θελήσεως, εἰς τήν αὐτονομίαν καί τόν ἐξελικτικόν ροῦν, πού ἀκολουθεῖ ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης, ὠθυμένη ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ὁρμῆς καί τάσεως τῆς, θά τήν ἐξέτρεπε τῆς ἀνελικτικῆς τροχιάς, ἥτις, ὡς ὁδηγόν ἔχουσα τήν κεντρόφυγα ψυχικὴν τῆς δυνάμιν, θά διαγράφη ἀφ' ἑαυτῆς καί ἀνεπηρεάστως τούς ἀνελικτικούς τῆς κύκλους διὰ τῆς ἀλληλοδιαδοχῆς τῶν ἐκάστοτε φαινομένων ζωῆς καί θανάτου, μέχρις ὅτου ἐγγίσῃ τό σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θ' ἀνατεῖλῃ ἡ πνευματικὴ τῆς τελείωσις.

Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων δέν ἔχει ἄλλο δικαίωμα παρά ἐκεῖνο πού τήν ὑποχρεώνει νά παρέχῃ εἰς ἕνα ἕκαστον ἀνθρώπον τās συνθήκας τοῦ βίου καί τὰ μέσα, πού ἀναγκαιοῦν εἰς αὐτόν διὰ τήν ὡς ἄνω προσπάθειαν κάθε μέλους τῆς. Ἡ κοινωνία ἔχει τήν ὑποχρέωσιν, ἀνεξαίρετως πρὸς ὅλα τὰ μέλη τῆς, νά παρέχῃ τὰ μέσα τῆς διατροφῆς καί τῆς συντηρήσεως, τὰ μέσα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως διὰ τῆς παιδείας καί τῆς αἰσθητικῆς καλλιέργειας. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑποχρεώσεων ἀρύεται ἡ κοινωνία τό δικαίωμα, ὡς ἀπρόσωπον σύνολον, νά νομοθετῇ, νά κυβερνᾷ, νά ἐφαρμόζῃ κυρώσεις καί ποινὰς πρὸς τόν μοναδικόν σκοπὸν νά ἐξασφαλίσῃ συνθήκας βίου τοιαύτας, αἵτινες νά ἐπιτρέπουν τήν ἐλευθέραν κίνησιν καί δρᾶσιν ἐνός ἐκάστου, χωρίς νά παραβλάπτηται ἢ νά ἐμποδίζηται ἡ πρόοδος καί ἡ εὐημερία οὐδενός. Ἐν τῷ δικαίωμάτι τούτῳ ἡ κοινωνία ὑποχρεοῦται νά διαχειρίζεται τήν γῆν, τὰ προϊόντα τῆς, τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καί ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καί κατανέμῃ, ἐν πνεύματι ἀπολύτου δικαιοσύνης, **ἐκάστω τό ἀνῆκον**, παρεμποδίζουσα τούς σφετερισμούς τῶν ἰσχυροτέρων καί τήν ἀνάδειξιν προνομιοῦχων ἀτόμων ἢ καί τάξεων.

Ὅταν γίνῃ κοινὴ συνειδησις τί ἀνήκει ἐκάστω, τότε αὐτομάτως θά θεσπισθοῦν νόμοι δημιουργοῦντες συνθή-

κας βίου, αρμόζοντος εις λογικά καί πνευματικά ὄντα καί αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταξύ των θά εἶναι ὁμαλαί καί ἀρμονικαί, διότι ἡ ἀτομική δρᾶσις καί ἐνέργεια οὐδαμοῦ θά παρακωλύεται διότι θά ἐμπνέεται ἀπό τήν ἔννοιαν τῆς καθολικῆς δικαιοσύνης ἣτις ἀποβλέπει καί ἐπιδιώκει τήν καθολικήν πρόοδον καί εὐημερίαν. Ἡ πρόοδος καί ἡ εὐημερία ἀποτελοῦν τόν σκοπόν τῶν προσπαθειῶν ὅλων τῶν πολιτικῶν καί κοινωνικῶν συστημάτων.

Κατά πόσον, ὅμως, ταῦτα ἐπέτυχον καί ἐπλησίασαν κἄν τούς τοιούτους σκοπούς, τό μαρτυρεῖ ἡ σημερινή ἀλληλοσφαγή τῶν ἀνθρώπων, τό βροντοφωνοῦν ἡ ἔνδεια, ἡ πείνα, ὁ ἐκτροχιασμός τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόν φυσικόν νόμον, ἀκόμη καί ἀπό τόν νόμον πού οἱ ἴδιοι οἱ ἄνθρωποι, κοινῇ συναινέσει, καθιέρωσαν διά τήν κοινωνικήν τάξιν καί εὐνομίαν. Τήν πρόοδον καί τήν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἰσχυρίζονται ὅτι ἐπιδιώκουν καί τά τυραννικά καθεστῶτα. Ὑπόσχονται καί ἐπιδιώκουν δῆθεν τήν πρόοδον καί τήν εὐημερίαν τοῦ συνόλου καί ἐφαρμόζουν, ὡς δικαιολογοῦνται, χάριν σκοπιμότητος, τήν βίαν καί τήν δέσμευσιν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας. Λησμονοῦν ὅμως τά ὀλιγαρχικά αὐτά συστήματα ὅτι ἡ παρεκτροπή ἀπό τόν φυσικόν νόμον ἢ ἀπό τόν κοινωνικόν νόμον δέν παραμένει ἀτιμώρητος.

Εἶναι ἱστορικῶς ἀλάνθαστος παρατήρησις ὅτι ἡ βία καί ἡ παρανομία οὐδέποτε ἐβοήθησαν τήν πρόοδον καί τήν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Θεμέλιον ἀσάλευτον καί ἀκατάλυτον τοῦ κοινωνικοῦ οικοδομήματος εἶναι ἡ κατανόησις καί ἡ ἐφαρμογή, παρ' ἑνός ἐκάστου κοινωνικοῦ ἀτόμου, τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας τῆς δικαιοσύνης καί ἡ ἀναγνώρισις ἐκ μέρους τοῦ συνόλου τοῦ περιεχομένου τῶν τριῶν αὐτῶν λέξεων: **Ἐκάστω τό ἀνήκον.**

ΑΡΧΗ ΠΕΜΠΤΗ

«Φυσικόν ἐπακολούθημα τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν θά ἦτο ἡ ἀναγνώρισις εἰς ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπον τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως τοῦ λόγου καί τῆς συνειδήσεως ὡς ἀναφαίρετου δικαιώματος».

Συμφώνως πρὸς τὰς φυσιοκρατικές θεωρίας ἡ δρᾶσις καί νομοθέτησις τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ νοητική ἱκανότης λειτουργεῖ φυσιολογικῶς ἔπρεπε νά εἶναι παράλληλος πρὸς τόν φυσικόν νόμον, ὅστις οὕτω θά ἀπέβαινεν ὁ ρυθμιστής ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης ἀτομικότητος καί κατὰ συνέπειαν καί ὁ ἐμπνευστής τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης ὡς διατυπῶνται εἰς τήν τετάρτην ἀρχήν, δέν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἀναγνώρισις ὅ,τι ἀνήκει καί παρέχεται ἐκάστω ἀνθρώπῳ ἐκ μέρους τῆς φύσεως. Διότι ἡ μέν φύσις δίδει ἐκάστω τό ἀνήκον καί παρέχει πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τήν ἀέναον ἐξέλιξιν κάθε μορφῆς συνειδητῆς ἢ μὴ, ἐνῶ ἡ ἀνθρωπίνη νομοθεσία, ἀγνοοῦσα τήν σύστασιν, τὰς ἀνάγκας καί τόν σκοπόν κάθε ἀτόμου χαρακτηρίζει δίκαιον καί τό περιβάλλει μέ τήν ἰσχύν τοῦ κοινωνικοῦ νόμου πᾶν ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ τό συμφέρον τῶν ὀλίγων ἢ τῶν πολλῶν καί τό ὅποιον ὑπαγορεύει συχνά ἡ σκοπιμότης, ὡς τήν ἔννοει ἡ ἀνθρωπίνη φαντασία καί ἡ ἀτέλεια, ἐνίοτε δέ ἡ ἀγνοία τῆς ὠφελιμότητος καί τέλος ἡ πλάνη. Ἐπομένως, ἀπό τόν ἄνθρωπον δέν ζητεῖ ἡ φύσις νά δημιουργήσῃ οὗτος τήν δικαιοσύνην καί τό δίκαιον, ἀλλά ν' ἀναγνωρίσῃ οὗτος ὅ,τι αὐτῇ ἡ ἴδια παρέχει εἰς ἕνα ἕκαστον ἄνθρωπον καί νά τό σεβα-

σθῇ, τουλάχιστον ὡς φυσικόν του δικαίωμα.

Ὡς φυσικόν λοιπόν ἐπακολούθημα, μετά τήν κατανόησιν τῆς φυσικῆς ἐννοίας τῆς δικαιοσύνης, ἀνήκει εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, ὡς ἀναφαίρετον δικαίωμα, ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, τοῦ λόγου καί τῆς συνειδήσεως, ὡς ἀπαραιτήτων ἐκδηλώσεων, διά τῶν ὁποίων καί μόνον ἀνέρεχεται τήν κλίμακα τῆς πνευματικῆς του ἀνεξίξεως καί αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τόν ἄνθρωπον ὡς αὐτόνομον μορφὴν καί ἐνσυνειδήτην ἀτομικότητα.

Ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως: Ἡ λειτουργία τῆς σκέψεως εἶναι μία ἐκ τῶν ὑπερόχων ἐκείνων ἱκανότητων τὰς ὁποίας, μετά τήν διαφοροποίησιν τῆς ἐκ τῶν πρωταρχικῶν αὐσιῶν τῆς φύσεως, ἐξεδήλωσε διά τοῦ χρόνου καί τοῦ μεγάλου νόμου τοῦ ἔρωτος, ἡ ἀνθρωπίνη ἀτομικότης, ἀφοῦ ἀπέκτησε πρὸς τούτο κατάλληλον αἰσθησιακόν σύστημα καί ὁργανισμόν ἀνάλογον τῆς πνευματικῆς ὥριμότητος, ἣτις βοηθεῖ ἐκάστοτε τήν προσαρμογὴν τῆς πρὸς τό περιβάλλον καί τήν κατανόησιν τοῦ περιβάλλοντος, τόν ἄνθρωπον, κόσμου, ἐν ᾧ οὗτος κινεῖται καί δρᾷ.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος δημιουργεῖ διά τῶν αἰσθήσεων εἰς τόν ἄνθρωπον τὰς παραστάσεις ἢ τούς τύπους τῶν μορφῶν τοῦ περιβάλλοντος. Αἱ παραστάσεις τῶν μορφῶν χαρασσόμεναι ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἀπεικονίζονται εἰς τόν νοῦν ὡς ἰδέαι ἐφ' ὅσον ἡ συνειδήσις εὐρίσκειται εἰς ἐνάργειαν. Αἱ ἰδέαι ἀποτελοῦν τό ὑλικόν διά τοῦ ὁποίου ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις κατορθώνει νά γνωρίσῃ τόν ἀντικειμενικόν κόσμον, εἰσδύουσα εἰς τὰς λειτουργίας τῶν νόμων τῶν οὐσιῶν τῆς φύσεως, κατανοοῦσα τήν σύνθεσιν τῶν μορφῶν καί τῶν ἐκδηλώσεων των, συλλαμβάνουσα οὕτω τήν πραγματικότητα καί τήν ἀλήθειαν. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἐφ' ὅσον ἡ λειτουργία τῆς σκέψεως ὑποβοηθεῖται ἀπό ὅλους τούς λοιπούς παράγοντας, πού ἀποτελοῦν τήν ἀνθρωπίνην ὄντότητα. Διά νά ἐπιτύχῃ τοῦτο ἡ σκέψις, πρέπει νά λειτουργῇ ἐλευθέρως, ἄνευ οὐδενός περιορισμοῦ, οὐδέ ἄλλης τινός παρεμβολῆς, διότι ἡ ἀφομοίωσις αὐτῆς πρὸς τήν ἀλήθειαν τότε ἐπιτυγχάνεται, ὅταν δέν εἰσχωρῇ ἄλλος τις παράγων μεταξύ τῆς ἀτομικῆς σκέψεως καί τῆς πραγματικότητος. Ἡ σκέψις, διά νά λειτουργῇ ὁμαλῶς καί νά ἐπιτύχῃ τόν σκοπόν τῆς, δέν πρέπει νά ἐπηρεάζεται οὔτε ἀπό προκαταλήψεις οὔτε ἀπό παντός εἰδους ἀδυναμίας οὔτε ν' ἀναγνωρίζῃ φραγμούς, ἐμπόδια ἢ ὅρια εἰς τήν ἐρευνάν τῆς. Χωρίς νά περιφρονῇ τά πορίσματα τῆς σκέψεως τῶν ἄλλων καί τήν ἐμπειρίαν τῶν προηγηθέντων αὐτῆς ἀνθρώπων, ἡ ἐλευθέρα σκέψις δέον νά κρίνῃ ταῦτα ὑπὸ τό πρῖσμα τῆς ἀτομικῆς ἱκανότητος, ἐάν δέν θέλῃ νά συνθλιβῇ ὑπὸ τόν ὄγκον τῆς αὐθεντίας ἢ τοῦ ἀλαθήτου τῶν ἄλλων καί ἀποβῇ οὕτω ἀπλοῦς δουλικός δέκτης ξένων ἰδεῶν καί ἀλλοτριᾶς σκέψεως.

Ἡ σκέψις, διά νά ἐπιτύχῃ τόν σκοπόν τῆς, ὅστις δέν εἶναι ἄλλος παρά ἡ κατανόησις τῆς πραγματικότητος, διά τῆς ἀτομικῆς προσπάθειας καί ἱκανότητος, καί ἡ ἀφομοίωσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τήν ἀλήθειαν, οὐδέν φαινόμενον δέον ν' ἀφίνη ἀνεξερευνήτον, δέον ν' ἀνακαλύπτῃ τά αἶτια καί νά φθάνῃ νά γνωρίζῃ τόν σκοπόν κάθε μορφῆς ἐνσυνειδήτου ἢ μὴ.

Ἡ ἀκτίς τῆς σκέψεως ὑπερβαίνει τά ὅρια τῆς ἐρεῦνης πού δύναται νά ἐγγίσῃ ἡ ἱκανότης τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθήσεων. Συνεπῶς, μόνον διά τῆς σκέψεως συλλαμβάνομεν τήν εἰκόνα τοῦ ἀπείρου μέ τὰς ἀπείρους ἐκδηλώσεις του καί μόνον δι' αὐτῆς δυνάμεθα νά τό ἐρευνή-

σωμεν καί νά τό κατανοήσωμεν, ἐπιτυγχάνοντες τήν καθολικὴ ἐποπτεῖαν παντός τοῦ ἐπαισθητοῦ.

Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου: Τά πορίσματα τῆς σκέψεως θά ἦσαν στεῖρα καί ἀνωφελῆ διὰ τό σύνολον καί τήν κοινωνίαν, ἐάν ἐνεκλείοντο εἰς τόν ἐγκέφαλον τοῦ ἀνθρώπου ὅστις τά συνέλαβε καί δέν μετεδίδοντο διά τοῦ λόγου εἰς τούς λοιπούς ἀνθρώπους. Ἡ ἐμπειρία καί ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ πνευματικὴ πρόοδος καί ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δέν θά ὑπῆρχον ἐάν ἔλειπεν ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καί τοῦ λόγου. Εἰς ὅλην τήν κλίμακα τῆς ζωῆς ἐν τῇ φύσει διακρίνομεν τήν παραγωγὴν τῶν μορφῶν καί τόν πολλαπλασιασμόν τῶν δυνάμεων των διά τῆς λειτουργίας τῆς ἀλληλεπιδράσεως, ἣτις χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς νόμος ἀγάπης, ὡς **Νόμος Ἐρωτος**. Ὁ βασικός καί πρωταρχικός οὗτος μέγας καί θεῖος νόμος ἔχει τήν ἐφαρμογὴν του εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις, εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, εἰς ὅλα τὰ φαινόμενα πού παράγουν αἱ μορφαὶ ἐν τῇ φύσει.

Ἡ σκέψις, παράγωγον τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, διά νά εἶναι παραγωγικὴ πρέπει νά ἐπιδρᾷ εἰς τήν σκέψιν τῶν ἄλλων. Καί νά ἐπιδρᾷ διά τοῦ λόγου. Οὕτω πολλαπλασιάζονται αἱ σκέψεις διά τῆς ἀλληλεπιδράσεως, διά τῆς συγκρίσεως καί τῆς συγκρούσεως ἐνίοτε. Ἐπιζοῦν δέ ἐκεῖναι μόνον αἱ σκέψεις πού φέρουν τό σπέρμα τῆς ἀληθείας. Ἀποβαίνουν οὕτω αἱ ἀληθεῖς σκέψεις ἀθάνατοι, διασωζόμεναι ἀπείρως εἰς τό ἀπειρον, ἀκατάλυτοι ἀπό τόν χρόνον καί ἀπό οἰανδήποτε ἀνθρωπίνην δύναμιν. Καί τό ἀποτέλεσμα τοῦτο κατορθοῦται διά τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου, ὅστις δικαίως ὠνομάσθη ἡ μαγικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν συμπεράσματι καταλήγομεν ν' ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως, διά νά εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἢ παραγωγικὴ, πρέπει ν' ἀκολουθῇται ἀπαραιτήτως ἀπὸ τήν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου.

Ἡ ἐλευθερία τῆς Συνειδήσεως: Οἱ ἄνθρωποι μεταχειριζόμενοι τήν φράσιν «σεβασμόν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως» ἐννοοῦν κυρίως τόν σεβασμόν πρὸς τήν ἐλευθερίαν μέ τήν ὁποίαν δικαιοῦται ἕκαστος ἄνθρωπος νά πιστεύῃ τό αἶτιον τῶν κόσμων, κατὰ τόν δοκοῦν, καί νά λατρεύῃ τοῦτο κατ' ἐλευθέραν βούλησιν. Καθ' ἡμᾶς, ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, ἐκτός τῆς ὡς ἄνω σημασίας, ἔχει πλατύτερον καί βαθύτερον νόημα, περικλεῖον ἐντός αὐτοῦ τήν ἑκτασιν τῆς ἐξεξίξεως καί τόν βαθμόν τῆς πνευματικῆς ὠριμότητος κάθε ἀτομικοῦ ἐγῶ. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ συνειδήσις ἔχει καί αὐτὴ τό στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς της καί τῆς διαπλάσεώς της καί συνεπῶς δέον πρὸς τοῦτο ν' ἀφίεται ἀπολύτως ἐλευθέρα, ἵνα ἀβιάστως καί ἄνευ ἐπιβολῆς μορφώσῃ τό περιεχόμενον τῆς, ἀφ' ἑαυτῆς, τῇ βοηθείᾳ τῶν παραγόντων ἐκείνων μέ τούς ὁποίους τήν περιέβαλον καί τήν ἐφωδίασαν αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως.

Ἐάν διά τήν ἀνάπτυξιν τῆς σκέψεως ἀπαιτοῦνται αἱ μορφαὶ καί αἱ αἰσθήσεις, διά τήν ἀνάπτυξιν τῆς συνειδήσεως συντρέχουν αἱ αἰσθήσεις, ἡ σκέψις, τό συναίσθημα καί ἴσως ἄλλος τις παράγων, ὅστις, χωρίς νά ὑπόκειται εἰς τόν ἔλεγχον τῶν ἀνωτέρω ἱκανότητων τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀποτελεῖ αὐτόν οὗτος κριτήριον ὑπέρτερον, ἀπορρέον κυρίως ἐκ τῆς ἐσωτάτης ὑποκειμενικότητος ἐκάστης ἀτομικότητος. Σοφοὶ τινές ὠνόμασαν τήν συνειδήσιν ὡς τήν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φωνήν τῆς φύσεως. Δέν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ **συνισταμένη ὅλων τῶν γνωστικῶν ἱκανότητων τοῦ ἀνθρώπου**, ἡ ὁποία ἀναλόγως

τῆς τελειότητός της ἀποφαίνεται μετὰ βεβαιότητος, μετὰ πίστεως ἐάν θέλετε, περὶ τοῦ ὀρθοῦ, τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ τῆς ὑποκειμενικῆς δόξης. Τήν δόξαν ταύτην ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τήν ἀκράδαντον ἄλλοτε πίστιν μας, δέν ἀποκλείεται κάποτε νά τήν ἀπορρίψωμεν ὡς πλάνην καί τοῦτο εἶναι, ὅπερ φανερώνει τό μεταβλητόν τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως. Πάντως ὅμως ἡ συνειδήσις, ὡς ἐμφωλεύουσα εἰς τὰ μυχιώτατα τοῦ ἀνθρώπου, ἐάν εὐρίσκεται εἰς ὁργανισμόν, ἀρτίως καί φυσιολογικῶς λειτουργοῦντα, καί δέν βαρύνεται ἀπὸ διεστραμμένη σκέψιν καί στεῖραν συναισθηματικότητα, θά ἦτο εἰς θέσιν νά πλησιάσῃ περισσότερο τήν ἀλήθειαν, νά τήν αἰσθανθῇ ἀκόμη περισσότερο ἢ ν' ἀκούσῃ εὐκρινέστερον τήν φωνήν τῆς φύσεως, ἥτις θά τήν ὠδήγῃ εἰς τήν πλήρη σύλληψιν τῆς πραγματικότητος. Διά νά ἐπιτύχῃ τοῦτο πρέπει ν' ἀφεθῇ ἐλευθέρα ἡ συνειδήσις ἐκαστοῦ ἀνθρώπου ν' ἀναπτύσσῃται ἀφ' ἑαυτῆς καί νά μὴ ἐπιζητῇται διά τοῦ τρόμου, τῆς βίας, τῆς διαφθορᾶς, ἡ ὑποδουλώσεως τῆς ὑπὸ οἰονδήποτε ζυγόν, ἔστω καί ἂν αὐτός ὁ ζυγός νομίζεται παρὰ τινων ὅτι ἔχει ὡς σκοπόν τήν πρόοδον καί εὐτυχίαν τῆς. Ἡ συνειδήσις εἶναι τό ἄδυτον τοῦ ναοῦ ἐκάστου ἀνθρώπου εἰς τόν ὁποῖον μόνον ἡ ἴδια του ψυχὴ καταφεύγει διά νά τελετουργῇ τήν βαθυτέραν μυσταγωγίαν διά τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ἡ μετουσίωσις τῶν ἀγενῶν ἰδεολογικῶν ἢ συναισθηματικῶν στοιχείων εἰς εὐγενῆ, ἡ μετατροπὴ τῆς πλάνης εἰς ἀλήθειαν καί ἡ ἐνατένισις αὐτοῦ τούτου τοῦ φωτός τῆς ἐν τῇ φύσει ὑλικῆς καί πνευματικῆς πραγματικότητος. Τό ἄδυτον λοιπόν τοῦτο πρέπει νά παραμείνῃ ἄβατον ἀπὸ τήν ἐπέμβασιν ἀλλοτρίων βουλήσεων.

Ἡ τριλογία τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τοῦ λόγου καί τῆς συνειδήσεως, πρέπει ν' ἀποβῇ ὁ πολιτικός ἀστήρ κάθε ἀνθρωπίνου συστήματος ἀποβλέποντος εἰς τήν πραγματικὴν πρόοδον καί τοῦ ἀτόμου καί τῆς κοινωνίας ὁλοκλήρου. Οἱ μελετῶντες τόν ἄνθρωπον ἢ οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τήν ἐρευναν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων δέν θά καταλήξουν ποτέ εἰς ἀσφαλῆ συμπεράσματα καί εἰς κοινωνιολογικά συστήματα ἐγγυώμενα τήν πρόοδον καί εὐημερίαν τῶν ἀνθρωπίνων μαζῶν καί ὁμάδων, ἐάν δέν λάβουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀτομικότης μέ προσωπικόν χαρακτήρα καί ἡ ὁποία μόνον διά τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τοῦ λόγου καί τῆς συνειδήσεως προοδεύει καί ἐκτυλίσσει τὰς ἐν αὐτῇ εὐρισκομένας δυνάμεις τῆς. Ὅ,τι δέ ἰσχύει δι' ἕκαστον ἄτομον πρέπει νά ἰσχύῃ καί διά τούς πολλούς. Ὅ,τι ἀνήκει εἰς ἕνα ἕκαστον, ἀνήκει καί εἰς τούς πολλούς, ὡς δικαίωμα ἀναφαίρετον καί ἀναπαλλοτρίωτον. Τοιοῦτον δικαίωμα εἶναι ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ πάντων τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τοῦ λόγου καί τῆς συνειδήσεως.

ΑΡΧΗ ΕΚΤΗ

«Ἡ ἐλευθερία εἶναι νόμος κάθε συνειδητῆς μορφῆς, ἐκδηλωσάσης τήν αὐτόματον κίνησιν. Ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ἐλευθερία δέν ἔχει ὅρια παρὰ ἐκεῖνα τά ὁποῖα ἀπαιτεῖ ἡ ἀρμονικὴ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων καί ἡ ὁμαδικὴ πρόοδος».

Νόμος, παγκόσμιος καί καθολικός, ἡ ἐλευθερία, ἔχει ὡς ἀρχὴν καί ἀφετηρίαν τήν οὐσίαν τῆς φύσεως, ἐκείνην πού περικλεῖται ἐν αὐτῇ τήν αὐτόματον κίνησιν ἣτις ἐμφωλεύει εἰς τό κέντρον τοῦ ἐσωτάτου οὐσιαστικοῦ μέρους κάθε

συνειδητοῦ ἐγὼ καὶ διαθέτει ὡς μέσον τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης τὸ ὄργανον τῆς ἐνεργείας.

Συνεπῶς, οἱ νόμοι τῆς κινήσεως, τῆς ζωῆς, τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, ὡς πρωταρχικοὶ καὶ φυσικοὶ νόμοι συνυπάρχουν καὶ συλλειτουργοῦν εἰς κάθε ἀνθρωπίνην προσωπικότητα τῆς ὁποίας ὁ βαθμὸς τῆς ἐξελίξεως καὶ ἡ ἀξία ἐκτιμῶνται καὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ἐντάσεως καὶ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἐνεργείας, μέ τὴν ὁποίαν ἐκδηλώνει αὕτη τὸν νόμον τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ σέβεται τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων. Ὅπως διὰ τὴν ἐλθόντων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ εἶναι αἱ κοσμικαὶ οὐσίαι ἐξεδήλωσαν ἀφ' ἐαυτῶν τὸν νόμον τῆς κινήσεως, διότι «εἶναι» ἀνευ κινήσεως δὲν εἶναι νοητόν, οὕτως καὶ κάθε ἄτομον πού περιέχεται ἐν αὐταῖς διὰ τὴν ἐξέλθῃ τοῦ κύκλου τῆς ἀδρανείας, ἐξεδήλωσε τὴν ὁρμήν πρὸς διαφοροποίησιν καὶ οὕτως ἀνέπτυξε τὴν αὐτόματον κίνησιν, τὴν ὁποίαν πρέπει ὀντολογικῶς καὶ βιολογικῶς νὰ ταυτίσωμεν μέ τὴν ἐννοιαν τῆς ἐλευθερίας τῆς ὁποίας ὅμως τὸ πλήρες νόημα ἀντιλαμβανόμεθα καὶ διακρίνομεν σαφῶς ὅταν τὸ ἄτομον φθάσῃ τὴν βαθμίδα τῆς ἐνσυνειδήτου μορφῆς καὶ ἰδίᾳ τὴν βαθμίδα ἐκείνην ἀπὸ ὅπου προβάλλει ἀκτινοβολοῦσα ἡ ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Σύμφωνα μέ τὰ ἀνωτέρω ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐνσυνειδήτος μορφή ἐξεδήλωσεν ἀφ' ἐαυτοῦ τὴν αὐτόματον κίνησιν καὶ συνεπῶς φέρει, ὡς νόμον τοῦ εἶναι του, τὸν νόμον τῆς ἐλευθερίας, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἐκτυλίσῃ τὰς ἐν τῇ οὐσίᾳ του εὕρισκομένας φυσικὰς καὶ πνευματικὰς τοῦ δυνάμεις καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας νὰ κατευθύνῃ τὰς ἰκανότητάς του μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου ἀπὸ τοῦ ὁποίου διὰ τῆς προσαρμογῆς του πρὸς τὸ περιβάλλον θ' ἀποκτήσῃ τὴν πλήρη γνῶσιν καὶ κατανόησιν τούτου, θὰ κυριαρχήσῃ τοῦ τοιοῦτου περιβάλλοντος καὶ θὰ βαδίζῃ ἀενάως πρὸς ἀτέρμονα ἐξέλξιν, πρὸς περιβάλλοντα καὶ νόμους τελειότερους, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ἐλευθερίας.

Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ καὶ μέ ποῖα μέσα θὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς τελειώσεώς του ὁ ἄνθρωπος; Διὰ τοῦ ὁργάνου τῆς ἐνεργείας, ὅταν τοῦτο ἀποκτήσῃ πλήρεις καὶ ἀρτίας αἰσθήσεις αἰτνες θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ λάβῃ νόημα τοῦ περιβάλλοντος κόσμου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκάστοτε ζῇ καὶ δρᾷ, ὅταν ἀντιληφθῇ τὴν ποικιλίαν τῶν μορφῶν καὶ ἀποκτήσῃ συνειδησιν ὅτι ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸς αὐτόνομον καὶ αὐτεξούσιον ἀτομικότητα. Τέλος, ὅταν γνωρίσῃ ὅτι ξεχωρίζει ἀπὸ τὰς οὐσίας καὶ τὰς μορφὰς τοῦ περιβάλλοντός του καὶ ὅτι δύναται νὰ κινῆται καὶ νὰ ἐνεργῇ κατ' ἐλευθέραν βούλησιν, ἀνεξάρτητος ἀπὸ ἄλλην θέλησιν. Ἡ γνῶσις αὕτη θ' ἀποτελέσῃ τὸ πολυτιμότερον ἐφόδιον, πού δύναται ν' ἀποκτήσῃ ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης ἐν τῇ μακραίῳνι δράσει της, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ δοκιμάζωνται καὶ θ' αὐξάνωνται αἱ ἰκανότητες, τόσοι αἱ γνωστικαὶ ὅσον καὶ αἱ βουλευτικαί.

Ἡ γνῶσις λοιπὸν τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν μορφῶν τοῦ περιβάλλοντος, ἡ κατανόησις τῶν νόμων τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν μορφῶν, συνειδητῶν ἢ μὴ, τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ πλήρης γνῶσις τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ περιβάλλον.

Ἡ αὐτογνωσία θ' ἀποτελέσῃ τὸν πρῶτον παράγοντα ὅστις θὰ μᾶς διαφωτίσῃ διὰ τὸ ὅτι φέρομεν ἐν ἡμῖν δυνάμεις τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας. Ἡ διαφώτισις αὕτη θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀφύπνισιν, τὴν ἐνίσχυσιν ἐν ἡμῖν τῆς

βουλευτικῆς ἰκανότητος, ἥτις, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς γνωστικῆς τοιαύτης, θὰ δώσουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ καὶ νὰ βούλῃται ὅ,τι θέλει ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ βλάβῃ, οὔτε καὶ νὰ ἐπιδρᾷ ἀρνητικῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Μόνον ὑπὸ τὴν ἐννοιαν αὐτὴν ἡ ἐλευθερία, ὡς νόμος φυσικὸς, θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκκόλαψιν, τὴν ἐκτύλιξιν, τὴν ἐξέλξιν, τὸν πολλαπλασιασμόν, ἐν τῷ ἀπείρῳ καὶ ἀπείρῳ, τῶν δυνάμεων καὶ ἰκανοτήτων πού περικλείει ἐν αὐτῇ, «δυνάμει», κάθε συνειδητὴ μορφή, κάθε ἀνθρωπίνην ἀτομικότητα. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ δευτέρα περίοδος τῆς 3ης ἀρχῆς συμπληροῦται διὰ τῆς φράσεως: **Ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ἐλευθερία δὲν ἔχει ὅρια πλὴν ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ἡ ἁρμονικὴ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ὁμαδικὴ πρόοδος.**

Κατὰ τὰς φυσιοκρατικὰς θεωρίας, αἰτνες ἀπορρέουν ἐκ τῆς μελέτης τῶν νόμων τῆς φύσεως, τῆς μόνης πραγματικῆς ἀληθείας πού δύναται νὰ συλλάβῃ ἡ ἀνθρωπίνη νόησις, τὰ μόνᾳ ὅρια πού τίθενται εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ κάθε συνειδησιν εἶναι ἐκεῖνα πού χαράσσουν αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐν κοινωνίᾳ καὶ ἡ καθολικὴ πρόοδος τούτων. Ἐπίσης αἱ ἴδιαι θεωρίαι ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπαρξίν τοῦ κακοῦ, οὐχὶ ὡς ὑφιστάμενου φύσει, ἀλλὰ μόνον θέσει. Τούτέστιν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπέκτησεν ἡ συνειδησις τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας δύναται νὰ δρᾷ καὶ ἐνεργῇ θετικῶς, σύμφωνα καὶ παράλληλα πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον, ἡ χρωμένη, ἀνθρωπίνη συνειδησις, τοῦ αὐτεξουσίου της δύναται νὰ δρᾷ καὶ νὰ ἐνεργῇ ἀρνητικῶς καὶ ἀντίθετα πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον. Ἡ θετικὴ της δρᾷσις βοηθεῖ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀτομικὴν καὶ τὴν ὁμαδικήν, ἡ δὲ ἀρνητικὴ ἀνατρέπει τοὺς ὅρους τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως καὶ δημιουργεῖ τὴν στασιμότητα καὶ τὸ ἀνεξέλικτον τῶν συνειδήσεων. Ἀλλ' ἡ φύσις πάντοτε προοδεύει καὶ ἀενάως ἐξελίσσει τὰς μορφὰς της. Πρὸς τοῦτο ἐφαρμόζει στοργικῶς ἀλλ' ἀμειλίκτως, πρὸς τὰς συνειδήσεις ἐκεῖνας πού παρεκκλίνουν τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἕτερον νόμον, τὸν σωφρονιστικὸν νόμον τοῦ ἀντιπεπονθότος, ὅστις διὰ τοῦ πόνου καὶ τῆς δοκιμασίας ἐπαναφέρει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας εἰς τὸν ἐξελεγκτικὸν ροῦν τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὅπου ἡ ἁρμονία καὶ ἡ χαρὰ ἀναγεννοῦν καὶ μεταμορφώνουν τὰς ψυχὰς τῆς γῆς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ἐξαγομεν τὸ ἀσφαλές συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν ἡ ἐλευθερία εἶναι προνόμιον τῶν ὀλίγων ἢ εἶναι δῶρον, διδόμενον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν θεόν ἢ ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, εἶναι ἀντίληψις πεπλανημένη, σαθρά, σφαλερὰ καὶ ἀνευ οὐσιαστικοῦ νοήματος. Ἡ ἐλευθερία εἶναι δικαίωμα φυσικόν, πού κέκτηται κάθε συνειδησις ἅμα τῇ ἐμφανίσει της ὡς τοιαύτη. Εἶναι δικαίωμα ἀναφαίρετον καὶ ἀναπαλλοτρίωτον καὶ οὐδεὶς θεός, ἄξιος τοῦ ὀνόματός του, ἢ ἄνθρωπος, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μὴ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ μὴ τὸ σεβασθῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ ἄνθρωπος φέρει ἐν τῇ οὐσίᾳ του, ὡς νόμον βιολογικόν, τὸν νόμον τῆς ἐλευθερίας καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ἐκδηλώσῃ, πλήρως καὶ ὁλοκληρωτικῶς, εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς δράσεώς του καὶ μέ ὅλας του τὰς ἰκανότητας, διότι ἔτσι θὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμόν πού ἔχει ἐν τῇ φύσει. Καὶ μόνον ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς πλήρους κατανόησεως τοῦ νόμου τούτου θὰ αἰσθανθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι εἶναι μία δύναμις πού ἔχει δικαίωμα νὰ ζῇ τὴν χαρὰν καὶ τὸ φῶς τῆς ζωῆς καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐλευ-

θέρως, ὡς ἐλευθέρα ὄντοτης, ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού σκορπᾷ ἀφειδῶς ἡ δημιουργία δι' ὅλας τὰς συνειδήσεις. Τὸ μέγα τοῦτο ἀγαθόν τῆς ἐλευθερίας τὸ ἐστερήθη μόνος του ὁ ἄνθρωπος, ἀγνοήσας τὰ δικαιώματά του καὶ τοῦ τὴν ἀφῆρσαν καὶ δὲν τὸν σέβονται οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι λόγῳ ἀγνοίας ἢ ἐλλείψεως διαφώτισεως.

Ἀλλὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ τὸ ἐπανακτήσῃ καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Τὰ μέσα τῆς ἐπανακτήσεώς του εἶναι ἡ διαφώτισις, ἡ πειθῶ, ἡ διαμαρτυρία, ἡ ἀντίστασις, ἡ ἐπανάστασις καὶ ἐν ἀνάγκῃ τὸ ὄπλον. Οὐδεμία θυσία εἶναι ματαία γινομένη διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Οὐδεμία προσπάθεια καὶ ἀντίστασις πρὸς προσπάσιιν τῆς ἐλευθερίας ἐξαγνίζει περισσότερον τὸν ἄνθρωπον, ὅταν οὗτος φθάσῃ μέχρι τοῦ ἡρωϊσμοῦ, μέχρις αὐτοθυσίας διὰ τὸ φυσικόν τοῦτο δικαίωμα πού ὀνομάζομεν ἐλευθερίαν. Καὶ οὐδεὶς εἶναι μισητότερος μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἐπιβουλεύεται, πού δὲν σέβεται, πού ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων.

Καίτοι ἔχουν τόσα γραφῇ, ἀπὸ σοφοῦς, διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἔχει τόσον τονισθῇ καὶ ἐξαρθῇ ἡ ἀξία της, καὶ ἔχουν χυθῇ τόσοι ποταμοὶ ἀνθρωπίνου αἵματος, ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξετίμησε οὔτε ἐκτιμᾷ τὸ μέγα τοῦτο ἀγαθόν.

Τὸ ἐκτιμᾷ καὶ τὸ νοσταλγεῖ ὅταν τὸ ἀπολέσῃ. Εἴθε ἡ σημερινὴ της στέρησις, ἡ σημερινὴ αὐτῇ παγκόσμια καὶ ὁλοκληρωτικὴ δοκιμασία, νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην θεωρητικὴν διδασκαλίαν καὶ διαφώτισιν, νὰ ἐκτιμῇ δεδόντως καὶ νὰ διεκδικήσῃ δι' ἑαυτόν καὶ δι' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, τὸ ἱερὸν καὶ φυσικόν τοῦτο ἀνθρώπινον δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας.

Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο εἶδη ἐλευθερίας: 1) **τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν**, 2) **τὴν ὁμαδικὴν ἐλευθερίαν**.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) **Ἐλευθερία τῆς σκέψεως**, 2) **ἐλευθερία τοῦ λόγου**, 3) **ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως**.

Τῆς δὲ ὁμαδικῆς ἐλευθερίας αἱ ὑποδιαιρέσεις εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) **Οἰκονομική**, 2) **κοινωνική** καὶ 3) **πολιτική ἐλευθερία**.

1) **Ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως.** Ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσας αἰσθησιακὸν σύστημα δέχεται τὰς ἐπιδράσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Σχηματίζει οὕτω τὰς παραστάσεις, τὰς ἐννοίας καὶ τὰς ἰδέας. Οὕτω, τῇ συλλειτουργίᾳ τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ τοῦ συνειδητοῦ ἐγὼ, νοεῖ, προσαρμόζεται καὶ κατανοεῖ τὸν περιβάλλοντα αὐτόν κόσμον καὶ τελικῶς γνωρίζει τὴν ἀλήθειαν. Διὰ τὴν ἐπιτύχην τοῦτο δέον νὰ μὴ ἀναγνωρίζῃ ἐμπόδιον ἢ κώλυμα εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας, τουτέστιν νὰ ἔχῃ τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν σκέψεως καὶ νὰ σέβεται τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως τῶν ἄλλων, ἥτις ἐκδηλουμένη ἐλευθέρως βοηθεῖ τοὺς πάντας νὰ προσεγγίσουν τὴν ἀλήθειαν.

2) **Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου.** Ἡ σκέψις διὰ τὴν ἐκδηλωθῇ καὶ ἀποβῇ συντελεστικὴ τῆς προόδου τῶν ἄλλων ἔχει ἀνάγκην μέσου ἐκδηλώσεως. Τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ὁ λόγος. Οὗτος μεταβιβάζει τὰ πορίσματα τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς σκέψεως τῆς προηγηθείσης ἀνθρωπότητος. Οὗτος διέσωσε τὸ μέγα κεφάλαιον τῆς γνώσεως καὶ τῆς πείρας τῶν αἰώνων. Οὗτος ἐπιδρᾷ εἰς τοὺς συνανθρώπους μας καὶ διανοίγει νέους ὀρίζοντας εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς

ἀληθείας. Ἡ σκέψις ἀνευ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου θὰ ἦτο στεῖρα καὶ περιωρισμένης ἀξίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου ἔχει τὰ ὅριά της. Ταῦτα δέον νὰ εἶναι μόνον ἐκεῖνα πού καθορίζει ἡ ὠφέλεια τῶν ἄλλων ἢ ἡ ἐνδεχομένη βλάβη ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ πνευματικὴ ὀριμότης δὲν εἶναι ἰκανὴ ν' ἀφομοιώσῃ διατυπωμένη ἀλήθειαν.

3) **Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως.** Μέ τὴν λέξιν συνειδήσιν χαρακτηρίζομεν ἀφ' ἐνός τὴν ἐσωτάτην οὐσιαστικὴν ὄντοτητα, ἥτις μέ τὴν γνωστικὴν τῆς ἰκανότητα ἀποτελεῖ τὸ κινεῖν κέντρον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀφ' ἐτέρου τὸ περιεχόμενον τὸ συναισθηματικόν καὶ ἰδεολογικόν πού ἀποτελεῖ τὸν ἠθικὸν κανόνα, ὅστις ρυθμίζει τὴν δρᾷσιν κάθε ἀνθρώπου ὡς ἠθικῆς ὑποστάσεως. Πάντως τὰ ὅρια τοῦ περιέχοντος καὶ περιεχομένου εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐλευθερίας συναντῶνται. Διότι ἐάν τὸ ἰδεολογικόν καὶ συναισθηματικόν περιεχόμενον δὲν ἀποτελῇται ἀπὸ ἰδεᾶς καὶ συναισθήματα φυσικά, ἀσφαλῶς ἡ συνειδήσις ὡς οὐσιαστικὴ ὄντοτης, δὲν δύναται νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἐλευθέρα ἐφ' ὅσον θὰ τὴν πιέζῃ, θὰ τὴν βαρύνῃ, θὰ τὴν δεσμεύῃ μία ποιότης ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων, οὐχὶ παραλλήλων πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον. Ἡ ποιότης αὕτη τῶν ἰδεῶν εἶναι ἐκείνη ἥτις δημιουργεῖ τὴν ἐσωτερικὴν δυσαρμονίαν, αἰτίαν τῶν τύψεων τοῦ συνειδῶτος. Ἡ ἐναρμόνισις τῶν δύο τούτων παραγόντων τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀτόμου ἐπιτυχάνεται διὰ τῆς διαφώτισεως καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν πεπλανημένων ἰδεῶν, αἰτίας γενεσιουργοῦ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὰς ὑποδιαιρέσεις τῶν ὁμαδικῶν ἐλευθεριῶν.

1) **Οἰκονομική**, 2) **κοινωνική** καὶ 3) **πολιτική ἐλευθερία**.

1) **Οἰκονομικὴ ἐλευθερία.** Θὰ ἦτο ματαία προσπάθεια πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ἐάν ἐκ παραλλήλου δὲν καθιεροῦντο ἐν τῇ κοινωνίᾳ συνθήκαι ἐξασφαλίζουσαι τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἐάν δὲν ἐξασφαλίζοντο εἰς ἕνα ἕκαστον μέλος τῆς κοινωνίας ἐπαρκῶς τὰ μέσα τῆς ζωῆς, τότε τὸ ἐνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως θὰ κινῇ ἕνα ἕκαστον πρὸς ἀπόκτησιν, διὰ τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς βίας, τῶν ἀναγκαιοῦντων διὰ τὴν ζωὴν του, ὁπότε ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων θὰ βασιλεύουν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡ ἀδικία, αἱ συγκρούσεις τῶν συμφερόντων καὶ ὁ πόλεμος, τὰ αἴτια τῆς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων.

2) **Κοινωνικὴ ἐλευθερία.** Τὰ διάφορα ἰδεολογικά ρεύματα καὶ θρησκευτικὰ δοξασία, ἔχουν ἐπιδράσει κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ὥστε νὰ δημιουργοῦνται παραδόσεις καὶ κοινωνικαὶ προκαταλήψεις.

Αὗται ἀσκοῦν τοιαύτην δεσποτείαν ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἀτόμου ὥστε τούτου αἱ κινήσεις καὶ ἡ πορεία νὰ μὴ κανονίζονται ἀπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ φυσικοῦ νόμου, ἀλλ' ἀπὸ τὰς ἀξιώσεις τῆς κοινῆς γνώμης, αἱ ὁποῖαι συνήθως εἶναι παράλογοι καὶ ἀντιφυσικαὶ ἐμποδίζουσαι τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τῶν ἰδεῶν καὶ ἰκανοτήτων τῶν φυσιολογικῶς διαβιούντων ἀνθρώπων. Κάθε μέλος ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἔχει ἀναφαίρετον δικαίωμα νὰ κινῆται καὶ νὰ δρᾷ ἐλευθέρως, ἀρκεῖ νὰ μὴ βλάβῃ τὸν ἑαυτόν του, διότι πράττων οὕτω ἀφαιρεῖ τῆς κοινωνίας ἐν μέλος τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ τὴν ὠφελήσῃ. Εἰς τὰς κοινωνικὰς προλήψεις, αἰτνες κρατοῦν εἰς τὸν κλοιὸν τῶν τῶν ἀνθρώπων, πρέπει

ν' αντιτάξωμεν τήν διαφώτισιν ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐλευθέρα, αὐτόνομος, αὐτεξουσία καὶ ἐνσυνείδητος προσωπικότης.

3) Πολιτική ἐλευθερία. Ἡ καθολικὴ καὶ ὁμαδικὴ ἐλευθερία εὐρίσκει τήν πληρεστέραν τῆς ἔκφρασιν εἰς τήν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, διότι δι' αὐτῆς εἶναι δυνατόν νά ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐλευθερία τοῦ ατόμου καὶ ἐκείνη τοῦ συνόλου. Πρὸς ἐπιτυχίαν ταύτης, φυσικόν καὶ ἀπαραίτητον εἶναι νά ὑπάρχῃ ρυθμιστὴς διακανονίζων τὰς σκέψεις μεταξύ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, μιᾶς πολιτείας. Καὶ ὁ ρυθμιστὴς οὗτος εἶναι ὁ νόμος. Ὁ νόμος, ὅστις δέν πρέπει νά ἐκπροσωπῇ τήν θέλησιν τοῦ ἐνός, τοῦ μονάρχου, οὔτε τήν θέλησιν τῶν ὀλίγων τουτέστιν τῆς ὀλιγαρχίας, ἀλλὰ ν' ἀπορρέῃ ἀπὸ τήν θέλησιν τῶν πολλῶν διὰ νά βοηθῇ τήν πρόοδον ὅλων καὶ νά ικανοποιῇ τὸ σύνολον. Ὁ νόμος οὗτος πρέπει νά ἔχῃ ὡς ἐμπνευστήν, ὡς ὑπόδειγμα, πρότυπον, τὸν φυσικόν νόμον. Οἱ πολιτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ νόμοι δέν πρέπει ν' ἀποβλέπουν εἰς τὸν συμβιβασμόν ἢ τήν ικανοποίησιν τῶν συμφερόντων μερικῶν τάξεων τῆς κοινωνίας ἢ μιᾶς τάξεως εἰς βάρος τῶν ἄλλων. Ὁ κοινωνικὸς νόμος δέον νά ἔχῃ ὡς σκοπὸν νά ἐξασφαλίζῃ τήν ἐλευθερίαν ἐνός ἐκάστου καὶ τήν ἀνεξαρτησίαν τοῦ συνόλου. Νά ἔχῃ χαρακτῆρα καθολικόν καὶ οὐχὶ ταξικόν. Ὁ ταξικὸς χαρακτῆρ ἐνός νόμου φέρει ἐν αὐτῷ τὸ σπέρμα τῆς ἀδικίας καὶ οὐδέποτε θά ἐξασφαλίσῃ τήν ἁρμονικὴν συμβίωσιν τῶν μελῶν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας καὶ τήν πρόοδον τοῦ συνόλου.

Εἰς τήν πρώτην ἐρμηνείαν τῆς ἑκτῆς ἀρχῆς ἐπεχειρήσαμεν, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, νά τονίσωμεν τὰ κεντρικὰ σημεῖα τοῦ μεγάλου τούτου κοινωνικοῦ νόμου. Ἀλλ' ἡ ἀπλότης τῆς διατυπώσεως τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι τόσο φυσικὴ, ὅσον εἶναι καὶ ἡ ἀλήθεια ἐν τῇ φύσει, ὥστε δέν χρειάζεται ἐμὴ ἀγαθὴ διάθεσις ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀφομοίωσιν τοῦ νοήματός της, ἀλλὰ καὶ σταθερὰ θέλησις πρὸς διεκδίκησιν καὶ ἀναγνώρισιν ὑπὸ πάντων τοῦ μεγάλου τούτου φυσικοῦ νόμου, πού οἱ ἄνθρωποι ὀνομάζουν ἐλευθερίαν, τήν ὁποίαν ὅμως δέν ἔμαθαν νά σέβωνται καὶ νά προσταπίζουν. Ἀλλὰ καὶ τήν ὁποίαν νοσταλγοῦν ὅταν τήν στερηθοῦν καὶ διὰ νά τήν ἀποκτήσουν χρειάζονται ἀγῶνες, θυσίαι ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Διότι δέν ὑπάρχει εἰς τήν φύσιν ὑπέρτερον ἀγαθὸν ἀπὸ τήν ἐλευθερίαν.

ΑΡΧΗ ΕΒΔΟΜΗ

«Ὁ πολίτης ἔχει τήν ὑποχρέωσιν νά ἐνδιαφέρεται διὰ τήν εὐημερίαν καὶ τήν πρόοδον τοῦ συνόλου. Ἐχει τὸ δικαίωμα νά ὀρίξῃ τήν μορφήν τοῦ πολιτεύματος τῆς χώρας, νά θεσπίξῃ τοὺς νόμους, νά ἐλέγξῃ, νά ἀπομακρύνῃ τοῦ δημοσίου βίου πάντα ὅστις ἤθελεν ἐπιβουλευθῇ τὰ δικαιώματα τῆς πλειοψηφίας τῶν πολιτῶν».

Αἱ παγκόσμιοι συνθήκαι τῆς ζωῆς καὶ αἱ μηχανικαὶ πρόοδοι, ἰδίᾳ ἡ ἐκμηδένισις τοῦ διαστήματος, ἔφεραν εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν τὸν ἄνθρωπον μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ ἀλληλεπίδρασις καὶ ἡ ἀλληλεξάρτησις, ἡ οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ, μεταξύ τῶν πλεόν ἀπομεμακρυσμένων κατοίκων τῆς γῆς, ὥστε ἐκεῖνο πού οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι ὠραματίσθησαν καὶ ἐνοστάλησαν γίνεται σήμερον πραγματικότης. Ὁ Ἕλλην φιλόσοφος Πλάτων διετύπωσε τήν καθολικὴν αὐτὴν σκέψιν ὡς ἑξῆς:

«Οὐκ εἰμὶ μόνον Ἀθηναῖος ἢ Ἕλλην, ἀλλὰ πολίτης». Naί πολίτης οὐχὶ μιᾶς πόλεως ἢ μιᾶς χώρας, ἀλλὰ πολίτης τῆς Γῆς. Εἴτε θέλει, εἴτε δέν θέλει, ὑπὸ τήν πίεσιν τῆς ἐξελιξεως τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐν γένει προόδου, ὁ ἄνθρωπος δέν δύναται ὡς ἐρμῆτης νά ἐγκλεισθῇ ἐντὸς τοῦ ατομικοῦ του κύκλου χωρὶς νά ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, διὰ τοὺς πολλούς. Ὅφειλε νά ἐνδιαφέρεται διὰ τήν εὐημερίαν καὶ τήν πρόοδον τοῦ συνόλου. Διότι κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην θά ὑφίσταται τὸ ἄτομον, τὸ μέρος, ἀθελά του ἀγαθὴν ἢ κακὴν τήν ἐπίδρασιν τοῦ συνόλου. Ὁ ἄνθρωπος, εἴτε εὐρίσκεται εἰς τὸ οἰκογενειακόν του περιβάλλον, εἴτε ζῇ τὸν νομαδικόν βίον, εἴτε εἶναι μέλος μιᾶς κοινωνίας ἀνθρώπων, πόλεως, χώρας, φυλῆς, ἀποτελεῖ τήν μονάδα, ἀποτελεῖ τὸ ἄτομον πού συντελεῖ εἰς τήν σύνθεσιν τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῆς ὁμάδος, τῆς οἰκουμένης. Ἀποτελεῖ κρίκον μιᾶς ἀλύσεως, πού ἡ φορὰ τῆς τὸν παρὰσφύρι φυγοκέντρωσις πρὸς τήν κατεύθυνσιν τῶν πολλῶν. Ἐάν οἱ πολλοὶ εὐημεροῦν καὶ προοδεύουν, κατ' ἀνάγκην καὶ τὸ μέρος θά αἰσθανθῇ τήν ἐπίδρασιν τῆς εὐημερίας καὶ τῆς προόδου.

Ἀντιθέτως, ἐάν τὸ ἄτομον ἔχῃ προοδεύσει καὶ εὐημερῇ, ἐάν ἔχῃ προσεγγίσει διὰ τῆς γνώσεως τήν ἀλήθειαν καὶ κατέχῃ τήν γνῶσιν τοῦ φυσικοῦ νόμου καὶ θέλῃ ν' ἀκολουθήσῃ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰς ὑποδείξεις τοῦ φυσικοῦ νόμου, θά προσκρούσῃ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς διαθέσεις τῶν πολλῶν. Ὁ ἀντιμετωπίσῃ τήν ἄρνησιν καὶ τήν διώξιν τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ πραγματικότης θά τὸν διδάξῃ ὅτι ὀφείλει κατὰ πρῶτον νά διαθέσῃ τὰς ἱκανότητάς του πρὸς διαφώτισιν τῶν πολλῶν, νά ἐνδιαφερθῇ διὰ τήν ἐξέλιξιν καὶ τήν πρόοδον τῶν συναθρώπων του, νά ἐργασθῇ διὰ τήν δημιουργίαν κοινωνίας εὐημερούσης καὶ σεβομένης τήν ἐλευθερίαν καὶ τὰ δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου. Ἐάν ἐπίσης εὐημερῇ ὡς ἄτομον, δέν θά εἶναι δυνατόν νά ἀπολαύσῃ τήν χαρὰν τῆς ζωῆς ἐφ' ὅσον θά τὸν περιστοιχίζουν ἡ πείνα, ἡ δυστυχία, ὁ πόνος τῶν συνανθρώπων του. Συμπέρασμα ἀσφαλές καὶ ἀκλόνητον ὅτι **ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ συνόλου, μαζί μέ τὰς προσπάθειάς πού καταβάλλει διὰ τήν ατομικὴν του πρόοδον, ἀπαραίτητως πρέπει νά διαθέτῃ ὅλας τας ἱκανότητας καὶ τὰς δυνάμεις διὰ νά προοδεύῃ καὶ εὐημερῇ τὸ περιβάλλον του, τὸ σύνολον, διότι ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος ἐνός ζῶντος ὁργανισμοῦ. Τότε μόνον κατοχυροῦται ἡ ατομικὴ εὐημερία, ὅταν ἐξασφαλίζεται ἡ καθολικὴ εὐημερία τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς.**

Ὁ ἄνθρωπος ὡς μέλος μιᾶς κοινωνικῆς μονάδος τῆς οἰκογενείας, τῆς πόλεως, τῆς χώρας, προσφέρει παντοιοτρόπως τὰς προσπάθειάς του, τὰς ἱκανότητάς του, τὰς δυνάμεις του, τὰ μέσα του καὶ τήν ζωὴν του ἀκόμη διὰ τήν συγκρότησιν τῆς οἰασθήποτε μονάδος, διὰ τήν ἀνάπτυξιν τῆς, τήν συντήρησιν τῆς, διὰ τήν ἀσφάλειάν τῆς καὶ τήν πρόοδόν τῆς. Διὰ τοῦ νόμου τῆς ἀναπαραγωγῆς συντρέχει εἰς τήν διατήρησιν, τήν συνέχισιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κοινωνικῆς μονάδος πού ἀνήκει. Διὰ τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας του, πολλαπλασιάζει τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς πού παρέχει ἡ γῆ. Διὰ τῆς πνευματικῆς ἐπιδόσεώς του προάγει τήν ἐξημέρωσιν καὶ τήν ἀνύψωσιν τῶν συνανθρώπων του. Τέλος, διὰ τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ αἵματος του, προασπίζει τήν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας εἰς τήν ὁποίαν κατοικεῖ, ὅταν αὕτη ἀπειλῇται ἀπὸ τήν ἀπληστίαν καὶ τὴν βαρβαρότητα ἄλλων.

Ἐν ᾧ λοιπὸν τόσα προσφέρει ὁ πολίτης εἰς μίαν κοινωνίαν, μέ τήν ὁποίαν εἶναι συνυφασμένη ἡ ζωὴ του καὶ ὅλα του τ' ἀγαθὰ, πῶς εἶναι δυνατόν νά νοηθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός δέν ἔχει δικαίωμα νά ἐκφέρῃ τήν γνώμην του καὶ νά ἐνδιαφέρεται διὰ τήν κοινωνίαν αὐτὴν ἀλλὰ νά ἐμπιστευθῇ τήν ρύθμισιν τῆς τύχης του καὶ τῆς ζωῆς του εἰς τὸν Ἕνα, τὸν μονάρχην, τὸν δυναμικόν ἢ τὸν ἐλέω Θεοῦ βασιλέα ἢ τὸν τύραννον ἢ τοὺς ὀλίγους, τοὺς δῆθεν ἀρίστους, τοὺς δυναμικούς, τοὺς ἰσχυροὺς; Διὰ μίαν ἀνθρωπίνην συνείδησιν, ἐλευθέρως σκεπτομένην, δέν ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀδικία, δέν ὑπάρχει μεγαλυτέρα βλακεία νά παραδέχῃται ὁ ἔχων σώας τὰς φρένας ἄνθρωπος καὶ φανταζόμενος τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐξειλιγμένου, ὅτι εἶναι θεμιτόν καὶ νόμιμον ν' ἀφίεται νά κυβερνᾶται καὶ νά εἶναι δοῦλος τοῦ ἐνός ἢ τῶν ὀλίγων, ἐνίοτε κατωτέρας διανοητικῆς καταστάσεως, συνήθως δὲ ἠθικῆς κατωτέρας, οἱ ὅποιοι μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κυβερνήτου καὶ τοῦ ρυθμιστοῦ τοῦ πεπρωμένου τῶν πολιτῶν, ἐπεὶδὴ οὗτοι φαντάζονται ὅτι ἀρύονται τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπὸ τήν θείαν πρόνοιαν ἢ τήν ατομικὴν των ὑπεροχή. Εἶναι ὕβρις κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας τὸ κατάντημα τοῦ πολίτου ὅστις ἀγνοεῖ τὰ στοιχειώδη δικαιώματά του καὶ ἀφίεται μοιρολατρικῶς νά ὀδηγῇται ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἄρπαγας καὶ σφετεριστάς τῆς ἐξουσίας.

Ὁ πολίτης ἔχει τὸ δικαίωμα νά ὀρίξῃ αὐτός ὁ ἴδιος μέ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πού ἀποτελοῦν τήν κοινωνικὴν ὁμάδα, τήν μορφήν τοῦ πολιτεύματος καὶ τὸν τρόπον τοῦ διοικεῖσθαι. Τὸ δικαίωμα τοῦτο θά τὸ διεκδικήσῃ διὰ τῆς ἐκφράσεως τῆς καθολικῆς γνώμης, τὸ κύρος τῆς ὁποίας κατοχυροῦται διὰ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τήν ἐκδήλωσιν τῆς θελήσεως τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ. Ἐκ ταύτης μόνον πρέπει νά προέρχωνται οἱ νόμοι καὶ οἱ θεσμοί, διὰ νά εἶναι σεβαστοὶ παρ' ὅλων. Ἐκ τῆς πλειοψηφίας δέον ν' ἀπορρέῃ πᾶσα ἐξουσία καὶ πᾶσα διοίκησις διὰ νά ἔχῃ κύρος καὶ πραγματικὴν ἐπιβολήν.

Ὁ πολίτης ἔχει τὸ δικαίωμα νά ἐλέγξῃ καὶ ν' ἀπομακρύνῃ τοῦ δημοσίου βίου πάντα, ὅστις ἤθελεν ἐπιβουλευθῇ τὰ δικαιώματα τῆς πλειοψηφίας τῶν πολιτῶν. Διὰ κάθε λειτουργίαν δημοσίου ἐνδιαφέροντος, διὰ κάθε διαχείρισιν οἰκονομικὴν καὶ διοικητικὴν, ὁ ἐλεγχος εἶναι δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσις κάθε πολίτου. Ἡ ἔλλειψις ἢ παραμέλησις τοῦ ἐλέγχου, ψυχολογικῶς ἐπιδρᾷ ὀλεθρίως ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν διαχειριζομένων τὰ κοινά, ὥστε νά ἐξαχρείωνῃ ἐνίοτε καὶ τὸν ἐμπνεόμενον ἀπὸ τὰς ἀγαθότερας τῶν διαθέσεων δημόσιον λειτουργόν.

Μόνον ὁ μονάρχης, ὁ δικτάτωρ, καὶ οἱ ὀλιγαρχικοὶ καθέλωσαν τὸ ἀνεύθυνον, τὸ ἀνεξέλεγκτον, διότι ὄντως δέν δύναται ν' ἀνεχθοῦν ἔλεγχον ἀπὸ πολίτας τοὺς ὁποίους ὑπεδούλωσαν καὶ κρατοῦν δούλους πειθηνίους εἰς τὰ κελεύσματα καὶ τὰς ὁρέξεις των, δούλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγνώριζον μόνον ὑποχρεώσεις χωρὶς κανένα δικαίωμα.

Ἐνίοτε ὁ ἐλεγχος, αὐστηρὸς καὶ δίκαιος, συγγέεται μέ τὴν ἀσύδοτο ἐπικρίσιν, ἡ ὁποία καταντᾷ ἐλάττωμα ἐθνικόν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ τοιαύτη ἐπικρίσις μὴ φειδομένη οὐδενός, μὴ σεβομένη οὐδὲν ὄριον, καταργοῦσα κάθε κώλυμα, συχνά εἶναι ἀδικος, πάντοτε δὲ ὀλεθρία διότι γίνεται αἰτία ἐμποδίζουσα τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς μετριόφρονες νά προσφέρουν καὶ αὐτοὶ τὰς ἱκανότητάς των καὶ τὴν συμβολὴν των διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πολλῶν. Πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἱκανότητος ἐλέγχου καὶ ἀποβολὴν τοῦ ἐλαττώματος τῆς ἀσυστόλου ἐπικρίσεως,

χρειάζεται πολιτικὴ διαπαιδαγώγησις καὶ πολιτικὴ ὥριμότης. Ἡ ἔλλειψις τοῦ ἐλέγχου ἢ ὁ ἀβασάνιστος καὶ ἀδικος ἐλεγχος ἔχουν διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν τὰ αὐτὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

Ὁ φιλοδοξῶν νά ἀποδυσθῇ εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πολιτικοῦ στίβου πρέπει νά προσφέρῃ τὰ ἐφόδιά του, τὰ διανοητικά καὶ ἠθικά, ὑπὲρ τοῦ συνόλου, χωρὶς ν' ἀναμένῃ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἀνταλλάγματα ὑλικά. Οὔτε νά μετέρχεται τήν πολιτικὴν, ὡς βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα ἢ μέσον ικανοποιήσεως ἀδυναμιῶν του ἢ τῶν κομματικῶν του συμφερόντων.

Διὰ τὸν ἐκπεσμόν καὶ τὴν διαφθοράν τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως τὴν μεγαλυτέραν εὐθύνην φέρουν οἱ πολιτικοὶ ταγοί, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε διεφώτισαν τὸν λαόν, περὶ τῶν ὁρίων τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, οὕτω δὲ οἱ πολῖται, οἵτινες οὐδεμιᾶς πολιτικῆς διαπαιδαγωγήσεως ἔτυχον, ἀφέθησαν νά ὀδηγοῦνται ἐπὶ κινήτρων ατομικοῦ συμφέροντος, εἰς βάρος τοῦ καθολικοῦ συμφέροντος.

Ἡ ἔκφρασις τῆς θελήσεως τῶν πολιτῶν διατυπῶται, κατὰ τὸν ἀνθρωπίνως δυνατόν πληρέστερον τρόπον, διὰ τῶν λεγομένων ἀναλογικῶν ἐκλογικῶν συστημάτων. Μόνον μέσῳ τῶν τοιούτων συστημάτων ἐπικρατοῦν αἱ δημοτικαὶ θεωρίαι, ἐφ' ὅσον ἡ νοθεία καὶ ἡ δημαγωγία δέν κατορθώνουν νά ἐπιβάλουν τὴν θέλησιν τοῦ ἐνός ἢ τῶν ὀλίγων.

Μόνον ἡ διαφώτισις ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου θά διαπαιδαγωγήσῃ ἀρτίως τὸν λαόν, θά τοῦ δώσῃ τὴν πολιτικὴν ὠριμότητα ἐκείνην ἣτις θά τοῦ ἐπιτρέψῃ ὥστε ἡ πολιτικὴ ζωὴ νά ρυθμίζεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ἀνόθευτον θέλησίν του, ἀσφαλῆ βάσιν τῆς καθαρᾶς καὶ πραγματικῆς δημοκρατίας. Τότε καὶ μόνον θ' ἀποκτήσῃ τὸ πολιτικὸν ἐκεῖνον αἰσθητήριον διὰ τοῦ ὁποίου θά διακρίνῃ τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς χρηστοὺς πολιτικούς καὶ θά ἀνακαλύπτῃ τοὺς ἰδιοτελεῖς καὶ τοὺς σφετεριστάς τῆς πολιτικῆς ζωῆς, διὰ νά τοὺς ἐκτοπίζῃ τοῦ πολιτικοῦ στίβου καὶ νά τοὺς καθιστᾷ ἀκινδύνους καὶ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν.

Πρέπει νά ἐλπίζωμεν βασίμως, ὅσοι ἐπιζήσωμεν τῆς τρομερᾶς καὶ ἀπεράντου αὐτῆς δοκιμασίας, τὴν ὁποίαν ἐγέννησε καὶ ἐγαλοῦχησεν εἰς ὅλας τὰς χώρας ἡ ἀγνοία ἢ ἡ ἀπεμπόλησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, ὅτι οἱ ἄνθρωποι θά ἀνανήψουν καὶ θά πεισθοῦν, ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς ατομικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας ὀδηγεῖ εἰς τὴν μεγαλυτέραν συμφοράν, εἰς τὴν καταστροφὴν, εἰς τὴν δουλείαν.

Ἄς μάθουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι οὐδὲν ταπεινώνει, οὐδὲν ἐξευτελίζει περισσότερον τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν δουλείαν. Ἄς ζητήσουν οἱ ἄνθρωποι νά διεκδικήσουν πάντοτε ἡνωμένοι τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματά των. Ἄς ζητήσουν νά γίνουν καὶ νά μείνουν πάντοτε ἐλεύθεροι ἄνθρωποι. Ἄς μάθουν νά προσταπίζουν τὴν ἐλευθερίαν των, τὴν οἰκονομικὴν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν, ὡς τὸ μεγαλύτερον ἀγαθὸν τῆς ζωῆς, ὡς τὸ ἱερώτερον δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς τὴν ζητήσωμεν καὶ τὴν προσταπίζωμεν ὅλοι μας μέ ὅ,τι μπορούμε: Μέ τὴν σκέψιν, μέ τὸν ἐνθουσιασμόν μας, μέ τὰ ὅπλα, μέ τὰ χέρια, μέ τὰ δόντια σάν τὸν Κυνέγειρο.

Ἄς δώσωμεν τὰ πάντα, καὶ τὴν ζωὴν μας ἀκόμη, διὰ ν' ἀποκτήσωμεν τὴν ἐλευθερίαν μας, καὶ νά μείνωμεν γιὰ πάντα ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, ἐλεύθεροι καὶ συνειδητοὶ πολῖται μιᾶς πολιτείας, ἡ ὁποία εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὸν χώρον τὸν ἱερόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδιδάχθη τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀλλὰ καὶ καθιερώθη ὡς πολίτευμα ἡ καθαρώτερα ἀμιγῆς δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων.

ΓΟΝΕΩΝ ΑΓΩΓΗ

Μαθήματα αυτογνωσίας γονέων και υποψηφίων γονέων της Φιλοσοφικής Ψυχολογίας
και Ψυχοθεραπείας βασισμένα στους Έλληνες Φιλοσόφους

μέ τον Γ. ΡΙΖΟ Δρ. Ψυχολογίας

Θά μπορούσε κανείς να ρωτήσει:

- * Γιατί χρειάζεται η αυτογνωσία για να γνωρίσει κανείς το παιδί του (ή όποιονδήποτε άλλον θέλει), προκειμένου να το διαπαιδαγωγήσει και γενικά να επικοινωνήσει μαζί του σωστά, με όσο τό δυνατόν δηλαδή λιγότερα λάθη;
- * Ένας γονέας ή όποιος γεννάει το παιδί του, δεν εξυπακούεται άραγε ότι το γνωρίζει καλύτερα από τον καθένα;
- * Ποιός άλλος μπορεί να του πη περισσότερα και ακριβέστερα από όσα γνωρίζει ο ίδιος;

Η απάντηση της Φιλοσοφικής Ψυχολογίας και Ψυχοθεραπείας σε αυτά αλλά και σε άλλα παρεμφερή ερωτήματα, είναι η εξής:

Κατ' αρχάς, τό ότι ένας άνθρωπος, υπακούοντας στους πανίσχυρους φυσικούς Νόμους της Αναπαγωγής (ή διακρίσεως) του είδους του, γεννάει έναν άλλον άνθρωπο και αναλαμβάνει να τον βοηθήσει μέχρι να αναπτυχθεί (ώριμάσει) ψυχολογικά, δεν σημαίνει ότι μπορεί και να γνωρίζει αυτόματα και την ιδιαίτερη προσωπικότητά του.

Τά ιδιαίτερα δηλαδή έμφυτα στοιχεία τά όποια, μέ την βοήθεια των περιβαλλοντικών έρεθισμάτων που θά δεχθί στην ζωή του και σε όλα τά επίπεδα της υπάρξεώς του, θά σχηματίσουν την ιδιαίτερη και μοναδική Προσωπικότητά του. Και ισχύει αυτό διότι τό ότι τον γέννησε, δεν σημαίνει ότι τον έφτιαξε συνειδητά, τον δημιούργησε...

Επομένως τον άγνοεί και θά πρέπει (όφειλει) να τον γνωρίσει, αφού ο άνθρωπος δεν είναι ούτε φυτό, ούτε ζώο, αλλά ούτε και μηχανή (αν και εκφράζει στο μεγαλύτερο μέρος της ζωής του τέτοιες λειτουργίες...). Πώς είναι δυνατόν όμως να γνωρίσει κάποιος ουσιαστικά έναν άλλον άνθρωπο, είτε τον γέννησε είτε όχι, εάν άγνοη ουσιαστικά τον ίδιο του τον έαυτό;

Λέγοντας εδώ «ουσιαστική γνώση» (ή αντίθετα «ουσιαστική άγνοια») του ανθρώπου, σύμφωνα με τά παραπάνω, έννοούμε την γνώση (συνειδητοποίηση) των πραγματικών στοιχείων της ανθρώπινης υπάρξεως που συνδέτουν την δική του ιδιαίτερη προσωπικότητα.

Δέν έννοούμε προφανώς την έξωτερική (κοινωνική) συμπεριφορά (νοοτροπία, αντιδράσεις, κ.λπ.) που έχει διαμορφώσει ζώντας σ' ένα συγκεκριμένο περιβάλλον.

Όταν, επομένως, παστεύη κάποιος και λέει ότι «γνωρίζω τό παιδί μου» ή κάποιον άλλον, και τό λέει αυτό έχοντας διαμορφωμένη μία συμπεριφορά (προσωπικότητα) ή όποια έχει έλάχιστα, και αυτά διαστρεβλωμένα, από τά πραγματικά (φυσικά) στοιχεία της υπάρξεώς του, μία προσωπικότητα δηλαδή ή όποια έχει δεχθί πλήθος επιβαρύνσεων και διαστρεβλώσεων στις υποστάσεις του (σώμα, ψυχή και πνεύμα), μέ αποτέλεσμα ο πυρήνας, τό κέντρο της υπάρξεώς του, τό Έγώ του, να μένη αδύναμο και υποανάπτυκτο, ή «γνώση» αυτή είναι πολύ σχετική.

Είναι δηλαδή υποκειμενική. Και είναι σχετική και υποκειμενική αφού ή κρίση και ή βούλησή του (τά κύρια «όργανα» του Έγώ μέ τά όποια αυτό εκφράζεται), είναι άφ' ενός μέν αδύναμα, άφ' έτέρου δέ επιβαρυνμένα (έπιρρεασμένα) από τά έξωτερικά θάρη και τίς διαστρεβλωτικές καταστάσεις των υποστάσεων. Μόνον αν αποκαταρθούν και ένισχυθούν αυτές οι βασικές λειτουργίες του Έγώ αλλά και όλης της υπάρξεώς του από κάθε ξένο και διαστρεβλωτικό στοιχείο, θά μπορέσει να γνωρίσει πραγματικά τόσο τον έαυτό του όσο και όποιονδήποτε άλλον.

Και ή καθαρή αυτή, ή όποια οδηγεί άμεσα στην πραγματική αυτογνωσία, απαιτεί συστηματική εκπαίδευση, συστηματική άγωγή.

Μέ αυτά λοιπόν τά δεδομένα, ή Φιλοσοφική Ψυχολογία και Ψυχοθεραπεία θεωρεί άπολύτως άναγκαία την αυτογνωσία του ανθρώπου, τόσο για εκείνον που θέλει άπλά και μόνο να γνωρίσει πραγματικά και να εκφράζει τον έαυτό του βρισκόμενος σε έπαφή συνεχώς μέ αυτόν, όσο και για εκείνον που θέλει να γνωρίσει αντικειμενικά και να επικοινωνή πραγματικά μέ κάποιον άλλον.

Οί συνέπειες επιτεύξεως αυτής της συνειδησιακής κατάστασης από τον άνθρωπο, και στον βαθμό που αυτή έπαυχθί, θά είναι αισθητές στην ποιότητα τόσο της άτομικής του ζωής (έπικοινωνία μέ τον έαυτό) όσο και της κοινωνικής του (έπικοινωνία μέ τους άλλους).

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΘΕΑΤΡΟΝ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ - ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Δευτέρα

6-8 μ.μ.

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Μέ τον Ραδάμανθυ Άναστασάκη

8-10 μ.μ.

ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ Πλάτωνος: ΝΟΜΟΙ

Μέ την Διευθύντρια του Κέντρου Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών Άννα Κελεσίδου

Τετάρτη

6-8 μ.μ.

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Μέ τον Ραδάμανθυ Άναστασάκη

8-10 μ.μ.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ '21

Μέ τον Ιστορικό - Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημήτρη Κακάμπουρα

Πέμπτη

6-8 μ.μ.

ΖΗΝ ΚΑΤΑ ΦΥΣΙΝ - Η Φιλοσοφία των Στωικών

Μέ τον Δρ. Ψυχολογίας Γιώργο Ρίζο

8-10 μ.μ.

ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ

Μέ την Άλτάνη

Παρασκευή

6-8 μ.μ.

ΓΟΝΕΩΝ ΑΓΩΓΗ

Μέ τον Δρ. Ψυχολογίας Γιώργο Ρίζο

8-10 μ.μ.

ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ

Μέ την Συγγραφέα - Θεραπεύτρια Μαίρη Μάκρα

Σάββατο

Τμήματα:

9-1 π.μ.

11-1 π.μ.

1-3 μ.μ.

ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

6:30 μ.μ.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Κυριακή

Μέ τον Φυσικό Δημήτρη Μακρυγιάννη

6:30 μ.μ.

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ - ΕΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 & Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 104.32 ΑΘΗΝΑΙ

Υπεύθυνη Προγραμμάτων: ΜΑΡΑ ΜΑΡΤΙΝΗ * Τηλ.: 52.37.543 - Τηλεομοιότυπον (Φάξ): 52.26.694

Τά Μαθήματα θά πραγματοποιηθούν στο Ίδεοθέατρον (Στουρνάρη 57 & Γ' Σεπτεμβρίου)

Γιά περισσότερες πληροφορίες τηλεφωνήσατε στο 52.37.543 κ. Μάρα Μαρτίνη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΑΠΟ
1η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Διδασκαλία: Άννα Τζιροπούλου-Ευσταθίου
Παιδικού Τμήματος: Ειρήνη Μανροπούλου
Τμήμα Αρχαιολογίας: Εύαγγελος Μπεζής

Διευθυντής: Άδωνις Α. Γεωργιάδης

Διδάσκονται:
Καταγωγή της Έλληνικής
Γλώσσας, Γραμμή Β',
Το Έλληνικό Αλφάβητο,
Πολιτονικών, Έπιτολογία,
Έλληνικές λέξεις στο Ευρωπαϊκό
Λεξιλόγιο, Ορθογραφία.

Άποσπάσματα από τα έργα των: Διονυσίου Αλικαρνασσεύς,
Πλάτωνος, Ξενοφάντος, Πλουτάρχου, Ηρόδοτου, Φίλαρχου,
Αρριανού, Ισοκράτους, Θουκυδίδη, Στράβωνα,
Υπερίδου, Διοδώρου, Διογένη, Αθηναίου, Όμηρου, Πηλοπού,
Αισχύλου, Σοφοκλέους, Εύριπίδου, Αριστοφάνους, Απολλωνίου
του Ροδίου, Νόννου, Ορφικών Ύμνων, Καίβου, Σοφοκλή,
Παλαμά κ.α.

Μηδία, Πελοποννησιακός πόλεμος,
Αυτοχθονία των Ελλήνων, Εξοστρατεία του Διονύσου,
Άλωσις Κων/πόλεως, Εθνεγερσία.

ΜΟΝΟΝ ΕΝΑ ΔΙΩΡΟ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ
ΤΗΜΗΜΑΤΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΣ ΤΑ ΔΙΩΡΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΣΑΒΒΑΤΟ ΠΡΩΙ

ΑΘΗΝΑΙ: Στουρνάρη 57 τηλ. 01-52.21.314

ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ: Άγιος Θέων 5 τηλ. 01-60.03.777 ή ΧΑΛΚΙΔΑ: Ίωαννίδου 13 τηλ. 0221-28.894

ΟΡΕΣ/ΝΙΚΗ: Τσιμισκή 86 τηλ. 031-22.00.27 - 28.24.27

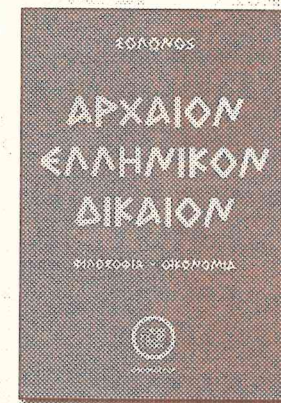

έκδόσεις * Ίδεο-Θέατρον

Στουρνάρη 57 Τηλ.: 52.37.543

ΡΑΔΑΜΑΝΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΕΟΛΩΝΟΣ

5.000 δρχ.

ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΚΑΚΟΥΡΗ

ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ

Διαδοκική διατριβή
γιά τήν ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ
καί τήν σχέση τους μέ τή
Διονυσιακή Μυστήρια.

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑΣ

5.000 δρχ.

Ο καθ'ής Φιλοσοφίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
Γ. Σακελλαρίου

ἀναλύει ὅλο τὸ μυθικὸ
καί ἐκπαιδευτικὸ σύστημα τοῦ

ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ

Πῶς μποροῦμε νὰ ἐφαρμόσουμε
σήμερα τὸ ἠθικὸ τοῦ συστήματος.

Τὸ μοναδικὸ πρακτικὸν
ἐγχειρίδιον αὐτογνωσίας
καί πνευματικῆς ἀνεξίξεως
διὰ μέσου τῆς

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

ΕΧΕΙΣ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

5.500 δρχ.

Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

Ὁ Χάρης, ἓνα νέο ἀγόρι
μᾶς ξεναγεῖ στὴν κλασικὴ Ἑλλάδα
μέσα ἀπὸ τὴν περιπετειώδη ζωὴ του.

ΕΝΑ ΟΛΟΖΩΝΤΑΝΟ
ΜΑΘΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

πού περιγράφει ἐπίσης ἀναλυτικὰ
καί τὸν τρόπο ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων
στὴν Ἀθήνα ἀλλὰ καί στὴν Σπάρτη.

Ἕνα πολὺ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα.

Ἕνα βιβλίο πού πρέπει
νὰ διαβάσουν ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα.

3.500 δρχ.

ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
μέ τόν ΡΑΔΑΜΑΝΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

Ἀ. Ἀσπμακόπουλου
ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ
ΟΡΕΣΤΗ

Πλάτωνος
ΑΠΟΛΟΓΙΑ
ΕΣΚΡΑΤΟΥΣ

Πλάτωνος
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ
ΦΑΙΔΡΟΣ

3.000 δρχ. ἐκαστή κασέτα

Ἡ πλέον
ἐγκυρὸς
καί
ἐπιστημονικὴ
μελέτη γιά τὰ
Μυστήρια.
Περιλαμβάνει ὅλα
τὰ ἀποσπάσματα
τῆς ἀρχαίας
ἐλληνικῆς
γραμματείας
γιά τὰ

ΟΡΦΙΚΑ ΚΑΒΕΙΡΙΑ ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ

4.000 δρχ.

Τὸ Ἴδεο-Θέατρον
παρουσιάζει τὸ πρῶτο
βιβλίο τῆς ΑΛΤΑΝΗ
μέ θέμα τὸν ἀποκαλυπτικὸ
συμβολισμό τῆς Θόδου.

***

Ἀναλογίες, ἀρχιτεκτονικὰ
στοιχεῖα, γλυπτὰ
καί 360 σταυροὶ
φέρουν στὸ προσκήνιο
τοῦ 2.000
τὴν θαρμένη
2.000+360 χρόνια
ἀπόρρητο Μυσταγωγία
τοῦ ΛΟΓΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Μιά ἐπιστημονικὴ μελέτη
τῆς Δι'ιτρίας τοῦ Κέντρου
Φιλοσοφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
ΑΝΝΑ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ

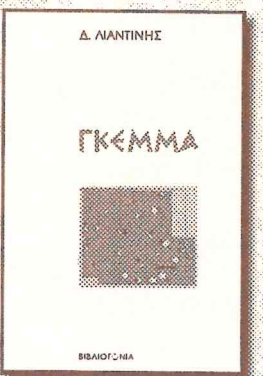

ΑΛΤΑΝΗ ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΒΙΒΛΙΟΝ 1ον

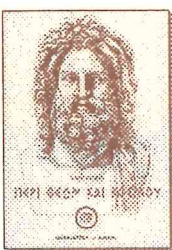
ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ
ΦΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Τὸ ἐρώτημα πού τέθηκε
στόν Λιαντίνη στό δρόμο:
ΚΑΘΩΣ ΚΟΙΤΑΣ ΤΟ ΜΗΔΕΝ
ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ, ΔΥΝΕΣΑΙ
ΝΑ ΜΗΝ ΑΠΟΚΑΤΕΡΗΣΕΙΣ;

ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ
Σύνοψις τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
καί τῆς Μυστηριακῆς καί Μεταφυσικῆς
διδασκαλίας περί θεῶν καί κόσμου,
ἀνθρώπου, ψυχῆς καί εἰμαρμένης.
1.500 δρχ.

Jean Mallinger
ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ
ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ
3.500 δρχ.

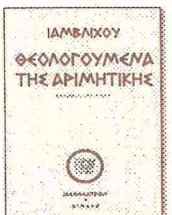
ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ
ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ
ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ
3.000 δρχ.

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ
ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ
1.500 δρχ.

ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ
Τὸ βιβλίο
πὺ συνεβουλευόντο ὅλοι
οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι
4.500 δρχ.

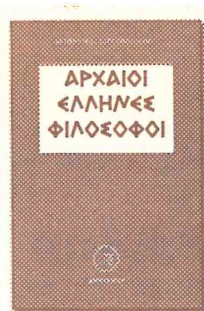
ΙΑΜΒΛΙΧΟΥ
ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ
ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ
3.500 δρχ.

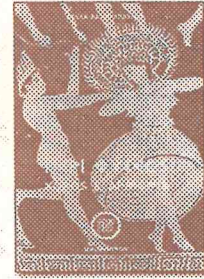
ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ
ΣΧΟΛΙΑ
ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ
ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
Η ΜΥΣΤΙΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ
ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ
12.000 δρχ.

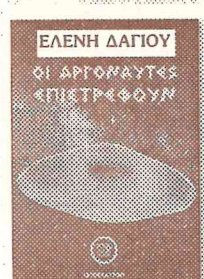
ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΟΦΟΥΣ
Α. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
Μία μοναδική πραγματεία
καί ἐσωτερική ἀνάλυσις
τῶν διδασκάλων τῆς ἀνθρωπότητας
ΟΡΦΕΥΣ - ΘΑΛΗΣ
ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ - ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ
ΖΗΝΩΝ - ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ - ΑΝΑΞΑΓΟΡΑΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ - ΕΛΚΡΑΤΗΣ
ΠΛΑΤΩΝ - ΕΤΑΙΡΙΟΙ
5.500 δρχ.

Φιλοσοφική προσέγγιση
τῆς ΑΡΜΟΝΙΑΣ
τοῦ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ
καί τῶν ΟΝΤΩΝ
μέ ΜΟΥΣΙΚΗ
καί ΧΟΡΟ
2.500 δρχ.

Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ
(Διήγησις Μυθολογική)
Μέ ἓνα μοναδικό ἀφηγηματικό τρόπο
παρουσιάζονται ὅλα τὰ μυθολογι-
κά στοιχεῖα πού ἀφοροῦν τὴν περί-
φημ Ἀργοναυτική ἐκστρατεία.
Ἀπὸ τὴν προετοιμασία τῶν Ἀργο-
ναυτῶν μετὰ τὸν Κένταυρο Χείρωνά
ἕως τὴν ἀποθέωσή τους
1.500 δρχ.

Οἱ ἱπτάμενοι δίσκοι πὺ ἐμφανίζο-
νται στὴν Γῆ ἀφήνουν γραπτὲς μαρ-
τυρίες ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλή-
νων, πὺ ζοῦν ἐντὸς ἀτράκτου. Διέφυ-
γαν στὸ διάστημα μετὰ τὴν Τιτανομα-
χία. Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ὅμως
ἔφθασε καί ...
ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ
ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ
4.500 δρχ.

Α. ΧΑΛΑ
Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ
ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ
Ἕνα βιβλίο πὺ ἀποκαλύπτει
τὶς βαθύτατες ἐσωτερικὲς
γνώσεις τοῦ μεγάλου ποιητοῦ.
3.000 δρχ.

ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ
Ὁδγὸς αὐτογνωσίας
ἀλλὰ καί ψυχολογικῆς
ἀναλύσεως τῆς Μυθολογίας
2.500 δρχ.

Ὅλα τὰ βιβλία τοῦ καθηγητῆ Δημήτρη Λιαντίνη
ΓΚΕΜΜΑ - ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΠΟΛΥΧΡΟΜΙΟ (ΣΤΟΑ ΚΑΙ
ΡΩΜΗ) - ΜΥΦΟΜΑΝΗΣ (ΞΕΦΕΡΗΣ) - ΧΑΣΜΑ ΞΕΙΣΜΟΥ
(ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ) - ΕΞΥΠΝΙΟΝ ΕΝΥΠΝΙΟΝ
(ΡΙΛΚΕ) ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ - Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ
Ἀρχαῖο κείμενο - μετάφραση
Ἐπὶ πλέον τὸ βιβλίο περιλαμβάνει τὴν ζωὴ καί τὸ ἔργο
τοῦ Σωκράτους, τὴν σχέση του μετὰ τὸν Πλάτωνα, τὸ
ἱστορικὸ πλαίσιο τῆς δίκης, τοὺς λόγους πὺ καταδι-
κάστηκε σὲ θάνατο, ποῖο ἦταν τὸ δαιμόνιό του. **Σχόλια:**
Διογένηος Λαερτίου, Χρ. Μαλεβίσιου, Ρ. Α. Ἀναστασάκη,
Ἀ. Ἀσπρηκόπουλου, F. Nietzsche.
2.500 δρχ.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ
Ἀρχαῖο κείμενο - μετάφρασις - σχόλια - ἀνάλυσις
φιλοσοφίας Πορφυρίου Ἀγίου καί Παν. Μαρίνου
Κυκλοφορεῖ γιὰ πρώτη φορά τὸ κορυφαῖον φιλοσοφικόν-
θεολογικόν τοῦ Πορφυρίου. Γέμει μυστηριακῶν καί ἀπορρή-
των ἀληθειῶν γιὰ τὴν πορεία τῆς ψυχῆς μετὰ θάνατον, ἀποσυμ-
βολίζοντας μέρος τῆς μυστικῆς διδασκαλίας τοῦ Ὁμήρου.
2.500 δρχ.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ
ΜΙΑ ΑΛΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ
ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ
ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
1.500 δρχ.

Διδῶς Καλλέρης
MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
Ἡ σημαντικώτερη ἐρμηνεία γιὰ Δωδεκάθεο
ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ
ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ
ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ
3.500 δρχ.

Διδῶς Καλλέρης
MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
Τὶ εἶναι κατὰ τοὺς Πυθαγορείους
Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ
Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ
1.800 δρχ.

Διδῶς Καλλέρης
MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ
Ἡ πνευματικὴ κληρονομία τῆς Ἑλλάδος
ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΡΕΑΣ-ΓΗΣ
ΤΟΥ ΙΔΑΙΟΥ ΔΙΑ-ΚΟΡΥΒΑΝΤΙΚΑ-ΛΑΒΥΡΙΝΘΙΚΑ
ΟΛΥΜΠΙΑ - ΔΕΛΦΟΙ - ΔΩΔΩΝΗ - ΑΡΓΟΣ * ΜΑΝΤΕΙΑ-ΧΡΗΣΤΗΡΙΑ
2.000 δρχ.

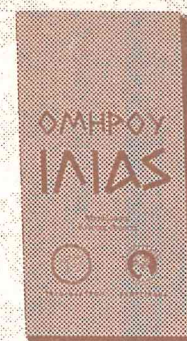

Διδῶς Καλλέρης
MEMBER OF THE INTERNATIONAL PYTHAGOREAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
ΥΜΗΤΤΟΣ
ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
Ἡ ἱστορία τοῦ Ὑμηττοῦ
ἀπὸ τὰ Πελασγικά χρόνια ἕως σήμερα
1.500 δρχ.

Σπύρου Πιμπλή
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ
Πὺς ἐτελοῦντο - Ὁ συμβολισμός -
Ἡ διαμόρφωσις καί ὀργάνωσις τῶν
Παναθηναίων - Ἀγῶνες καί Πομπή
2.000 δρχ.

ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

Νέα μετάφραση με προσέγγιση
τῆς Ὀμηρικῆς διαλέκτου ἀπὸ τὸν
Κώστα Δούκα
Μία ἱστορικὴ ἔκδοση
Με τὴν συνεργασία τοῦ οἴκου "Γεωργιάδης" ἑκαστὸ 13.500 δρχ.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ
Ἀνασῆς Ἀσπρηκόπουλου
Ἐσωτερικὴ ἀνάλυσις,
ἀποσυμβολισμός καί συνέχεια
τοῦ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΥ
ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ
τοῦ Σοφοκλέους
δραματουργικὴ ἐπεξεργασία
Ραδάμανθυ Ἀναστασάκη
2.000 δρχ.

ΟΡΦΕΩΣ
ΥΜΝΟΙ
Οἱ ἱεροὶ Ὕμνοι τοῦ Ὁρφέως
ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν
πνευματικοῦ κλίματος,
διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν
ἱερουργίας ἢ καὶ ἱεροφανείας
3.500 δρχ.

ΠΕΤΡΟΥ ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ
ΥΜΝΟΙ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ
ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ
ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
3.500 δρχ.

ΟΡΦΕΩΣ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ
ΛΙΘΙΚΑ
(Ἡ χρῆσις τῶν λίθων ἀπὸ τὸν Ὁρφέα)
Ἀρχαῖο κείμενο - μετάφραση
Ἐπὶ πλέον
ἀναλυτικὴ παρουσίασις
τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας
- πίνακες καί ἀποσυμβολισμός.
3.000 δρχ.

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ * ΤΗΛ.: 52.37.543

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Τριμηνιαίο περιοδικό για την
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 5.000 δρχ.
ΤΗΛ. 52.37.543

Τό βιβλίο περιλαμβάνει
όλες τις μεταφυσικές
ἀπόψεις του Πλάτωνα
οι οποίες ἀναλύονται
ἐπιστημονικῶς.

Ὁ γνωστός μαθημα-
τικός καὶ διαφωτιστής τῆς
Γαλλικῆς ἐπανάστασης
Dupuis
ἐρμηνεύει τὸν
ΜΥΘΟ
ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ
ΛΑΤΡΕΥΘΗΚΕ
ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ
ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ
ΜΕ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛ.: 52.37.543 - ΦΑΞ: 52.26.694

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥ Α. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ '99
Τιμές χωρίς ΦΠΑ 4%

Όμηρου:	ΙΛΙΑΣ	13.500
Όρφέως:	ΟΔΥΣΣΕΙΑ	13.500
Όρφέως:	ΥΜΝΟΙ - FRAGMENTA	3.500
Όρφέως:	ΛΙΘΙΚΑ - ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ	3.000
Πλάτωνος:	ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ	2.500
Πλάτωνος:	ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ (ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΕΥΡΙΑ)	2.000
Πορφυρίου:	ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ	2.500
Σόλωνος:	ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ (ΑΠΑΝΤΑ)	5.000
Λουκιανού:	ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ: ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ	1.500
Σ. Νάγου:	ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ	1.500
Άδριανόπουλου:	ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ	5.500
Γ. Σακελλαρίου:	ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ	5.500
Κ. Κουρτίδου:	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	4.000
Δ. Καλλέργη:	ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ	3.500
Δ. Καλλέργη:	Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ	1.800
Δ. Καλλέργη:	ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	2.000
Δ. Καλλέργη:	ΥΜΗΤΤΟΣ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	1.500
Σ. Πιρπλή:	ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ	2.000
С. Dupuis:	Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΘΗΚΕ ΜΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ	2.500
Π. Βασιλειάδου:	Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	3.000
Άσπρακίου:	ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΟΡΕΣΤΗ	1.000
Άσπρακίου:	ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ	2.000
Γρ. Ζώρζου:	ΑΜΒΡΟΣΙΑ - ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΣΠΕΡΜΑ	1.500
Γρ. Ζώρζου:	ΝΕΚΤΑΡ - ΤΟ ΚΟΣΜΙΚΟΝ ΠΥΡ	1.500
Γρ. Ζώρζου:	ΑΠΑΡΧΑΙ - Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Γρ. Ζώρζου:	ΣΠΟΝΔΑΙ - Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Γρ. Ζώρζου:	ΘΑΓΕΤΟΙ - ΠΕΛΑΣΓΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	1.500
Ε. Δάγιοι:	ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ	4.500
Κ. Κακούρη:	ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ	5.000
Μ. Κωνσταντινίδη:	ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ (Διάγραμμα)	1.500
Β. Λαμπροπούλου:	ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ (ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ)	2.500
Μ. Μάκρας:	ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗΣΟΥ	2.500
Μ. Μάκρας:	ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ	2.000
Α. Χαλά:	ΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ	2.000
Α. Χαλά:	Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ Κ. ΠΑΛΑΜΑ	3.000
Α. Γεωργιάδου:	ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ	...
Α. Κελεσιδου:	ΣΠΟΥΔΕΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ	3.000
Ν. Έλαιο:	Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ (Ιστορικό ανάγνωσμα)	3.500
Αλτάνη:	2500 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ, Η ΘΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ	...
Χαλδαϊκά Λογία:	ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ	4.500
Σαλουστίου:	ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ	1.500
Γαμβλίου:	ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ	3.500
Π. Γράβιγγερ:	Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	12.000
Τα Μυστικά των Πυθαγορείων:	ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ	3.500
Ιουλιανού:	ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ - ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΗΛΙΩΝ	3.000
Π. Γράβιγγερ:	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	5.000
Πυθαγορείων:	ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ	1.500
Π. Γράβιγγερ:	Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ	...
Γερκελίου:	ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ	...
Γ. Οικονομίδου:	Η ΜΥΘΗΝ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ	...
Ι. Βασιλίου:	ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ	...
Η. Νικολοπούλου:	ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ	...
Η. Νικολοπούλου:	ΕΛΛΗΝΙΑΣ - Ο ΛΑΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	...
Ε. Βαλλέρια Rickerson:	ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ	...
Anne Reese:	ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ	...

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΕΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 ΑΘΗΝΑΙ, ΤΗΛ.: 52.37.543

Στ' ἀλήθεια, ἀπὸ τὴν νηπιακὴ ἡλικία, τὰ μικρὰ παιδιά, πού μόλις ἀρχίζουν νά μαθαίνουν, ἔχουν γιά τροφὴ τὴν διδασκαλία τοῦ Ὀμήρου. Σάν νά ἔχουμε σπαργανωθῇ μέ τὰ ἔπη του, ποτίζουμε τίς ψυχές μας μέ τό γάλα τῶν στίχων του. Στέκεται δίπλα στὸν καθέ-
να ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ καί στὰ χρόνια κατὰ τὰ ὅποια σιγὰ σιγὰ ἀνδρώνεται. Γνωρίζει δὲ τὴν μεγαλύτερη ἀκμὴ κατὰ τὴν ἡλικία τῆς ὁλοκλήρωσης τοῦ καθενός καί μέχρι τὰ γηρατειά δὲν ὑπάρχει ὁ παραμικρὸς κορεσμός, ἀλλὰ σταματῶντας γιά λίγο, διψᾷμε πάλι γι' αὐτόν.

Γενικά, μποροῦμε νά ποῦμε πῶς μέ τὸν Ὀμηρὸ τελειώνει κανεὶς, ὅταν τελειώνει καί μέ τὴν ζωὴ του.

Ἡράκλειτος 1ος μ.χ. «Ὀμηρικὰ Προβλήματα»

Τὸ Ἰδεοθέατρον θέλοντας νά συμβάλλῃ στὴν παρουσίαση τῆς Κλασσικῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας στὸ θέατρο, δημιούργησε τὴν **ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ**

Ἐνα θεατρικὸ ἐπιμορφωτικὸ δρώμενο
μέ στόχο τὴν οὐσιαστικὴ γνώση
τῶν Ὀμηρικῶν Ἐπῶν καί διὰ τῆς
θεατρικῆς μιμήσεως τὴν δημιουργία
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Διδάσκονται:

ΚΙΝΗΣΙΟΛΟΓΙΑ - ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ
ΚΑΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ
ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ - ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
ΙΛΙΑΣ - ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΟΜΗΡΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ

ΔΙΔΑΣΚΕΙ: Ο ΡΑΔΑΜΑΝΘΟΥΣ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ

ΤΜΗΜΑΤΑ:

ΠΑΙΔΩΝ - ΕΦΗΒΩΝ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: ΤΗΛ.: 52.37.543